

Llatinoamericana mundial 🌐 2014

**En el seu gènere,
el llibre llatinoamericà més difós cada any
dins i fora del Continent.**

**Signe de comunió continental i mundial
entre les persones i les comunitats que vibren
i es comprometen amb les Grans Causes de la Pàtria Gran.**

**Un anuari d'esperança dels pobres del món
des de la perspectiva llatinoamericana.**

Un manual de companyia per anar creant «l'altra mundialitat».

Un recull de memòria històrica de la militància.

Una antologia de solidaritat i creativitat.

**Una eina pedagògica per a l'educació,
la comunicació i l'acció social populars.**

Des de la Pàtria Gran vers la Pàtria Major.

La nostra portada, de Maximino CEREZO BARREDO

Vegeu la història de l'Agenda,
al llarg de 23 anys,
a través de les seves portades, a:
latinoamericana.org/desde1992
i
latinoamericana.org/digital

Un any més...

Continua en línia, i creixent cada any, l'**Arxiu digital de l'Agenda Latinoamericana** amb tots els materials que ha produït en aquests 23 anys. Animadors de comunitats, mestres, professors, agents de pastoral... hi trobaran un arxiu de recursos per a les seves activitats de formació, reflexió, debat... fàcils de trobar per tema, títol, autor, any de publicació... en tres idiomes (servicioskoinonia.org/agenda/archivo).

latinoamericana.org/2014/info és la pàgina anual que habilitem per oferir i vehicular més materials, idees, recursos pedagògics... dels que caben físicament en aquest llibre de paper. Continuem doncs amb la "complementarietat entre el paper i la telemàtica" que sempre ha caracteritzat aquesta obra.

latinoamericana.org/digital és la pàgina de les edicions digitals de l'Agenda. Hi podeu recollir totes les edicions digitals d'anys anteriors de l'Agenda en format digital. Tingueu a mà, a la vostra biblioteca digital personal, al vostre ordinador, la col·lecció digital de totes les Agendes, des de 1992... Us poden servir com a material de referència per als vostres treballs d'educació popular, formal o no formal.

En anglès, Llatinoamericana '2014 es publica i es posa en línia lliurement en format digital. Recolliu-la a: latinoamericana.org/English

Continuem posant l'accent en la visió, en la mentalitat, en la consciència, en l'educació... Òbviament, apuntem a la pràctica, però el nostre "carisma" és provocar les transformacions de consciència necessàries per tal que sorgeixin pràctiques noves, des d'una altra visió sistèmica, no només de reformes, o pegats... Som aliats, companys d'esperança de tots els que cerquen aquesta mateixa transformació de consciència. Treballem per la mateixa Causa. La nostra Agenda vol continuar essent una caixa de materials i eines per a l'educació popular.

Dades personals

Nom: .....

Domicili:.....

.....

.....

Ciutat:.....

Comarca i País:.....

Tel. a casa:.....

Tel. a la feina:.....

Tel. mòbil: .....

Correu-e: .....

DNI núm.:.....

Passaport núm.:.....Grup sanguini i RH:.....

En cas de pèrdua aviseu a: .....

.....

.....

En cas d'urgència o accident aviseu:.....

.....

<http://latinoamericana.org>

És el nostre «portal», la nostra «seu» a internet. Adreceu-vos-hi per saber-ne més enllà de la seva publicació en paper una vegada a l'any. Hi podreu trobar les convocatòries dels concursos, la publicació dels seus resultats, la temàtica de l'any vinent, i qualsevol novetat.

Usant l'entrada a «l'arxiu telemàtic de l'Agenda» també podreu **llegir o copiar els mateixos textos**, tant de l'any en curs (a partir de febrer) com d'anys anteriors.

Més: si voleu que us avisin de qualsevol novetat important en la línia de les Grans Causes (material nou, campanya militant, novetat bibliogràfica...) subscribiu-vos-hi (gratuïtament) a «**Novedades Koinonía**», que, en breus correus quinzenals o mensuals, us comunicarà les novetats (sense enviar-les, només avisant, sense carregar la vostra bústia).

Subscribiu-vos-hi a: <http://servicioskoinonia.org/informacion/index.php#novedades>; allà mateix també us podreu donar de baixa en qualsevol moment. Si teniu dificultats, escriviu a l'adreça que apareix en el portal.

Trobareu més informació de la campanya i dels materials que la Comissió de l'Agenda i els COR fan a Catalunya i Llatinoamèrica a: <http://www.llatinoamericana.org>

© José María VIGIL i Pere CASALDÀLIGA
Ap. 0823-03151 / Panamà / República de Panamà
Tel.: 507-268.32.64

Disseny: José M. Vigil

Portada i dibuixos: Maximino Cerezo Barredo

Portal: <http://latinoamericana.org>

Correu-e: useu el punt de contacte disponible en el portal <http://latinoamericana.org>

Arxiu telemàtic de l'Agenda: <http://servicioskoinonia.org/agenda/archivo>

ISSN de la Agenda Llatinoamericana: 2305-185X (edició impresa), i 2305-1876 (edició digital)

Aquesta llista d'editors està sempre disponible a:
<http://latinoamericana.org/2014/editores>

Per a aquesta edició catalana:

**Comissió de l'Agenda Llatinoamericana de Girona
i Comitè Oscar Romero de Barcelona**

coordinant 5 comitès de Catalunya

Tel. (34) 972 219 916 / (34) 933 498 803.

Traducció: Josep Domènech (portuguès) i Carles Serra (castellà)

Correcció: Maria Lloset

Depòsit Legal: Z 999-2013

Impressió: Impremta Pagès, ☎ (34) 972.42.01.07 / www.impremtapages.com

L'Agenda Llatinoamericana '2014 també l'editen/distribueixen les següents entitats:

Digitalment (en anglès)

Disponible lliurement a: latinoamericana.org/English

ESTATS UNITS (en castellà):

Newark, NJ / agendalatinamericanacausa@gmail.com

MÈXIC:

Llibreria de les CEBs, Comunidades Eclesiales de Base /
Tenayuca 350, Col. Santa Cruz Atoyac / 03310 MÈXICO DF / ☎ (52)-55 56 88 63 36 / Fax: (52-55)-56 01 43 23 / ceb_libreria@prodigy.net.mx

MCCLP-APD / Guanajuato 51-C, Dpto. 301, Col. Roma /
06700 MÈXICO DF / ☎-fax: (52)-55 564 98 85 / dan-rogu@prodigy.net.mx

GUATEMALA:

Centre Claret / Ap. 29-H, Zona 11 / 01911-GUATEMALA / ☎ 502-24786508 i 784966 / Fax: (502)-278.41.95 / cjchm@hotmail.com

EL SALVADOR:

Comissió de l'Agenda Llatinoamericana d'El Salvador /

San Salvador / ☎ (503) 76154975 i 77425708 / correu de contacte: latinoamericanaes@gmail.com

HONDURES:

Missioners Claretians / Parròquia Nostra Senyora del Pilar, ☎ +(504) 24311090 / ARIZONA / Atlàntida. Guaymuras / Ap. 1843 / Fax: (504) 38 45 78 / TEGUCIGALPA

Grups de Dones "Visitación Padilla" d'arreu del país. Llibreria Caminante / ☎ (504) 557 5910 / libreriacaminante@sulanet.net / SAN PEDRO SULA

Llibreria del Bisbat de SAN PEDRO SULA

CUBA:

Centre Ecumènic Martín Luther King / L'HAVANA / ☎ 537 260 39 40 / direccion@cmlk.co.cu

REPÚBLICA DOMINICANA

Amigo del Hogar / Ap. 1104 / SANTO DOMINGO / ☎ (1-809) 542 75 94 / Fax: (1-809) 565 42 52 / amigo.hogar@codetel.net.do

PUERTO RICO:

REDES, Redes de Esperanza y Solidaridad / Ap. 8698 / CAGUAS / ☎-Fax: (1-787) 747 57 67 / PUERTO RICO 00726-8698 / inforedes@redesperanza.org

NICARAGUA:

Fundació Verapaz / Belmonte, casa núm. 54 / Ap. P-177 / MANAGUA / ☎ (505) 2265 06 95 / revista_alternativas@gmail.com / rafael_aragonm@yahoo.es

COSTA RICA:

Comissió Agenda Llatinoamericana Costa Rica Servei Pau y Justícia - Costa Rica, SERPAJ-CR. Justicia, Paz e Integridad de la Creación, JPIC-C.R / ☎ (506) 22411094 / Fax (506) 22972694 / Ap. postal 3195-1000 / aglatcr@gmail.com / gonzalomateocmf@yahoo.es

PANAMÀ:

Contacte a través de <http://latinoamericana.org>

VENEÇUELA:

Cooperativa Educativa Claret / DELTA AMACURO / ☎ (58) 287-808.6544 / latinoamericana.ve@gmail.com

Missioners Claretians / CARACAS / ☎ (58) 212 - 2380164 / marinopd@cantv.net

Acció Ecumènica ☎ 860 15 48 / Fax: 861 11 96 / accionecumenica@gmail.com

Distribuidora de Estudios C.A. ☎ (58) (212) 562 58 18 / admin_estudios@etheron.net

Ediciones El Pueblo / ☎-Fax: 451 65 96 / edipueblo@cantv.net

Moviment Juvenil ANCLA / ☎-Fax: 322.75.68 / anclacmf@cantv.net

Fe y Alegría, Valencia / ☎ 0241-868.40.01 / fyazona-central@cantv.net

COLÒMBIA:

Fundació Editors Verbo Divino / BOGOTÁ, D.C. / director-fevd@etb.net.co

Llibreria: Av. 28 núm. 37-45 (Barri La Soledad) / PBX: 268 66 64 Fax: 368 81 09 / fevdcol@etb.net.co / ventasoledad@feverbodivino.com / BOGOTÁ, D.C.

Llibreria: Ctra. 66, Núm. 34-92, local 202 (Barri Conquistadores) / ☎ 265 62 48 / Telefax: 316 01 88 / libreriaavdmed@une.net.co / MEDELLÍN.

EQUADOR:

Centre de Formació i Espiritualitat Mons. Leónidas Proaño / Av. Rumichaca S26-275 i Moromoro / Ciudadela Turubamba / QUITO / Telefax: (593-2) 2840059 / centrolp@ecuanex.net.ec / www.centrolp.org

PERÚ:

Red Educativa Solidaria / Carrer Loa 160 / Ancón - LIMA / redperu2001@yahoo.es / lima4balarezo@yahoo.es

BOLÍVIA:

Moviment Franciscà de Justícia i Pau de Bolívia / Casella 827 / COCHABAMBA / ☎-Fax: (591) 4 425 1177 / oficinacentral@Movfra-JPIC-Bol.org

PARAGUAI:

CEPAG, Centre d'Estudis Paraguaians Antonio GUASCH / comunicacion@cepag.org.py / Asunción / ☎-Fax: 595-21-233541 / www.cepag.org.py

ARGENTINA:

Editorial Claretiana / Lima 1360 - C1138ACD - Cap. Fed. (Bs. As) / ☎ (54)4305-9597 i 4305-9510 / Fax: 4305-6552 / www.editorialclaretiana.com.ar

URUGUAI:

OBSUR, Observatori del Sud / José E. Rodó 1727 / Casella 6394 / 11200-MONTEVIDEO / ☎ (598) 2 409 0806 / Fax: 402 0067 / obsur@adinet.com.uy

XILE:

Comitè Oscar Romero / comiteromero.chile@sicsal.net / ☎ 56-32-2948709 / Santiago-Valparaiso / www.sicsal.net/chile

BRASIL (en portuguès):

Comissão Dominicana de Justiça e Paz / Goiânia / GO / justpaz@dominicanos.org.br

ESPANYA:

23 comitès de solidaritat, coordinats per: Comitè Oscar Romero / Patricio Frontiñán s/n / 50004-ZARAGOZA / zaragoza@comitesromero.org / www.comitesromero.org / ☎ (34) 976 43 23 91

CATALUNYA (en català):

Comissió Agenda Llatinoamericana / c. Mestre Francesc Civil, 3, bx. / 17005-GIRONA / ☎ (34) 972 21 99 16 / llatinoamericana@solidaries.org / www.llatinoamericana.org

Comitè Oscar Romero / Passeig Fabra i Puig 260, 2n, 2a / 08016 BARCELONA / ☎ (34) 933 498 803 / fax: (34) 933 405 834 / barcelona@comitesromero.org

ITALIA (en italià): <http://latinomericana.org/Italia> Comunità di Sant'Angelo / Via Marco d'Agate, 11 - 20139 Milano - Italia / santangelosolidale@tiscali.it

SUISSA (diversos idiomes):

Librairie Latino-américaine Nueva Utopía / Rue de la Grand-Fontaine 38 / CH-1700 FRIBOURG / ☎-Fax: (41-26) 322 64 61 / nueva.utopia@bluewin.ch

Els continguts d'aquesta agenda són propietat del Poble llatinoamericà, el qual dona permís per copiar, citar, reproduir i difondre'ls lliure i no comercialment.

Índex temàtic de continguts

Entrada

Presentació de l'Agenda, José María VIGIL, Panamá	8
Introducció, Pere CASALDÀLIGA, São Félix do Araguaia, Mato Grosso, Brasil	10
Aniversaris majors de 2014	12
Premis i convocatòries	14

I. VEURE

Informe de Desenvolupament Humà, l'"Ascens del Sud", Classe mitjana creixent a l'Amèrica Llatina, Informes varis	20
Informe sobre la fam al món, PNUD, Nova York	22
La llibertat de les dones, CEBs de Masaya i Carazo, Nicaragua	24
Amèrica Llatina representa ja el 10% del PIB mundial, Irene URANGO, Infolatam, Bogotà	26
Amèrica Llatina: camp de batalla entre la Xina i els EUA, Agències	27
Desobediència civil és el que ens queda. Una visió des dels EUA, Chris HEDGES, EUA	28
El nivell més alt de CO2 des de fa 3 milions d'anys.....	41

II. JUTJAR / SOMIAR

Llibertat, llibertat, Ivone GEBARA, Camaragibe, PE, Brasil	30
Llibertat de, llibertat per a... Alfredo GONÇALVES, São Paulo, SP, Brasil.....	32
Som lliures?, María LÓPEZ VIGIL, Managua, Nicaragua	34
Màrtirs Llatinoamericans, sements de llibertat, Adolfo PÉREZ ESQUIVEL, Buenos Aires, Argentina	35
Llibertat i consciència crítica en l'actualitat, João Batista LIBÂNIO, Belo Horizonte, MG, Brasil.....	36
Llibertat i democràcia, Federico MAYOR ZARAGOZA, Madrid, Espanya.....	38
Terra nostra, Llibertat, Pere CASALDÀLIGA, São Félix do Araguaia, MT, Brasil.....	39
Justícia, pau i llibertat - Impassos actuals, Frei BETTO, São Paulo, SP, Brasil	40
Tres reflexions sobre la llibertat, Jon SOBRINO, San Salvador, El Salvador	42
Llibertat, alliberament i opció pels pobres, Francisco AQUINO JÚNIOR, Limoeiro do Norte, CE, Brasil	44
Alliberament, acció que crea la llibertat, Leonardo BOFF, Petrópolis, RJ, Brasil	46
2014: Any de l'ONU de l'Agricultura Familiar, de la Cristal·lografia i dels Petits Estats Insulars	47
La recerca incessant de la llibertat, João Pedro STÉDILE, São Paulo, SP, Brasil.....	66
Llibertat còsmica, David MOLINEAUX, Santiago de Xile	78
Paradoxes de la llibertat, Marc PLANA, Girona	90
Llibertat en dimensió planetària, Pedro RIBEIRO DE OLIVEIRA, Belo Horizonte, MG, Brasil.....	102
Llibertat, una visió sufí, Halil BÁRCENA, Barcelona	116

Evangelització sense llibertat? Bartolomé de Las Casas i la llibertat , Eduardo FRADES, Caracas, Veneçuela	128
Pàtria Gran, Llibertat! , Marcelo BARROS, Recife, BA, Brasil.....	142
Poesia, art, llibertat , Paulo Gabriel LÓPEZ BLANCO, Belo Horizonte, MG, Brasil	154

Punts calents

Alliberament i decolonialitat , Rolando VÁZQUEZ, Mèxic DF, Mèxic – L’Haia, Holanda	166
Llibertat i desenvolupament , Jordi DE CAMBRA, Girona	180
Llibertat i neoliberalisme , Néstor O. MÍGUEZ, Buenos Aires, Argentina.....	192

Edició catalana

Periodisme i silencis mediàtics , Rita MARZOA, Barcelona.....	210
Remar en la mateixa direcció , Imma PARADA, Figueres.....	212
Llibertat com a participació	213

III. ACTUAR

Caminar amb Jesús vers la llibertat , José Antonio PAGOLA, Donosti, País Basc	214
Llibertat, normes i consciència , Alejandro VON RECHNITZ, Panamà, Panamà	216
El repte d’una moral universal alliberadora , Benjamín FORCANO, Madrid, Espanya	218
Llibertat i món indígena , Margot BREMER, Asunción, Paraguai	220
Amor, sexualitat i llibertat , Jordi COROMINAS, Sant Julià de Lòria, Andorra	222
Per la llibertat: Psicologia de l’Alliberament , Ignacio DOBLES, San José, Costa Rica	224
Conte i cant d’amor i llibertat , Jorge ALVARADO, Managua, Nicaragua	226
IL·luminació o alliberament? , Comissió Teològica Llatinoamericana de l’ASETT.....	228
Materials pedagògics a la recerca de la Llibertat , Martín VALMASEDA, Cobán, Guatemala	230

Dos aniversaris el 2014

2014: 500 anys de la conversió de Bartolomé de Las Casas , Eduardo FRADES, Caracas, Veneçuela	232
1914-2014: Cent anys de la Primera Guerra Mundial , Juan HERNÁNDEZ PICO, San Salvador, El Salvador.....	234

Premis en els concursos

Conte Curt Llatinoamericà: Sobre el zenit del migdia , Alejandro Marcelo CORONA, Córdoba, Argentina.....	236
Pàgines Neobíbliques: Carta a Simó , Gerardo BUSTAMANTE CORZO, Argentina	238
Perspectiva de Gènere: Carta de benvinguda a l’altra economia possible , Garbiñe DELGADO, Mèxic DF	239

Final

Una «Agenda d’anada i tornada» , Comissió Agenda Llatinoamericana, Girona	240
Serveis Koinonia i Col·lecció «Temps Axial»	241
Qui és qui	242
Directori	246-256

Presentació de la Llatinoamericana'2014

"Llibertat, llibertat!"... Un crit, una bandera, un sospir, una utopia perseguida i somiada al llarg de tota la història humana... Mancava aquest tema en la ja llarga llista de Grans Causes i grans temes de reflexió de l'itinerari de la nostra Agenda. I aquí estem, confrontant-nos-hi, com a ideal, com a camí, com a compromís d'esperança.

Tot es pot llegir en clau de llibertat, i de fet la llibertat és a tots els llavis, invocada per uns i per altres, per bàndols oposats de l'espectre social. Però hi ha qui anomena llibertat al suposat dret de sotmetre els altres a les seves ambicions de poder o de diner. Per a ells no existeix la coneguda frontera: la meua llibertat s'acaba allà on comença la del veí... En aquesta Agenda tractem de reflexionar-hi des dels pobres, des dels petits, sempre des del revers de la Història, que és l'única forma de fer-la possible per a tothom...

Des del nostre petit espai de l'Agenda de paper, pretenem confrontar i acarar-nos amb la Llibertat en totes les seves perspectives: des de la llarga marxa històrica dels militants de la llibertat, fins a alguns aspectes nous, encara infreqüents avui, com ara la llibertat en dimensió planetària, o la llibertat en el seu arrelament còsmic, o la transformació que la mateixa religió experimenta quan s'aborda i es viu des d'una actitud adulta, lliure, no sotmesa ni cega. L'Agenda Llatinoamericana, sempre rere nous horitzons, forçant l'aurora...

El nostre esquema és sempre el mètode llatinoamericà, tripartit, del veure-jutjar-actuar. En el VEURE,

partim d'una breu revisió de dades de la realitat que vivim, que apunta vers una transformació socioeconòmica important en aquest continent, que, globalment, esquivava amb elegància i no pas petita fortuna la crisi econòmica mundial i augmenta la seva classe mitjana en un 50%.

En el JUTJAR, un bon equip d'autors de reconegut esperit llatinoamericà s'aplica a esmolar cadascuna de les arestes de la Llibertat i ens lliura el seu missatge en uns textos curts però densos, aptes per servir de base a la reflexió personal, al debat, a la presa de decisions comunitàries.

En l'ACTUAR tractem de suggerir conclusions, obrir pistes, apuntar camins, però ha de ser cada persona, i cada grup o comunitat qui en trobi moltes, aplicades a la situació concreta.

La nostra Agenda no creu pas descobrir cap novetat quan ens confronta amb la perspectiva de temes tan amplis i tan profundament humans. Senzillament continua en la mateixa línia i carisma: promoure canvis de consciència. Ajudar a canviar el nostre software, difondre una visió nova, que pot produir unes noves pràctiques. És "el capital" dels pobres: l'anàlisi crítica, l'esperança, el coratge utòpic de sempre, i una militància conscientitzadora també com la de sempre, la dels nostres màrtirs i lluitadors, companys en la construcció de la Pàtria Gran, Pàtria Mundial...

Volem dedicar l'Agenda de l'any 2015 als Drets Hu-

COMPTEU AMB AQUESTS ALTRES RECURSOS QUE L'AGENDA POSA A LA VOSTRA DISPOSICIÓ!

- La **pàgina d'informació i materials complementaris** de l'Agenda: latinoamericana.org/2014/info

Tot allò que l'Agenda us ofereix per a la vostra feina d'educació popular, a més a més del que cap en aquest llibre de paper.

- L'**arxiu telemàtic** de l'Agenda, en tres idiomes: servicioskoinonia.org/agenda/archivo

Tots els textos dels 23 anys de l'Agenda, organitzats per temes, autor, títol... a disposició pública permanent.

- La **col·lecció digital** de les Agendes aparegudes des de 1992: latinoamericana.org/digital

Podeu col·leccionar totes les Agendes aparegudes aquests anys, en format digital, per a la vostra biblioteca digital personal.

- Un «**Curs de teologia popular**», sobre nous paradigmes, properament: servicioskoinonia.org/teologiapopular

- La **col·lecció «Temps Axial»**: tiempoaxial.org i els «**Serveis Koinonia**»: servicioskoinonia.org

mans, un tema antic i sempre nou, obert a les “noves generacions” de Drets Humans que ja han sorgit i a altres que estan emergint, conforme a cada temps i lloc. Agraïm tots els suggeriments i aportacions que se’ns vulgui fer arribar.

Seguim comptant amb la complementació de l’Agenda de paper i la telemàtica: el *portal* de l’Agenda

a la xarxa, la *pàgina d’informació i materials complementaris*, els *Serveis Koinonia*, la *Col·lecció Temps Axial...* el conjunt complet de serveis de l’Agenda Llatinoamericana a disposició vostra i a disposició pública total per tota la xarxa. Mercès per ajudar-nos a fer possible aquesta obra.

Fraternal/sororalment,

José María VIGIL

Ús pedagògic de l’agenda

A més de ser per a ús personal, aquesta Agenda està pensada com un instrument pedagògic per a comunicadors, educadors populars, agents de pastoral, animadors de grups, militants...

Els textos són sempre breus i àgils, presentats sota el concepte pedagògic de la “pàgina-cartell”, pensada i diagramada de manera que, fotocopiada directament, es pugui repartir com a “material de treball” a l’escola, a la reunió de grup, a l’alfabetització d’adults... o exposada en el taulell d’anuncis. També, perquè aquests textos es puguin transcriure al butlletí de l’associació o a la revista del lloc.

La presentació dels textos es regeix per un criteri “econòmic” que sacrifica una possible estètica d’espais blancs i il·lustracions en favor d’un volum de missatge més gran. La manca de més espais blancs per anotacions (per poder mantenir el preu popular) es pot substituir enganxant-hi cintes adhesives. També se li pot afegir una cinta com a registre, i anar retallant el cantó del full de cada dia per tenir una localització instantània de la setmana en transkurs.

Ecumenisme

Aquesta agenda es regeix per

un “ecumenisme de suma”, no “de resta”. Per això no elimina allò propi dels catòlics ni el que és específic dels protestants, sinó que ho reuneix. Així, en el “santorat” les commemoracions protestants s’han “sumat” a les catòliques. Quan no coincideixen, la protestant és en cursiva. Per exemple, l’apòstol Pere l’Església catòlica el celebra el 22 de febrer (“la càtedra de Pere”), i les Esglésies protestants ho fan el 18 de gener (“la confessió de Pere”); les diferències es poden distingir tipogràficament.

Gentilment, el bisbe luterà Kent Mahler ens va presentar en aquestes pàgines, en una edició anterior, els “sants protestants”.

L’Agenda és aconfessional i, sobretot, macroecumènica: s’emmarca en aquest món de referències, creences, valors i utopies comú als Pobles i homes i dones de bona voluntat, que els cristians anomenem “Regne”, però que compartim amb tothom en una recerca fraterna i humilment servicial.

Una obra no lucrativa

A molts països aquesta Agenda l’editen organismes i entitats populars, institucions sense ànims de lucre, que destinen els beneficis que obtenen de la venda de

l’Agenda als seus objectius de servei popular o de solidaritat. Aquests centres fan constar el caràcter no lucratiu a l’edició corresponent.

En qualsevol cas, l’Agenda Llatinoamericana com a tal, en la seva coordinació central, també és una iniciativa no lucrativa, que va néixer i es va desenvolupar sense l’ajuda de cap agència. Els ingressos generats per l’Agenda, després de retribuir adequadament l’esforç de les firmes que hi escriuen, es dediquen a obres de comunicació popular alternativa i de solidaritat internacional. Els “Serveis Koinonia”, atesos permanentment i en millora constant, d’accés mundial gratuït, la *Col·lecció “Temps Axial”*, i alguns dels premis finançats per l’Agenda, en són els casos més coneguts.

Una agenda col·lectiva...

Aquesta és una obra col·lectiva. Deu la seva existència i la seva xarxa a la col·laboració generosa d’un gran nombre d’entusiastes. Per això ha recorregut aquest camí i avui és el que és. I vol continuar essent... una “obra col·lectiva, un patrimoni comunitari, un anuari antològic de la memòria i l’esperança del Continent espiritual...”.

LLIBERTAT, LLIBERTAT!

Amb la seva veu tel·lúrica, eco de moltes veus ancestrals, Mercedes Sosa ens fa una invitació entranyablement humana:

*“Hermano, dame tu mano,
vamos juntos a buscar
una cosa pequeñita
que se llama libertad”.*

La nostra Agenda 2014 acull la invitació fent de la llibertat el tema i el rept.

La Mercedes, amb tendresa revolucionària, qualifica la llibertat com una cosa petitona. Vatua, quina petitesa. Petitona i grandiosa, com el misteri de la llibertat de cada persona i de cada poble i de tota la història humana. Tendrament petitona com un fetus, espantosament gran com l'odi.

Ai llibertat, llibertat! En nom teu s'han viscut els més bells heroïsmes i s'han comès les majors iniquitats. Ets bandera de vida i bandera de mort.

Abordem a l'Agenda el tema llibertat en totes les seves dimensions, cercant conèixer i viure la llibertat integral, que té moltes vessants, que és un do i una conquesta. És als himnes de totes les nacions i a totes les antologies. És essencial a totes les religions. La religió, en darrera instància és el diàleg entre dues llibertats absolutes: Déu i la persona humana. En la fe cristiana, concretament, proclamem que Crist ens ha alliberat per tal que fóssim veritablement lliures. Ell ens va assegurar: “La veritat ens farà lliures”. Ser lliures, fer-se lliures, acollir la llibertat com un procés espiritual i una vivència política és anar humanitzant sempre més la nostra humanitat. Sabent amb esperit autocrític i crític quants són els enemics que assetgen la nostra llibertat; de llibertat a llibertinatge a vegades només hi va un joc de justificacions i aquesta “cosa petitona” mor, com un ocell sense ales, en el nostre cor, en la nostra família, en la nostra feina, en la nostra ciutadania, en la nostra vida personal i en la nostra Societat. I de cop i volta ens descobrim esclaus, esclaus de la por, de l'egoisme, del diner, del consumisme, de l'ambició, del poder...

Parlem de llibertat i parlem d'alliberament. No es pot defugir l'alliberament amb espiritualismes o amb personalismes desencarnats. La llibertat és política; a la nostra Agenda és política amb aquella opció clara que propugnen els zapatistes: "sempre des de sota i a l'esquerra".

La veritable llibertat és comunitària, un exercici de relacions que donen i reben. Jo sóc lliure si tu ets lliure. "No hi ha llibertat sense igualtat". Tampoc hi ha llibertat sense dignitat, una dignitat tantes vegades massacrada per ideologies i sistemes, víctima d'egoismes individuals o col·lectius, però també vencedora amb resistències exemplars que s'obren camí entre reixes, marginacions, tortures i censures. La llista dels màrtirs de la llibertat és infinita.

En ocasió de les commemoracions del mal anomenat Descobriment d'Amèrica, l'Agenda Llatinoamericana i Mundial va néixer per estimular la consciència i l'actuació alternatives. I aquella consciència i aquella actuació es traduirien en el servei a les Grans Causes, de la Nostra Amèrica, del Tercer Món, del Món. I seguim destacant a cada Agenda el moment històric i crític d'aquelles Grans Causes. Els textos firmats són responsabilitat de l'autor, però és tota l'Agenda que acull temes conflictius, de candent actualitat, amb esperit amplament ecumènic i macroecumènic. Dialogant ens humanitzem. Repassant els 22 números de la nostra Agenda conforta veure com aquest diàleg s'ha fet efectiu i actualitzat; com han entrat en el cercle militants populars, estudiants i professors, polítics, agents de pastoral, animadors de comunitat.

La cançó de la Mercedes ens ho demana: "anem junts a cercar" la llibertat i l'alliberament. Espavilem la consciència que portem i ens emportem "un poble en la nostra veu". No ens deixem prendre "aquesta cosa petitona" que garanteix la nostra dignitat. "És la nostra terra la que espera sense distàncies ni fronteres". Contra tots els tirans, malgrat tots els imperis, indignant-nos cada dia i traduint en actes i processos imparables la nostra indignació.

Definitivament:

Sense por a la Llibertat, que és la més deshumanitzadora de les pors.

Sense por a la Llibertat, que és dir sense por a la Vida.

PERE CASALDÀLIGA

ANIVERSARIS MAJORS DE 2014

MARTIROLOGI LLATINOAMERICÀ

1999: 15 anys

- 3.8.1999: Tí Jan, sacerdot compromès amb la Causa dels pobres, assassinat, Port-au-Prince, Haití.
27.8.1999: Mor Hélder Câmara, germà dels pobres, profeta de la pau i l'esperança.
18.11.1999: Iñigo Eguiluz, cooperant basc, i José Luís Masó, sacerdot, assassinats, Quibdó, Chocó, Colòmbia.

1994: 20 anys

- 2.5.1994: Sebastià Larrosa, estudiant camperol, màrtir de la solidaritat entre els pobres de Paraguai.
30.5.1994: María Correa, Francisca Missionera de Maria, paraguaiana, germana dels indígenes mby'a.
28.8.1994: Assassinat a Port-au-Prince Jean-Marie Vincent, religiós montfortià, opositor a la dictadura de Duvalier, compromès amb el poble haitià.
19.12.1994: Alfonso Stessel, 65 anys, sacerdot assassinat a ganivetades per una "mara" a Guatemala.

1989: 25 anys

- 13.2.1989: Alejandra Bravo, metgessa mexicana, 4 infermeres i 5 salvadorencs, assassinats, Chalatenango, El Salvador.
28.2.1989: Teresita Ramírez, religiosa de la Companyia de Maria, assassinada a Cristales, Colòmbia.
28.2.1989: Miguel Ángel Benítez, sacerdot, Colòmbia.
18.3.1989: Neftalí Liceta, sacerdot, i Amparo Escobedo, religiosa, i companys, testimonis entre els pobres de Perú.
23.3.1989: María Gómez, mestra i catequista, màrtir del servei al seu poble Simití, a Colòmbia.
5.5.1989: María Cristina Gómez, militant de l'Església Baptista, màrtir de la lluita de les dones salvadorencs.
15.4.1989: Madeleine Lagadec, "Mado", infermera francesa, torturada i assassinada juntament amb el metge argentí Gustavo Isla Casares, i els salvadorencs María Cristina Hernández, infermera, Celia Díaz, educadora i el mutilat de guerra Carlos Gómez.
21.4.1989: Juan Sisay, militant, màrtir de la fe i de l'art popular a Santiago d'Atitlán, Guatemala.
8.5.1989: Nicolás van Kleef, sacerdot vicentí, panameny d'origen holandès, assassinat per un militar a la comunitat de Santa María, Chiriquí, Panamà.
1.6.1989: Sergio Restrepo, sacerdot jesuïta, màrtir de la

promoció humana i de l'alliberament dels camperols de Tierralta, Colòmbia.

- 6.6.1989: Pedro Hernández i companys, líders indígenes, màrtirs del reclam de la pròpia terra a Mèxic.
15.6.1989: Teodoro Santos Mejía, sacerdot, Perú.
13.7.1989: Natividad Quispe, anciana indígena de 90 anys, Perú.
9.8.1989: Daniel Espitia Madera, camperol lluitador del poble colombià, assassinat.
15.8.1989: María Rumalda Camey, catequista i representant del GAM al departament d'Escuintla, Guatemala, va ser capturada il·legalment i desapareguda davant el seu espòs i fills.
12.9.1989: Valdicio Barbosa dos Santos, sindicalista rural de Pedro Canário (ES), Brasil.
23.9.1989: Henry Bello Ovalle, militant, màrtir de la solidaritat amb la joventut, a Bogotà, Colòmbia.
2.10.1989: Jesús Emilio Jaramillo, bisbe d'Arauca, Colòmbia, màrtir de la pau i del servei.
8.10.1989: Mor Penny Lernoux, periodista, defensora dels pobres d'Amèrica Llatina.
25.10.1989: Jorge Párraga, pastor evangèlic, i companys, màrtir de la causa dels pobres, Perú.
29.10.1989: Matança dels Pescadors d'El Amparo, Veneçuela.
31.10.1989: Màrtirs de la Federació Nacional de Sindicats de Treballadors Salvadorencs, FENASTRAS.
16.11.1989: Ignacio Ellacuría i companys: Segundo Montes, Ignacio Martín Baró, Amando López, Juan Moreno i Joaquín López, jesuïtes, i les seves dues empleades Julia Elba i Celina, a mans d'un esquadró especialitzat del batalló Atlacatl, a El Salvador.
23.12.1989: Gabriel Félix R. Maire, sacerdot francès, assassinat a Vitória, Brasil per la seva pastoral en favor dels pobres.

1984: 30 anys

- 18.2.1984: Edgar Fernando García, activista social capturat il·legalment i desaparegut a Guatemala.
7.5.1984: Idalia López, catequista, de 18 anys, testimoni de la fe i servidora humil del seu poble, El Salvador, assassinada per membres de la Defensa civil.
21.6.1984: Sergio Ortiz, seminarista, màrtir de la persecució a l'Església a Guatemala.
28.7.1984: Alberto Devoto, bisbe de Goya, pastor i pare

dels pobres, Corrientes, Argentina.

- 14.8.1984: Màrtirs camperols de Pucayacu, departament d'Ayacucho, Perú.
- 15.8.1984: Luis Rosales, líder sindical, i companys, màrtirs per la justícia entre els bananers de Costa Rica.
- 4.9.1984: Andrés Jarlán, sacerdot missioner, mort per trets de la policia mentre llegia la Bíblia a la població de La Victoria, Santiago de Xile.
- 10.9.1984: Policarpo Chem, delegat de la Paraula, destacat catequista i fundador de la cooperativa de San Cristóbal, Verapaz, Guatemala, segrestat i torturat per les forces de seguretat del govern.
- 10.11.1984: Alvaro Ulcué Chocué, sacerdot indígena páez, assassinat a Santander, Colòmbia.
- 21.11.1984: David Fernández, reverend de l'Església Luterana, Pastor de les comunitats pobres de l'Orient d'El Salvador.
- 26.11.1984: Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuaycco, Perú.
- 16.12.1984: Eloy Ferreira da Silva, líder sindical, a San Francisco, MG, Brasil

1979: 35 anys

- 2.1.1979: Francisco Jentel, defensor dels indis i camperols, víctima de la Seguretat Nacional a Brasil.
- 20.1.1979: Octavio Ortiz, sacerdot, i quatre catequistes: Angel, Jorge, Roberto i David. Màrtirs d'El Salvador, assassinats per la policia i l'exèrcit.
- 4.2.1979: Benjamín Didincué, líder indígena màrtir per la defensa de la terra a Colòmbia.
- 4.2.1979: Matança de Cromotex, Lima, Perú. Sis obrers morts i desenes de ferits.
- 6.4.1979: Mor Hugo Echegaray, 39 anys, sacerdot i teòleg de l'alliberament peruà, totalment dedicat als pobres.
- 2.5.1979: Luis Alfonso Velázquez, nen de 10 anys, màrtir de la dictadura somocista, Nicaragua.
- 31.5.1979: Teodoro Martínez, camperol màrtir a Nicaragua.
- 9.6.1979: Juan Morán, sacerdot mexicà, màrtir en defensa dels indígenes mazahues.
- 20.6.1979: Rafael Palacios, sacerdot, màrtir de les comunitats de base salvadorenques.
- 1.8.1979: Matança de Chota, Perú.
- 4.8.1979: Alirio Napoleón Macías, sacerdot màrtir a El Salvador, metrallat sobre l'altar de la seva parròquia, mentre celebrava l'eucaristia.
- 1.9.1979: Jesús Jiménez, camperol, Delegat de la Paraula, màrtir de la Bona Notícia als pobres a El Salvador.
- 20.9.1979: Apolinar Serrano, "Polín", José López "Chepe",

Félix García Grande i Patricia Puertas, «Ticha», camperols dirigents sindicals màrtirs, El Salvador.

- 27.9.1979: Guido León dos Santos, heroi de la classe obrera, mort per la repressió policial, Minas, Brasil.
- 30.10.1979: Santo Dias da Silva, líder sindical, 37 anys, metal·lúrgic, militant de la pastoral obrera, màrtir dels obrers brasilers.
- 1.11.1979: Matança de Tots Sants, a La Paz, Bolívia.
- 18.12.1979: Matança dels camperols d'Óndores, Perú.
- 18.12.1979: Matança de camperols a El Porvenir, Opico, El Salvador.
- 27.12.1979: Angelo Pereira Xavier, cacic de la nació Pankararé, en Brasil, mort en la lluita del seu poble per la terra.

1974: 40 anys

- 21.1.1974: Màrtirs camperols de la matança d'Alto Valle, Bolívia.
- 20.2.1974: Domingo Laín, sacerdot màrtir de les lluites d'alliberament, Colòmbia.
- 11.5.1974: Carlos Múgica, del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, màrtir del poble de les «vil·les misèria» a l'Argentina. Cfr: www.carlosmugica.com.ar
- 10.8.1974: Tito de Alencar, dominic, torturat fins al suïcidi, Brasil.
- 26.9.1974: Lázaro Condo i Cristóbal Pajuña, camperols, líders de les seves comunitats en lluita per la reforma agrària, assassinats a Riobamba, Equador.
- 30.9.1974: Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva esposa, màrtirs de la democràcia, a Xile.
- 25.10.1974: Antoni Llidó Mengual, sacerdot valencià, desaparegut, màrtir a les presons de Xile.
- 1.11.1974: Florinda Soriano, «Doña Tingó», camperola analfabeta, dirigent de la Federació de les Lligues Agràries Cristianes, màrtir del poble dominicà.
- 23.11.1974: Amilcar Oviedo, líder obrer, Paraguai.

1969: 45 anys

- 26.5.1969: Enrique Pereira Neto, sacerdot, 28 anys, màrtir de la justícia a Recife, Brasil.
- 13.11.1969: Indalencio Oliveira Da Rosa, sacerdot, 33 anys, màrtir dels moviments d'alliberament del poble uruguaià.

1964: 50 anys

- 21.12.1964: Guillermo Sardiñas, sacerdot, solidari amb el seu poble a la lluita contra la dictadura, Cuba.

Premis atorgats el 2014...

• El Premi del **Concurs de Conte Curt Llatinoamericà** (350 euros) s'ha atorgat a **Alejandro Marcelo Corona** (planv@hotmail.com), de Còrdova, Argentina, pel seu conte «Sobre el zenit del migdia». El publiquem en aquesta mateixa edició de l'Agenda (pàgs. 236-237).

Convoquem per l'any vinent la XX edició del Concurs (pàg. 17).

Una àmplia antologia de «Contes curts llatinoamericans» –més de vuitanta ja–, no només els guanyadors, sinó els millors d'entre tots els que s'han presentat a concurs al llarg d'aquests gairebé vint anys, s'està posant en línia com a una secció dels Serveis Koinonia, a: servicioskoinonia.org/cuentoscortos

• El premi del Concurs de **Pàgines Neobíbliques**, dotat amb 350 euros, s'ha concedit a **Gerardo BUS-TAMANTE CORZO**, d'Argentina, per la seva pàgina neobíblica «Carta a Simó», que publiquem en aquesta mateixa edició de l'Agenda Llatinoamericana'2014, en la qual convoquem la XIX edició d'aquest Concurs (pàg. 17).

Una àmplia antologia de «Pàgines Neobíbliques» (més d'un centenar ja) rebudes per al concurs enguany i altres anys, es continua publicant com a secció dels Serveis Koinonia: servicioskoinonia.org/neobiblicas

• El jurat del **Concurs de Gènere** sobre el tema "Gènere i compromís polític", patrocinat pel **Centre de Comunicació i Educació CANTERA**, de Managua, Nicaragua, ha atorgat el premi, dotat amb 500 \$, a **Garbiñe DELGADO RAAK** (garbi_nau@yahoo.es), estudiant de psicoteràpia postmoderna i ciència social alternativa a la UNAM de Mèxic, pel seu treball "Carta de benvinguda a l'altra economia possible" (el

publiquem en aquesta Agenda a la pàgina 240). Felicitacions...

Amb les mateixes bases sota un nou enfocament, queda convocat el certamen per l'any vinent, amb el tema de "Feminisme, Llibertat i Autonomia" (pàg 17).

• El premi del concurs convocat pel **Col·lectiu Ronda**, de Barcelona, dotat amb 2.000 euros, s'ha atorgat a **Ecoxarxa**, de Girona, Catalunya (ecoxarxagirona.wordpress.com). Vegeu el veredict del Jurat del Col·lectiu Ronda a la pàgina següent (15).

El concurs es convoca novament per l'any vinent, amb nova temàtica, en la seva ja XII edició (cf. pàg.18).

• El **Concurs «Vers una altra economia, des de sota»**, convocat per **InfoRedes**, de Puerto Rico (<http://redesperanza.org>), ha atorgat el premi a **Maydolys IGLESIAS PÉREZ** (maidolys@planmaestro.ohc.cu), de L'Havana, Cuba, pel seu treball «Projecte Artecte, vers l'altra economia des de sota». Amb una nova temàtica i nova dotació (500 dòlars), es convoca altra vegada aquest any 2014 per a la seva ja VIII edició (pàg. 16).

• El **Premi Antonio Montesinos**, patrocinat per la **Revista Alternativas** i la **Fundació Verapaz** de Nicaragua, enguany s'ha declarat desert. Vegeu la convocatòria, renovada per a la seva XIX edició (p. 17). Recordem que per aquest premi es poden presentar candidats per a la consideració del Jurat.

• Com estava anunciat, el 1r de novembre de 2013, el Jurat de la Comissió de l'Agenda Llatinoame-

Els premis que proclama aquesta pàgina són els concedits en els certàmens convocats per l'Agenda '2013; veieu-los també a: <http://latinoamericana.org/2014/premios>

Les convocatòries d'aquesta Agenda '2014, per al 2015, veieu-les a: <http://latinoamericana.org/2014/convocatorias>

ricana de Girona, ha fet públic el seu veredictes sobre el **Premi a la Difusió dels Principis del Decreixement**, en la seva cinquena edició (de 2012 per al 2013). El veredictes podrà veure's a partir d'aquella data a latinoamericana.org i latinoamericana.org. El concurs està dotat amb 500 euros.

Es convoca la VI edició del concurs (pàg. 16), dotat amb 500 euros.

- El **concurso d'Eco-Teologia**, convocat per l'equip d'investigació "ECO-TEOLOGIA", de la Facultat de Teologia de la Pontificia Universitat Xavierana de Bogotà, ha concedit un accésit de materials ecoteològics i la publicació en el Blog d'Ecoteologia al treball "Què en fem d'això a casa? El reciclatge domèstic a Santiago de Cuba: un gir a les històries de les coses", d'Aime SOSA POMPA (aimuchasosapompa@gmail.com), de Santiago de Cuba. El concurs es torna a convocar, un any més (cf. pàg. 19).

FELICITACIONS a tots els premiats, i el nostre **AGRAÏMENT** a tots aquells que han participat. Els esperem un any més... Els guanyadors dels concursos de cada any es donen a conèixer en l'edició següent de l'Agenda Llatinoamericana, i també, el primer de novembre en la seva seu virtual.

<http://latinoamericana.org>

XI PREMI COL·LECTIU RONDA

Assessoria jurídica laboral econòmica social
Experiències d'Economia Solidària

VEREDICTE

A l'XI Premi "Col·lectiu Ronda assessoria jurídica laboral econòmica social", corresponent a l'"Agenda Llatinoamericana 2013", s'hi han presentat cinc experiències en relació amb l'Economia Solidària basades en situar les persones, tant en el pla individual com en el col·lectiu en el centre de les relacions i normes econòmiques.

Per països, de les cinc participacions una procedeix de Cuba, una altra de Brasil i les altres tres de Catalunya.

Tots els treballs presentats formulen la seva experiència o estudi vinculat a l'Economia Solidària des de diferents angles: el desenvolupament local mitjançant el treball en xarxa organitzant i estructurant l'accés al coneixement en especial a les TIC; projectes vinculats a la vivenda en règim de cessió d'ús cooperativitzat i d'autosuficiència per a edificis urbans; agricultura i ramaderia de responsabilitat compartida que té per objectiu retornar a les nostres mans la sobirania alimentària i crear llaços entre productors i consumidors; sistemes d'intercanvi mitjançant la moneda social, fomentant l'economia local i el consum responsable; i, finalment, a una visió de l'economia social como a crit que s'escolta en el món capitalista.

El veredictes adoptat per consens atorga el premi al treball presentat per Ecoxarxa de Girona (ecoxarxagirona.wordpress.com), de Catalunya. Aquesta experiència, de més de tres anys d'existència, és una xarxa d'intercanvi de béns, serveis i coneixements, que té la voluntat de recuperar la dimensió ètica i humana de les activitats econòmiques, superant l'individualisme i la competitivitat capitalista, impulsant una economia basada en la confiança, la reciprocitat, la solidaritat, la cooperació i l'ecologia. Actua mitjançant la moneda social com una unitat de compte i mesura que retorna a la moneda el seu sentit original no especulatiu, destinat a facilitar l'intercanvi de béns i serveis, i fomenta l'economia local i el consum responsable.

Col·lectiu Ronda, Consell Rector.
Barcelona, 30 d'abril de 2013.
www.cronda.coop

CONCURS «LLIBERTAT I JUSTÍCIA»

VIII Edició

Si aspirem a construir una societat justa i equitativa, és imprescindible respectar la llibertat i la dignitat dels éssers humans; només així es fa justícia. És possible la construcció d'una societat justa, fonamentada en els supremes principis de llibertat i dignitat?

Per reflexionar al voltant d'aquesta possibilitat, REDES us convida a participar en aquest concurs, titulat «Llibertat i Justícia».

Recomanem que en la vostra reflexió:

1. Discussiu què és la llibertat i la justícia, i l'etern conflicte entre aquestes dues dimensions.
2. Exposeu com aquest conflicte impacta la realitat dels pobres d'Amèrica Llatina i del món.
3. Proposeu idees per construir un món just en el qual siguem capaços d'emancipar-nos de l'esclavitud que suposa la fam, per, d'aquesta forma, dignificar-nos com a éssers humans i com a humanitat.

Envieu la vostra reflexió (de fins a 7.000 pulsacions), personal o col·lectiva (amb la vostra comunitat, els vostres alumnes, els vostres veïns, el vostre grup d'amics/gues...), abans del 31 de març de 2014, a: inforedes@redesperanza.org

El premi està dotat amb 500 dòlars i un diploma acreditatiu de participació.

PREMI A LA DIFUSIÓ DELS PRINCIPIS DEL «DECREIXEMENT»

VI Edició

La «Comissió de l'Agenda Llatinoamericana», de Girona,

C O N V O C A aquest concurs, amb les següents bases:

Temàtica: El "decreixement", com un pas necessari per assolir una llibertat viable per als éssers humans (tots, totes) i també per a la comunitat de vida sencera d'aquest planeta.

Contingut i format: Es premiarà la persona, comunitat, entitat, etc., que, mitjançant treballs escrits, organització de cursos o conferències, treballs de recerca, realització de material audiovisual, creació de material pedagògic dirigit a persones adultes o a escolars, execució d'accions directes, etc., millor difongui els principis del decreixement.

Termini i enviament: Els treballs o memòries dels actes organitzats hauran d'arribar abans del 30 de juny de 2014 a Comissió de l'Agenda Llatinoamericana, C. Mestre Francesc Civil, 3 bx / 17005 Girona / Tel. (34) 972 21 99 16 / correu-e: latinoamericana@solidaries.org.

Idioma: En qualsevol dels idiomes en què es publica aquesta Agenda: català, castellà, portuguès, anglès o italià.

Premi: 500 Euros. El jurat el podrà declarar desert, però podrà concedir un o més accèssits de 100 Euros. La decisió del jurat es farà pública el primer de novembre de 2014 a latinoamericana.org.

Concurs de «Pàgines Neobíbliques», XIX edició

L'Agenda Llatinoamericana convoca la XIX edició del Concurs de "Pàgines Neobíbliques":

Temàtica: basant-se en alguna figura, situació o missatge bíblic, tant del Primer com del Segon Testament, els textos intentaran una "relectura" des de l'actual situació llatinoamericana i mundial.

Els textos no podran passar de 9.000 pulsacions (caràcters més espais). En castellà, portuguès o català, en prosa o poesia, tenint en compte que, donant per suposada una

qualitat bàsica en la forma, allò que es premia és el contingut, l'encert i la creativitat en la "relectura" de la pàgina bíblica escollida.

Els treballs hauran d'arribar abans del 31 de març del 2014 a: agenda@latinoamericana.org

Premi: 400 € i la seva publicació a l'Agenda del 2015. La decisió del jurat es farà pública l'1 de novembre del 2014 a <http://latinoamericana.org/2015/premios>

Concurs «Gènere i compromís polític», XIX edició

El Centre d'Educació i Comunicació Popular CANTERA (www.canteranicaragua.org), i l'Agenda Llatinoamericana convoquen la XIX edició del seu concurs "Perspectiva de gènere en el desenvolupament social". Les bases són:

Temàtica: "Feminisme, Llibertat i Autonomia. L'aportació del feminisme a la llibertat i autonomia de les dones en els processos d'emancipació per a l'equitat de gènere".

En estil d'assaig.

Extensió i idioma: No podrà passar de mil paraules o

6.000 pulsacions. En castellà o portuguès, i en qualsevol altre idioma, sempre que se n'adjunti una traducció al castellà.

Els treballs hauran d'arribar abans del 15 de març de l'any 2014 a: Cantera, Apt. A-52, Managua, Nicaragua, cantera@ibw.com.ni, tel.: (505) 277 53 29

El text guanyador es premiarà amb 500 US\$. El jurat podrà declarar desert el premi, però també podrà concedir un o més accessits de 100 US\$.

Premi Antonio Montesinos al gest profètic en defensa de la dignitat humana, XIX edició

La Revista "Alternativas" i la Fundació Verapaz convoquen la XIX edició del "Premi Antonio Montesinos al gest profètic en defensa de la dignitat humana a Amèrica Llatina". Amb les següents bases:

Amb aquesta distinció es vol significar la comunitat, grup humà o persona que amb la seva defensa dels drets humans actualitzi millor, avui, el gest profètic d'Antonio Montesinos a l'Espanyola quan es va enfrontar a la violència de la conquesta amb el seu crit "I aquests, que no són éssers humans?".

Qualsevol grup, persona o comunitat pot presentar-hi candidats, raonant-ne els motius i acompanyant-los amb firmes si ho creu oportú, abans del 31 de març del 2014 a: Fundació Verapaz / Apt. P-177 / Managua / Nicaragua / tel.: (505) 265 06 95 / rafael_aragonm@yahoo.es

El jurat admetrà a concurs tant accions puntuals, com treballs duradors o actituds profètiques mantingudes al llarg del temps.

Premi: 500 US\$. Es podrà declarar desert.

Concurs de «Conte Curt Llatinoamericà», XX edició

L'Agenda Llatinoamericana convoca aquesta vintena edició del Concurs, amb les següents bases:

Hi pot concursar qualsevol persona que sintonitzi amb les Causes de la Pàtria Gran.

Extensió i idioma: màxim de 18.000 pulsacions. En castellà o portuguès.

Temàtica: el conte ha de tractar d'il·luminar, des del seu propi caràcter literari, l'actual conjuntura espiritual d'Amèrica Llatina: les seves utopies, dificultats, motivacions per a l'esperança, alternatives, la interpretació d'aquesta

hora històrica...

Els textos hauran d'arribar abans del 31 de març del 2014 a: agenda@latinoamericana.org

El conte guanyador es premiarà amb 400 €, i es publicarà a l'Agenda Llatinoamericana 2015 (en uns 18 països). La decisió del jurat es farà pública l'1 de novembre del 2014 a <http://latinoamericana.org/2014/premios>

El jurat podrà declarar el premi desert, però també podrà concedir accessits de 100 €.

PREMI
«COL·LECTIU RONDA»
XII EDICIÓ

LLUITES PER LA LIBERTAT

EXPERIÈNCIES DE LLUITA PER A L'ALLIBERAMENT

Pere Casaldàliga, fa uns vint anys, manifestava en relació a la llatinoamericana, que *«som continentalitat en l'opressió i en la dependència. Ho hem de ser en l'alliberament, en l'autoctonia, en l'alternativa social, política, eclesial. Sento la llatinoamericana com una manera de ser que la nova consciència acumulada –de Pobles germans oprimits i en procés d'alliberament– ens possibilita i ens exigeix. Una manera de veure, una manera de compartir, una manera de ser futur. Lliure i alliberador. Solidàriament fratern. Amerindi, negre, crioll. De tot un poble, fet de pobles, en aquesta Pàtria Gran comuna, terra promesa –prohibida fins ara– que brolla llet i sang. Una mena de conaturalització geopolítica espiritual que fa vibrar junts, lluitar junts, arribar junts. És molt més que una referència geogràfica: és tota una Història comuna, una actitud vital, una decisió col·lectiva»*.

A partir del lema de l'Agenda 2014, «Llibertat, llibertat!», el Col·lectiu Ronda, assessoria jurídica laboral econòmica i social, fidel a la seva tradició,

CONVOCA un premi sobre “experiències de lluita per l'alliberament” dirigit a entitats, grups o col·lectius d'acord amb les següents

BASES:

Presentació d'un informe clar i concret (màxim 20 pàgines) sobre l'experiència duta a terme i els seus efectes d'alliberament cultural, social, econòmic i/o polític. En queda exclosa, per tant, la lluita individual o per l'alliberament individual malgrat la dificultat que això pugui suposar, i que en cap cas infravalorem. S'haurà d'incorporar una breu presentació de l'entitat i una memòria explicativa de les seves activitats.

Idioma: castellà, portuguès o català o qualsevol altre en què es publica l'Agenda, acompanyant una traducció a qualsevol dels tres idiomes esmentats en primer lloc.

Enviament i terminis: s'haurà de presentar abans del 31 de març de 2014 a les següents adreces: jpujol@cronda.coop i agenda@latinamericana.org. Es pot concertar una altra forma d'enviament per algun material determinat.

Premi: 2.000 € (dos mil euros). Es podrà declarar desert. També es podrà concedir algun accèssit.

CONCURS ECOTEOLÒGIC

«SALVACIÓ RELIGIOSA I SALVACIÓ ECOCÒSMICA»

X Edició

L'equip d'investigació "ECOTEOLOGIA", de la Facultat de Teologia, Pontificia Universitat Xaveriana (Bogotà, Colòmbia),

CONVOCA el concurs:

"Salvació religiosa i salvació ecocòsmica: relació mútua", amb les següents **BASES**:

1. Participants: El certamen té un enfocament macroecumènic, per tant s'hi pot participar des de qualsevol rerefons o plantejament religiós, o no religiós, centrant-se bé en el tema que s'ofereix a reflexió, amb caràcter aquesta vegada estrictament ecoteològic.

2. Temàtica: Des de fa uns quants mil·lennis les religions del nostre entorn cultural han ofert i predicat la «salvació» ultraterrenal, «anar al cel i evitar l'infern», i aquesta salvació ha estat el centre de la seva cosmovisió, de la seva espiritualitat i de la seva prèdica. Però avui dia també les organitzacions ecologistes i ambientalistes parlen de «salvar» el planeta. Aquesta Agenda va proposar el 2010 una reflexió a partir del lema «salvem-nos amb el planeta». Al cap i a la fi, qui salva a qui? De què salva? O, de què ens salvem? Per què? Per a què? Com? Volem reprendre l'experiència i concepte de «salvació» des de la perspectiva del diàleg ecologia-teologia, ja que el relat que la nova cosmologia ens està oferint no sembla pas avalar la idea que servir d'escenari per a una «història de salvació» en favor de les ànimes de l'espècie primat *homo sapiens* sigui la raó de ser d'aquest cosmos. Tot funciona i tot sembla com si aquesta no fos la seva finalitat. Els mateixos creients adults crítics se senten una mica infantilitzats quan tornen a sentir el consell de «viure preparant-se per anar al cel i evitar el càstig etern de l'infern». Aquesta salvació està apareixent cada vegada menys plausible. La pregunta religiosa, davant la Nova Cosmologia, és: Si no es tracta de salvar ànimes, de què es tracta? Podem seguir parlant avui de «salvació»? En quin sentit? Quina relació tindria amb la salvació del cosmos? Amb quin plantejament nou podria expressar-se avui allò que tradicionalment hem anomenat «salvació»? Es tracta doncs d'una reflexió directament ecoteològica.

Pautes: Extensió màxima: 10 fulls mida carta (o 20.000 pulsacions). En castellà o portuguès (si el treball és en un idioma diferent caldrà incloure una traducció al castellà).

Data límit: Els textos hauran d'arribar abans del 31 de març de 2014 a ecoteologia@gmail.com amb còpia a acaceres@javeriana.edu.co o per via postal a: Equipo Ecoteologia / Facultat de Teologia / Carrera 5, N° 39-00, Pis 2 Edifici Arrupe / Pontificia Universidad Javeriana / Bogotà D.C., Colòmbia.

Incentius: El text guanyador es premiarà amb 400 euros i un paquet de materials ecoteològics. El jurat podrà declarar el premi desert, així com concedir un o diversos accèssits. Així mateix, a través del *blog* www.ecoteologiapuj.blogspot.com es divulgaran els millors treballs, aquells que més contribueixin a impulsar el diàleg teologia – ecologia en el nostre *Oikos*: la Creació.

INFORME DE DESENVOLUPAMENT HUMÀ

REGIÓ LLATINOAMERICANA

PNUD, Nova York

• Dels països de la regió llatinoamericana, n'hi ha tres (Barbados, Xile i Argentina) en el grup de desenvolupament humà molt alt, dinou en el grup de desenvolupament humà alt, i uns altres deu en el grup de desenvolupament humà mitjà. Haití és l'únic que es troba en el grup de desenvolupament humà baix.

• El valor IDH de mitjana per la regió és 0,741, el segon més gran (després d'Europa i Àsia Central, amb un 0,771) i per sobre de la mitjana mundial, situada en el 0,694.

• Entre el 2000 i el 2012, la regió va registrar un creixement anual mitjà del 0,67% en el valor IDH, **el creixement més alt entre totes les regions.** Nicaragua va registrar un creixement anual mitjà de l'1,04% durant aquest període, seguit de la República Bolivariana de Veneçuela i Cuba, amb un creixement anual de l'1,04% i l'1,02%, respectivament.

• La regió mostra un bon comportament en tots els indicadors que formen l'**IDH**. L'esperança mitjana de vida en néixer és de 74,7 anys, i la mitjana d'anys d'escolarització previstos esperats de 13,7, situen la regió al **capdavant d'altres regions** pel que respecta a aquests components. De fet l'esperança mitjana de vida en néixer és gairebé cinc anys superior a la mitjana mundial. La regió també ocupa la segona posició tant en mitjana d'anys d'instrucció (amb una mitjana de 7,8 anys) i producte nacional brut (PNB) per càpita, la mitjana del qual es troba per sobre de la mitjana mundial de 10.184 dòlars.

• La regió pateix una pèrdua mitjana del 25,7% pel que fa a l'**IDH** ajustat per desigualtat, per sobre de la pèrdua mundial del 23,3%. El component d'ingressos és on es fa més gran la pèrdua deguda a la desigualtat (38,5%) seguit de l'educació (23%).

• La pèrdua més gran deguda a les desigualtats la pateix Haití (40,2%), seguit de Bolívia (34,2%). El país de la regió que pateix la menor pèrdua és Trinitat i Tobago (15,3%). La desigualtat d'ingressos sembla ser generalitzada a la regió, amb pèrdues

que van del 21,9% al 47,9% quan el component d'ingressos s'ajusta segons la desigualtat.

• La mitjana del valor de l'Índex de Desigualtat de Gènere per a la regió és de 0,419, inferior a la mitjana mundial situada en el 0,463, situant-se com a tercera regió. La taxa mitjana de fertilitat adolescent de la regió es troba per sobre de la mitjana mundial, mentre que els èxits en educació secundària i terciària estan per sota, tant pel que fa a homes com a dones. No obstant això, la regió encapçala la llista pel que fa a esports ocupats per parlamentàries: 23%, més de tres punts percentuals per sobre de la mitjana mundial del 19,5%. Les taxes de participació de dones i homes en el mercat laboral també es troben per sobre de la mitjana mundial.

• La pobresa multidimensional mitjana per l'IPM és relativament baixa, en comparació amb regions com el Sud d'Àsia i l'Àfrica Subsahariana Haití té el valor més alt en l'IPM de la regió (0,299) en base a les dades de l'enquesta 2005/06, seguit d'Hondures (0,159).

• El valor total de les exportacions de mercaderies de la regió va ser de 857.800 milions de dòlars, cosa que representa el 6,3% del total mundial i un 18,9% del PIB de la regió. Mèxic encapçala aquestes xifres, amb béns exportats per valor de 298.300 milions de dòlars el 2010, un 31% del seu PIB. El segueix Brasil, amb exportacions valorades en 197.400 milions de dòlars, prop del 10,5% del PIB del país.

• La regió compta amb la tercera major relació ocupació-població (67,2%), que va des del 56,4% de Surinam fins al 77,4% de Bolívia i Perú.

• La mà d'obra infantil sembla ser un problema al Perú i Belize, on més d'un terç (34% i 40%, respectivament) dels menors compresos entre 5 i 14 anys són econòmicament actius.

• La mitjana general de benestar de vida basat en l'enquesta mundial de Gallup per a la regió és del 6,5 (en una escala de 0 a 10), **el més alt de totes les regions.**

EL «ASCENSO DEL SUR»

Informe del PNUD sobre Desenvolupament Humà 2013

El segle XXI està presenciant un profund canvi en la dinàmica mundial, impulsat pels nous poders de ràpid creixement del món en desenvolupament. **Xina** ha superat el **Japó** com la segona economia més gran del món i ha rescatat milions de persones de la pobresa durant aquest procés. **L'Índia** està modelant el seu futur amb una creativitat empresarial i una innovació política social noves. **Brasil** està elevat el seu nivell de vida a través de l'expansió de relacions internacionals i de programes contra la pobresa que són imitats arreu del món.

Però l'“ascens del sud” és un fenomen encara més gran. **Indonèsia, Mèxic, Sud-àfrica, Tailàndia, Turquia** i altres nacions en desenvolupament s'estan convertint en actors protagonistes de l'escenari mundial. *L'Informe sobre Desenvolupament Humà 2013* identifica més de 40 països en el món en desenvolupament que han superat les expectatives de desenvolupament humà que tenien dècades enrere, amb un progrés marcadament accelerat els darrers deu anys.

Cada un d'aquests països té una història única i ha escollit definir el seu propi camí vers el desenvolupament. No obstant això, comparteixen característiques importants i s'enfronten a diversos dels mateixos reptes. Cada vegada estan més interconnectats i són més interdependents. I s'incrementa la quantitat de persones arreu del món en desenvolupament que demanen que se les escolti, a mesura que comparteixen idees mitjançant nous canals de comunicació i demanen una major rendició de comptes per part dels governs i institucions financeres.

L'Informe sobre Desenvolupament Humà 2013 analitza les causes i les conseqüències d'aquest “persistent ascens del sud” i identifica les polítiques basades en aquesta nova realitat que podrien fomentar un major progrés arreu del món les properes dècades. *L'Informe* exigeix una representació molt més gran del Sud en els sistemes de governament mundial, i apunta a noves fonts potencials de finançament al sud per a béns públics essencials. □

A.L. VA AUGMENTAR LA SEVA CLASSE MITJANA EN UN 50%

La classe mitjana a Amèrica Llatina es va incrementar en un 50% la primera dècada d'aquest segle XXI, de 103 milions de persones a 152 milions, segons un informe del Banc Mundial (BM). L'informe precisa a més que aquesta fita es deu al **creixement sostingut a la regió** durant els darrers anys, malgrat la crisi econòmica internacional.

Alguns dels factors més importants han estat: un major nivell educatiu entre els treballadors, major nivell d'ocupació formal, més persones vivint en àrees urbanes, i sobretot, més dones a la força laboral i una disminució de la mida de les famílies. La regió és de les poques, “si no l'única”, que està veient créixer la seva classe mitjana. Amb aquestes xifres, la **classe mitjana suposa el 30%** de la població d'Amèrica Llatina.

El BM considera –en aquest informe– que un ciutadà de classe mitjana és aquell que cobra com a mínim deu dòlars al dia (3.650 dòlars l'any per persona) i la probabilitat del qual de caure en la pobresa sigui inferior al 10%. Un 37,5% viu **entre la pobresa i la classe mitjana** (quatre-deu dòlars al dia). Sota el llindar de **pobresa moderada** (menys de quatre dòlars al dia) hi ha un 30,5% de la població. La **pobresa extrema** (menys de 2,5 dòlars al dia) afectava al 23% de la població llatinoamericana el 1995; a 2011 només al 13,3%; avui afecta al 10,6% en el *Cono Sur*, al 15,2% en la zona andina i al 16,4% a Mèxic i Amèrica Central.

A Brasil en 10 anys el salari mínim va pujar el 330%, el crèdit ha augmentat del 22 al 54% del PIB i 42 milions de persones han ascendit a la nova classe mitjana. A.L. és una «regió d'ingressos mitjans en camí de convertir-se en una regió de classe mitjana», però la proporció d'aquest sector poblacional es la mateixa la dels que estan en situació de pobresa (un **terç de la població**), cosa que vol dir que «encara hi ha camí per a recórrer». Mantenint el creixement actual, només al 2052 arribarà el ciutadà llatinoamericà mig al nivell dels països d'alts ingressos a l'any 2000. Si dupliqués aquest nivell de creixement, hi arribaria al 2030. □

INFORME SOBRE LA FAM EN EL MÓN

PNUD, Nova York

Números rodons

El Tercer Món representa el 80% de la població mundial, amb un 37% del PIB mundial, mentre que els països avançats representen el 20%, amb el 63% del PIB mundial.

Els afamats del món eren 848 milions el 2005; 923 el 2007; 1.023 el 2009; 925 el 2010, i 870 el 2011.

La quantitat de persones amb un patrimoni de mil milions de dòlars o més, era de:

497 el 2001, amb un patrimoni de 1'5 bilions de US\$

1.125 el 2007, amb un patrimoni de 4'4 bil. US\$

793 el 2008, amb un patrimoni de 2'4 bil US\$

1.011 el 2009, amb un patrimoni de 4'5 bil US\$

1.210 el 2011, amb un patrimoni de 4'5 bil US\$

Segons aquestes xifres, n'hi hauria prou amb aplicar un impost anual del 2% sobre el patrimoni de les 1.011 persones més riques del 2009 per obtenir, amb escreix, els 80.000 milions de dòlars necessaris per garantir en deu anys l'atenció a les necessitats fonamentals arreu del planeta. La qual cosa demostra que és una proposta perfectament realitzable.

La quantitat de persones que viuen a Amèrica Llatina amb menys d'un dòlar al dia era de 41 milions el 1981, 43 milions el 1990, i només 28 milions el 2008.

Deu dades més

1) 870 milions de persones no en tenen prou per menjar. La xifra ha disminuït en 130 milions des de 1990, però el ritme dels avenços ha disminuït des del 2008.

2) La gran majoria de les persones amb fam (el 98%) viu en països en vies de desenvolupament, on gairebé el 15% de la població està desnodrida.

3) Del total de persones amb fam al món, al voltant de 563 milions viuen a Àsia i Oceania, però la tendència és a la baixa.

4) Les dones constitueixen una mica més de la meitat de la població mundial, però representen més del 60% de les persones amb fam al món.

5) La desnutrició contribueix a la mort de 2,6 milions de nens menors de 5 anys, un terç del total mundial.

6) En els països en desenvolupament, un de cada

sis nens –gairebé 150 milions– tenen un per baix.

7) Un de cada quatre nens del món té retard en el creixement; en els països en desenvolupament la proporció pot augmentar a un de cada tres.

8) El 80% dels nens amb retard en el creixement viuen en 20 països.

9) Uns 66 milions de nens van amb gana a l'escola primària en els països en vies de desenvolupament, dels quals 23 milions són a Àfrica.

10) El PMA estima que calen més de tres mil milions de dòlars a l'any per dur aliments a 66 milions de nens en edat escolar que pateixen gana.

Però els informes serveixen per alguna cosa?

Malgrat que els països poderosos són conscients de la situació, són els líders de les principals economies del món (G8), els que realment poden fer quelcom al respecte. Per això no ens sorprèn que la FAO sigui qüestionada pel seu funcionament, cosa que podem traslladar a altres organitzacions; i que el govern del Regne Unit hagi amenaçat amb retallar els fons econòmics que atorga a aquesta organització si no canvia la seva línia de treball i gestió.

L'informe sobre la Fam al Món 2011 (per qüestions de diferències metodològiques la FAO no ha actualitzat les seves xifres de la fam el 2011) és un altre més a afegir a la llista d'informes presentats; no és pas que la informació es qüestionï, és que es dona a conèixer però no s'adopten les mesures.

Es parla del problema de la banya d'Àfrica, una de les regions més pobres de la Terra formada per Somàlia, Djibuti, Etiòpia i Eritrea, problema del qual se'n va parlar en el Dia Mundial de l'Alimentació 2011 i en què es va destacar l'increment del nombre de persones que pateixen pobresa extrema i de les possibles mesures que es puguin adoptar per reduir l'efecte de la fluctuació del preu dels aliments en els segments poblacionals més desfavorits.

Es diu que és una situació inacceptable, cosa que fa anys que es repeteix; a més s'apunta que fins i tot aconseguint complir els objectius del mil·lenni, 600 milions de persones continuarien patint fam; es torna a insistir en la col·laboració internacional i en que els països s'impliquin més en solucionar el problema;

cal arribar a un acord, però sense més informes, comissions i altra paperassa que continui dilapidant fons que poden salvar vides.

Es convida els països que balafien menys aliments. Un altre informe de l'Institut de Biotecnologia i Aliments SIK (Suècia) encarregat per la FAO, destacava que uns 1.300 milions de tones d'aliments es llencen a les escombraries, una quantitat que espanta i que hauria de replantejar els sistemes productius, ja que la pèrdua d'aliments es produeix en el moment en què comença la producció agrícola, i en cada baula de la cadena se'n llença, inclosos per descomptat els consumidors. Aquestes pèrdues són especialment importants en els països industrialitzats: 1.300 milions de tones d'aliments que equivalen als aliments que es produeixen a l'Àfrica subsahariana i que ajudarien significativament a reduir la fam al món.

Noves polítiques, educació i consciència, inversions en tota la cadena de valor, gestió sostenible dels recursos... són diferents fronts en els quals s'ha de lluitar per la seguretat alimentària del futur.

La fam infantil

- Més del 70% dels 146 milions de nens menors de cinc anys amb pes baix del món viuen en tan sols 10 països, dels quals més de la meitat estan ubicats només a l'Àsia del Sud.

- Cada any moren uns 10,9 milions de nens menors de cinc anys als països en desenvolupament. La desnutrició i les malalties relacionades amb la fam són la causa del 60% de les morts.

- Es calcula que el cost de la desnutrició per al desenvolupament econòmic nacional és de 20-30 milions de dòlars per any.

- En els països en desenvolupament, un de cada quatre nens –gairebé 146 milions– tenen pes baix.

- Cada any, el PMA alimenta més de 20 milions de nens amb els programes d'alimentació escolar en uns 70 països. El 2008, el PMA va alimentar un rècord de 23 milions de nens.

Desnutrició

- Al voltant de 50 milions de persones pateixen fam a Amèrica Llatina i el Carib, el que suposa una disminució del 24,2% respecte de 1990, quan eren 66 milions, segons la FAO. Un de cada deu llatins està en una situació d'extrema pobresa, i Amèrica Llatina

continua tenint, a dia d'avui, la pitjor distribució de riquesa del món, segons la FAO.

- La desnutrició contribueix amb el 53% de les 9,7 milions de morts a l'any de nens menors de cinc anys en països en desenvolupament.

- Cada any un milió de nens mor per falta de vitamina A.

- La deficiència de ferro és la forma de desnutrició més comuna arreu del món, afectant gairebé dos mil milions de persones. Si s'eradiqués la deficiència de ferro es poden millorar els nivells nacionals de productivitat en un 20%.

- La deficiència de ferro està minant el desenvolupament mental d'entre un 40 i un 60% dels nens en els països en desenvolupament.

- La deficiència de vitamina A afecta aproximadament el 25% dels nens en edat preescolar dels països en desenvolupament. Aquesta deficiència està relacionada amb la ceguesa, la vulnerabilitat a malalties i majors taxes de mortalitat. Això porta a la mort a prop d'1,3 milions de nens cada any.

- La manca de iode és la principal causa del retard mental i el dany cerebral. 1,9 milions de persones arreu del món estan en risc de patir deficiència de iode, quelcom que es pot prevenir fàcilment només afegint iode a la sal.

Perspectives de futur

De moment el problema són els preus elevats dels aliments i les seves variacions (generalment a l'alça), cosa que incrementa significativament la inseguretat alimentària a nivell mundial i especialment en els països més desfavorits. L'informe assenyala que:

- la demanda dels consumidors en els països amb economies en ràpid creixement augmentarà,

- la població continua creixent, i si continua l'expansió dels biocombustibles el sistema alimentari estarà sotmès a demandes addicionals.

Aliments i VIH/SIDA

- En els països més afectats, el VIH ha reduït l'esperança de vida en més de 20 anys, ha desacelerat el creixement i augmentat la pobresa a les llars. Només a l'Àfrica subsahariana, ha deixat orfes gairebé 12 milions de nens menors de 18 anys.

LA LLIBERTAT DE LES DONES

KORA, CARMEN, JOSÉ LUIS, JILMA, REYNA, DOLORES

CEBS de Masaya i Carazo, Nicaragua

La llibertat és aquesta desconeguda per a les dones en la societat patriarcal. La falsa llibertat que proclama el patriarcat mira el sexe de les persones per diferenciar-les, subordinant, desvaloritzant i violentant les que naixem amb sexe de dona.

El patriarcat com a sistema cultural encara hegemònic a Nicaragua i estès pel món, construït des d'antic, consolidat amb el capitalisme, legitimat i beneït pel catolicisme i les diferents religions, suposa que les persones que naixem amb sexe de dona som inferiors i de menys valor, que la nostra missió és reproduir l'espècie, ocupar-nos del servei domèstic i tenir cura de franc, sense reconeixement, a costa de la nostra autonomia, dels homes, de la família, de l'església, de la societat.

Des de l'instant de néixer, només per tenir sexe de dona, la nostra llibertat es va coartant, i se'ns mediatitza allò més elemental: decidir sobre el nostre cos, el nostre temps, decidir sobre el nostre ésser i estar al món. Se'ns ensenya que ser dones és ser sotmeses, decentes, decoroses, dependents dels homes els quals necessitem per tal que ens protegeixin. El món s'organitza de manera que les dones estiguem en inferioritat de condicions i ens consideren éssers vulnerables. Està tan consolidat el sistema, que homes i dones ho tenim molt endinsat, com que és allò natural, allò lògic, l'ordre social que Déu ha demanat, en la seva saviesa.

Aquest model patriarcal/masclista comporta estructuralment discriminació i violència contra nosaltres, les dones, tant en l'àmbit privat (en la família o relacions interpersonals), com en l'àmbit públic (al carrer, la comunitat, el món laboral, l'Estat). És una violència verbal, física, psicològica, sexual, econòmica, patrimonial, laboral, institucional. El feminicidi, com a violència extrema, és la nostra primera causa de mort a molts de països; la tolerància i impunitat d'aquests crims de lesa humanitat formen part de la mentalitat patriarcal, ja que la nostra vida val menys, val poc.

Des de nenes aprenem els nostres rols a la casa i no podem anar soles enlloc, ni a l'escola si és lluny, perquè ens pot passar "alguna cosa", alguna cosa que

només passa a les nenes, no pas als nens. Quan som joves, ens adonem que el carrer és molt perillós per a nosaltres: no podem caminar lliurement, encara menys anar soles a llocs públics, perquè ens miren malament, els homes es fiquen amb nosaltres, ens volen tocar, fins i tot ens violen, se senten amb dret a nosaltres. És horrible viure amb aquesta por.

I si ens casem, amb aquest enamorament romàntic que el patriarcat ens ensenya, ens bolquem en la cura del nostre home per demostrar-li un amor que ens aliena de nosaltres mateixes. Li servim el menjar, rentem i planxem la seva roba, netegem la seva casa. Els fills semblaria que només fossin nostres i no pas d'ells, ja que totes les tasques de criança recauen damunt nostre. Dediquem les vint-i-quatre hores del dia esforçant-nos, desgastant-nos i desvetllant-nos per garantir la vida de la nostra família, però diuen que no treballem i els nostres homes comencen a dir-nos que no valem per a res, a controlar què fem, amb qui parlem, amb qui sortim... Després comencen les empentes, cops, maltractament físic i sexual. Si ens demanen perdó acceptem pensant que canviaran, però, al cap de poc, més maltractament, i caiem en aquest cercle de violència, en aquest malson. No tenim llibertat ni al carrer ni a la casa.

Si sortim a treballar a les màquines o algun altre lloc, aleshores fem el doble de jornada de treball: a casa –que ningú ens paga ni ens reconeix– i a la fàbrica. I fins a triple jornada si a més participem en el desenvolupament comunitari. I encara que treballem de forma remunerada, no pas per això els homes assumeixen responsabilitats a casa. Ells, després de la seva jornada laboral, disposen del seu temps, descansen. Nosaltres no tenim temps per a nosaltres ni descansem.

La nostra capacitat d'embaràs és un revulsiu per a la nostra feina, com si només fos nostre: també l'embaràs és obra dels homes. Però si la nostra vida està en risc per l'embaràs o és per violació, les lleis dels homes i de les esglésies ens impedeixen interrompre'l, com si després els violadors es fessin càrrec dels seus fills. En nom de Déu i de la vida ens obliguen a tenir aquell fill, decidint sobre els nostres

cossos, fins i tot condemnant-nos a morir.

Per al món de l'economia i la política, de la cultura, les nostres oportunitats sempre són més limitades i costoses, pels prejudicis; fins i tot ens consideren males dones, males esposes, males mares, perdulàries, per no estar a casa. Sempre aquesta discriminació, sempre els homes pendents dels nostres cossos, sempre nosaltres sotmeses a l'assetjament.

Quan decidim trencar el silenci denunciant el nostre agressor, és un calvari. La ruta crítica per accedir a la justícia no és bel·ligerant, els funcionaris públics com que no ens creuen, ens esgoten amb un gran endarreriment de la justícia i la impunitat envalenteix més els homes, ja que veuen que amb la denúncia no els passa res, i aleshores la violència creix, i fins i tot pot arribar a matar-nos.

Però anem organitzant-nos com a dones, prenem consciència que aquest model patriarcal que reproduïm de generació en generació no és cap ordre diví, sinó un "ordre" social construït, i així com l'hem après, el podem desaprendre. I aprenem juntes a analitzar la realitat, a saber diferenciar el sexe del gènere, a adonar-nos de les relacions desiguals de poder entre homes i dones, un poder de dominació que s'ha d'eliminar. Ens recolzem entre nosaltres per empoderar-nos física i psicològicament, per trencar complexos i tabús, trencar els cercles de violència, acabar amb el rol de víctimes, superar tantes pors i incerteses... canviar la nostra pròpia vida, lluitar també per canviar aquest sistema opressiu, trencar el lligam, la cadena generacional.

Volem ser lliures del domini dels homes (pares, fills, germans, marits, patrons, polítics, sacerdots), volem una relació d'iguals. Volem igualtat d'oportunitats per a l'accés i control dels recursos econòmics i socials (feina, salut, educació, vivenda, terra, crèdit, oci, cultura). Volem igual distribució de responsabilitats a la casa, homes i dones alhora.

Aquest és un procés d'alliberament lent i dolorós, però ferm i sense retrocés. Ens porta a conèixer-nos i valorar-nos, a impulsar polítiques públiques amb enfocament de gènere que defensin i facilitin els nostres interessos estratègics de canviar aquestes relacions desiguals de poder. Ens porta a sentir-nos lliures per prendre decisions sobre el que volem ser i fer, lliures per decidir sobre el nostre cos, el nostre temps, per no acceptar controls, per no continuar demanant

permisos; per enfrontar-nos amb humilitat a nosaltres mateixes, per mantenir una actitud positiva i de recerca, per desterrar els dogmes i aquesta càrrega de religiositat tan opressiva que ens han inculcat.

Hem avançat en les lleis, en les polítiques públiques. Hem aconseguit convencions internacionals que parlen dels nostres drets. Hem aconseguit legislacions nacionals per a un millor accés a la justícia i també lluitem per tal que es complexin. Hem aconseguit estar a l'agenda política i pública dels nostres països. Estem organitzades en xarxes, locals, nacionals, regionals, internacionals. El nostre moviment és ampli, es va consolidant, enfortint. Encara som lluny de ser veritablement lliures del patriarcat, l'important és que estem en camí, en procés. No estem parlant de favors, ni de permisos, ni de concessions, ni de que "ens donin"; allò que exigim són drets, els nostres drets humans fonamentals i inalienables, constitutius del nostre ser.

I la superació del patriarcat no serà possible només prenent consciència i canviant nosaltres, també els homes han de canviar, revisar la construcció de la seva masculinitat, descobrir els beneficis del canvi. Ja hi ha homes que s'estan conscientitzant, volent desaprendre, cercant estratègies per canviar la mentalitat masculina. Encara hi ha moltes resistències, senten els seus privilegis amenaçats, continua la violència, i davant l'avenç dels nostres drets, ells encara tenen reaccions i incomprendiments terribles.

Moltes dones al llarg de la història hem lluitat per la nostra llibertat i dignitat, per ser considerades d'igual valor com a persones i no desvaloritzades com a dones. La història, androcèntricament explicada, ens ha invisibilitzat, ens ha relegat a ser màrtirs anònimes de la injustícia patriarcal/capitalista/religiosa. Som dones les que anem rescatant aquestes "històries de dones" que ens van precedir, perquè la veritable llibertat que ens convoca per igual en néixer, ningú ens l'està restituint, sinó que l'estem conquerint amb la nostra presa de consciència, lluita, organització, participació ciutadana, solidaritat, incidència política. És el crit del segle XXI, ja impossible de fer callar, de milers i milions de dones a Nicaragua i arreu del món, que diem, prou!, que decidim exercir el nostre sagrat dret a viure lliures de violència, el nostre sagrat dret a la llibertat.

AMÈRICA LLATINA JA REPRESENTA EL 10% DEL PIB MUNDIAL

Infolatam Efe - Bogotà. Irene Urango

Les claus

• El Banc Interamericà de Desenvolupament (BID) se suma als pronòstics que ha publicat el Fons Monetari Internacional (FMI), en els quals va ressaltar una rebaixa de tres dècimes en les previsions inicials per al 2013 a causa d'un notable descens de la principal economia del continent, Brasil, que s'espera que s'expandeixi un 3,5%.

• La regió ha passat de representar el 6,4% del producte intern brut (PIB) mundial el 1990 a suposar el 10% en dues dècades de progressiu creixement, en què les economies dels països llatinoamericans s'han expandit per sobre del 3%.

L'economista i cap del Departament d'Investigació del BID, José Juan Ruiz, es va sumar a les previsions de l'FMI i va assegurar que el 2013 Amèrica Llatina creixeria a un ritme del 3,6% de mitjana, sis dècimes més que el 2012, una taxa que representa el 10% del PIB mundial.

"Amèrica Llatina suposa al voltant d'un 7% de l'economia mundial, i està aportant enguany entorn del 10% del PIB mundial. Estem fent més del que ens correspon", va declarar en una entrevista amb Efe a Bogotà. La regió ha passat de representar el 6,4% del producte intern brut (PIB) mundial el 1990 a suposar el 10% en dues dècades de progressiu creixement, en el qual les economies dels països llatinoamericans s'han expandit per sobre del 3%.

"El continent llatinoamericà està sortint molt bé de la crisi internacional. El 2012 va créixer una suma del 3% i probablement enguany estarà en taxes de creixement superiors al 3,5%, amb una bona distribució entre països", va afegir.

Tot i que aquesta xifra encara queda lluny d'assolir el 4,3% del 2011, mostra que la crisi internacional va tenir un impacte negatiu però no pas dramàtic en el continent, gràcies, segons Ruiz, a "un sistema financer molt sòlid", capaç de contribuir al "creixement i les capacitats d'inversió de famílies i empreses".

Amb aquestes previsions, el BID se suma als pronòstics que el Fons Monetari Internacional (FMI) va publicar la setmana passada, en els quals va res-

saltar una rebaixa de tres dècimes en les previsions inicials per al 2013 a causa d'un notable descens de la principal economia del continent, Brasil, que s'espera que s'expandeixi un 3,5%.

Ruiz va recalcar que ara el repte és:

"mantenir aquest procés els propers cinc anys" i "créixer de manera sostenible i inclusiva" de la mà de la producció i explotació de matèries primeres, i del desenvolupament de serveis i exportacions.

resoldre punts clau com són la reducció de la pobresa i la desigualtat per "convertir-se en un continent de classes mitjanes".

fomentar els treballadors de l'economia formal mitjançant un procés de "reformes de segona generació", que haurien de perseguir la reducció de la distància social amb "xarxes de protecció social i inversió en educació i infraestructures".

potenciar un "sistema fiscal que permeti ser més transparent i posi menys traves al desenvolupament de l'activitat de les empreses formals", en al·lusió a la burocràcia impositiva.

Davant la crisi econòmica mundial, Ruiz va expressar la importància d'aprendre dels errors, com "el sobreendeutament, la no regulació del sistema financer o la crisi immobiliària", errors que "Amèrica Llatina va cometre fa trenta anys i que Europa està fent ara".

Com a estratègia, va apostar perquè el continent combini "polítiques macroprudencials, acceptades dins del corpus teòric i el consens global", però al mateix temps torna a "una política fiscal que recuperi espais i una política monetària que permeti un impuls més gran".

En aquest marc va ressaltar la importància que, actualment, puguin jugar les economies emergents que, amb "pràcticament el 50% del PIB mundial", és "obvi que estan estirant de la resta de països industrialitzats" i "poden ajudar Europa a sortir de la crisi" com a "font de generació de recursos" per a les empreses. Segons previsions de l'FMI per al 2014, l'economia llatinoamericana continuarà la seva acceleració, amb un creixement estimat del 3,9%.

AMÈRICA LLATINA: CAMP DE BATALLA ENTRE LA XINA I ELS EUA

**El gegant asiàtic es convertirà el 2015 en el segon màxim inversor a Amèrica Llatina
La influència de la Xina es percep de manera més positiva que la del veí del nord.**

L'estabilitat democràtica i la prosperitat econòmica d'Amèrica Llatina les darreres dues dècades han permès que deixin de considerar-la el "pati de darre" dels EUA. Bona part d'aquesta puixança econòmica es deu a la creixent presència comercial de la Xina a la zona. L'empenta del gegant asiàtic a la regió pot amenaçar la relació de privilegi que encara mantenen els EUA amb els seus veïns del sud, que, de moment, només sembla preocupat perquè aquesta expansió comercial no passi les fronteres polítiques.

"La creixent economia del país asiàtic l'obliga a cercar nous mercats, una necessitat que també comparteix A.L. pels mateixos motius. Això és bo per a la regió i, per tant, també per als EUA" explica Daniel Erikson, assessor del Departament d'Estat. La Comissió Econòmica per Amèrica Llatina i el Carib (CEPAL) estima que el 2015 la Xina substituirà la Unió Europea com a segon inversor a A.L., per darrere dels EUA. La fortalesa econòmica de Xina ha tingut un profund impacte a A.L. El país asiàtic és el principal soci comercial del Brasil, Xile i Perú, i el segon destí de les exportacions de l'Argentina, Costa Rica i Cuba, segons la CEPAL.

La Xina no només està retallant el protagonisme econòmic dels EUA a A.L. -ha passat de capitalitzar el 4% de l'intercanvi comercial a ser el principal soci de molts dels seus països; també està guanyant la batalla de la percepció del seu pes a la regió. Segons un estudi del Baròmetre de les Amèriques, de la Universitat de Vanderbilt, i el Projecte d'Opinió Pública d'A.L., el 68,2% dels llatinoamericans, considera que la influència del gegant asiàtic a la zona és positiva, mentre que només el 62,2% opina el mateix dels EUA. Un de cada cinc consultats creu a més que la Xina és el país més influent, per davant del Japó, l'Índia i els EUA.

L'estadística ajuda a il·lustrar l'impacte transformador de la presència xinesa a A.L. Segons el Ministeri de Comerç Xinès, la regió és el segon major inversor del país, després d'Àsia. L'any 2000, Pequín va invertir 10.000 milions de dòlars a la regió; el 2009 eren 100.000 milions; dos anys més tard, el 2011, ja superava els 245.000 milions, segons el Centre

Woodrow Wilson. Aquesta inversió va ser determinant perquè Amèrica Llatina aguantés l'impacte de la recessió econòmica del 2009. Aquell any les exportacions d'A.L. als EUA i Europa van disminuir el 26 i el 28% respectivament; les destinades a la Xina es van incrementar en un 5%.

El passat 6 de juny de 2013, en una visita a Mèxic i els EUA, el president xinès, Xi Jinping, en el seu discurs davant del Congrés mexicà, va afirmar: "Els propers cinc anys, la Xina importarà productes valorats en més de deu bilions (milions de milions) de dòlars i realitzarà una inversió internacional de més de 500.000 milions, i més de 400 milions de xinesos realitzaran viatges internacionals. Així que el desenvolupament de la Xina serà una bona notícia per a la resta del món".

Un dels problemes que es plantegen a mitjà termini és la possible competència entre Xina i països com Brasil o Mèxic. En aquests dos estats ja s'ha començat a sentir la inevitable rivalitat. Mauricio Mosquita, economista del Banc Interamericà de Desenvolupament, va assegurar el 2011 que la Xina era la "principal amenaça" per a l'expansió industrial del Brasil, ja que ambdós països produeixen béns similars.

La Xina s'ha convertit també en un dels principals competidors de Mèxic en el mercat dels EUA. El 1980 Mèxic va començar a adoptar mesures protectores en resposta a la proliferació de productes xinesos de baix cost dintre de les seves fronteres. La reestructuració del mercat laboral xinès, que ha acordat una pujada salarial als seus treballadors, ha permès el renaixement de la indústria automobilística i aeronàutica mexicana, en competència directa amb la xinesa. Malgrat tot, la postura de Mèxic és cauta, ja que els productes que exporta depenen molt de les importacions xineses.

La dependència de l'economia d'A.L. respecte de Xina és notable: per cada 1% que creix el PIB al país asiàtic, creix un 0,4% el d'A.L.; per cada 10% que creix Xina, augmenten les exportacions d'A.L. a aquell país en un 25%.

DESOBEDIÈNCIA CIVIL ÉS EL QUE ENS QUEDA

UNA VISIÓ DES DELS EUA

CHRIS HEDGES

es.wikipedia.org/wiki/Chris_Hedges

Per a Chris Hedges (Vermont, EUA 1956) tot va començar a Amèrica Llatina: “Als anys vuitanta hi havia massa repressió en aquells països. Els esquadrons de la mort mataben entre 700 i mil persones al mes a El Salvador. Ríos Montt massacrava centenars de persones, d’un sol cop, poble rere poble a Guatemala. Pinochet va derrocar un govern elegit democràticament i va instal·lar una dictadura militar. Les juntes argentines estaven ‘desapareixent’, més de 30 mil dels seus ciutadans... Era un moment històric en què els actes repressius –amb el suport del govern del meu país– eren tan atroços i indignants que resultaven difícils d’ignorar per a qualsevol persona responsable”. Jove reporter, va voler “ cercar un sentit ” a allò que estava passant i “ donar veu als que resistien ”, cobrint les guerres centreamericanes, en una carrera de dues dècades de corresponsal de guerra a més de 50 països. És Premi Mundial de Periodisme de Drets Humans (Amnistia Internacional), millor periodista online –el 2009 i 2011– per Los Ángeles Press Club i molts altres premis.

Com va modelar les teves opinions aquesta experiència a les zones de guerra del planeta?

Essent a guerres com la d’El Salvador, i després a llocs com Gaza, Palestina... em vaig veure forçat a confrontar els mecanismes de l’imperi. Com funciona, què fa, i la diferència entre allò que fa i allò que diu que fa. Quan ets al terreny la idea que els EUA tenen algun interès en dur la democràcia a països com l’Iraq queda despullada com una mentida.

I veus la feina bruta de l’imperi, com s’empra una violència i opressió horroroses per obtenir poder i, en darrera instància, guanys econòmics. O el robatori dels recursos naturals, o la dominació d’Amèrica Llatina, imposant-hi dictadors com Somoza o Pinochet perquè estaven disposats a oprimir la seva pròpia gent i permetre que corporacions nord-americanes saqueguessin els recursos dels seus països.

La meva experiència en aquests llocs va ser una mena d’educació, em va ensenyar moltíssim sobre el meu país, allò que ha estat, allò que ha fet, i la diferència entre allò que creiem ser i allò que realment som.

No sóc pas un pacifista. Crec que hi ha moments en què la repressió és tan intensa que no queda cap més opció. Per a mi, la violència sempre és tràgica. Però, tot i així, hi ha moments en l’existència humana en els quals hom té el dret de defensar-se.

Has descrit la vida d’una manera freudiana, com una lluita entre Tàntos i Eros...

Freud tenia raó: tant en l’àmbit individual com de societat humana contra les forces de la vida i la mort: Eros, l’amor, i Tàntos, l’instint de la mort. Crec que,

sempre, una de les dues predomina.

Si hagués de descriure la cultura nord-americana, diria que està obsessionada amb la mort. Tant en termes d’ús de força letal per expandir l’imperi, com en l’assalt a l’ecosistema, un assalt que té el potencial de destruir la vida humana en nom del guany. Avui, les forces de la mort estan encarnades en companyies com Exxon Mobil, que donen més importància als seus guanys que a la santedat de la vida. I les persones que abracen la guerra estan, en essència, abraçant la mort.

Ens podries explicar que passa a la societat nord-americana i com afecta la resta del món?

Els EUA s’han transformat en allò que el filòsof polític Sheldon Wolin anomena un sistema de “totalitarisme invertit”. No és pas el totalitarisme clàssic: no s’expressa a través d’un demagog o un líder carismàtic, sinó que ho fa a través de l’anonimat de l’Estat corporatiu. En un règim totalitari clàssic hi ha un partit que enderroca una estructura en descomposició i la reemplaça amb una altra estructura. En el totalitarisme invertit tenim forces corporatives que es presenten com a lleials a la Constitució, a la política electoral, i a la iconografia i el llenguatge del patriotisme nord-americà, però que internament s’han apoderat de tots els fils del poder, deixant la ciutadania impotent. En poques paraules, han dut a terme un cop d’Estat en càmera lenta.

Dins del sistema polític nord-americà, per exemple, no hi ha manera de votar en contra dels interessos de Goldman Sachs. Ni Obama ni el Partit Republicà desafiaran aquests interessos. Això és, en essència, en

el que ens hem convertit. I precisament perquè el ciutadà és ara impotent, estem veient una canibalització del país: aproximadament un terç dels nord-americans viu en una categoria anomenada pobresa o “propera a la pobresa”. I la situació cada vegada és pitjor.

A mesura que els sindicats es desmantellen, desapareixen els mecanismes mitjançant els quals es defensa la ciutadania i la classe obrera. La societat s'està convertint en una tirania oligàrquica, en la qual un petit percentatge controla la riquesa i el poder, i escriu les seves pròpies lleis i regulacions.

Per descomptat, part dels objectius de l'Estat corporatiu passen per negar-nos l'habilitat d'entendre què està passant. Ho podem veure amb la persecució a Bradley Manning o Julian Assange de Wikileaks. Ho podem veure amb la recent presa de dos mesos de registres telefònics de l'agència de notícies Associated Press. Ho veiem amb l'ús de la Llei d'Espionatge contra els que destapen els escàndols governamentals (whistleblowers). Ho veiem amb l'ús d'una llei (*FISA Amendments Act*) que retroactivament legalitza coses que la nostra Constitució declara il·legals, com les punxades telefòniques sense ordre judicial i les escoltes a desenes de milions de ciutadans.

Sabem, a més, que la nostra informació personal s'emmagatzema a perpetuïtat en supercomputadores a Utah, i que la secció 1021 de la *National Defense Authorization Act* permet a l'exèrcit capturar ciutadans nord-americans considerats “terroristes” i tancar-los indefinidament i sense el degut procés en instal·lacions militars.

El llenguatge en el qual estava escrita aquesta secció donava marge per a altres coses, cosa per la qual vaig demandar el president i vaig guanyar la demanda. L'administració va apel·lar, i estem esperant el resultat. Però totes aquestes coses, juntes, indiquen que en aquests moments la democràcia nord-americana és una ficció.

La situació, a més, s'agreuja pel que anomenen la “traïció dels intel·lectuals”...

Els intel·lectuals s'han venut. Han trobat maneres de posar el seu talent al servei de l'Estat corporatiu. No desafien les estructures de poder, s'amaguen rere disciplines acadèmiques arcanes, amb el seu propi argot, convertint-se en figures que no contribueixen al bé comú ni a l'enriquiment del discurs civil. És una bona manera d'aconseguir una càtedra de deu anys i

un sou de 180 mil dòlars anuals a la Universitat de Princeton, però de cares a la societat ets completament irrellevant.

I els mitjans?

Els mitjans estan completament corporativitzats. Es van vendre. Mitja dotzena de corporacions controlen allò que els nord-americans veuen i escolten, i imposen una mena d'uniformitat d'opinió insulsa de manera molt efectiva. I si t'atreveixes a parlar obertament sobre les estructures de poder, com fan Noam Chomsky o Ralph Nader, si desafies la manera com estan construïdes aquestes estructures, i desafies el crim i les activitats il·lícites a nivell corporatiu, et converteixes en un pària. Et treuen del sistema, i la teva veu no es torna a escoltar.

Parles del “mite del progrés humà”... Per què costa tant sortir d'aquest paradigma?

Perquè aquesta és la visió utòpica. La realitat mai és un impediment per allò que volem, que és tenir més i sense cap cost. Per descomptat, és el progrés industrial i tecnològic el que està matant el planeta. Aquesta veritat és extremadament difícil d'acceptar per qualsevol, sobretot per la gent del món industrialitzat, addicta a aquest estil de vida.

Coneixem els fets del canvi climàtic. Són aquí. I tot i així, observem dues menes d'autoengany; uns diuen que el canvi climàtic no existeix, i d'altres asseguren que podem adaptar-nos-hi... cap dels dos és cert. La meva experiència és que els éssers humans tenen gran dificultat per entendre com n'és de fràgil el món del seu voltant, que fàcil que es pot arribar a col·lapsar, i com n'arribem a ser de vulnerables fins que això s'esdevé.

Què n'esperes dels propers anys?

Crec que veurem més i més gent adonant-se del que està succeint. Veurem l'ascens de moviments com Occupy i, alhora, veurem un augment de la força de repressió per part de l'aparell de seguretat i vigilància, que intentarà destruir totes les formes de resistència.

Ho veurem a nivell mundial?

L'Estat corporatiu és mundial: no té lleialtat envers cap nació o Estat. Si els treballadors de Mèxic s'organitzen perquè els pugin els sous, s'enduran les fàbriques a Bangladesh. La desobediència civil és l'única cosa que ens queda. Això és tot. A menys que reconstruïm moviments que desafïïn les estructures de poder, estem perduts.

LLIBERTAT, LLIBERTAT!

IVONE GEBARA

Camaraçibe, (Pernambuco) Brasil

La paraula “llibertat” té un so agradable per a les orelles i és capaç de despertar moltes emocions positives tot i les innombrables dificultats que conté. Parlar de llibertat sembla, a primera vista, com parlar de coses fonamentals, sense les quals no es pot viure amb dignitat. Per això podem dir que, si fa no fa, gairebé tothom sap què significa la llibertat, encara que els significats atribuïts siguin marcats per contextos subjectius, imprecisions i una immensa diversitat d'experiències i matisos. A l'hora de fer una reflexió sobre la llibertat, ¿per on hem de començar? Hi ha molts camins i moltes intuïcions.

Proposo començar buscant l'etimologia de les paraules, ja que això indica alguna cosa més pròxima a l'experiència que les va veure néixer. És com si l'etimologia ens entregués una clau per obrir les paraules i narrar la seva irrupció històrica. La paraula “llibertat” ve del llatí “libertas”. ¿I la paraula “libertas”? “Libertas” ve de “líber”, un teixit suau que permet la circulació de la saba de les plantes. Si la “líber” està bloquejada per qualsevol motiu, la planta pot morir. Per analogia, “líber” també es pot referir a la vida humana i a la necessitat que tenim que la nostra “saba” humana, la nostra sang, la nostra respiració circulin permetent-nos salut vital. La nostra “líber”, és a dir, els teixits pels quals corre la nostra energia i la nostra saba han d'estar en bones condicions i sense patir cap obstrucció, per tal que el nostre cos es trobi bé. En la mesura en què aquesta saba està bloquejada per diferents motius, diem que ens falta llibertat o ens falta la circulació de la nostra saba vital. Un presoner entre reixes o un encadenat o una persona que no pot parlar o una multitud de famolencs tenen la seva “líber” obstruïda. I el moviment per restaurar la circulació pot anomenar-se “recerca de la llibertat”.

És per això que podem dir que la història de la llibertat va de bracet amb la història humana. Cada cop que per algun motiu la nostra saba vital, tant en l'àmbit personal com col·lectiu, es veu bloquejada per forces externes o internes sentim un diversificat malestar que caracteritzem com a “falta de llibertat”. És a dir: falta de circulació adequada de la nostra saba vital. La manca de circulació de la nostra saba és una amenaça a la vida en les seves diferents dimensions. És en aquest sentit que es va crear l'expressió “llibertat o mort”, és a dir, la

mort apareix com a alternativa (o, més exactament, falta d'alternativa) a la recerca de llibertat. Un cop morts, ja no ens ocupem de mantenir la nostra saba vital.

Constatem que la recerca de llibertat és un procés continu, que no es pot abastar en tots els seus aspectes i no es pot acabar mai. En aquest procés ens estem continuament bloquejant la saba vital els uns als altres, a fi d'afirmar-nos com a senyores i senyors els uns als altres. És per això que la llibertat és un complex moviment de lluita contínua, va i ve, és buscada, perduda i retrobada com a part de la nostra vida. És aquest l'escenari de la història humana i de tots els éssers i coses que s'hi connecten. Acollir aquesta veritat temporal, mutable i limitada de la llibertat com un valor sempre renovable és, en certa manera, tornar-nos lliures dels molts absolutismes que construïm i ens imposem.

Al llarg de la nostra història, de forma subtil o autoritària, ens imposem altres models de llibertat, ens barllem a mort per situacions que creïem que eren l'anunci de la llibertat perenne. En la mateixa línia, declarem algunes persones lliures i d'altres esclaves, identifiquem la llibertat amb estat de benestar econòmic, polític o social o a una pràctica religiosa. També volem dirigir i regular la llibertat a partir d'ideologies o d'utopies socials i religioses pensant que són solucions per a la crueltat humana o per a les relacions injustes. Mentrestant, la majoria de les vegades fracassem, ja que el que era l'objecte de la nostra llibertat s'ha convertit en una forma de presó i fins i tot de suplir per als altres (i sovint per a nosaltres mateixos). En el llarg i renovat procés de ser humans, de respondre a allò que anomenem “vocació a la llibertat” ens perdem, ens tornem inhumans, fins al punt de renunciar a la llibertat dels altres i a la nostra per tal de mantenir una idea de vegades anacrònica de la llibertat, o per defensar una pseudollibertat. En nom d'aquesta pseudollibertat podem eliminar persones, negar-los dret, bloquejar els seus passos considerant-les nocives a la realització de quelcom que anomenem “llibertat individual”. ¿Quants cops els règims polítics, les universitats, les religions han eliminat gent de gran vàlua pel sol fet d'estar en desacord amb les teories científiques o amb les creences religioses vigents? Han fet servir la paraula “llibertat” com a pretext per mantenir la seva tirania i el

seu domini sobre cossos i consciències. ¿Quants assassiats en nom de la llibertat, quantes fogueres enceses per cremar vius cossos de dones i homes el crim dels quals va ser pensar i viure de forma autònoma i permetre que la seva saba vital circuli?

Avui dia estem convidats a alliberar-nos dels esquemes preestablerts de llibertat i assumir postures crítiques en relació als nostres propis conceptes. Encara que necessitem la pedagogia i la metodologia per viure lliurement, la recerca de llibertat és més gran que els petits esquemes que nosaltres mateixos establim. La llibertat comença amb alguns passos fonamentals per a l'assoliment de la dignitat de la nostra vida, i continua el seu procés de transformació al ritme dels nous desafiaments que la història ens llança. La llibertat sembla que no s'identifica amb models fixos de comportament, sinó que flueix amb el fluir de la vida. D'aquí ve la dificultat inherent a la recerca de llibertat. Com deia Paulo Freire, hom ha d'anhelar "ser més" del que som. És per això que cal no accontentar-se només amb l'aprenentatge de la lectura: cal escriure llibres a partir de la vida quotidiana. No n'hi ha prou de buscar només menjar per als fills, sinó que cal menjar per a tothom. No n'hi ha prou que hi hagi gent que tingui els drets garantits, sinó que cal que el dret s'expandeixi a tothom i es renovi d'acord amb les necessitats del moment.

La dinàmica de la llibertat és la dinàmica del manteniment de la vida individual i de la vida col·lectiva comuna. És la força vital que flueix en mi i en tu, és la força vital que flueix en el nostre poble i en d'altres pobles.

Els processos d'afirmació de la llibertat o de desbloqueig de l'energia vital que ens manté vius estan marcats per la contradicció inherent a la condició humana, i accentuada pel guany multiforma que ens caracteritza. La saba vital corre barrejada amb les forces de la mort, amb l'ambició, amb l'autoritarisme, amb l'egoisme, amb la veritat i la mentida, amb el canvi de posicions i interessos que ens caracteritzen. És per aquesta raó que hem d'estar a l'aguait per tal de no caure en la temptació d'imposar els nostres models idealitzats a les persones o a les situacions que molt sovint són força especials i particulars. I encara més: hem d'intentar guardar-nos de la temptació de fer servir la paraula "llibertat" en va, sobretot quan l'atribuïm a sistemes econòmics o a institucions que creem. Per exemple: és normal sentir a parlar de la llibertat del mercat capitalista, entenent amb això la imposició de lleis establertes per les elits que dominen el comerç nacional i internacional. La llibertat

seria, aquí, la circulació de la saba vital d'alguns de forma incontinguda i desmesurada, i sempre en benefici propi, tot perjudicant la saba vital de la gran majoria. O podríem pensar en la llibertat dels blancs en detriment de l'esclavitud dels negres o del domini masculí en detriment del dret a la dignitat de la dona. La llibertat conté, en si mateixa, moltes possibilitats, ambigüitats i contradiccions. Amb tot plegat es vol cridar l'atenció a l'ús indegut de la paraula "llibertat" i, per tant, afirmar la necessitat de no accontentar-nos tan sols amb l'aparició de la paraula en un text polític o en un discurs públic o fins i tot en una poesia per creure que ja s'està buscant aquest valor tan preciós. Només la paraula, sense les accions corresponents, pot ser una trampa perillosa. És per això que sempre hem de preguntar en quin sentit es fa servir la paraula, i en benefici de qui. Cal, de manera continuada, esbrinar els motius d'allò que anomenem "la nostra recerca de llibertat".

La recerca de llibertat inclou un renovat procés educatiu que ens convida a entendre millor la multiplicitat d'usos i costums al voltant d'una mateixa paraula. És per això que el pedagog Paulo Freire parlava de "pedagogia de la llibertat", a fi d'assenyalar la complexitat d'aquest procés i la necessitat d'estar sempre preparant-nos per poder modificar-lo i comprendre'l sempre de nou d'acord amb les noves situacions.

La llibertat no és una adquisició tranquil·la, sinó que és una cosa semblant a un valor fonamental que experimentem un cop i molts cops de manera renovada i contínua. I, en aquest sentit, la llibertat d'acosta a l'amor, a la veritat, a la bondat, és a dir, a tots aquests valors humans que busquem sense parar. Cap experiència de llibertat o d'amor o de veritat esgota la llibertat, l'amor i la veritat. Cada experiència és una figura, una expressió d'allò que busquem i buscarem fins a l'últim sospir de les nostres vides. Aquesta multiplicitat d'expressions ens convida a respectar i, alhora, a dialogar amb les persones que tenen experiències i visions diferents. La llibertat necessita el diàleg amb nosaltres mateixos i amb els altres, per tal de manifestar-se i seguir el seu camí en el camí de la història humana. La llibertat és una incansable exigència personal i col·lectiva i, per tant, una crida constant dirigida per la Vida a totes les vides perquè mirin de mantenir la saba vital que hi ha en mi, però sempre més enllà de mi. La saba vital és el Misteri de la Vida en nosaltres. Per això crida en nosaltres sense parar: ¡Llibertat! Llibertat!

LLIBERTAT DE, LLIBERTAT PER A...

ALFREDO GONÇALVES

São Paulo, Brasil

El desig de llibertat, al llarg dels segles, ha estat, de ben segur, un dels companys més fidels de la mateixa història de la humanitat. La literatura de tots els temps presenta exemples clàssics, simbòlics i emblemàtics d'aquesta condició humana del dubte i de la interrogació, de la inquietud i de la itinerància, de la recerca i de la llibertat. A títol d'il·lustració, podem subratllar les figures d'Abraham, "l'arameu errant" als textos bíblics; d'Ulisses, "el brau guerrer", pelegrí de terres i mars; de Don Quixot, "el cavaller de la trista figura", combatent de tots els mals; de Proust, "a la recerca del temps perdut", entre tantes altres experiències. La llibertat, per les seves implicacions teòriques i pràctiques, fascina i atemoreix l'ésser humà alhora.

Però és en l'aurora dels "temps moderns", primer amb el Renaixement Italià, després amb l'"era de les revolucions" i l'"era del capital" (Hobsbawn), que la llibertat guanya ales més atrevides i vols més llargs, sobretot als països occidentals. Juntament amb la llibertat, fent de germanes bessones, creixen també la individualitat i la subjectivitat humanes. Emancipada de les teocràcies medievals, presoneres de la noció de cristiandat, el principi de la raó substitueix la idea de l'Ésser Suprem com a referència per al comportament de l'individu i dels pobles. L'antropocentrisme pren el lloc del teocentrisme. El de Descartes, l'imperatiu categòric de Kant, i la filosofia de la història de Hegel i Marx constitueixen marcs rellevants en aquest itinerari.

Mentrestant, en el decurs de la Independència dels Estats Units (1776), de la Revolució Francesa (1789) i de la Revolució Industrial (segle XIX), una mena de llibertat sense fre, aplicada a la política econòmica i al sistema de producció capitalista, genera el seu contrari: el liberalisme. Es tracta, en síntesi, d'un darwinisme socioeconòmic i políticocultural que, fonamentat en el principi de selecció natural, acaba per enfortir els forts i debilitar els dèbils. La llibertat es converteix en una convivència perversa entre taurons i sardines, o entre gallines i guineus, a l'interior d'un mateix espai. Amb el temps, el mateix exercici de la democràcia, un cop distorsionats els seus ideals genuïns, no serà sinó un mer esquelet legal per mantenir la riquesa, els privilegis i la influència de la classe dominant.

Les dues cares de la llibertat

També a Llatinoamèrica i el Carib, la llibertat ha sofert els seus avenços i les seves reculades, ha tingut durs revessos i topades diverses. Des del temps de la colònia, fins a les repúbliques actuals, alguns països, passant per l'experiència de l'imperi, han tingut intenses i complexes lluites per a l'alliberament. Simón Bolívar continua sent una icona de la Pàtria Gran. La llibertat creix entre nosaltres en un terreny ardu i espinós. Els moviments indígenes, negres i populars no han deixat mai d'intentar conquerir-la, semblant pel camí una pila de màrtirs. En la dependència dels països centrals, incrustada des de ben aviat en el capitalisme mercantil, després industrial i financer, sobretot com a abastidora de matèries primeres i de mà d'obra barata, els nostres pobles han patit l'agulló de l'esclavitud, i també el somni de la llibertat i de la pau.

De fet, en els moviments socials, en les comunitats eclesiaístiques de base (CEBs), en les pastorals socials o en la Teologia de l'Alliberament (TdL) del continent llatinoamericà i caribeny, el concepte de llibertat ha estat ostatge de fortes ambigüitats. Sota les botes de la repressió militar, durant els règims autoritaris, es va privilegiar la "llibertat de" en detriment de la "llibertat per a". No pas poques vegades, la concepció de llibertat neix com a necessitat d'alliberar-se de la dictadura, del latifundi, del colonialisme, de la dependència, de les oligarquies, del masclisme, de la pobresa i de la fam. D'aquí l'ús tan recurrent i tan carregat del terme "alliberament", el qual endinsa les seves arrels i es torna més o menys legítima en l'experiència fundadora del poble d'Israel, en deixar l'opressió d'Egipte a la recerca de la terra promesa, narrada a l'Èxode.

La urgència dels moviments d'alliberament ha deixat hivernant la segona dimensió de llibertat. Tant és així que, reprenent la inspiració bíblica, després de deslliurar-se de les urpes del faraó i trobar-se al desert, el nou poble lliure d'Israel cau en una enyorança malaltissa del temps en què, fins i tot sent esclaus, tenien alguna cosa per menjar. És a dir, la llibertat es va tornar un fardell més pesat que la mateixa esclavitud. "La por a la llibertat" (Erich Fromm) va dur els hebreus a depositar als peus d'algú (Moisés i Aaron, Iahvè)

la responsabilitat de ser lliure. És a dir: d'assumir les conseqüències pels seus propis actes. L'imperatiu col·locat per "la llibertat de" ha deixat a l'ombra la necessitat de pensar "la llibertat per a". Aquesta última ha estat ajornada per culpa de les necessitats de donar respostes immediates a problemes tan urgents com, per exemple, la misèria i la fam, la persecució política i la tortura.

Això potser explica, en part, la dificultat de les esquerres llatinoamericanes i caribenyes d'elaborar un projecte popular per als respectius països. La història remota i recent ens ha fet extremadament capaços de fer una crítica profunda i eficaç, en termes econòmics, socials, polítics i culturals. En d'altres paraules: els intel·lectuals i líders d'aquest subcontinent sabien perfectament el que no era bo per a la població en general, però continuaven reticents pel que fa al que calia fer. Si, d'una banda, la teologia de l'alliberament i la inspiració bíblico-teològica va ajudar a cimentar una matriu teòrica orgànica i alliberadora (com diria Gramsci), d'altra banda, va reduir el concepte de llibertat a la seva dimensió negativa (llibertat de).

El gran desafiament actual, tant en termes eclesiaístics com sociopolítics, és aprofundir la dimensió positiva de la llibertat (llibertat per a). De tot plegat en resulta la necessitat de construir conjuntament un projecte de societat, en un context més ampli d'una nova civilització. No n'hi ha prou de reduir les relacions antigues d'opressió i explotació. Cal reconstruir nous llaços de solidaritat, justícia i pau. Cal repensar, de dalt a baix, les relacions interpersonals i familiars, comunitàries i socials, polítiques, econòmiques i socials, ja sigui en l'àmbit nacional o internacional. Aquesta tasca constitueix un desafiament de la societat com un tot, i requereix no pocs desafiaments. Passem-ne a descriure uns quants.

Principals desafiaments

El primer desafiament és combatre la panacea del creixement com a únic remei per a la crisi mundial, amb repercussions en cada nació. Es tracta d'un remei que té greus efectes col·laterals per a la salut del planeta, així com per a la vida en totes les seves formes (biodiversitat), tot reduint, per tant, la qualitat de la vida humana. Si el diagnòstic és correcte, el guariment es dona no pas per un creixement cada cop més devastador, sinó per noves formes de redistribució dels

beneficis del progrés tecnològic. La llibertat humana, davant dels recursos naturals i les altres formes de vida, té límits que es tornen cada vegada més imperatius. Els efectes destructors en nom del creixement, de l'acumulació i del progrés tècnic exigeixen repensar la llibertat humana no com un "fer el que es vulgui", sinó com un "fer el que porta al bé comú". Potser és el moment de passar de l'antropocentrisme al geocentrisme, entenent "geo" com a font i origen de la vida i de la seva conservació.

L'element anterior ens mena a un segon desafiament. Aquest parteix de la consciència, avui dia creixent, que els diversos ecosistemes del planeta es troben entrelaçats de tal manera que la desaparició de qualsevol espècie animal o vegetal, per exemple, comporta serioses implicacions a les generacions futures. La llibertat del present no pot comprometre la llibertat dels nostres descendents. No tenim pas el dret de reduir-los a noves formes d'esclavitud, tals com la desertificació i l'escassetat d'aigua, les catàstrofes "naturals", la contaminació de l'aire i de l'aigua, l'escalfament global, etc. D'aquí ve la necessitat d'una nova civilització, basada en models més sobris i responsables, solidaris i sostenibles. Cal recordar aquí la supremacia urgent del "ben viure", en una convivència pacífica i en la cura del nostre planeta, sobre el "viure bé" a través del luxe i el malbaratament dels grups i dels països rics.

Finalment, però no en últim lloc, hi ha el desafiament d'ampliar la participació popular en els canvis necessaris i urgents que s'han de dur a terme. En aquest cas, vol dir reformular de soca-rel la mateixa pràctica democràtica, la qual pressuposa la llibertat personal, social i política. La democràcia, en el seu origen, no pot reduir-se a la litúrgia espectacular i demagògica de les campanyes electorals, de les eleccions periòdiques, del ritual dels vots i les urnes. El que s'ha de fer és crear nous canals, nous instruments i nous mecanismes de participació i control per part de tota la població. La llibertat, en termes polítics, exigeix una nova forma de democràcia, més directa i participativa. Fent una metàfora futbolística, el desafiament és fer que el poble baixi de la grada, entri al camp i jugui també el partit. No n'hi ha prou amb un patriotisme passiu d'electors subordinats, sinó que cal avançar cap a l'exèrcit actiu, lliure i conscient de la ciutadania.

SOM LLIURES?

MARÍA LÓPEZ VIGIL

Managua, Nicaragua

No som lliures per escollir qui ens engendra, de qui naixem, qui serà el nostre pare i la nostra mare, els nostres germans i germanes, quins gens ens seran transmesos en aquella recombinació amb la qual el pur atzar ens marcarà des del rostre fins a l'ànima. No som lliures per seleccionar allò que heretarem en la ruleta de la vida. **Però sí som lliures** per decidir què farem, quina personalitat ens construïrem amb aquell engranatge únic i irrepetible de gens, amb els seus avantatges i desavantatges, amb les seves potencialitats, possibilitats i limitacions.

No som lliures per escollir el sexe amb què naixem: nenes o nens, masculins o femenines, amb una o altra orientació sexual. **Però sí som lliures** per aprendre i per decidir viure i gaudir la nostra sexualitat sempre com a expressió d'amor i comunicació, mai com a expressió de poder i de violència.

No som lliures per escollir el color de la nostra pell. **Però sí som lliures** per no menysprear ni envejar ningú que no tingui el nostre color. També ho som per respectar, valorar i celebrar els colors de totes les pells.

No som lliures per escollir la llengua amb la qual aprendrem a parlar, les paraules i els matisos amb què posarem nom a les coses. **Però sí som lliures** per escollir quines paraules parlarem en aquella llengua, a qui les direm i per a què les pronunciarem. Hominitzats i humanitzats pel llenguatge, amb el poder de la paraula podrem oprimir o alliberar, ensenyar o embajaniar, podrem danyar o sanar, crear i canviar o repetir i repetir. Podem embellir el món o enlletgir-lo. També podem aprendre altres llengües i en les seves altres paraules descobrir els molts altres accents amb què altra gent dóna nom a les coses del món.

No som lliures per escollir la religió en la qual serem educats. Perquè totes les religions són expressions del país, la cultura, el poble o la família on naixem. Totes són camins diferents per cercar la Realitat Última. Totes amb dreceres equivocades i

indrets de preciosos paisatges. **Però sí som lliures** per acceptar o rebutjar les creences, els dogmes, les pràctiques, els ritus, els mediadors, les autoritats de la religió apresada. També ho som per revisar totes aquestes tradicions, per repensar-les i decidir si ens nodreixen, si ens donen sentit, alegria i llibertat. O ben al contrari, si són barrots d'una presó ideològica on abunden culpes, pors i repressions, una presó de la qual som lliures d'escapar-nos.

No som lliures per escollir néixer en pobresa o en riquesa, amb la vida assegurada o amb la vida escassejada. **Però sí som lliures** per escollir si compartim o no allò que tenim, si ens arrisquem o no a lluitar per fer menys desigual el món en què ens ha tocat viure, si vivim contemplant les injustícies del món o contribuïm a transformar-les.

No som lliures per escollir el país on naixem. **Però sí som lliures** per escollir un altre país on viure, on treballar, on lluitar, fins i tot on morir. I en aquest país d'adopció també som lliures per contribuir a que visquin amb dignitat els que van arribar a aquell mateix port no lliures, sinó forçats per la fam, la guerra o la violència.

No som lliures per deixar de sentir temor, por, fins i tot pànic, un dels dos mecanismes que la sàvia llei de l'evolució va deixar inscrit més arreladament en la nostra psique per garantir la nostra supervivència. **Però sí som lliures** per ensenyorir-nos de la por, per confessar-la quan en sentim sense avergonyir-nos i per acompanyar les pors dels nostres germans i germanes fins que aconseguem superar-les.

No som lliures per escollir l'època en la qual ens toca viure, ni per determinar com se'ns recordarà. **Però sí som lliures** per lluitar per la justícia en el temps dels nostres anys, amb les seves incerteses, els seus reptes i les seves esperances. Sí som lliures per posar en joc en aquesta lluita tot el cor que tenim. Més enllà del nostre temps, ens recordaran pel foc que vam posar en aquesta lluita.

MÀRTIRS LLATINOAMERICANS: SEMENTS DE VIDA I LLIBERTAT

ADOLFO PÉREZ ESQUIVEL

Buenos Aires, Argentina

Els pobles, en el seu caminar, cerquen alternatives de vida i llibertat davant del sistema dominant, essent protagonistes i constructors de la seva pròpia història. Aquest caminar es viu entre llums i ombres, angoixes i esperances d'una nova albada. Els cristians comparteixen aquest caminar de moltes maneres, però essent sempre llevat en la massa en un continent que ens convoca a compartir el pa i la llibertat que alimenten el cos i l'esperit.

És el continent de la *Terra Fecunda*, *Abya Yala*, en què molts germans i germanes han donat les seves vides per donar vida, pels camins de l'alliberament, al costat dels pobres i al costat dels pobles, com sements de vida i llibertat. Moltes veus profètiques s'han alçat fent caminar la paraula, anunciant el Dret de les persones i dels pobles.

Els màrtirs i profetes del continent han deixat una petjada inesborrable en la consciència i l'esperit de les comunitats de l'Església-poble de Déu, i necessitem fer-ne memòria; una memòria que no ens torna pas cap al passat, sinó que ens capacita per il·luminar el present i construir nous camins de vida i llibertat. Una Església que no té presents els seus màrtirs i profetes, ha perdut el seu esperit.

El Vaticà II ja arriba als 50 anys, i continua essent la veu profètica de l'Església en uns moments en què necessita obrir nous camins, com deia Joan XXIII: "cal obrir les portes i finestres de l'Església per espolsar la pols i que entri la llum". Així va ser com durant el Concili, a Roma, el 1965, a les Catacumbes de Santa Domitila, en aquell moment de discerniment conciliar des de la fe i l'opció per estar al costat dels pobres, Hélder Câmara, juntament amb una quarantena més de bisbes, van firmar el "Pacte de les Catacumbes", afirmant "ser fidels a l'esperit de Jesús" i ser "Església servidora i pobre", com volia Joan XXIII, convidant altres bisbes a comprometre's amb els pobres i caminar al seu costat.

Aquesta renovació espiritual i social va portar moltes comunitats religioses i els fidels a revisar les seves pràctiques pastorals i a sortir a l'encontre dels pobres, dels exclosos, indígenes, camperols i poblacions perifèriques, com els de les faveles i els sense terra.

Van ser temps d'efervescència, de recerca interior,

d'oració i compromís social en el continent, que impulsen Medellín, que va enfortir i recrear el Vaticà II des de la realitat llatinoamericana.

D'aquest caminar en surt la Teologia de l'Alliberament, com a reflexió de la praxi social i eclesial, amb el mètode de "veure, jutjar i actuar", una teologia que neix d'un poble creient que busca vida i llibertat.

Medellín, Puebla i altres conferències, parteixen de la realitat que viu el continent, comprenent la vida i assumint-la des de la fe, reconeixent que són part de l'Església Poble de Déu, promovent una teologia popular sobre les seves vivències i compromisos. És un caminar que moltes vegades no va ser comprès des de les estructures eclesiàstiques.

Abya Yala, continent sacsejat per la violència social i estructural, les dictadures, la pobresa i marginalitat de grans sectors socials, va resistir davant les injustícies d'organitzacions socials, religioses, culturals i polítiques. Molts cristians van assumir el seu compromís, fins i tot van donar la vida, com els germans Óscar Romero, Enrique Angelelli, Ponce de León, religioses com les missioneres franceses, *doña* Tingó i tants altres màrtirs que ens guien i enforceixen.

Les veus profètiques romanen en la memòria i vida dels pobles, com el clam serà i digne d'Óscar Romero, quan davant les amenaces a la seva vida va declarar: "Si em maten, ressuscitaré en el meu poble".

Són sement que mor per donar el seu fruit, són el camí de la salvació i l'esperança que "un altre món és possible", que les comunitats eclesials de base són llevat que genera vida i llibertat.

Són molts els nostres profetes llatinoamericans que, com sements de vida i llibertat, han anunciat i denunciat les injustícies. Són germans que, deixant la seva petja com a testimoni, ens assenyalen camins també de vida i llibertat, com Pere Casaldàliga, Tomás Balduino, Hélder Câmara, Pablo Evaristo Ams, entre d'altres, al Brasil; Samuel Ruiz a Chiapas i Méndez Arceo a Cuernavaca, Mèxic; Leónidas Proaño, profeta del Chimborazo a l'Equador; Enrique Angelelli, Carlos Muria i Javier Longueville a l'Argentina... sements, tots ells, de vida i llibertat.

LLIBERTAT I CONSCIÈNCIA CRÍTICA EN L'ACTUALITAT

JOÃO BATISTA LIBÂNIO

Belo Horizonte, MG, Brasil

I. Consciència i llibertat

La vida, al llarg del meravellós procés evolutiu, arriba al seu punt original i sublim en l'ésser humà. Aquest es caracteritza per la consciència i la llibertat. Per la consciència es fa present a si mateix. Sap qui és ell, que existeix, que es constitueix subjecte, font de decisions. Tan sols s'identifica totalment amb si mateix. Tota la resta es mostra diferent d'ell. Som identitat inconfusible. La consciència manté encesa aquesta flama. Quan s'apaga, ens endinsem en la nit de la follia o de la inconsciència malaltissa. La consciència a la terra s'acaba amb la mort, quan s'obrirà envers l'infinit de Déu. Fins aleshores ens estem fent, tot sent.

Al costat de la presència de nosaltres mateixos a nosaltres mateixos, sorgeix la percepció que ens autodeterminem. Prenem una decisió. Aquesta remunta cap a nosaltres mateixos. Ens percebem com l'últim responsable. Ahir vam actuar i l'acció roman a l'horitzó de la nostra existència més enllà del moment. Som lliures.

L'instat de claredat en la decisió se'ns imposa com una cosa evident. Si algú preguntés pel subjecte de determinada acció, ell respondria: sóc jo. Aquí es mostra el pinyol de la llibertat. Decidim no solament per una cosa, sinó sobre nosaltres mateixos.

Tot això sona evident. Aniríem, doncs, de claredat en claredat. Les decisions es farien transparents a la consciència i la llibertat les assumiria responsablement. Per a l'escolàstica, és així com fan els àngels. La totalitat del seu ésser s'orienta cap a una determinada direcció.

Som diferents. La presència de nosaltres mateixos a nosaltres mateixos no s'esdevé plenament. Ens enfosqueix el fet de ser esperit en matèria, lligats al temps i a l'espai. A més, el pecat ens ha embrutat la transparència de la nostra acció, i la concupiscència ens ha trencat la integritat. Ens falta claredat total sobre nosaltres. Ens toca reflectir sobre nosaltres per, en un segon moment, adquirir una creixent percepció de nosaltres mateixos, de les nostres decisions. A aquest procés l'anomenem "consciència crítica".

II. Obstacles de la consciència crítica

1. Falta de claredat sobre la interioritat. Obstaculitza la consciència el fet que no distingim prou bé el que neix de la llibertat humana i el que prové de la natura. Atribuïm accions a la natura que, en darrer

terme, sorgeixen de la llibertat humana o viceversa. I encara més: de vegades, atribuïm a Déu allò que brota de les lleis de la natura. Bloqueja la consciència crítica i l'exercici de la llibertat el fet de no discernir entre l'acció humana, la força de la natura i l'actuació de Déu. Aquesta confusió s'origina, de vegades, per la interpretació literal de les Escripures, que reflecteixen un altre moment cultural. Sovint ens pregunten si un accident no ha ocorregut com a càstig de Déu pels nostres pecats en comptes d'anitzar les causes naturals.

2. Situació familiar. La concepció masclista i patriarcal de la família bloqueja la consciència crítica. L'autoritat del pare impedeix que els altres membres de la família desenvolupin la consciència crítica pròpia i l'exercici de la llibertat. Aculats per la por, acaben senzillament seguint les prescripcions i les ordres del pare. On regna el patriarcalisme, la consciència crítica no es forma. La verticalitat de l'autoritat restringeix el camp de la llibertat i de l'autonomia, fonaments imprescindibles de la consciència crítica.

3. Visió religiosa tradicional màgica. Al pes de la natura i de la família s'hi afegeixen tradicions religioses màgiques. Aquestes atribueixen a accions puntuals de Déu, de la Verge Maria, dels àngels, dels sants, del dimoni tot allò que ens passa. Aquestes tradicions, sovint, vénen confirmades pels sermons del clergat i d'altres líders que exploten la credulitat popular. S'interpreten com a benedicció o càstig de Déu el que els succeeix a les persones que segueixen o no la pauta traçada per les institucions religioses. L'imaginari religiós acaba per anul·lar la llibertat humana.

4. Cercle ideològic: pràctica i teoria s'enforteixen sense interstici crític. La dificultat de formar-se una consciència crítica també ve donada pel fet de viure a l'interior d'un cercle ideològic. Això vol dir que les nostres accions s'alimenten de motivacions, arguments, raons que ens han ensenyat i que acceptem com a normals. Hi ha gestos, que políticament ens alienen de cap compromís transformador de la realitat, que es justifiquen amb la bona consciència d'haver fet un acte de caritat. Les estructures d'explotació continuen igual.

Paulo Freire va desenvolupar el mètode de conscienciació precisament per ajudar la gent a prendre consciència dels seus propis drets i dignitat davant de la situació

d'opressió a què estan sotmeses, encoberta per un discurs alienant. Sense el senyal d'alerta conscienciador, confirmem la ideologia dominant introjectada. La llibertat s'embolica dins la teranyina ideològica.

5. Els obstacles de l'inconscient. La psicoanàlisi freudiana i altres reflexions psicològiques s'acosten a l'ésser humà i escruten la profunditat de les seves decisions. Donen el toc d'alerta de les pulsions inconscients, de vegades, terriblement poderoses que enfosqueixen la consciència i impel·leixen la persona cap a accions que són fora de la seva llibertat.

La persona creu estar actuant amb consciència, llibertat i responsabilitat. Amb tot, mitjançant els recursos tècnics terapèutics es detecten els mecanismes inconscients. Aquests redueixen o fins i tot anul·len totalment la llibertat. Els actes neuròtics pateixen una minva de llibertat i consciència, mentre els ictus psicòtics les inhibeixen completament.

III. Entre els extrems

La majoria de la gent viu entre aquests dos extrems de la inconsciència i dels procediments purament mecànics, d'una banda, i, de l'altra, de la lucidesa transparent de la llibertat i la consciència. Això vol dir que vivim en l'interstici entre la consciència i la inconsciència, entre la llibertat i el determinisme. Allò que hem de fer, doncs, és preguntar-nos com caminar en direcció a una major claredat de consciència i de llibertat.

1. El recurs a les ciències. La ciència ens allibera dels entrebancs de l'endarreriment cultural i de la vinculació cega a la natura. Esdeveniments que creïem fruit d'una acció sobrenatural s'expliquen perfectament per lleis científiques. N'hi ha prou a recordar el cas d'atribuir el fenomen de la pluja a una processó, quan el sistema meteorològic ja l'havia previst.

Les ciències ens ensenyen a diferenciar les explicacions dels fenòmens del significat religiós que els podem atribuir. Aquestes ens ajuden a alliberar-nos de la culpa. Abans pesaven a la consciència de la gent accions que avui dia sabem que provenen de determinismes inconscients o de condicionaments incontrolables.

2. Déu ens crea lliures. El camí cap a la llibertat parteix de la consciència que aquesta existeix, primer, en Déu, en un grau absolut i infinit. I Ell ens crea lliures per poder viure en la gràcia. És per això que l'estimem, i als altres també. Perquè sense llibertat no ens relacionem amb ningú. Vivim en l'estricta món dels condicionaments externs o interns.

La llibertat amb la qual Déu ens va crear ens permet

estar a la seva disposició. Aquesta disposició va més enllà de la llibertat d'elecció davant les coses, la qual el sistema capitalista tant esmola. I assumeix dues formes: "llibertat de" i "llibertat per a".

3. "Llibertat de". La "llibertat de" no té límits davant d'allò creat. Jesús ho va ensenyar en la seva vida i sant Pau ho va formular. Per als jueus no hi ha res tan sagrat com la Llei. Jesús es va sentir lliure davant de la Llei. Va fer miracles el dissabte, es va acostar i va tocar leprosos, no va seguir el ritus de rentar-se les mans, va fer-la petar amb dones en públic, es va deixar tocar per una prostituta, en els seus sermons va relativitzar les prescripcions a través de dures invectives contra l'esperit legalista fariseu. En altres paraules: la llibertat brillava en ell sempre que estava en joc el valor humà de la salut, de l'acolliment, del perdó, de la consciència de la seva missió.

Sant pau, tocat per l'experiència del Ressuscitat, porta a l'extrem aquesta llibertat. "Crist ens ha alliberat perquè siguem lliures. Així doncs, manteniu-vos fermes i no us deixeu sotmetre altra vegada al jou de l'esclavatge!" (Gl 5,1). "Vosaltres, germans, heu estat cridats a la llibertat." (Gl 5,13). "Vosaltres ja no esteu sota la Llei, sinó sota la gràcia." (Rm 6,14).

4. "Llibertat per a". La "llibertat de" no s'atura en si mateixa. Existeix en nom de la "llibertat per a". Aquesta no es realitza en la recerca de si mateixa, ni en la vida sense regles. Som lliures per a Déu i per lliurar-nos als germans. Aleshores la llibertat arriba a la plenitud. Ras i curt: existim en la llibertat per estimar. Així completen Pere i Pau: "Vosaltres, germans, heu estat cridats a la llibertat. Però mireu que aquesta llibertat no sigui un pretext per satisfer els desitjos terrenals. Més aviat, per l'amor, feu-vos servents els uns dels altres." (Ga 5,13)

5. Consciència crítica i llibertat: grandesa i límits. La consciència crítica ens ajuda a adonar-nos de la grandesa del do de la llibertat i els límits. La llibertat ens pesa per culpa de la responsabilitat que implica per a nosaltres i per als altres. Ens configurem per la llibertat. Aquesta ens construeix l'existència, l'ésser de manera definitiva. Ultrapassa l'ara i aquí. Té dimensió d'absolut que es manifesta en la presa de decisions.

Els límits provenen de les imperfeccions del nostre coneixement, amor i decisió. La llibertat creada s'orienta cap a un final. La seva grandesa ve de fer-se ple en Déu en l'eternitat i caminar-hi mitjançant realitzacions en la història. Tan sols conjugant consciència crítica i llibertat procedim realment d'una manera humana i lúcida.

LLIBERTAT I DEMOCRÀCIA

FEDERICO MAYOR ZARAGOZA

Fundació Cultura de Pau, Madrid, Espanya

«I així hi podrà haver un nou començament».

“Un nou començament” que representaria la transició històrica de la força a la paraula, de la cultura de la imposició, el domini i la violència a la cultura de la conversa, la conciliació, l’aliança i la pau.

Durant segles, uns quants homes han dominat la resta dels homes i de les dones. Les aparicions femenines en els escenaris del poder han estat fugaces i mimètiques. La mateixa vida s’oferia sense protestar, per ésser humans atemorits, que vivien confinats tant territorial com intel·lectualment en espais molt limitats, on naixien, vivien i morien.

Ara, finalment, en ben pocs anys, mercès a les modernes tecnologies de la comunicació i de la informació, ha estat possible expressar-se sense traves i poder comparar, de tal manera que s’aprecia millor allò que es té, i es coneixen les precarietats alienes. Juntament a aquesta consciència global, imprescindible per al “procedir conscient” en el comportament quotidià, al costat dels mitjans tècnics per a aquesta projecció més enllà del nostre entorn físic, cal destacar l’increment progressiu del nombre de dones en la presa de decisions.

Estem vivint, doncs, moments fascinants que poden vèncer la inèrcia que secularment ha impedit progressar, sobretot des d’un punt de vista intel·lectual i espiritual.

M’agrada repetir que l’evolució, com ens mostra la natura, és el camí adequat: es conserva allò intemporal, allò essencial, i es canvia allò que va servir en un moment donat, però que ara s’ha de canviar. Els costa molt, a aquells que es mantenen aferrats als seus privilegis, reconèixer la necessitat d’aquestes transformacions i acceptar que les fórmules d’ahir deixen de ser vàlides per al present i per al demà.

Evolució o revolució: la diferència rau en la “r” de responsabilitat. Com a éssers responsables,

hem de procurar en tot moment que, amb la capacitat d’anticipació que és distintiva de l’espècie humana, s’eviti el recurs de la violència. La gran inflexió és de la força a la paraula, i la poden dur a terme només els éssers humans “educats”. Ho descriu lúcidament l’article primer de la *Constitució de la UNESCO*, escrita en circumstàncies de gran tensió humana, després d’una guerra mundial en la qual s’havien utilitzat els mecanismes més abominables d’extermini. Una guerra d’holocaust, de genocidi, de total menyspreu envers l’espècie humana. Diu així: “Educar és contribuir a la formació d’éssers humans lliures i responsables”.

Lliures i responsables! Aquesta és l’educació que pot, en ben pocs anys, fer realitat el gran pilar sobre el qual es basen tots els altres drets i deures: la igual dignitat de tots els éssers humans. Siguin homes o dones, rics o pobres, d’una ideologia o d’una altra, d’una creença o d’una altra, d’un color de pell o d’un altre... tots els éssers humans iguals en dignitat. Tots lliures, tots responsables.

La llibertat és el do suprem. Cada ésser humà únic, capaç de pensar, d’imaginar, d’anticipar-se, de crear. Cada ésser humà investit de la facultat de discernir, de decidir a cada instant, en el llinard just de les llums i les ombres, de les certeses i les incerteses.

La llibertat humana, única condició en els designis de la creació. Tot es pot predir a l’univers, tot regulat per immutables lleis físiques i químiques... excepte la discrecionalitat humana.

La *Constitució de la UNESCO* afegeix en el seu Proemi: “El comportament serà guiat pels principis democràtics de la justícia, la llibertat i la solidaritat intel·lectual i moral”. En no haver-se seguit aquestes claríssimes indicacions de l’organització intel·lectual del Sistema de les Nacions Unides, la posada en pràctica del clarivident inici de la Carta

–“Nosaltres, els pobles...”- no ha estat possible, ja que aviat no van ser els pobles sinó els estats els que es van trobar representats a l'Assemblea General. I no van donar-se ajudes sinó préstecs, no va oferir-se cooperació internacional sinó que va imposar-se una explotació dels recursos naturals i, el que és pitjor, en pocs anys els “globalitzadors” van aconseguir la substitució dels valors ètics pels borsaris, dels principis democràtics per les lleis del mercat, de les Nacions Unides per grups plutocràtics que, sobretot a occident, han desembocat en una crisi sistèmica de gravíssimes conseqüències.

Ara, el temps de silenci, de la submissió, de l'obediència cega s'ha acabat. Ha arribat el moment de la gran transició d'una cultura d'imposició, domini i violència a una cultura de diàleg, conciliació i pau. Ha arribat el moment, en un context plenament democràtic, d'aplicar els Drets Humans d'una manera tal que permetin, com estableix el primer paràgraf del seu Preàmbul, “alliberar la humanitat de la por”.

Cal una Declaració Universal de la Democràcia –ètica, política, cultural, econòmica, internacional- que permeti volar sense adherències, amb les vastes ales desplegadas, en l'espai infinit de l'esperit.

Ja no més espectadors impassibles, silenciosos, distrets.

Com indica la *Carta de la Terra* en el seu començament, “estem en un moment crític de la història de la Terra, en el qual la humanitat ha d'escollir el seu futur. A mesura que el món es torna cada vegada més interdependent i fràgil, l'esdevenidor depara, alhora, grans riscos i grans promeses. Per continuar endavant, hem de reconèixer que enmig de la magnífica diversitat de cultures i formes de vida, som una sola família humana i una sola comunitat terrestre amb un destí comú. Hem d'unir-nos per crear una societat global sostenible fundada en el respecte envers la natura, els drets humans universals, la justícia econòmica i una cultura de pau”.

TERRA NOSTRA, LLIBERTAT

PERE CASALDÀLIGA

Aquesta és la terra nostra:

La llibertat, humans!

Aquesta és la terra nostra:

La de tots, germans!

La Terra dels Homes

que hi caminen

a peu descalç i pobre.

Que en neixen, d'ella,

per créixer amb ella,

com troncs d'esperit i de carn.

Que s'hi enterren

com a sembra

de cendra i d'Esperit,

per fer-la fecunda com a una esposa mare.

Que s'hi lliuren,

cada dia,

i la lliuren a Déu i a l'Univers,

en pensament i en suor,

en la seva alegria i en el seu dolor,

amb la mirada

i amb l'aixada i amb el vers...

Prostituts creguts

de la Mare comuna,

els seus malparits!

Maleïdes siguin

les tanques vostres,

les que us tanquen per dintre,

grassos, sols,

com porcs engreixats;

tancant, amb els seus títols i filferros,

fora del vostre amor

als germans!

(Fora dels seus drets,

els seus fills i els seus clams i els seus morts,

els seus braços i el seu arròs!)

Tancant-vos

fora dels germans

i de Déu!

Maleïdes siguin

totes les tanques!

Maleïdes totes les

propietats privades

que ens priven

de viure i d'estimar!

Maleïdes siguin totes les lleis,

manegades per unes poques mans

per emparar tanques i bous

i fer la Terra esclava

i esclaus els humans!

Una altra és la Terra nostra, homes, tots!

La humana Terra lliure, germans!

JUSTÍCIA, PAU I LLIBERTAT. IMPASSOS ACTUALS

FREI BETTO

São Paulo, Brasil

Algunes potències del món actual (els Estats Units, Rússia, el Regne Unit i França) creuen que la pau serà el resultat d'un equilibri de forces. Més ben dit: d'un desequilibri de forces. Quantes més i millors armes posseeixi un país, més intimidarà els seus potencials adversaris i, per tant, evitarà accions terroristes i conflictes bèl·lics. L'excepció és la Xina, que no s'involucra en cap conflicte internacional ni aporta soldats com a reforç als "cascos blaus" (la tropa de pau de l'ONU) a l'estranger.

Set segles abans de Crist, el profeta Isaïes ja va deixar dit que només hi haurà pau com a fruit de la justícia (*Isaïes 32,17*). Mentre continuï la desigualtat entre les nacions, difícilment cessaran els conflictes. Si la caiguda del mur de Berlín va posar fi a la Guerra Freda entre els Estats Units i la Unió Soviètica, la desproporció de riqueses entre el nord i el sud del món encara és un obstacle a la tan somiada pau.

Un altre factor que dificulta la conquesta de la pau és el fonamentalisme religiós, la convicció que la meva creença ha de prevaler sobre la teva. I que he de fer mans i mànigues perquè et facis dels meus, del meu grup religiós. Només el meu custodia la veritat.

Fins i tot entre cristians no ha estat fàcil recórrer el camí de l'ecumenisme. El Concili Vaticà II es va anomenar "Ecumènic", però des del pontificat de Joan Pau II, Roma insisteix en la tesi que tan sols l'Església Catòlica posseeix la plenitud dels mitjans de salvació.

En molts països de Llatinoamèrica, on s'expandeix el neopentecostalisme de perfil protestant, els bisbes tracten aquestes Esglésies com a "sectes"...

¿Què podem dir, doncs, del "diàleg interreligiós"? Roma i la majoria dels bisbes miren amb presumció i menyspreu les tradicions religioses d'origen indígena (com ara el Santo Daime, al Brasil), africana (candomblé, santeria, umbanda), oriental (els diversos corrents del budisme), etc.

El que hi ha al darrere d'aquest impàs en els diàlegs ecumènic i interreligiós és una disputa de poder. Ja sigui el poder merament religiós, de conquesta de fidels i ampliació del patrimoni del domini religiós, ja sigui el poder polític, de supremacia de la doctrina

sobre les lleis civils. En molts països de Llatinoamèrica, les esglésies pentecostals i neopentecostals repeteixen l'experiència (fracassada) de l'Església Catòlica a l'hora de fundar el Partit Demòcrata Cristià. La diferència és que, ara, no sempre adjectiven religiosa-ment el nom del partit, però sí que busquen, a través d'aquest, elegir el major nombre de polítics (en general, els seus pastors) per crear lleis civils que obliguin els ciutadans a viure d'acord amb els paràmetres doctrinals de la confessió religiosa. D'aquí el creixent fenomen de l'homofòbia i de l'execració del debat al voltant de la descriminalització de l'avortament i de les drogues.

Si la pau es veu, avui dia, dificultada per tantes injustícies estructurals afavorides per l'hegemonia capitalista neoliberal (que sacrilitza l'apropiació privada de la riquesa), ¿què podem dir de la llibertat? ¿Què és ser lliure?

Per al capitalisme, "llibertat", "democràcia" i "mercat" són sinònims (lliure iniciativa, lliure mercat, etc.). Fins al punt de considerar un dret de llibertat l'explotació del treball del proïsme i l'acumulació privada de la plusvàlua. "Lliure" és tot allò que reforça el sistema: els mitjans de comunicació al servei dels interessos de la classe dominant; l'especulació de la terra i l'especulació immobiliària; la indústria de la pornografia; la fabricació i venda d'aliments nocius per a la mainada; la indústria bèl·lica, i la ciència i la tecnologia al servei de la minoria rica de la societat.

Si s'intenten crear resistències als tentacles del sistema (com, per exemple, establir paràmetres reguladors al funcionament dels mitjans de comunicació i d'internet, com han fet Veneçuela, l'Equador i l'Argentina), de seguida es fa sentir el cor que crida que es tracta d'una "censura" i d'una "intervenció indeguda de l'Estat".

En altres paraules: la llibertat, tal com és concebuda pel neoliberalisme, està associada al dret d'una minoria de poder-se apropiari de la llibertat d'una majoria. Són considerats "lliures" els països que adopten el model anglosaxó de democràcia, regits per la preponderància del capital. Així doncs, ¿per què Puerto Rico continua sota la tutela dels Estats Units

des del 1898? ¿Per què les tropes de les potències occidentals tenen llibertat per actuar com a policia interventora en qualsevol punt del planeta que ells creuen necessari?

Al sistema no li interessa que el món sigui lliure. D'aquí ve aquesta tendència creixent de les persones a canviar la llibertat per la seguretat. El que vol el sistema és infondre'ns la por: al carrer, al que és estrany, al veí, al pobre, al que no professa la nostra creença o té la pell d'un color diferent del nostre. Allà on el ciutadà se sent lliure, com és el cas d'internet, en realitat s'exposa a aquells interessats a captar totes les seves dades i a monitoritzar les seves preferències i relacions, per tal d'evitar enemics potencials i afavorir l'ampliació del mercat.

Avui dia, la llibertat queda restringida al consumisme. Som lliures per escollir entre diferents marques d'equips electrònics o de cotxes. ¿Pobre d'aquell que s'atreveix a declarar que s'estima més triar "uns altres móns possibles"! Som lliures per voler el que el sistema vol. I, a canvi de la nostra llibertat, el sistema ens ofereix seguretat, de manera que estem permanentment sota el control del "Big Brother", i limitats a existències desproveïdes de sentit, idealisme i utopia.

Per sort no tot està perdut. El propi sistema està en crisi. El rei està despullat, ja que els electors voten els polítics, però són governats pel FMI, el Banc Central Europeu i les agències de risc dels Estats Units. I la indignació va en augment: grans quantitats de gent surten al carrer per protestar.

Els pobles indígenes i les comunitats alternatives ens ensenyen que la llibertat està sempre associada a la comunitat i a un projecte de societat. "Són lliures tots aquells que es comprometen a fer lliures i feliços els altres" (els pobles indígenes, els sense-terra del Brasil, els monjos recollits als monestirs, els militants de la utopia, els negres entossudits a fer caure a terra les discriminacions, les dones que lluiten pels seus drets, els homosexuals que lluiten pel reconeixement de la seva dignitat... En fi, tots aquells que ja estan convençuts que el dret a la diferència (imperatiu de la justícia i de la llibertat) no ha d'acabar en divergència, sinó en la instauració de la pau. □

EL NIVELL MÉS ALT DE CO2 DES DE FA 3 MILIONS D'ANYS

CIMERA DEL CANVI CLIMÀTIC, PARÍS 2015:
NECESSITEM UN ACORD PER EVITAR EL PITJOR

La concentració de CO2 a l'atmosfera ha sobrepassat el sostre simbòlic de les 400 ppm (parts per milió), rècord de l'era industrial, considerat per molts científics com el punt crític que pot desencadenar un sobreescalfament incontrolat del planeta. S'estima que la darrera vegada que la Terra va assolir uns nivells semblants de diòxid de carboni va ser fa més de tres milions d'anys, quan no existia gel a l'Àrtic, la sabana s'estenia pel que avui és el desert del Sàhara, i els nivells del mar eren 40 metres més alts. Diversos observatoris a l'Àrtic havien registrat ja sis mesures superiors a les 400 ppm l'abril de 2013, però la confirmació ha arribat finalment de l'estació de Mauna Loa, a 3.400 metres d'altura, a Hawaii, on el 10 de maig de 2013 s'ha assolit aquest registre històric.

«És un punt simbòlic que ens hauria de dur a fer una pausa i pensar en el que hem estat fent i cap on anem», ha declarat Ralph Keeling, al capdavant de l'observatori hawaia.

«Abans de l'era industrial, els nivells de concentració eren amb prou feines de 280 ppm (el 1960 els nivells de CO2 rondaven els 310 ppm)», ha recordat Rajendra Pachauri, president de la Mesa Intergovernamental de Canvi Climàtic de l'ONU (IPCC), que confia en que la Cimera del Canvi climàtic de París, el 2015, serveixi per mobilitzar la societat i els governs i ajudi a trencar el punt mort existent des de la fracassada cimera de Copenhaguen del 2009.

La civilització es troba «en zona de perill» sense que en l'horitzó més proper es vegin símptomes de millora. En 25 anys s'estima que el CO2 suposarà 450 parts per milió de molècules d'aire, degut a l'ús continuat de combustibles fòssils per al desenvolupament dels països. «Estem no tan sols davant d'una xifra simbòlica, sinó davant una altra clara evidència científica dels efectes de l'activitat humana sobre el planeta», ha declarat Edward Davey, secretari d'Energia i Canvi Climàtic. «No podem rebaixar els esforços: el món necessita un acord urgentíssim el 2015 per evitar els pitjors efectes». □

TRES REFLEXIONS SOBRE LA LLIBERTAT

JON SOBRINO

UCA, San Salvador, El Salvador

1. El Pare Arrupe i Monsenyor Romero, homes lliures. Em refereixo a la llibertat personal, la capacitat de l'ésser humà d'obrar segons la seva voluntat al llarg de la vida, del qual se'n deriva la responsabilitat dels seus actes, siguin bons o dolents.

El Pare Arrupe i Monsenyor Romero van ser homes bons, homes de fe i justícia, d'esperança i de praxi, de gràcia que rep i de responsabilitat que actua. Però en dir que van ser homes lliures volem afegir-hi quelcom: es van mantenir en el món real sense sortir-ne, en mig de les dificultats, oposicions i atacs tot sovint grollers, difamacions dels poderosos de fora i –en ocasions– abandonament dels seus germans de dins, bisbes i provincials. Mai van alardejar ni van parlar d'ells mateixos. Mai van pensar en ells abans que en els altres. Ni van pensar que el mal es guareix amb cap altra cosa que no sigui el bé. Feien veritat el llenguatge paulí: “no tingueu entre vosaltres cap més deute que el de l'amor”. I feien veritat allò que, penso jo, és viure ja com a ressuscitats en la història: “res és obstacle per fer el bé”. A aquesta manera de ser i actuar he anomenat *llibertat*.

Afegim res en dir que Arrupe i Romero van ser homes lliures? Crec que com a mínim explicitem matisos de qualitat de l'ésser humà que no solen tenir-se en compte i que són importants. Homes com ells, dones com Ita i Maura, màrtirs de Chalatenango, no només van viure amb llibertat, sinó que van viure en *plenitud*, triomfant sobre qualsevol lligam que limita els éssers humans. I d'aquí, la lògica de parlar de llibertat en parlar de la resurrecció de Jesús, encara que Jesús ja va ser home lliure en vida: “ningú em treu la vida, jo la lliuro lliurement”.

Tornant a la llibertat i resurrecció, això és el que vaig escriure: “La llibertat reflecteix el “triomf” del ressuscitat no pas perquè ens allunyi de la nostra realitat material, sinó perquè ens introdueix en la realitat històrica per estimar sense que res d'aquesta realitat en sigui obstacle. La persona lliure, cristianament parlant, és la que estima i a fi de comptes només estima, sense que cap altra consideració la desviï de l'amor. Dit en llenguatge paradòxic, llibertat és lligar-se a la història per salvar-la, però –continuant

la metàfora– de tal manera que res en la història lligui i esclavitzï per no estimar”.

No estar *ligat* a res –no només a allò dolent, tampoc a allò tradicionalment bo–, sinó estar *deslligat* de tot, és allò que em va impactar de Monsenyor Romero i del Pare Arrupe. Van viure una llibertat primordial que no sovinteja. Fent servir paraules de Casaldàliga, no van tenir res per absolut, sinó “només Déu i la fam”. Van ser persones d'esperit de geometria, mantenint lucidesa per *entendre* les coses i *actuar* amb eficàcia. Però, amb perdó de Pascal si deformat el seu pensament, més gran va ser el seu *esperit de finesse*, la seva delicadesa amb qualsevol ésser humà.

Així va ser el Pare Arrupe. En temps de plenitud, amb simpatia i optimisme perennes, i sobretot sempre amb presumpció de bondat en els altres. Postrat al llit i disminuït, però amb el somriure de qui no tenia on agafar-se, demanava ajuda. I sempre amb sinceritat. “Sóc un pobre home”, diuen que deia.

Així va ser Monsenyor Romero. En temps de plenitud, amb esperança indestructible, amb gaudi: “amb aquest poble no costa ser bon pastor”; també amb l'acceptació de la seva debilitat psicològica, que el duia a cercar ajuda professional quan ho sentia necessari. Els darrers mesos, amb “temor sobre els riscos de la meva vida” i amb el dolor per la seva “situació conflictiva amb els altres bisbes”.

Pel que podem jutjar, i respectant el misteri que plana sobre els humans, per al Pare Arrupe i per a Monsenyor Romero res va ser lligam per no fer el bé i per cercar-lo sempre de diverses formes. Van ser lliures.

2. “He sentit els seus clams i he baixat a alliberar-los”. Són paraules de Déu que recullen paraules d'éssers humans oprimits. I aquests tenen una esperança. “Hi haurà un dia en què tots, en alçar la vista, veurem una terra que visqui en llibertat”, diu la cançó de Labordeta. Són cants d'esclaus sota l'Imperi Romà, de negres a les plantacions de cotó, d'indígenes a Abya Yala, robats d'or, cultura i religió, de dignitat i vida. Avui l'imperi continua campant pel món. El mercat roba i n'aniquila milions.

El papa Francesc ha denunciat aquesta crueltat amb un Midrash d'un rabí de l'Edat Mitjana. "Quan es construïa la torre de Babel, els costava molt fer els totxos. Havien de buscar el fang, amassar-lo, posar-hi palla, emmotllar-lo, coure'l. Aleshores pujaven els rajols a la torre per fer-la més alta. I quan queia un totxo era un drama, pràcticament un problema d'estat. Havia costat tant, que el totxo era un tresor. Però si queia un obrer no passava res".

El rabí ho va dir molt bé, i el papa ho tradueix. "Aquest Midrash reflecteix allò que està passant avui. Quan hi ha un desequilibri en les inversions financeres: gran drama, gran reunió internacional, tots es mouen. Però la gent es mor de gana, es mor de malaltia. I bé, que Déu l'empari! Les paraules són dures, però crec que són exactes: vivim en una cultura del descartar. A qui no serveix se'l descarta, se'l llença a les escombraries. Aquesta és la crisi que vivim".

No pot parlar més clar, ni un rabí ni un papa. I amb aquesta claredat va parlar la teologia fa mig segle a Amèrica Llatina. Era la teologia de l'*alliberament* que desenterrava el tema secular de la *llibertat*, i l'historitzava com a *alliberament*: alliberar de la mort i de la injustícia els pobles oprimits. Trencar aquest silenci va ser el seu gran mèrit. I amb l'"alliberament", aquesta teologia ha desenterrat altres realitat que havien romàs en un clamorós silenci.

Al capdavant, la realitat del *pecat*, massiu, històric, estructural: robatori i depreciació, violència i assassinat, violacions del setè i cinquè manament. Prolifera al planeta, a Mesoamèrica i al Congo. El planeta mira com guarir una banca malalta –i els seus banquers–. Desnonats i desocupats hauran d'esperar.

I silenci Déu. *Sub specie contrarii*, en no parlar d'idolatries, cultes a ídols que exigeixen víctimes per subsistir. I en directe, en no parlar del Déu de vida, el que estima el pobre, certament, però que abans, com diu Puebla, *surt en la seva defensa* en contra dels seus victimaris. Ni tan sols Aparecida es va atrevir a esmentar el conflicte com a realitat central en la vida de Jesús, en el qual es va inserir. I en fer-ho en favor d'uns i en contra d'uns altres, el van matar. I igualment se silenciava els màrtirs de la justícia, que viuen i moren com Jesús. Infinitat de màrtirs llatinoamericans, homes i dones, han estat silenciats.

Aquesta teologia, per ser de l'*alliberament*, fossin quines fossin les seves mediacions, és també més

bíblica i jesuànica, i és més llatinoamericana. No és imparcial, sinó compromesa. No és distant, sinó inseparada –"es fa en un escriptori, però no des d'un escriptori", deia Ellacuría. No cerca pau per a ella, sinó que corre riscos, i de vegades cau en l'afany a mans de civils i eclesiàstics. No cerca èxit, exaltació, i apoteosi –concepte aquest d'èxit que no és cristià, sinó que cerca el servei eficaç.

En aquest apartat hem parlat d'*alliberament*, però pot convergir molt bé amb la *llibertat* d'abans. N'hi ha prou amb recordar què van fer Arrupe i Romero per l'alliberament històric. I si això no quedés clar, recordem que aquests dos homes lliures van tenir com a enemics els mateixos enemics de l'alliberament. I ho van acceptar per principi: "no lluitarem per la fe i la justícia sense pagar un preu".

3. "La veritat us farà lliures", diu Jesús.

Aquesta és la nostra tercera reflexió, ja que la mentida és immensa, però desconeguda. González Faus es pregunta si en l'evolució està apareixent l'*homo mentiens*, l'ésser humà mentider. Si és així, el nostre entorn social està construït amb rajols de mentida. Només dos exemples.

Els nens que anualment moren de fam són molts milers, diu Jean Ziegler, però aquestes dades es repeteixen rutinàriament, sense que el món es doni per assabentat. I quan ja no és possible apel·lar a la ignorància, aleshores la mentida. La guerra d'Iraq no va pas obeir a un error d'estimació, sinó a una cruel mentida, denuncia *Le Monde Diplomatique*. Semblaria com si despertés el fantasma de Goebbels, ministre de propaganda nazi: "una mentida repetida mil vegades es converteix en veritat". En contextos en els quals s'ha instal·lat allò políticament correcte, "allò irracional esdevé racional", deia Herbert Marcuse.

"La mentida pol·luciona tot l'aire que respirem i enfanga tota l'aigua que bevem", diu González Faus. Pot haver-hi, més o menys manipuladament, llibertat de premsa, però manca la voluntat de veritat. I amb això mor la llibertat.

Per humanitzar aquest món, n'hi ha prou amb aquests tres elements de la utopia de la llibertat: 1, ser homes i dones lliures. 2, lluitar contra l'esclavitud. I 3, lliurar-se a la veritat sense empresonar-la.

LLIBERTAT, ALLIBERACIÓ I OPCIÓ PELS POBRES

FRANCISCO AQUINO JÚNIOR

Limoeiro do Norte, CE, Brasil

Llibertat i alliberament són característiques fonamentals de la vida humana que s'impliquen mútuament. D'una banda, l'ésser humà és lliure per fer la seva vida: cadascú la fa a la seva manera, com pot. D'altra banda, la llibertat és una conquesta, un procés d'alliberament: la persona necessita anar-se alliberant dels obstacles i lligams que dificulten la seva realització.

Sense llibertat i sense procés d'alliberament la vida humana és senzillament impossible, un projecte fracassat. Per això, els processos d'alliberament i les conquestes reals de llibertat són tan estimats per la humanitat, particularment per les persones i els grups que tenen retallada o negada la seva llibertat. És aquí on els processos d'alliberament esdevenen més urgents i més fecunds: alliberament econòmic, social, polític, cultural, de gènere, sexual, ecològic, religiós, etc. I és aquí on llibertat, alliberament i opció pels pobres es troben visceralment units: els pobres/oprimits són, simultàniament, la mesura i el criteri real del grau de llibertat efectiva d'una societat, i el lloc més apropiat i fecund de conquesta i realització efectiva de la llibertat.

Dimensió individual

Per més que formi part d'una societat, que estigui inserida en una cultura i que estigui condicionada per aquesta societat i aquesta cultura, cada persona va fent la seva vida a la seva manera. Ningú no és igual a ningú. Cadascú va prenent decisions, opcions, que van configurant la vida. La persona necessita haver assegurat (de forma real, no només abstracta) cert grau de llibertat i, quan aquesta se'ls nega o retalla, lluita per conquerir-la. En aquest sentit, la llibertat i els processos d'alliberament tenen una dimensió individual: és la llibertat de fer la pròpia vida d'una manera o altra, l'alliberament dels obstacles i lligams que dificulten o impedeixen la realització personal. Les societats i les cultures liberals són particularment sensibles a aquesta dimensió individual de la llibertat, com a mínim formalment. Allò que es constata és que la gran majoria dels individus d'aquestes societats té un nivell de llibertat extremadament limitat. En principi, tots poden gairebé tot; a la pràctica, la gran majoria no pot gairebé res...

Dimensió social

Realment, cada persona ha de fer la seva vida. Per això la llibertat i el procés d'alliberament tenen una dimensió individual irredueïble que necessita ser reconeguda, assegurada i potenciada. No obstant això, ningú no neix sol ni viu sol. La vida humana té també una dimensió social que diu relació tant a les relacions interpersonals, com, sobretot, a les estructures de la societat. Viure la vida és una tasca social i, no pas rares vegades, una tasca conflictiva: els meus interessos, les meves opcions, les meves decisions estan condicionades i possibilitades pels altres i poden entrar en conflicte amb altres interessos, opcions i decisions. No es tracta només de conflictes interpersonals. Els conflictes tenen una dimensió estructural fonamental, en la mesura en què les estructures de la societat exerceixen un paper determinant en la reglamentació i en el control de la vida col·lectiva, possibilitant i capacitant uns pocs per la realització dels seus interessos, i dificultant o fins i tot impeding a la gran majoria de la població satisfer fins i tot les seves necessitats bàsiques. D'aquí que l'exercici i la conquesta de la llibertat fan relació, també i en gran mesura, a les estructures de la societat.

I, aquí especialment, l'opció pels pobres té un lloc i una funció fonamentals: imposa un límit a l'exercici individual de la llibertat (la necessitat de l'altre és un límit al meu dret) i determina les prioritats dels processos d'alliberament i de les seves mediacions (què cal fer, quines llibertats potenciar). Les societats i cultures tradicionals (pel pes de les tradicions i els costums) i els països de règim "socialista" (per la importància d'allò col·lectiu i el pes de l'estat) són particularment sensibles a aquesta dimensió social de la vida, però acaben restringint excessivament l'exercici individual de la llibertat.

Dimensió històrica

L'exercici de la llibertat i els processos d'alliberament, tant en la seva dimensió individual com en la seva dimensió social, es donen de forma processual i històrica; són processos històrics. Són processos, en tant que no es donen d'una vegada per totes (la llibertat no és simplement una dada, és una

conquesta permanent), ni a partir del no res (certs nivells de llibertat potencien i capaciten l'exercici de la llibertat i els processos d'alliberament). Són històrics, en tant que es constitueixen com a processos individuals i/o col·lectius d'apropiació i creació de possibilitats reals d'actuació. No pas tot és possible en qualsevol època, en qualsevol lloc o en qualsevol situació (voler no és sense més poder!), però sempre és possible quelcom (sempre es dóna algun marge de llibertat, per petit que sigui!). I en la mesura en què ens anem apropiant de possibilitats reals que són al nostre abast, anem ampliant el ventall de les possibilitats d'acció i anem capacitant-nos per a la creació de noves possibilitats. Per això la importància de les mediacions teòriques i pràctiques en l'exercici de la llibertat i en els processos d'alliberament.

I aquí apareix, altre cop, la importància fonamental de l'opció pels pobres. Ja sigui com a criteri i mesura del grau efectiu de llibertat d'una societat (llum), o com a criteri de determinació de les possibilitats d'acció a assumir, individual i/o col·lectivament (camí). Els pobres i oprimits són, sempre, el criteri i la mesura reals de l'exercici de la llibertat i dels processos d'alliberament.

Dimensió teològica

Per fi, llibertat i alliberament tenen una estricta dimensió teològica (que inclou i dóna accés a Déu mateix). La presència i acció de Déu en la història i la consegüent experiència i interacció amb Ell de les persones i dels pobles es dóna en processos històrics d'alliberament i de conquesta de la llibertat que fan d'aquests mateixos processos quelcom profundament espiritual, religiós, transcendent, teològic, teològic –poc importa l'expressió. Com afirma Juan Luis Segundo, *alliberament i salvació* són “els termes cardinals per expressar l'acció divina i, en el Nou Testament, la missió de Jesús, la finalitat de la seva vida, la seva acció i el seu missatge”. En el mateix sentit va l'afirmació i insistència d'Ignacio Ellacuría que “alliberament és un concepte que representa l'essència mateixa del missatge revelat, del do salvífic de Déu als humans”. I tal com apareix a les Escriptures judeo-cristianes, llibertat i alliberament estan estretament vinculades a la situació i a la sort dels pobres i oprimits. Per això mateix afirma Ellacuría: “aquesta vinculació de l'alliberament-llibertat amb els pobres i la pobresa és un dels punts essencials de la concepció cristiana de l'alliberament-llibertat”; “la referència als

pobres com a definidora de l'alliberament, situa aquest concepte en la seva justa perspectiva”. De manera que, “l'alliberament com a procés col·lectiu, el subjecte principal del qual són els pobres, és la resposta cristiana al problema de la llibertat col·lectiva que possibilita i potencia la llibertat personal”. En la perspectiva cristiana, diu, “no hi ha llibertat sense alliberament”, i no hi ha alliberament sense “referència essencial als pobres i a la pobresa”. Així, l'opció pels pobres s'imposa com l'única manera real i efectiva de lluitar per l'alliberament de tothom i de garantir la seva llibertat. La universalitat de la llibertat (de tothom) passa per l'alliberament dels pobres i oprimits d'aquest món (les víctimes).

Així, hem vist en primer lloc que llibertat i alliberament fan relació als individus i als pobles i, per tant, han de ser viscudes i realitzades. La llibertat individual no pot ser pensada ni viscuda independentment de la llibertat col·lectiva ni molt menys en contradicció amb ella. Aquí, la importància fonamental de l'opció pels pobres en l'exercici i en la conquesta de la llibertat imposa límits, direccionaments i prioritats en el seu exercici.

En segon lloc, hem vist que llibertat i alliberament són processos històrics: fruit de lluites i conquestes; ponderades per l'apropiació de possibilitats teòriques i pràctiques.

I hem vist en tercer lloc que tenen una dimensió teològica i teològica, i que guarden relació a l'experiència de Déu, que segons la tradició judeo-cristiana es constitueix com a experiència històrica d'alliberament de qualsevol mena d'opressió i dominació, o que en qualsevol cas es dóna sempre en processos històrics d'alliberament i de conquesta de la llibertat.

Aquesta comprensió més àmplia i complexa de l'exercici i de la conquesta de la llibertat ens ha de capacitar per a l'exercici quotidià de la llibertat i en els processos històrics d'alliberament, per més enllà dels reduccionismes individualistes i/o col·lectivistes, dels idealismes i dels fatalismes, dels materialismes i espiritualismes, i dels universalismes cínics i cruels que sacrifiquen milers de vides a l'altar dels propis interessos... Els pobres i oprimits d'aquest món són testimonis i jutges de la nostra llibertat i dels nostres processos d'alliberament...

ALLIBERAMENT: ACCIÓ QUE CREA LLIBERTAT

LEONARDO BOFF

Petrópolis, RJ, Brasil

La llibertat és alguna cosa més que una facultat de l'ésser humà: entre d'altres, la de poder escollir. La llibertat pertany a l'essència de l'ésser humà. Fins i tot esclavitzat, l'ésser humà no deixa de ser, essencialment, un ésser lliure. Neix sencer però no està mai complet, ja que és un ésser que contínuament ha de construir la seva vida per tal de completar-la. I ho fa exercint la llibertat. Entre moltes definicions, crec que aquesta és la millor: la llibertat és autodeterminació. En aquesta paraula es troben les dues formes principals de llibertat: "la llibertat de", com a dependència de determinacions i opressions, i la "llibertat per a", com a capacitat d'organitzar la seva vida i viure un projecte personal, social i fins i tot global.

Tothom neix dins d'un conjunt de determinacions: d'ètnia, de classe social, en un món ja construït i sempre per construir. És la seva determinació. Ningú està lliure d'aquesta dependència. Aquesta dependència pot assumir fins i tot la forma d'una opressió, com quan algú neix amb la condició d'esclau o de pobre. Davant d'aquesta situació tant pot resignar-se com rebel·lar-se per esdevenir més independent, tot i que mai no pugui quedar-se fora d'algun tipus de determinació. És una "llibertat de", d'això i d'allò: una independència.

La llibertat com a autodeterminació és aquella força interior i pròpia ("auto") que li permet fer el seu propi camí, decidir la seva pròpia vida personal i, socialment, buscar una alternativa a la situació que està vivint. És "la llibertat per a". Aquí es demostra la singularitat de l'ésser humà, constructor de si mateix, més enllà de les determinacions que l'envolten. La llibertat és una "llibertat-acció", és a dir, una acció autònoma que crea la llibertat que es trobava captiva o absent.

Aquestes dues menes de llibertat posseeixen una expressió personal, social i global.

En l'àmbit personal, la llibertat és el do més preciós que tenim, després de la vida: pot expressar-se, anar i venir, construir la seva pròpia visió de les coses, organitzar la vida, la feina i la família a la seva manera, i triar els seus representants. L'opressió més gran és la d'estar privat d'aquesta llibertat.

A nivell social, la llibertat ensenya bé les dues cares: la llibertat com a independència i com a autonomia. Els països de Llatinoamèrica i del Carib es van independitzar dels colonitzadors. Però això no vol dir encara autonomia i alliberament. No s'han independitzat, però, de les elits que han mantingut relacions de domini. Amb la resistència, protesta i organització dels oprimits, s'ha anat gestant un procés d'alliberament que, victoriós, ha donat autonomia a les classes populars,

una llibertat per organitzar una altra mena de política que beneficiï els que sempre han estat exclosos. Això va passar a Llatinoamèrica a partir de la fi de les dictadures militars que representaven els interessos de les elits nacionals articulades amb les internacionals. Hi ha en curs un procés d'"alliberament per a", que no s'ha acabat encara, sinó que ha fet avançar la democràcia nascuda de baix, republicana i popular.

Avui dia necessitem també un "doble alliberament": de la globalització econòmicofinancera que explota mundialment la natura i els països perifèrics, dominada per un grup de grans corporacions, més fortes que la majoria dels estats. És un alliberament per a una governança global d'aquesta globalització que planti cara als problemes globals de l'escalfament global, l'escassetat d'aigua i la fam de milions de persones. O bé hi haurà una governança col·legiada global o bé hi haurà el risc d'una bifurcació de la humanitat, entre els que mengen i els que no mengen o pateixen grans necessitats.

Finalment, el dia d'avui s'imposa urgentment un tipus especial de "llibertat per a". Vivim l'era geològica de l'antropocè. Això vol dir que el gran risc per al sistema-vida i el sistema-Terra no és un meteor, sinó l'activitat irresponsable i ecoassassina dels éssers humans (antropos). El sistema de producció imperant, capitalista, està devastant la Terra i creant les condicions per destruir tota la nostra civilització. O canviem la nostra manera de fer o anem de dret cap a l'abisme. Necessitem una llibertat d'aquest sistema ecocida i biocida que ho posa tot en risc per acumular i consumir més i més. I necessitem una llibertat per assajar alternatives que garanteixin la producció del que necessitem nosaltres i tota la comunitat de vida. Això s'està buscant i és assajat pel "ben viure" de les cultures andines, per l'ecoagricultura, per l'agricultura familiar orgànica, per l'índex de felicitat de la societat i per altres formes que respecten els cicles de la vida.

Com a cristians necessitem també alliberar la fe cristiana de les visions fonamentalistes, les estructures eclesiàstiques autoritàries i masclistes, a fi i efecte d'arribar a una llibertat tal que ens serveixi per projectar un cristianisme arrelat a les cultures, sobretot les populars. Un cristianisme més participatiu i creatiu que tingui cura de la creació que Déu ens ha fet a mans. Necessitem una Església que, de braç amb altres camins espirituals, ajudi a educar la humanitat en el respecte dels límits de la Terra i la veneració de la Mare Terra que ens ho dona tot.

La lluita per la llibertat no acaba mai, ja que no ens és mai donada sinó conquerida per un procés d'alliberament.

2014: ANY INTERNACIONAL DE L'ONU...

DE L'AGRICULTURA FAMILIAR

L'Assemblea General,
Recordant la seva resolució 65/178, de 20 de desembre de 2010, sobre el desenvolupament agrícola i la seguretat alimentària,

Observant la Declaració de la Cimera Mundial sobre la Seguretat Alimentària, en què s'expressa, suport a les necessitats especials dels petits agricultors, molts dels quals són dones,

Afirmant que l'agricultura familiar i les petites explotacions agrícoles són una base important per a la producció sostenible d'aliments orientada a aconseguir la seguretat alimentària,

Reconeixent la important contribució que l'agricultura familiar i les petites explotacions agrícoles poden suposar per aconseguir la fita de la seguretat alimentària i l'eradicació de la pobresa,

- Decideix proclamar l'any 2014

Any Internacional de l'Agricultura Familiar;

- Convida l'Organització de les Nacions Unides per a l'Alimentació i l'Agricultura a facilitar la seva observança; convida també l'Organització de les NU per a l'Alimentació i l'Agricultura a mantenir-la informada dels progressos assolits en aquest àmbit,

- Anima els Estats Membres a dur a terme activitats en el marc dels seus programes nacionals de desenvolupament respectius en suport de l'Any Internacional de l'Agricultura Familiar.

Assemblea General,

91a sessió plenària, 22 de desembre de 2011

DE LA CRISTAL·LOGRAFIA

L'Assemblea General,
Reconeixent que... la naturalesa material del nostre món es basa en el nostre coneixement de la cristal·lografia,

Destacant que l'educació en matèria de cristal·lografia i la seva aplicació són fonamentals per afrontar reptes com les malalties i els problemes ambientals, ja que determinen les estructures proteiques i de molècules petites emprades en el disseny de medicaments essencials per a la medicina i la salut pública, així com les solucions per a la contaminació de les plantes i del sòl,

Considerant que els efectes de la cristal·lografia es fan sentir en tots els aspectes de la vida quotidiana, la concepció de medicaments moderns, la nanotecnologia i la biotecnologia, i que s'hi sustenten la creació de tots els materials nous, des dels dentífrics fins als components d'avions,

- Decideix proclamar el 2014 Any Internacional de la Cristal·lografia;

- Anima tots els Estats Membres, el sistema de l'ONU i tota la resta d'agents a aprofitar aquest Any Internacional per promoure actuacions destinades a augmentar la consciència del públic sobre la importància de la cristal·lografia i promoure l'accés generalitzat als coneixements nous en el seu àmbit.

Assemblea General,

121a sessió plenària, 3 de juliol de 2012

DELS PETITS ESTATS INSULARS

L'Assemblea General,
Recordant el document final de la Conferència de les Nacions Unides sobre el Desenvolupament Sostenible, titulat "El futur que volem" i reconeixent la importància

d'adoptar mesures coordinades, equilibrades i integrades amb la finalitat d'abordar els reptes per al desenvolupament sostenible als quals s'enfronten els petits estats insulars en desenvolupament,

Decideix declarar el 2014 Any Internacional dels Petits Estats Insulars en Desenvolupament;

Convida el Secretari General a facilitar la celebració de l'Any Internacional:

Anima tots els Estats Membres, i totes les parts interessades a aprofitar l'Any Internacional per promoure activitats en tots els àmbits, fins i tot mitjançant la cooperació

internacional, regional i subregional, segons correspongui, amb la finalitat d'aconseguir el desenvolupament sostenible dels petits estats insulars en desenvolupament;

Sol·licita al Secretari General que l'informi sobre l'aplicació de la present resolució, en el seu informe anual per a l'execució ulterior del Programa d'Acció per al desenvolupament sostenible dels petits estats insulars en desenvolupament, aportant, entre altres coses, detalls sobre l'avaluació de l'Any Internacional, inclosos els seus aspectes financers.

Assemblea General,

61a sessió plenària, 21 de desembre de 2012

Gener

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Juliol

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Febrer

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

Agost

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Març

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

Setembre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Abril

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Octubre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Maig

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Novembre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Juny

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24	25	26	27	28	29

Desembre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

2

0

1

4

Gener'2013

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Febrer

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

Març

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Abril

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Maig

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Juny

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

Juliol

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

Agost

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Setembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24	25	26	27	28	29

Octubre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Novembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3		
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Desembre'2013

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

Llatinoamericana'

Gener'2015

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Febrer

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Març

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

Abril

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Maig

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
			1	2	3	
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Juny

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Juliol

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Agost

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

Setembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Octubre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Novembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24	25	26	27	28	29

Desembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1		
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

1 Dc	1 Ds	1 Ds
2 Dj	2 Dg	2 Dg
3 Dv	3 Dl	3 Dl
4 Ds	4 Dm	4 Dm
5 Dg	5 Dc	5 Dc <small>Cendra</small>
6 Dl	6 Dj	6 Dj
7 Dm	7 Dv	7 Dv
8 Dc	8 Ds	8 Ds
9 Dj	9 Dg	9 Dg
10 Dv	10 Dl	10 Dl
11 Ds	11 Dm	11 Dm
12 Dg	12 Dc	12 Dc
13 Dl	13 Dj	13 Dj
14 Dm	14 Dv	14 Dv
15 Dc	15 Ds	15 Ds
16 Dj	16 Dg	16 Dg
17 Dv	17 Dl	17 Dl
18 Ds	18 Dm	18 Dm
19 Dg	19 Dc	19 Dc
20 Dl	20 Dj	20 Dj
21 Dm	21 Dv	21 Dv
22 Dc	22 Ds	22 Ds
23 Dj	23 Dg	23 Dg
24 Dv	24 Dl	24 Dl
25 Ds	25 Dm	25 Dm
26 Dg	26 Dc	26 Dc
27 Dl	27 Dj	27 Dj
28 Dm	28 Dv	28 Dv
29 Dc		29 Ds
30 Dj		30 Dg
31 Dv		31 Dl

1 Dm	1 Dj	1 Dg
2 Dc	2 Dv	2 Dl
3 Dj	3 Ds	3 Dm
4 Dv	4 Dg	4 Dc
5 Ds	5 Dl	5 Dj
6 Dg	6 Dm	6 Dv
7 Dl	7 Dc	7 Ds
8 Dm	8 Dj	8 Dg Pentacosta
9 Dc	9 Dv	9 Dl
10 Dj	10 Ds	10 Dm
11 Dv	11 Dg	11 Dc
12 Ds	12 Dl	12 Dj
13 Dg	13 Dm	13 Dv
14 Dl	14 Dc	14 Ds
15 Dm	15 Dj	15 Dg
16 Dc	16 Dv	16 Dl
17 Dj	17 Ds	17 Dm
18 Dv	18 Dg	18 Dc
19 Ds	19 Dl	19 Dj
20 Dg Pasqua	20 Dm	20 Dv
21 Dl	21 Dc	21 Ds
22 Dm	22 Dj	22 Dg
23 Dc	23 Dv	23 Dl
24 Dj	24 Ds	24 Dm
25 Dv	25 Dg	25 Dc
26 Ds	26 Dl	26 Dj
27 Dg	27 Dm	27 Dv
28 Dl	28 Dc	28 Ds
29 Dm	29 Dj	29 Dg
30 Dc	30 Dv	30 Dl
	31 Ds	

1 Dm

2 Dc

3 Dj

4 Dv

5 Ds

6 Dg

7 Dl

8 Dm

9 Dc

10 Dj

11 Dv

12 Ds

13 Dg

14 Dl

15 Dm

16 Dc

17 Dj

18 Dv

19 Ds

20 Dg

21 Dl

22 Dm

23 Dc

24 Dj

25 Dv

26 Ds

27 Dg

28 Dl

29 Dm

30 Dc

31 Dj

1 Dv

2 Ds

3 D

4 Dl

5 Dm

6 Dc

7 Dj

8 Dv

9 Ds

10 Dg

11 Dl

12 Dm

13 Dc

14 Dj

15 Dv

16 Ds

17 Dg

18 Dl

19 Dm

20 Dc

21 Dj

22 Dv

23 Ds

24 Dg

25 Dl

26 Dm

27 Dc

28 Dj

29 Dv

30 Ds

31 Dg

1 Dl

2 Dm

3 Dc

4 Dj

5 Dv

6 Ds

7 Dg

8 Dl

9 Dm

10 Dc

11 Dj

12 Dv

13 Ds

14 Dg

15 Dl

16 Dm

17 Dc

18 Dj

19 Dv

20 Ds

21 Dg

22 Dl

23 Dm

24 Dc

25 Dj

26 Dv

27 Ds

28 Dg

29 Dl

30 Dm

1 Dc

2 Dj

3 Dv

4 Ds

5 Dg

6 Dl

7 Dm

8 Dc

9 Dj

10 Dv

11 Ds

12 Dg

13 Dl

14 Dm

15 Dc

16 Dj

17 Dv

18 Ds

19 Dg

20 Dl

21 Dm

22 Dc

23 Dj

24 Dv

25 Ds

26 Dg

27 Dl

28 Dm

29 Dc

30 Dj

31 Dv

1 Ds

2 Dg

3 Dl

4 Dm

5 Dc

6 Dj

7 Dv

8 Ds

9 Dg

10 Dl

11 Dm

12 Dc

13 Dj

14 Dv

15 Ds

16 Dg

17 Dl

18 Dm

19 Dc

20 Dj

21 Dv

22 Ds

23 Dg

24 Dl

25 Dm

26 Dc

27 Dj

28 Dv

29 Ds

30 Dg Advent, B

1 Dl

2 Dm

3 Dc

4 Dj

5 Dv

6 Ds

7 Dg

8 Dl

9 Dm

10 Dc

11 Dj

12 Dv

13 Ds

14 Dg

15 Dl

16 Dm

17 Dc

18 Dj

19 Dv

20 Ds

21 Dg

22 Dl

23 Dm

24 Dc

25 Dj

26 Dv

27 Ds

28 Dg

29 Dl

30 Dm

31 Dc

2014

Desembre 2013

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
						1	16	17	18	19	20	21	22
2	3	4	5	6	7	8	23	24	25	26	27	28	29
9	10	11	12	13	14	15	30	31					

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
30	Dillans	31	Dimarts	1	Dimecres	2	Dijous
6		7		8		9	
13		14		15		16	
20		21		22		23	
27		28		29		30	

El nom de Jesús
 1508: Comença la colonització de Puerto Rico.
 1804: Independència d'Haití. Festa nacional.
 1959: Triomf de la revolució cubana.
 1977: Mauricio López, rector de la Universitat de Mendoza, Argentina, membre del Consell Mundial d'Esglésies, desaparegut.
 1990: Maureen Courtney i Teresa Rosales, religioses assassinades per la Contra a Nicaragua.
 1994: Alçament camperol indígena zapatista a Mèxic. **20 anys.**
 2003: Lula assumeix el poder presidencial al Brasil.

Jornada mundial per la Pau.

Setmana mundial de l'harmonia interconfessional (ONU)

Nova: 11h14m (UTC) a Capricorn

Horizontal lines for writing or notes.

ANY 2014:

Any 6727 del període Julià.

Any 5774 de l'era dels jueus (el 5775 comença el 24/25 de setembre de 2014).

Any 1435 de l'Hègira (va començar el 4 de novembre de 2013;

l'any 1436 començarà el 25 d'octubre de 2014).

Hi ha un convertidor de dates cristiano-islàmic a www.islamicfinder.org (cliqueu a *calendar*).

Any amazig 2963 (el 2964 comença el 13 de gener de 2014).

2

Dijous

1Jn 2,22-28 / Sl 97
Jn 1,19-28

Basili el Gran
Gregori Nacianzè
J.K. Wilhelm Loehe

- 1904: Desembarcament de marines a la República Dominicana «per protegir interessos nord-americans».
- 1979: Francisco Jentel, defensor d'indis i camperols, víctima de la Seguretat Nacional al Brasil.
- 1981: José Manuel de Souza «Zé Piau», camperol, víctima dels «grileiros» de Parà, Brasil.
- 1994: Daniel Rollano, militant de la vida, evocador constant de la memòria dels màrtirs del seu poble argentí. **20 anys.**

3

Divendres

1Jn 2,29-3,6 / Sl 97
Jn 1,29-34

Genoveva

- 1511: El «grito de Coayuco», la gran rebel·lió dels tains encapçalada per Agüeybanà el Brau, Puerto Rico.
- 1981: Diego Quic, indígena, catequista, líder de les organitzacions populars de Guatemala, desaparegut.
- 1994: Antulio Parrilla Bonilla, bisbe, lluitador independentista i de la causa dels perseguits, "Las Casas" del segle XX a Puerto Rico. **20 anys.**

4

Dissabte

1Jn 3,7-10 / Sl 97
Jn 1,35-42

Rigobert

- 1975: José Patricio León «Pato», animador de la JEC i militant polític, desaparegut a Xile.
- 2005: La Cort Suprema autoritza el processament de Pinochet per crims de la Operació Còndor.
- 2010: Els Emirats Àrabs inauguren el *Burj Dubai*, l'edifici més alt del món, 818 m., 370 més que el *Taipei 101*.

5

Epifania
Is 60,1-6 / Sl 71
Ef 3,2-6 / Mt 2,1-12

Telesfor i Emiliana
Kaj Munk

- 1534: Guarocuya «Enriquillo», cacic cristià de L'Espanyola (Rep. Dominicana), primer en rebel·lar-se en defensa dels seus germans.
- 1785: La Reina Maria I ordena suprimir tota la indústria brasilera excepte la de roba per als esclaus.
- 2007: Mor Axel Mencos, heroi de la resistència i la pastoral compromesa, Guatemala.

6

Dillans

1Jn 3,22-4,6 / SI 2

- Melcior, Gaspar, Baltasar
- 1848: Un decret de Carlos A. López declara els guaranis ciutadans paraguaians.
- 1915: Reforma agrària a Mèxic, fruit de la revolució, primer repartiment de latifundis a l'A.L.
- 1927: Tropes dels EUA ocupen Nicaragua per combatre Sandino. No en sortiran fins al 1933.
- 1982: Victoria de la Roca, religiosa guatemalenca, màrtir dels pobres, desapareguda.
- 1986: Julio González, bisbe de El Puno, Perú, mort en un accident sospitós.
- 1992: Augusto María i Augusto Conte, militants, màrtirs de la solidaritat i els DDHH a l'Argentina.
- 2006: Mor la comandant Ramona de l'EZLN.

7

Dimarts

1Jn 4,7-10 / SI 71

- Ramon de Penyafort
- 1835: Victoria de Cabanagem, "el moviment popular més notable del Brasil". Els rebels prenen Belém i assumeixen el govern de la província.
- 1981: Sebastião Mearim, líder rural a Parà, Brasil, assassinat per «grileiros».
- 1983: Felipe i Mary Barreda, militants cristians revolucionaris assassinats per la Contra a Nicaragua.
- 1999: Mor Mons. Bartolomé Carrasco Briseño, bisbe d'Oaxaca, Mèxic, destacat en l'opció pels pobres i els indígenes.

8

Dimecres

1Jn 4,11-18 / SI 71

- Severí
- 1454: El papa Nicolau autoritza el rei de Portugal a esclavitzar qualsevol nació del món africà, sempre que s'administri el baptisme.
- 1642: Mor Galileu Galilei, condemnat per la Inquisició. El Vaticà no el rehabilitarà fins tres segles i mig després (el 30/12/1992).
- 1850: Juan, líder de la Revolució del Queimado, Espiritó Santo, Brasil, és penjat.
- 1912: Fundació del Congrés Nacional Africà.
- 1982: Domingo Cahuec Sic, indígena achí, catequista delegat de la Paraula, camperol, a Rabinal, Baixa Verapaz, Guatemala.

Creixent: 03h39m (UTC) a Àries

9

Dijous

1Jn 4,19-5,4 / Sl 71

Lc 4,14-22a

Eulogi, Julià, Basilissa
1662: Lisboa ordena l'extinció dels indis Janduim del Brasil (Estats de CE, RN i PB)

1858: Primera vaga coneguda del Brasil, la dels tipògrafs, que hi són els pioners de la lluita obrera.

1959: Neix Rigoberta Menchú a Chimal, departament del Quiché, Guatemala.

Series of horizontal lines for notes.

10

Divendres

1Jn 5,5-13 / Sl 147

Lc 5,12-16

Agatò
1911: Vaga de 5 mesos dels sabaters de São Paulo per la jornada de 8 hores.

1920: Es crea la Lliga de les Nacions, després de les matances de la Primera Guerra Mundial.

1978: Pedro Joaquín Chamorro, periodista, lluitador per les llibertats contra la dictadura somocista.

1982: Dora Azmitía «Menchy», militant, mestra de 23 anys, màrtir de la joventut estudiantil catòlica a Guatemala.

1985: Ernesto Fernández Espino, pastor luterà, màrtir dels refugiats salvadorencs.

Series of horizontal lines for notes.

11

Dissabte

1Jn 5,14-21 / Sl 149

Jn 3,22-30

Higini, Martí de Lleó
1839: Naixement d'Eugenio Maria de Hostos, lluitador per la independència de Puerto Rico.

Series of horizontal lines for notes.

12

Baptisme del Senyor

Is 42,1-4.6-7 / Sl 28

Hch 10,34-38 / Mt 3,13-17

Benet, Tatiana
1694: 6.500 homes comencen el setge de Palmares, que resistirà fins al 6 de febrer.

1948: La Cort Suprema dels EUA proclama la igualtat de blancs i negres a l'escola.

2010: Terratrèmol a Haití, 7'3 Richter. Més de 250.000 morts, i destrucció total. Gran solidaritat mundial.

2010: Una comissió holandesa conclou que la invasió contra l'Iraq el 2003 va ser ilegal.

Series of horizontal lines for notes.

13

Dillans

1Sm 1,1-8 / SI 115

Mc1,14-20

Hilari, *Jorge Fox*

1825: Frei Caneca, revolucionari republicà, heroi de la Confederació de l'Equador, és afusellat.

1879: Roca comença la campanya del Desert a la Patagònia argentina.

2001: Terratrèmol de 7'9 Richter a El Salvador, amb 1.200 morts, 4.200 desapareguts i més de 500.000 damnificats.

Idd Inneyer, any nou amazig (2964).

14

Dimarts

1Sm 1,9-20 / Int. 1Sm 2

Mc 1,21-28

Fulgenci

1988: Miguel Angel Pavón, director de la Comissió de Drets Humans, i Moisés Landaverde, Hondures.

1997: Marxa de 700.000 sud-coreans en les vagues contra la flexibilització dels drets socials.

15

Dimecres

1Sm 3,1-20 / SI 39

Mc 1,28-29

Efisi

1929: Neix Luther King a Atlanta, Geòrgia, EUA.

1970: Leonel Rugama, en la lluita revolucionària contra la dictadura de Somoza.

1976: El govern de Bahia (Brasil) suprimeix els registres policials als Candomblés.

1981: Estela Pajuelo Grimani, camperola, 55 anys, 11 fills, màrtir de la solidaritat, Perú.

1982: La llei constitucional del Canadà inclou els drets dels indis.

1990: S'allibera la cotització del real brasiler i cau en picat.

16

Dijous

Marcel

1Sm 4,1-11 / Sl 43
Mc 1,40-45

1992: Es firmen els Acords de Pau a El Salvador.
2004: Comença a Mumbai el 4rt Fòrum Social Mundial.

Dia internacional contra l'esclavitud infantil.

En memòria del nen Iqbal Mashib, antic esclau, que unit al Front d'Alliberament del Treball del Pakistan, va aconseguir tancar diverses fàbriques de nens esclaus.

Plena: 04h52m (UTC) a Cranc

17

Divendres

Antoni Abad

1Sm 8,4-22a / Sl 88
Mc 2,1-12

1961: Lumumba, heroi de la independència d'Àfrica, és assassinat al Congo.

1981: Sílvia Maribel Arriola, infermera, primera religiosa màrtir en un front de combat, acompanyant al poble salvadorenc.

1981: Ana María Castillo, militant cristiana, màrtir de la justícia a El Salvador.

1988: Jaime Restrepo López, sacerdot, màrtir de la causa dels pobres, Colòmbia.

1991: Comença la guerra del Golf Pèrsic.

1994: Terratrèmol a Los Angeles, EUA. **20 anys.**

1996: Juan Luis Segundo, teòleg de l'alliberament, mor a l'Uruguai.

18

Dissabte

Beatriu, Prisca

1Sm 9,1-19 / Sl 20
Mc 2,13-17

La confessió de Pere

1535: Fundació de la Ciutat dels Reis (Lima).

1867: Neix a Metapa, Nicaragua, Rubén Darío.

1978: Germán Cortés, militant cristià i polític, màrtir de la causa de la justícia a Xile.

1981: José Eduardo, líder sindical d'Acre, Brasil, assassinat per encàrrec.

1982: Sergio Bertén, religiós belga, i companys, màrtirs de la solidaritat, Guatemala.

19

2n Diumenge ordinari
Is 49,3.5-6 / Sl 39
1Cor 1,1-3 / Jn 1,29-34

Màrius, Marta
Enric d'Upsala

1897: Batalla de Tabuleirinho: els sertanejos aturen l'exèrcit a 3 km de Canudos, Brasil.

2012: Maria Santana Rocha Torres, líder comunitària, mor en acte de servei de la Campanya de l'Agenda Latinoamericana a Nicaragua.

Maria Santana

20

Dillans

21

Dimarts

22

Dimecres

Fabià i Sebastià

1Sm 15,16-23 / SI 49
Mc 2,18-22

Agnès

1972: Gerardo Valencia Cano, bisbe de Buenaventura (Colòmbia), profeta i màrtir de l'alliberament dels pobres.

1Sm 16,1-13 / SI 88
Mc 2,23-28

Vicenç

1565: «Tata» Vasco de Quiroga, bisbe de Michoacán, precursor de les reduccions indígenes.

1979: Octavio Ortiz, sacerdot, i quatre estudiants i catequistes, màrtirs a El Salvador.

1974: Màrtirs camperols de l'Alto Valle, Bolívia.

1982: Matança de camperols a Pueblo Nuevo, Colòmbia.

1982: Carlos Morales, dominic, màrtir entre els camperols indígenes de Guatemala.

1980: Maria Ercilia i Ana Coralia Martínez, estudiants, socorristes de la Creu Roja i catequistes, màrtirs a El Salvador.

2006: Evo Morales, indígena aimarà, assumeix la presidència de Bolívia.

2009: Pren possessió Barack Hussein Obama, primer president afroamericà dels EUA.

1984: Es funda a Cascavel (PR, Brasil) el MST, Moviment dels Treballadors Sense Terra. **30 anys.**

2000: Alçament indígena i popular a l'Equador.

1Sm 17,32-51 / SI 143
Mc 3,1-6

23**Dijous**

1Sm 18,6-9 / Sl 55

Mc 3,7-12

24**Divendres**

1Sm 24,3-21 / Sl 56

Mc 3,13-19

25**Dissabte**

Hch 22,3-16 / Sl 116

Mc 16,15-18

Ildefons

1914: Revolta de Juazeiro, Brasil. Victòria dels sertanejos, capitanejats pel P. Cícero.

1958: Caiguda del darrer dictador de Venèçuela, General Marcos Pérez Jiménez.

1983: Segundo Francisco Guamán, quitxua, màrtir de la lluita per la terra a l'Equador.

Francesc de Sales

1835: Els negres *malés* organitzen a Salvador la revolució urbana més gran del Brasil.

1977: Primer Congrés Indígena d'Amèrica Central.

2011: † Samuel Ruiz, bisbe de Chiapas, Mèxic, defensor dels indígenes, successor de Bartolomé de Las Casas.
Minvant: 05h19m (UTC) a Escorpí

Conversió de Sant Pau

Jornada per la Unitat dels cristians

1524: Surten d'Espanya els «dotze apòstols de Mèxic», franciscans.

1554: Fundació de la ciutat de São Paulo.

26

3r Diumenge ordinari

Is 8,23b-9,3 / Sl 26

1Cor 1,10-13:17 / Mt 4,12-23

Timoteu, Titus i Silas

1500: Vicente Pinzón desembarca al Nord-est brasiler, abans que Pedro Alvares Cabral.

1813: Neix Juan Pablo Duarte, heroi nacional, precursor de la independència dominicana.

1914: José Gabriel, "Cura Brochero", sacerdot profeta entre els camperols de l'Argentina.

2001: Terratrèmol a l'Índia amb 50.000 víctimes.

27

Dillans

2Sm 5,1-10 / Sl 88
Mc 3,22-30

Àngela de Mèrici, Lídia
1554: Pablo de Torres, bisbe de Panamà, primer exiliat d'A.L. per defensar l'indi.
1945: És alliberat el camp de concentració d'Auschwitz, a Polònia. Dia de commemoració de l'Holocaust.
1977: Miguel Àngel Nicolau, sacerdot salesià, màrtir de la solidaritat i de lluitar-se a la joventut argentina, desaparegut.

28

Dimarts

2Sm 6,12b-15.17-19 / Sl 23
Mc 3,31-35

Tomàs d'Aquino
1853: Neix José Martí a L'Havana.
1979: Inauguració de la Conferència de Puebla.

29

Dimecres

2Sm 7,4-17 / Sl 88
Mc 4,1-20

Valeri
1895: José Martí comença la guerra per la independència de Cuba.
1985: Primer congrés nacional del MST.
1999: El dòlar arriba a 2'15 reals: moment més crític de la caiguda de la moneda brasilera.
2001: Pinochet és processat com a autor dels crims de la "caravana de la Mort".
2010: Tony Blair respon davant la comissió que l'investiga per la seva participació en la invasió d'Iraq el 2003.

Series of horizontal lines for writing.

30

Dijous

2Sm 7,18-19.24-29 / Sl 131

Mc 4,21-25

Martina

1629: Antônio Raposo, bandeirante, destrueix les missions guaranis de Gualra, PR, Brasil i esclavitzava 4.000 indígenes.

1948: Mahatma Gandhi mor assassinat.

Dia de la No-violència i la Pau.

Nova: 21h38m (UTC) a Aquari

Mahatma Gandi

31

Divendres

2Sm 11,1-4a.5-10a.13-17 / Sl 50

Mc 4,26-34

Joan Bosco

1865: La 13a esmena de la Constitució declara abolida l'esclavitud als EUA.

1980: Matança de 40 quichés a l'Ambaixada d'Espanya a Guatemala: María Ramírez, Gaspar Viví, Vicente Menchú i companys, màrtirs d'El Quiché.

1

Dissabte

2Sm 12,1-7a.10-17 / Sl 50

Mc 4,35-41

Cecili, Viridiana

1870: Jonathan Jasper Wright és elegit a la Cort Suprema de l'Estat, convertint-se en el primer negre que aconsegueix un lloc tan alt a la judicatura dels EUA.

1932: En el cementiri general de San Salvador afusellen Agustín Farabundo Martí, juntament amb Alonso Luna i Mario Zapata, la vigília d'una gran insurrecció camperola.

1977: Daniel Esquivel, obrer paraguaià, màrtir, membre de l'Equip de Pastoral d'immigrants paraguaians a l'Argentina.

febrer

2

Presentació del Senyor

MI 3,1-4 / Sal 23

Hb 2,14-18 / Lc 2, 22-40

Presentació del Senyor

1976: José Tedeschi, sacerdot i obrer, màrtir dels immigrants i «villeros» a l'Argentina. Segrestat i mort.

1989: Alfredo Stroessner, dictador del Paraguai, és derrocat mitjançant un cop incruent de l'alta oficialitat.

1991: Expedito Ribeiro de Souza, president del Sindicat de Treballadors Rurals, a Rio Maria, Parà, Brasil, assassinat.

LA RECERCA INCESSANT DE LA LLIBERTAT

JOÃO PEDRO STÉDILE

São Paulo, SP, Brasil

I. Quan estudiem la història de la humanitat i del comportament dels éssers humans, percebem com a construcció d'una utopia, d'un somni, que està més lligat a l'"alliberament". ¿L'alliberament de què? L'alliberament de totes les amarres que oprimeixen i exploten l'ésser humà.

Si fem servir el materialisme històric com a mètode d'anàlisi de l'evolució de la història –encara que hi hagi mètodes tan importants com aquest–, es pot veure que la humanitat persegueix, al llarg de la seva història, les més diverses formes d'organització de la producció de les seves necessitats per poder resoldre els problemes materials. Així doncs, hem tingut la forma inicial, de les tribus i de les comunitats locals, que s'ha definit com a "comunisme primitiu". Després hi ha hagut la forma de producció de l'"esclavitud", que més tard va evolucionar cap a la manera de "producció feudal i asiàtica" (a l'Àsia i a les Amèriques), i finalment, a partir del segle XIII, vam tenir el sorgiment del "capitalisme", que va néixer en el comerç i va passar per diferents etapes, com ara el capitalisme "industrial" a partir de la revolució industrial del segle XVIII. A finals del XIX es desenvolupa l'"imperialisme", com una necessitat que les grans empreses capitalistes van tenir de sortir dels seus països i emigrar per explotar els recursos naturals, la mà d'obra i els mercats d'altres pobles. Durant aquestes últimes dècades de la història estem vivint l'etapa del domini de la "mundialització financera" i de les empreses transnacionals sobre tota l'economia mundial.

Al llarg del segle XX molts pobles han fet revolucions socials com un somni per superar el capitalisme, i han començat una transició cap al socialisme. En alguns països aquesta experiència va ser interrompuda i van tornar al capitalisme. En d'altres van fer canvis, resisteixen i continuen el desafiament de construir una altra manera de producció que superi les bases del capitalisme.

II. La història dels règims polítics construïts per la humanitat per poder organitzar els poders a la societat ha passat per moltes i diferents experiències. En els seus inicis, amb els petits grups i clans, va prevaler el "caciquisme" i la força física. Després va evolucionar cap als "regnat i monarquies", on l'herència definia els

poders absoluts i centralitzats, mantinguts sempre per la força militar o per falses doctrines de superioritat, dels sobirans sobre la població.

Fins al moment en què amb el capitalisme industrial va haver-hi una revolució social de la burgesia com una nova classe social dominant, que va intentar implantar un sistema "republicà", on pretesament totes les persones tindrien els mateixos drets i deures en l'organització del poder polític. A la major part dels països, però, els sistemes electorals organitzats no aconsegueixen registrar veritablement la voluntat de la majoria, i les votacions són manipulades de moltes maneres: amb el poder econòmic, els diners, les manipulacions religioses, les manipulacions carregades de prejudicis o el poder concentrat dels mitjans de comunicació.

Fins i tot després de la revolució burgesa que pretenia organitzar la societat d'una manera més democràtica, van proliferar arreu del món, fins al dia d'avui, els "règims autoritaris de control de l'Estat", al servei dels interessos d'una classe, d'un grup o d'unes famílies.

III. Fent un cop d'ull a aquesta història econòmica i política de la humanitat, es veu un fil conductor unitari: en totes les seves etapes va haver-hi contradiccions que van provocar canvis. Res i mai va ser etern i absolut. Sempre apareixien contradiccions, crisis, mobilitzacions del poble i canvis. I aleshores s'entrava en una nova etapa que superava l'anterior. I així successivament.

Aquestes contradiccions dialèctiques que es generen en el temps i en l'espai es veuen determinades per les condicions objectives amb què la societat organitza la producció dels béns que necessiten per sobreviure i progressar. I es generen per les condicions subjectives, determinades pel nivell de coneixement i de consciència que es desenvolupa en la gent. Aquestes condicions subjectives, relacionades amb el grau de consciència social que es desenvolupa en certes etapes de la història d'una societat, estan vinculades directament amb la recerca permanent de la llibertat per l'ésser humà.

IV. Però ¿quina és aquesta llibertat? La resposta sobre quina llibertat és la que busca l'ésser humà, es dona d'acord amb la seva condició de classe a què pertany en la societat contemporània. Un burgès propie-

tari de terres, comerços i fàbriques contestarà que la seva llibertat és el dret a la propietat privada, tan sols seva. I el poder fer el que vulgui de tots aquests béns materials, que malgrat ser el resultat d'una producció social, col·lectiva de milers de treballadors, considera que només ell, el propietari, té la llibertat de fer el que vol amb ells. ¡Fins i tot acomiadar-los!

Un petitburgès de classe mitjana dirà que mesura la seva llibertat segons el dret d'anar i venir, de fer turisme, de viatjar arreu, de comprar el que vulgui. De dir el que vulgui. Ras i curt: la llibertat com un dret de lliure expressió.

I els treballadors, la immensa majoria de la població mundial, que viuen treballant cada dia de cada dia per poder sobreviure, alimentar-se i reproduir-se, ¿què diran que és la llibertat? La llibertat, per a la immensa majoria de la població mundial, és segurament el dret de no ser humiliat. De no ser oprimit. De no ser explotat. De no ser maltractat. El dret de poder viure en pau i tranquil·litat. Vol dir el dret de tenir un treball digne i remunerat de forma justa, per les riqueses que aquest produeix. El dret de tenir un lloc per viure, amb condicions salubres, on hom pugui criar la seva família amb dignitat.

Per a les capes més humils de la població, que viuen als suburbis de les grans ciutats, o a les valls de l'interior del país, sense els béns necessaris per a una reproducció social amb dignitat i sense el coneixement sobre la raó de la seva existència, és possible que la paraula "llibertat" no vulgui dir res. Perquè la societat en què viuen els ha convertit en persones sense valors ni somnis. La seva condició de supervivència es resumeix a la mateixa condició dels animals. ¡Tenir dret a l'alimentació! En aquest cas, la llibertat comença pel dret al pa de cada dia.

En altres circumstàncies, en què milers d'éssers humans pateixen les conseqüències de la crisi del capitalisme, la llibertat significa el dret a treballar. El treball entès no pas com a condició de ser explotat per ningú, de transferir les nostres energies perquè algú se n'apropriï, sinó com una situació de realització personal, dels nostres sabers, de les nostres energies, de la nostra participació activa en una societat qualsevol. Al capdavall, el treball, la dedicació d'hores del nostre temps viscut, són la forma principal de participar com a socis d'una societat. Així, la llibertat és tenir dret a poder treballar. Tenir importància en la convivència de la nostra societat. Sense dret al treball, no som socis

en la societat, som uns pàries mantinguts per d'altres i, per tant, humiliats pels altres.

V. La llibertat ha de ser el dret als coneixements, a la cultura, a l'educació: l'accés a tot allò que la humanitat ha après i registrat al llarg de la història.

La llibertat és superar la llei d'explotació del capital, que s'apropia dels dies de treball i de la riquesa que el propi treball crea, per tal d'acumular béns i poder polític.

La llibertat és poder escollir els teus autèntics representants polítics, que puguin dur a terme funcions públiques en nom seu, però respectant la seva voluntat delegada. És tenir el dret a revocar, en qualsevol moment, aquesta delegació.

La llibertat és tenir el dret d'organitzar formes de decisions col·lectives, de participació efectivament popular, en la gestió de tots els béns públics.

La llibertat és tenir dret a estones d'oci i de cultura. Tenir temps per a formar la intel·ligència i l'esperit. I temps per a la reflexió. La llibertat és el dret a pensar com el teu propi cap.

La llibertat és superar la mediocritat dels prejudicis i discriminacions que transformen el que és diferent en dolent. O encara pitjor: en enemic.

La llibertat és tenir consciència que tots els éssers humans som genèticament i espiritualment iguals. I que, per tant, les nostres diferències d'opció sexual, color de pell, ètniques, mida, pes, vocació i habilitats personals, són tan sols qualitats, no pas deficiències.

La llibertat és la utopia de quan tots els éssers humans tinguin, de fet, coneixement i consciència que necessitem viure en una societat amb igualtat per a tothom.

Així doncs, la llibertat és una recerca constant d'una societat utòpica. No com un somni irrealitzable, sinó com un procés continu de perfeccionament de la vida en societat. Fora del col·lectiu, de la societat, de la comunitat, de la convivència amb els nostres germans, no hi ha ni societat ni llibertat. Hi ha únicament un individualisme oportunista i ignorant.

La història de la humanitat és la història de la construcció de la llibertat, la lluita per una societat d'éssers humans plenament lliures. Amb les seves contradiccions, marxés enrere, obstacles i desafiaments, però sempre seguint aquest camí, fins arribar un dia a la Terra Promesa de la parusia (és a dir: de la segona vinguda de Crist), de la Llibertat.

2014

Gener

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19

DL	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
27	Dillans	28	Dimarts	29	Dimecres	30	Dijous
3		4		5		6	
10		11		12		13	
17		18		19		20	
24		25		26		27	

3

Dillans

2Sm 15,13-14.30;16,5-13a / Sl 3
Mc 5,1-20

Blai i Òscar

Ansgar d'Hamburg

1795: Neix Antonio José de Sucre.

1929: Neix Camilo Torres.

Setmana mundial per a l'harmonia interreligiosa (ONU) (primera setmana de febrer)

4

Dimarts

2Sm 18,9-10.14b.24-25a.30-19,3 / Sl 85
Mc 5,21-43

Andreu Corsini

1794: Alliberament dels esclaus a Haití. Primera llei 1797: La Guàrdia Somocista destrueix la comunitat contemplativa de Solentiname, compromesa amb la revolució de Nicaragua.

1927: La columna Prestes es refugia a Bolívia.

1979: Benjamín Didincué, líder indígena màrtir per la defensa de la terra a Colòmbia.

1979: Mataça de Cromotex, Lima (Perú). 6 obrers morts i dotzenes de ferits.

1981: Mataça de Chimaltenango (Guatemala). 68 camperols morts.

1992: Intent de cop d'estat a Veneçuela.

5

Dimecres

2Sm 24,2,9-17 / Sl 31
Mc 6,1-6

1977: La Guàrdia Somocista destrueix la comunitat contemplativa de Solentiname, compromesa amb la revolució de Nicaragua.

1988: Francisco Domingo Ramos, líder sindical a Pancas, Brasil, assassinat per encàrrec dels *fazendeiros*.

Lined writing area for the calendar page.

6

Dijous

1Re 2,1-4.10-12 / Int. 1Cro 29

Pau Miki

1694: Zumbí i els seus, assetjats a Palmares i ja sense pólvora, fugen a la selva.

1916: Mor Rubén Darío, nicaragüenc, príncep de les lletres castellaneres.

1992: Mor Sergio Méndez Arceo, bisbe de Cuernavaca, Mèxic, Patriarca de la Solidaritat.

1997: El Congrés equatorià, amb el 95% dels vots, destitueix el president Abdalá Bucaram en el segon dia de vaga nacional massiva.

Creixent: 19h22m (UTC) a Taure

7

Divendres

Eclo 47,2-13 / Sl 17

Ricard

1756: Matança de Sepé Tiarajú (São Sepé) i 1.500 indis de la República Cristiana dels Guaranis, a Caiboaté, São Gabriel, RS, Brasil, pels exèrcits d'Espanya i Portugal. 1974: Independència de Grenada. Festa nacional. **40 anys.**

1986: Jean Claude Duvalier abandona Haití després de 29 anys de dictadura familiar.

8

Dissabte

1Re 3,4-13 / Sl 118

Jeroni Emilià

1712: Rebel·lió dels esclaus a Nova York. 1812: Gran repressió contra els habitants dels quilombos de Rosario, Brasil.

febrer

9

5è Diumenge ordinari
Is 58,7-10 / Sl 111
1Cor 2,1-5 / Mc 5,13-16

Miquel Febres Cordero

Comença l'Any Xinès (Yuan Tan).

1977: Agustín Goiburú, metge, Paraguai. veieu *wikipedia*.

1985: Felipe Balam Tomás, religiós missioner, servidor dels pobres, màrtir, Guatemala.

1995: Diamantino García Acosta, capellà jornalero andalús identificat amb els pobres, fundador del Sindicat d'Obrers del Camp, de l'ONG Entrepobles i l'Associació pro DDHH d'Andalusia.

10

Dillans

1Re 8,1-7.9-13 / Sl 131

Mc 6,53-56

Escolàstica

1986: Alberto Königsnecht, bisbe de Juli, Perú, mort en accident sospitos després d'haver estat amenaçat de mort per la seva opció pels pobres.

11

Dimarts

1Re 8,22-23.27-30 / Sl 83

Mc 7,1-13

Lourdes

1990: Després de 27 anys empresonat, Nelson Mandela, màxim exponent de la resistència negra internacional contra l'Apartheid, és alliberat.

1998: Les comunitats Negres del Medio Atrato (Colòmbia) aconsegueixen del Govern un títol col·lectiu de 695.000 hectàrees de terra.

Dia mundial del malalt.

12

Dimecres

1Re 10,1-10 / Sl 36

Mc 7,14-23

Eulàlia

1541: Pedro de Valdivia funda Santiago de Xile.

1542: Orellana arriba a l'Amazones.

1545: Els conqueridors arriben a les mines de plata de Potosí, on moriran 8 milions d'indis.

1809: Naixement d'Abraham Lincoln.

1817: San Martín derrota les forces realistes a Chacabuco.

1818: Independència de Xile.

1894: L'exèrcit nicaragüenc ocupa Bluefields i s'annexiona el territori de la Mosquitia.

1905: Naixement de Federica Montseny, primera dona ministra a Espanya.

2005: Dorothy Stang, màrtir de l'ecologia, Anapú, Brasil. Veieu el seu testimoni martirial a: vimeo.com/54570270

13

Dijous

1Re 11,4-13 / Sl 105
Mc 7,24-30

Benigne

Any Nou Tibetà

1976: Francisco Soares, sacerdot, màrtir de la justícia entre els pobres de l'Argentina.

1982: Santiago Miller, germà de La Salle nord-americà, màrtir de l'educació alliberadora a l'Església indígena guatemalenca.

14

Divendres

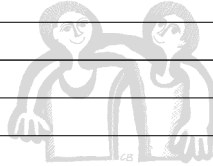
1Re 11,29-32;12,19 / Sl 80
Mc 7,31-37

Valentí, Ciril i Metodi

1981: Franz de Castro Rolzwarth, màrtir de la pastoral de presons, Jacarei, São Paulo, Brasil.

1992: Rick Julio Medrano, religiós, màrtir de l'Església perseguida de Guatemala. 1998: Manuel Pérez Martínez, sacerdot espanyol mort amb la guerrilla colombiana de l'ELN.

Dia de l'amistat.

15

Dissabte

1Re 12,26-32;13,33-34 / Sl 105
Mc 8,1-10

Claudi

1600: José de Acosta, missioner, historiador i defensor de la cultura indígena. Perú. 1966: Camilo Torres, sacerdot, màrtir de les lluites d'alliberament del poble, Colòmbia. 1981: Juan Alonso Hernández, sacerdot màrtir entre els camperols de Guatemala.

1991: Ariel Granada, missioner colombià assassinat per les guerrilles a Massangulu, Moçambic.

1992: María Elena Moyano, dirigent popular màrtir de la pau, a Villa El Salvador, Perú.

2003: "1a manifestació mundial": 15 milions de persones a 600 ciutats, contra la guerra dels EUA contra l'Iraq.

Plena: 23h53m (UTC) a Lleó

16

6è Diumenge ordinari
Eclò 15,16-21 / Sl 118
1Cor 2,6-10 / Mt 5,17-37

Juliana i Onèsim

1981: Albino Amarilla, líder camperol i catequista, mort per l'exèrcit, màrtir del poble paraguaià.

1985: Alí Primera, poeta i cantor veneçolà de la justícia per al poble llatinoamericà.

1986: Mauricio Demierre, cooperant suís, i companyes camperoles, assassinats per la contrarevolució, tornant d'un Viacrucis per la pau, Nicaragua.

17

Dillans

St 1,1-11 / Sl 118

Mc 8,11-13

Fundadors Servites

1600: La Inquisició crema viu Giordano Bruno per la seva llibertat de pensament i d'expressió.

1997: 1.300 militants del MST surten de São Paulo cap a Brasília, per la reforma agrària.

1997: Mor Darcy Ribeiro, escriptor militant, antropòleg brasiler, senador.

18

Dimarts

St 1,12-18 / Sl 93

Mc 8,14-21

Simó

1519: Hernán Cortés salpa de Cuba cap a la conquesta de Mèxic.

1546: Martí Luter mor a Alemanya.

1853: Félix Varela, lluitador de la causa de la independència cubana.

1918: Neix Julia Manzanal, sindicalista i única dona comissària política durant la Guerra Civil.

1984: Edgar Fernando García, activista social, capturat il·legalment i desaparegut a Guatemala. **30 anys.**

19

Dimecres

St 1,19-27 / Sl 14

Mc 8,22-26

Àlvar i Conrad

1590: Bernardino de Sahagún, missioner a Mèxic, protector de la cultura dels nostres pobles.

1990: Els estudiants prenen la Universitat de l'Estat de Tennessee, tradicionalment afroamericana, per exigir un tracte econòmic igual.

Martí Luter

20

Dijous

St 2,1-9 / Sl 33
Mc 8,27-33

Eleuteri

Rasmus Jensen

1524: Avui, «els quichés han estat destruïts pels homes de Castella», testimonia el Memorial de Sololá.

1974: Domingo Laín, sacerdot màrtir de les Iluïtes d'alliberament, Colòmbia. **40 anys.**

1978 A Colòmbia el decret 1142 ordena tenir en compte la llengua i la cultura dels indis.

Dia Mundial de la Justícia Social (ONU).

21

Divendres

St 2,14-24.26 / Sl 111
Mc 8,34-9,1

Pere Damià

1934: Augusto C. Sandino, líder popular nicaraguenc, assassinat a traïció per Somoza.

1965: Malcom X, líder emancipacionista afroamericà, és assassinat als EUA.

1985: Camperols crucificats a Xeatzan, enmig de la passió del poble guatemalenc.

22

Dissabte

1Pe 5,1-4 / Sl 22
Mt 16,13-19

Càtedra de Pere

1910: Intervenció dels marines a Nicaragua.

1979: Independència de Santa Lúcia. Festa nacional.

1990: Camperols màrtirs d'Iquicha, Perú.

2007: Mor a Nicaragua Carne Blanch, sindicalista i cooperant catalana.

Minvant: 07h15m (UTC) a Sagitari

febrer

23

7è Diumenge ordinari
Lv 19,1-2.17-18 / Sl 102
1Cor 3,16-23 / Mt 5,38-48

Bartomeu, Policarp

Ziegenbalg

1936: Elías Beauchamp i Hiram Rosado, del Partit Nacionalista de Puerto Rico, ajusticien el coronel Riggs, per la mort de quatre nacionalistes.

1970: Independència de Guyana.

2010: Creació de la CELAC, Comunitat d'Estats Llatinoamericans i Caribenys.

24

Dillans

St 3,13-18 / Sl 18
Mc 9,14-29

Sergi
Mates Apòstol

1821: Pla d'Iguala. Proclamació de la Independència de Mèxic.

1920: Nancy Astor, primera dona elegida parlamentària, fa el seu primer discurs a Londres.

25

Dimarts

St 4,1-10 / Sl 54
Mc 9,30-37

Just i Valeri
Isabel Fedde

Dia Nacional de la Dignitat de les víctimes del conflicte armat, Guatemala.

- 1778: Neix José de San Martín.
- 1980: Cop militar a Suriname.
- 1982: Tucapel Jiménez, 60 anys, màrtir de les lluites dels sindicalistes xilens.
- 1985: Guillermo Céspedes, militant i revolucionari, màrtir de la lluita del poble colombià.
- 1989: Caincofen, indígena toba, assassinat per defensar la seva terra, a Formosa, Argentina.
- 1990: Derrota electoral del FSLN a Nicaragua.
- 2012: Giulio Girardi, filòsof i teòleg de la solidaritat internacional i de la Causa revolucionària i indígena.

26

Dimecres

St 4,13-17 / Sl 48
Mc 9,38-40

Paula Montal, Alexandre

- 1550: Antonio de Valdivieso, bisbe de Nicaragua, màrtir en la defensa dels indígenes.
- 1885: Les potències europees es reparteixen entre elles el continent africà, a Berlín.
- 1965: Jimmie Lee Jackson, activista negre dels drets civils, mor apallissat per la policia.
- 1992: Mor José Alberto Llaguno, bisbe, apòstol inculturat dels indis Tarahumara, Mèxic.

27

Dijous

St 5,1-6 / Sl 48
Mc 9,41-50

Gabriel de la Dolorosa

1844: La República Dominicana s'independitza d'Haití.
Festa nacional.

1989: El «caracazo»: 400 morts i 2.000 ferits.

1998: Jesús Mª Valle Jaramillo, 4rt president de la Comissió de DDHH assassinat, Antioquia, Colòmbia.

2010: Terratrèmol de 8'8 a Xile, gairebé 500 morts.

2011: Sebastião Bezerra da Silva, del Moviment Nacional dels Drets Humans, màrtir de la tortura, Tocantins, Brasil.

2013: Mor Stéphane Hessel, un dels redactors de la Declaració Universal dels DH i autor de l'*Indigneu-vos!*

28

Divendres

St 5,9-12 / Sl 102

Romà

1924: Els marines desembarquen a Honduras i ocupen Tegucigalpa.

1985: Guillermo Céspedes Siabato, laic compromès amb els Cristians pel Socialisme i les CEBs, obrer, després mestre, poeta. Assassinat per l'exèrcit mentre jugava a futbol. Colòmbia.

1989: Teresita Ramírez, de la Companyia de Maria, assassinada a Cristales, Colòmbia.

2004: (29 de febrer) Aristide surt d'Haití davant l'avenç de la resistència militar alçada en contra seu.

1

Dissabte

St 5,13-20 / Sl 140
Mc 10,13-16

Rossend, Albi
Jordi Herbert

1739: Es firma a Jamaica un tractat de pau de 15 punts entre cimarrons i blancs.

1954: Lolita Lebrón, Irving Flores, Andrés Figueroa Cordero i Rafael Cancel Miranda ataquen el Congrés dels EUA per cridar l'atenció sobre el Puerto Rico colonial.

1959: Naixement de la CLAR, Confederació Llatinoamericana de Religiosos.

2012: Milton Schwantes, biblista luterà, animador de la lectura bíblica popular llatinoamericana.

Nova: 08h00m (UTC) a Peixos

2

Simplici

Joan i Carles Wesley

1791: Mor John Wesley a Anglaterra.

1897: Tercer atac contra Canudos, Brasil.

1963: Goulart promulga l'Estatut dels Treballadors, que en el seu moment suposa un avenç.

8è Diumenge ordinari

Is 49,14-15 / Sl 61

1Cor 4,1-5 / Mt 6,24-34

LLIBERTAT CÒSMICA

DAVID MOLINEAUX

Santiago de Xile

A primera vista, parlar de “llibertat còsmica” ens podria semblar estrany, com si la frase contingués un sense sentit, alguna contradicció interna. Això és perquè som *moderns*. I en el món modern, quan parlem de llibertat ens referim a l'àmbit humà –o tal vegada diví. Pensem en la llibertat econòmica o política-social, o tal vegada en filosofies que consideren capacitats humanes com el lliure arbitri. No obstant, és estrany que parlem de la llibertat en relació al món natural, i encara menys quan ens referim als fenòmens còsmics.

El sentit comú “modern” sol suposar que el món natural és poc més que una col·lecció d'objectes relativament inerts, relacionats mecànicament entre ells. Per al filòsof i matemàtic francès René Descartes, contemporani de Galileu i un dels grans arquitectes de la cosmovisió moderna, ni tan sols els animals sentien. Concedia allò obvi: que si els pegàvem, emetien crits. Però argumentava que aquests sons són comparables al xerricar d'una màquina mal engrassada. La intel·ligència, el sentir i la llibertat estaven limitats al món d'allò humà.

A principis del segle XIX, el cèlebre matemàtic i astrònom Pierre Simon de Laplace va declarar que si algun “dimoni” li concedís un coneixement perfecte de totes les particularitats de l'univers en un moment donat, podria pronosticar, amb absoluta seguretat, tots els detalls del seu futur.

Aquesta perspectiva determinista continua vigent entre molts científics i no científics. No obstant, s'ha anat ensorrant a la llum d'investigacions actuals. De fet, durant el darrer parell de segles, la ciència ha experimentat un canvi de cosmovisió tan radical com la revolució copernicana dels segles XVI i XVII.

El primer element d'aquest canvi va ser el descobriment del *temps evolucionari*. El procés va ser gradual, i va durar segles. La seva fita més dramàtica va ser la publicació del llibre *L'origen de les espècies* de Darwin, el 1859. Una altra va ser l'acceptació en el segle XX –malgrat la resistència inicial de científics tan prominents com el mateix Albert Einstein– d'evidències cada vegada més conculcents que el mateix univers va néixer en un moment donat i s'ha anat

expandint i transformant durant milers de milions d'anys. Seria impossible exagerar la transcendència d'aquests descobriments. Les cosmovisions anteriors havien estat estrictament espacials: uns postulaven que l'Univers era etern, altres que havia estat creat d'una vegada per totes. Però actualment s'accepta que el cosmos té com a component essencial la dimensió del temps: tot canvia, tot evoluciona.

Per expressar-ho d'una altra manera: ens anem adonant que vivim en un univers emergent. A tots els nivells i en tots els àmbits, dos i dos sumen més de quatre. D'exemples en sobren. Poc després de l'anomenat big bang, fa uns 13,7 mil milions d'anys, van sorgir immensos núvols de gas hidrogen, barrejat amb una quantitat més petita d'heli. I dins d'aquests núvols, van emergir ¡estrelles! Gràcies a la fusió nuclear en els seus centres, aquestes estrelles i els seus descendents van anar produint elements més pesants: oxigen, fòsfor, carboni... fins al ferro, els quals serien essencials en la formació de planetes, llunes i cometes, i eventualment éssers vivents.

Un altre exemple d'aquest emergir creatiu, nou, totalment impredecible, va ser l'evolució de la Terra, la qual va néixer com una immensa esfera radioactiva a la superfície de la qual fluïa lava fosa. Ni mars, ni continents, ni aire respirable: un infern assetjat contínuament per meteorits grans i petits. Però en el transcurs de 4.000 milions d'anys, aquest món totalment inhòspit s'ha transformat en un bell planeta blau que acull una incomptable diversitat d'éssers vivents entrelaçats en ecosistemes de complexitat incalculable. L'astrònom francocanadenc Hubert Reeves ho va dir bé: “L'Univers és la història de la matèria que s'organitza”.

La ciència s'està veient obligada a anar abandonant la seva perspectiva determinista i a reconèixer –en camps d'investigació que inclouen des dels quarks fins a les galàxies– espontaneïtats insondables en el cor del món material, les quals obren les portes a l'aparició de realitats noves i absolutament impredecibles.

A tots els nivells, es manifesta quelcom que podríem anomenar llibertat còsmica. El Premi Nobel

de química Ilya Prigogine va notar que fins i tot en física, els fenòmens lineals (en els quals l'efecte és proporcional a la causa) són més aviat les excepcions: "Estem atònits davant del món que estem descobrint. La matèria, en el nivell més fonamental, no és estàtica. Està en fluctuació constant: crea noves estructures, assaja una cosa i després una altra".

Reeves dona un pas més. "L'Univers –diu– és la història de la matèria que desperta". Aquest despertar es percep, de forma privilegiada, en l'evolució terrestre: en els microbis que cerquen com alimentar-se i eviten ambients tòxics, en els arcaics cucs marins amb principis d'ulls, i en la incipient emocionalitat mamífera, el Cosmos va despertar, prenent consciència. I el seu despertar més dramàtic és, sens dubte, l'autoconsciència humana.

Per a la nostra espècie, aquesta perspectiva evolucionària és quelcom totalment nou. Teilhard de Chardin la va anomenar "el salt més gran en dos milions d'anys de consciència homínida". Recordem que ni Plató ni Aristòtil ni Buda ni Jesús, ni tan sols cap dels nostres mateixos avis, va tenir la més remota noció del procés de l'evolució còsmica.

Podríem comparar aquesta transformació de la nostra cosmovisió amb l'adquisició de la visió binocular en algunes espècies: d'una imatge del món en dues dimensions n' emergeix la percepció de profunditat. Els científics es van acostumar a parlar de " propietats emergents": fenòmens complexos que sorgeixen d'interaccions relativament senzilles. Qui és que no ha sentit a parlar de l'"efecte papallona", en què la teoria del caos proposa que l'aleteig d'un insecte a Hong Kong podria ocasionar un huracà al Carib?

Ineludiblement, aquesta transformació de la nostra cosmovisió té implicacions per a la teologia. Com sabem, hi ha fonamentalistes bíblics que rebutgen qualsevol noció d'evolució biològica, tement que el concepte sigui una amenaça per a la fe. I efectivament, la visió evolucionària ens porta a rebutjar qualsevol fonamentalisme. Però ahora, la constatació d'un univers dinàmic, inquiet, radicalment impredecible permet l'exploració de perspectives teològiques i espirituals apassionants, molt fructíferes.

La teologia llatinoamericana recent, legítimament preocupada pels temes humans i socials, ha fet relativament poc per explotar aquesta veta tan prometedora. Un assumpte urgent, per exemple, és la molt pos-

tergada tasca de treballar la imatge divina. ¿Quantes vegades hem parlat com si l'impulsor i garant de les nostres lluites per la justícia social i econòmica fos el patriarca veterotestamentari que domina el sostre de la Capella Sixtina? S'entén, per descomptat, que en un món monàrquic i precientífic era tal vegada inevitable que pintéssim aquella divinitat com de sexe masculí, totpoderós, omniscent i coercitiu. Avui per avui, no obstant, molts pregunten si aquest teisme tradicional limita la nostra maduració en la fe i impedeix la construcció d'una espiritualitat capaç d'integrar-la amb la nostra vida quotidiana i la nova cosmovisió emergent.

Hem parlat, per exemple, d'un "pla de Déu"... Però aquest pla, ¿no correspon al concepte d'una divinitat controladora que ja va determinar la configuració del futur i estira fils en les vides i destins dels seus "súb-dits" humans?

Teilhard de Chardin es va atrevir a plantejar que a la llum de la modernitat i de la ciència evolucionària, necessitaríem un "nou Déu". Podríem permetre'ns imatges radicalment diferents de la divinitat? Lluny d'aquesta efigie monàrquica i controladora, ¿per què no una presència inspiradora de somnis i de fascinations? *D'encantaments* que sedueixen, que conviden el món amb subtils gestos a anar realitzant les seves potencialitats, a assolir la seva promesa, a arribar a ser tot allò que pot ser. Seria una divinitat no de la dominació, sinó de l'amor persuasiu. I, si ho reflexionem una mica, molt més propera a les ensenyances del Nou Testament i els Evangelis, que el *Déu totpoderós i etern* al qual els llibres eclesiàstics oficials dirigeixen tantes pregàries.

John Haught, professor de teologia de la universitat de Georgetown, EUA, ofereix un suggeriment provocatiu: imagina la divinitat com a l'"eros creatiu que excita el món" a la vida, la consciència i la transformació contínua. Es tractaria d'una divinitat que no ens parla tant des d'un passat establert: que més aviat ens xiuxiueja des del nostre futur, des d'un horitzó que no s'entreu amb claredat sinó de forma imprecisa, nebulosa, intrigant. Aquell futur de promesa seria el sòlid fonament del nostre caminar. I, ¿inconcebible? Una divinitat que evolucionaria amb l'Univers... en la seva irrevocable llibertat!

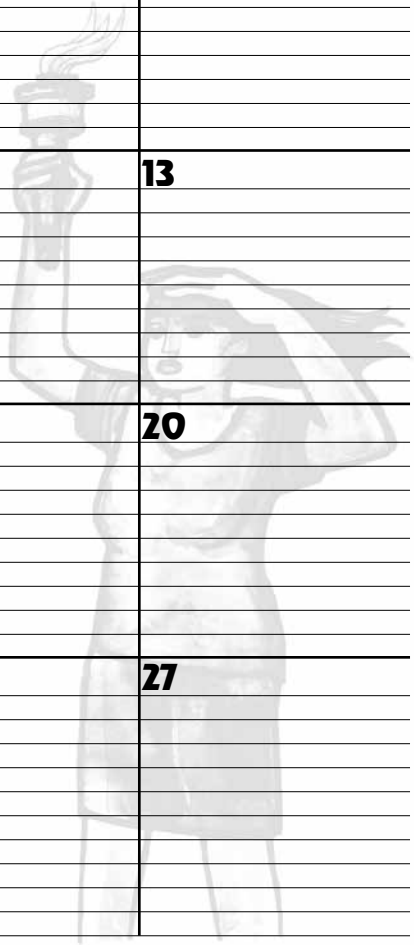
2014

Febrer

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
24	Dillans	25	Dimarts	26	Dimecres	27	Dijous
3		4		5		6	
10		11		12		13	
17		18		19		20	
24		25		26		27	
31							

3

Dillans

1Pe 1,3-9 / SI 110
Mc 10,17-27

4

Dimarts

1Pe 1,10-16 / SI 97
Mc 10,28-31

5

Dimecres

Cendra / JI 2,12-18 / SI 50
2Cor 5,20-6,2 / Mt 6,1-6.16-18

Emeteri, Celoni, Medir

1908: Neix Juan Antonio Corretjer, poeta nacional de Puerto Rico, patriota i revolucionari fundador de la Lliga Socialista.

1982: Hipólito Cervantes Arceo, sacerdot mexicà màrtir de la solidaritat amb els exiliats de Guatemala.

1982: Emiliano Pérez Obando, delegat de la Paraula, màrtir de la revolució nicaragüenca.

2000: Torna a Xile el dictador Pinochet després de 503 dies de detenció a Londres.

2005: La OMC condemna els subsidis dels EUA al seu cotó, els quals perjudiquen el lliure comerç.

Casimir

1962: Els EUA comencen a operar un reactor nuclear a l'Antàrtida.

1970: Record d'Antonia Martínez Lagares, màrtir de la lluita universitària de 1970, assassinada per la policia de Puerto Rico.

1990: Nahamán Carmona, nen del carrer, mort a cops per la policia, Guatemala.

2004: L'armada argentina reconeix per primera vegada que va torturar durant la dictadura.

Adrià

1996: 3000 famílies en l'ocupació més gran del MST, a Curionópolis, Brasil.

2013: Comença a Buenos Aires el macrojudici per l'Operació Cóndor, que jutjarà els responsables de la cooperació entre les dictadures d'Argentina, Bolívia, Brasil, Xile, Paraguai, Perú i Uruguai, per perseguir i eliminar opositors en les dècades del 70 i 80.

2013: Mor Hugo Chávez, president de Veneçuela i líder de la unitat llatinoamericana.

març

6

Dijous

Dt 30,15-20 / Sl 1
Lc 9,22-25

Oleguer, Rosa de Viterbo

1817: Revolució de Pernambuco, Brasil.
1854: S'aboleix l'esclavitud a l'Equador.

1996: Pascuala Rosado Comejo, fundadora de la comunitat autogestionària de Huaycán, assassinada a trets i dinamitada al mercat Ate-Vítarte de Lima per no avenir-se a les exigències del terrorisme.

2005: La Cort Suprema de l'Argentina confirma la presó perpètua d'Arancibia Clavel per haver assassinat el general xilè Prats el 1974, com a delicte de *lesa humanitat*, imprescriptible.

2007: † Rufina Amaya Márquez, testimoni i única supervivent de la matança del Mozote perpetrada el 1981 per l'exèrcit salvadoreny.

7

Divendres

Is 58,1-9a / Sl 50
Mt 9,14-15

Perpètua i Felicitat

Tomàs d'Aquino

1524: Avui, «el dia 7-Qat, els reis Ahpop i Ahpop Qamahay han estat cremats per Tunatiuh (Pedro de Alvarado). El cor de Tunatiuh no tenia compassió» (Anals dels Cakchiuels).

1994: Joaquín Carregal, Remigio Morel, Pedro Medina i Daniel de la Sierra, sacerdots de la diòcesi de Quilmes, Argentina, profetes de la justícia. **20 anys.**

2009: Fujimori, condemnat a 25 anys de presó, Perú.

8

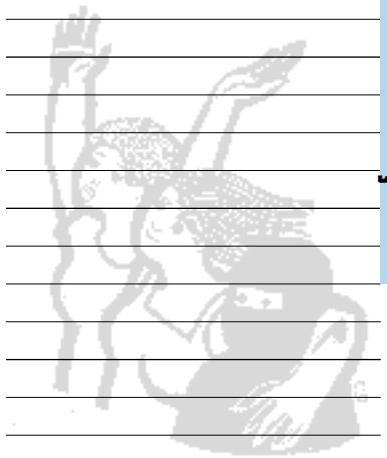
Dissabte

Is 58,9b-14 / Sl 85
Lc 5,27-32

Joan de Déu

Dia internacional de la dona. Es va establir el 1910. Es va triar aquesta data perquè el 8 de març de 1857 van morir moltes treballadores de la confecció, de Nova York, que exigien millors condicions de treball i el dret al vot.

Creixent: 13h27m a Bessons

MDRÇ

9

1r Diumenge de Quaresma
Gn 2,7-9;3,1-7 / Sl 50
Rm 5,12-19 / Mt 4,1-11

Domènec Savi
Francesca Romana

1989: Matança de Santa Elmira. 500 famílies ocupen una hisenda i en són expulsades per la policia militar: 400 ferits i 22 presos. Salto do Jacuí, RD, Brasil. **25 anys.**

10

Dillans

Lv 19,1-2.11-18 / Sl 18

Macari

Mt 25,31-46

1928: Elías del Socorro Nieves, agustí, i els germans Jesús i Dolores Sierra, laics, assassinats durant la Revolució dels Cristeros, proclamant la seva fe.

11

Dimarts

Is 55,10-11 / Sl 33

Mt 6,7-15

Constantí, Vicenç, Ramir

1797: Derrotats pels anglesos, els garífunes de San Vicente són deportats a Hondures.

1914: Sobre el canal de Panamà. **100 anys.**

1990: Patricio Aylwin assumeix la presidència de Xile. La dictadura de Pinochet dona pas a una democràcia «concertada».

2004: Atemptat d'un grup islàmic a Madrid. 192 morts i més de 1.400 ferits. **10 anys.**

12

Dimecres

Jon 3,1-10 / Sl 50

Lc 11,29-32

Innocenci, Gregori

1977: Rutilio Grande, capellà, i Manuel i Neilson, camperols, màrtirs a El Salvador.

1994: L'Església anglicana ordena a Bristol, Anglaterra, el primer grup de 32 dones que accedeixen al sacerdoci. **20 anys.**

2005: L'Argentina entrega Paul Schaefer a Xile, exnazi col·laborador de Pinochet a «Colonia Dignidad», acusat de desaparicions, tortures i abusos sexuals contra menors.

març

13

Dijous

Est 14,1,3-5.12-14 / Sl 137

Mt 7,7-12

Roderic, Salomó, Eulogi

1957: José Antonio Echeverría, estudiant, militant d'Acció Catòlica, màrtir de les lluites per alliberar Cuba de la dictadura de Batista.

1983: Marianela García, advocada dels pobres, fundadora de la Comissió de Drets Humans, màrtir de la justícia a El Salvador.

1998: María Leide Amorim, líder camperola dels Sense Terra, assassinada a Manaus en represàlia per haver dirigit una ocupació del MST.

14

Divendres

Ez 18,21-28 / Sl 129

Mt 5,20-26

Matilde

1549: Mor el sant negre franciscà San Antonio de Cathedro.

1795: El líder garífuna Joseph Satuyé mor davant dels anglesos durant la II Guerra del Carib.

1849: Arriben a Bluefieds (Nicaragua) els missioners moraus que evangelitzaran la Mosquitia.

1997: Declaració de Curitiba: Dia internacional d'acció contra els embassaments, i a favor dels rius, l'aigua i la vida.

2009: Evo Morales comença a distribuir terra de latifundis a indígenes, emparat en la nova Constitució.

15

Dissabte

Dt 26,16-19 / Sl 118

Mt 5,43-48

Lluïsa de Marillac

1951: Mor a Viedma, Argentina, Artemides Zatti, salesià, l'«infermer sant de la Patagònia»; beatificat el 14 de abril de 2002.

1961: Es crea l'Aliança pel Progrés.

1986: Antonio Chaj Solís, pastor, Manuel de Jesús Recinos i companys, militants evangèlics, màrtirs del servei a Guatemala.

1995: Condemnen el general Luis García Meza a 30 anys de presó, per crims comesos després del seu cop d'estat el 1980 a Bolívia. Primer cas de detenció dels militars colpistes latinoamericans.

16

2n Diumenge de Quaresma

Gn 12,1-4a / Sl 32

2Tm 1,8b-10 / Mt 17,1-9

Raimon de Fitero

1630: Benkos Biohó, líder i heroi negre en la lluita per la llibertat, Colòmbia.

1977: Antonio Olivo i Pantaleón Romero, màrtirs de la justícia entre els camperols de Perugorria, Argentina.

Plena: 17h08m a Verge

17

Dillans

Dn 9,4b-10 / Sl 78

Lc 6,36-38

1973: Alexandre Vanucchi, estudiant i militant cristià, assassinat per la policia, Brasil.
1982: Jacobus Andreas Koster, «Koos», i companys periodistes, màrtirs per la veritat a Amèrica Llatina, El Salvador.
1990: Maria Mejia, mare camperola quiché, d'Acció Catòlica, assassinada a Sacapulas, Guatemala.

18

Dimarts

Is 1,10.16-20 / Sl 49

Mt 23,1-12

Ciril de Jerusalem
1871: Comuna de París, primera revolució obrera de la història.
1907: Desembarcament de marines a Honduras.
1938: El president mexicà Lázaro Cárdenas decreta la nacionalització del petroli.
1981: Presentación Ponce, delegat de la Paraula, i companys, màrtirs a la revolució nicaragüenca.
1989: Neftalí Liceta, sacerdot, i Amparo Escobedo, religiosa, i companys, testimonis del Déu de la Vida entre els pobres del Perú. **25 anys.**

19

Dimecres

2Sm 7,4-5a.12-14a.16 / Sl 88

Rm 4,13.16-18.22 / Mt 1,16.18-21.24a

1849: Revolució del Quemado, (E.S., Brasil). Més de 200 negres s'organitzen per proclamar l'alliberament dels esclaus.
1915: Alçament de Quítxues i Aimaràs al Perú encapçalats per Rumi Maka.
1980: Primera Trobada de Pastoral Afroamericana, a Buenaventura, Colòmbia.
1991: Felisa Urrutia, Carmelita Vedruna, assassinada a Cauga, Veneçuela, màrtir del servei als pobres i de la solidaritat.

març

20

Dijous

Jr 17,5-10 / Sl 1
Lc 16,19-31

Serapió

1838: El govern de Sergipe (Brasil) prohibeix anar a l'escola als «africans», esclaus o lliures, i als portadors de malalties contagioses.

1982: Cop d'Estat de Ríos Montt a Guatemala.

1995: Menche Ruiz, catequista, profeta i poeta popular, missioner fidel de les comunitats de base d'El Salvador.

2003: Els EUA comencen a envair l'Iraq, al marge de les Nacions Unides.

2013: Comença a Guatemala el judici contra l'exdictador Ríos Montt acusat de genocidi.

Equinocci, de tardor al Sud, de primavera al Nord, a les 17h57m UTC

21

Filemó, Nicolau

Any nou Baha'í

Dia forestal mundial.

1806: Neix Benito Juárez, Oaxaca, Mèxic.

1937: Matança de Ponce, Puerto Rico.

1975: Carlos Dormiak, sacerdot salesià, assassinat per la seva línia alliberadora, Argentina.

1977: Rodolfo Aguilar, capellà, 29 anys, màrtir de l'alliberament del poble mexicà. 1987: Luz Marina Valencia, religiosa, màrtir de la justícia entre els camperols de Mèxic.

Dia internacional contra la discriminació racial.

Divendres

Gn 37,3-38 / Sl 104
Mt 21,33-43.45-46

22

Benvingut, Lea

1873: Abolició de l'esclavitud a Puerto Rico.

1980: Lluís Espinal, sacerdot i periodista català, màrtir de les lluites del poble bolivià.

1988: Rafael Hernández, líder camperol, màrtir de la lluita per la terra entre els seus germans de Mèxic.

Dia internacional de l'aigua.

Dissabte

Mq 7,14-15.18-20 / Sl 102
Lc 15,1-3.11-13

23

3r Diumenge de Quaresma
Ex 17,3-7 / Sl 94
Rm 5,1-2.5-8 / Jn 4,5-42

Toribi de Mogrovejo

1606: Toribi de Mogrovejo, arquebisbe de Lima, pastor del poble inca, profeta de l'Església colonial.

1976: María del Carmen Maggi, profesora, degana de la Facultat d'Humanitats de la Universitat Catòlica de Mar del Plata, màrtir de l'educació alliberadora, Argentina.

2003: Rachel Corrie (23) nord-americana assassinada per una aplanadora militar israeliana a Rafah, voluntària de l'*International Solidarity Movement*.

2005: Xile reconeix que el 1976 la dictadura va assassinar Carmelo Soria.

24

Dillans

2Re 5,1-1a / Sl 41
Lc 4,24-30

Josep Oriol

1918: Les dones canadenques conquereixen el vot.
1976: Cop militar de Jorge Videla contra Isabel Perón a l'Argentina.
1980: «Sant Romero d'Amèrica», arquebisbe de San Salvador, profeta i màrtir.
2004: Kichner converteix l'ESMA, centre de tortura de la dictadura argentina, en el Museu de la Memòria del terrorisme d'Estat argentí: 4.000 assassinats i 30.000 desapareguts.

25

Dimarts

Is 7,10-14:8,10 / Sl 39
Hb 10,4-10 / Lc 1,26-38

Anunciació

1986: Donato Mendoza, delegat de la Paraula i company, màrtirs de la fe entre els seus germans pobres de Nicaragua.
2002: Absolució de Safiya Hussaini, nigeriana condemnada a morir per lapidació.

26

Dimecres

Dt 4,1,5-9 / Sl 147
Mt 5,17-19

Brauli

Dia mundial del teatre.
1989: Maria Gómez, mestra catequista màrtir del servei al seu poble Simití a Colòmbia.
1991: Argentina, Brasil, Paraguai i Uruguai firmen el Tractat d'Asunción, constituint el Mercosur.
1998: Onalício Araujo Barros i Valentin Serra, líders del MST, executats pels fazendeiros a Parauapebas, Pará, Brasil.

Dia internacional pel Dret a la Veritat sobre les Violacions dels Drets Humans i la Dignitat de les Víctimes (establert ONU 17/juny/2010)

Visiteu avui la pàgina de Mons. Romero i les seves homilies: <http://servicioskoinonia.org/romero>

Minvant: 01h46m (UTC) a Capricorn

març

Monseñor Romero

27

Dijous

Jr 7,23-28 / Sl 94
Lc 11,14-23

Rupert

1502: Colom arriba a Cariari, Costa Rica.

1984: Els Txukahamãe bloquegen una carretera principal exigint les seves terres sagrades al Xingú.

2011: † José Comblin, teòleg llatinoamericà, profeta radical, compromès amb els pobres, escriptor prolífic, Brasil.

28

Divendres

Os 14,2-10 / Sl 80
Mc 12,28b-34

Sixt

1750: Neix Francisco de Miranda a Caracas.

1985: Héctor Gómez Calito, defensor de drets humans, capturat, torturat i brutalment assassinat a Guatemala.

1988: 14 indígenes tikunes assassinats i 23 de ferits pel llenyataire Oscar Castelo Branco i 20 pistolers. Reunits a Benjamin Constant, Brasil, esperaven l'ajuda de la FUNAI davant de les amenaces del llenyataire.

29

Dissabte

Os 6,1-6 / Sl 50
Lc 18,9-14

Beatriu de Silva

Joan Nielsen Hauge

1904: Neix Consuelo Lee Corretjer, revolucionària, poeta i mestra, líder del moviment independentista porto-riqueny.

1967: Per primera vegada brolla petroli a l'Amazònia equatoriana.

1985: Rafael i Eduardo Vergara Toledo i Paulina Aguirre Tobar; José Manuel Parada, sociòleg de la Vicaria de la Solidaritat, Santiago Natino, publicista i militant, i Manuel Guerrero, líder sindical, màrtirs de la resistència contra la dictadura a Xile

INDIC

30

4t Diumenge de Quaresma
1Sm 16,1b.6-7.10-13a / Sl 22
Ef 5,8-14 / Jn 9,1-41

Gladys, Joan Clímac

1492: Decret dels Reis Catòlics que expulsa els jueus d'Espanya.

1870: Els homes afroamericans guanyen el vot als EUA: ratificació de la 15a esmena.

2007: † Maria Julia Hernández, defensora dels DDHH a El Salvador.

Nova: 19h45m (UTC) a Àries

PARADOXES DE LA LLIBERTAT

MARC PLANA

Comissió Agenda Llatinoamericana Catalunya

La defensa de la llibertat té un valor irrefutable quan es proposa com a arma davant la tirania. Davant del risc de convertir-nos en objectes a mans d'interessos aliens, la defensa de la llibertat és la garantia de poder perseguir aquesta idea de bé que cadascú senti com a més necessària per a ell (i no pas la que uns pocs decideixin que és la millor per a tothom).

Malgrat això, alguna cosa hauríem de sospitar quan el concepte *llibertat* és un terme tan acceptat avui dia per tota mena d'ideologies. Llibertat com a participació i autonomia va ser la demanda dels anys seixanta, però també va ser la paraula clau dels governs conservadors de Thatcher i Reagan. Llibertat és el crit de l'oprimit davant la llei del més fort, però també és la defensa del capitalista per tal que el més fort no cedeixi "allò que és seu" davant les necessitats col·lectives i la redistribució de la riquesa. Llibertat és avui un concepte tan popular que se n'han de delimitar els entorns i els usos. No podem defensar la llibertat de la guilla en el galliner. Hi ha límits. A grans trets, es tractaria de potenciar una llibertat entesa com a mitjà per aconseguir una societat més humana, davant la defensa cega de la llibertat fins l'absolut:

- Comencem amb allò principal: la llibertat no serveix per a tot. Ens hi juguem la nostra dignitat com a humans. Victòria Camps va escriure: "No es predica l'autogovern, com un valor en si, dels animals, ni dels nens, ni de ningú mancat de criteri per autoconduir-se. Es predica als humans. Per què i per a què? Perquè realitzin la seva humanitat. L'autonomia és, sens dubte, condició d'humanitat. L'ésser que viu sol sota constriccions, esclavitzat, no és un ésser humà. Però tampoc pot dir-se que sigui un ésser humà, que doni la talla de l'humà, qui empra la seva facultat d'autogovern només per exercir la violència per dominar l'altre. O els que gaudeixen de l'abundància a costa de la misèria dels altres. Aquests individus són lliures, però ho són únicament per demostrar la seva nul·la humanitat". Hi ha un marc anterior a la nostra acció lliure que defineix l'ús "humà" de la llibertat. És un tema espinós, perquè aquest marc no pot ser

imposat per ningú i la seva concreció és sempre aleatòria: qui diu "fins aquí"? Quins criteris fem servir per justificar-ho? Com interioritzem els límits per tal que el bé sigui compatible amb allò lliure? Avui, l'alternativa al límit aleatori no pot ser negar qual-sevol marc. L'única alternativa viable a l'aleatorietat dels límits que emmarquen la nostra acció col·lectiva és el pacte comú d'aquests límits, en un diàleg obert, plural i democràtic.

- La llibertat no pot pas ser una excusa per al relativisme. Que tot pugui dir-se no significa que tot valgui el mateix. No confonem llibertat d'expressió amb qualitat d'expressió. Les paraules de Romero no dirigeixen la humanitat en la mateixa direcció que els *talk-show* televisius en els quals la gent s'insulta. Altre cop, veiem la necessitat de comptar amb un criteri per valorar l'expressió (no pas per callar-la; només per reubicar-la segons el seu valor "humà"). No hauríem de passar els maldecaps dels organitzadors d'una exposició contra la censura quan van haver de justificar per què havien esborrat els grafitis pronazis que havien aparegut pintats a les parets.

- Si la llibertat es defensa com un dret absolut a fer allò que vulguem, legitimem la desaparició dels criteris que orienten la nostra acció. Què ens queda, aleshores? Els ultraliberals confien la llibertat a l'instint individual i confien en la capacitat individual de raonar per escollir sempre la millor opció. Cadascú, que posi les seves normes. Els menys ultraliberals creiem que la decisió racional queda lluny d'explicar com actuem. Els éssers humans escollim també per impulsos, per influència de l'entorn, per la cultura que ens forma... Defensar la llibertat com un dret absolut a fer allò que vulguem dona via lliure a les manipulacions de la publicitat, l'opinió manipulada, la cultura instrumentalitzada... Tinguem-ho clar: la llibertat absoluta no existeix. Tot entorn implica una coacció que regula el nostre dia a dia i que orienta la nostra acció (i és entorn tant l'educació com la publicitat). Demanar la llibertat absoluta impedeix revisar a qui serveixen aquestes coaccions i acaba essent sempre "la història de la guilla en llibertat dins del galliner", com diu Tzvetan Todorov.

- Defensar la llibertat no significa eliminar les estructures socials, sinó que ha d'implicar que aquestes estructures siguin alliberadores, en el sentit de fer-les sensibles a les necessitats humanes. Quan l'objectiu de l'educació és la formació de productors/ consumidors acrítics, l'educació instrumentalitza l'ésser humà vers finalitats alienes al seu benestar. El treball instrumentalitza si fa servir l'ésser humà per fer rodar una maquinària de la qual el benestar global només és un producte secundari a l'acumulació de diners per part de ben pocs. Els mitjans de comunicació instrumentalitzen quan pretenen dirigir l'opinió en comptes de fonamentar-la. L'alternativa a estructures instrumentalitzadores són estructures alliberadores: educació i treball que sàpiguen combinar l'interès general amb les necessitats individuals, uns mitjans que permetin posar el coneixement al servei del nostre benestar...

- Es parla de la llibertat a la xarxa, però és dubtós que més comunicació signifiqui sempre millor comunicació. La informació rellevant augmenta la seva projecció, però també creixen les addiccions.

- El dret a la llibertat protegeix l'individu de la tirania en el seu espai privat. No obstant, un excés de zel pot metamorfosar aquest dret en al·lèrgia contra qualsevol obstacle. Fem servir aleshores la llibertat per justificar actituds socials dubtoses. En primer lloc, la llibertat no es pot emprar per imposar les nostres necessitats a l'espai públic. No puc exigir en nom de la llibertat el meu dret a que el veí suporti la meua música a les quatre de la matinada. Allò públic és de tothom, no pas meu. En segon lloc, no podem usar la llibertat per rentar-nos les mans d'allò que s'esdevé a l'espai públic. "Jo no miro la televisió -deia un entrevistat referint-se a la teledeixalla- però la gent pot fer allò que vulgui". Sense la nostra participació a l'espai públic (participant, dialogant, exigint, valorant...), no podem pas garantir que el món en què vivim no sigui el resultat d'una generació de teledeixalla. La por a ser vistos com a obstacles de la llibertat d'altres no hauria de legitimar la nostra abstenció en la participació a l'espai públic. Si la meua única opció davant l'embrutiment del camí que em mena a casa és canviar de ruta, aviat no tindrè llibertat per arribar net a casa.

- La defensa de la nostra llibertat legitima una certa desconfiança a la societat. Cert grau

d'escepticisme envers la premsa, la política, l'educació... no només és aconsellable sinó que s'ha demostrat justificat. No obstant, l'individualisme actual proposa un escepticisme genèric envers la societat que es contraposa a la cohesió social. Tot es resol amb l'autogestió i el control individual de la MEVA vida. Els nostres fills fan carreres a la carta; la solució a la crisi econòmica és ser emprenedor; els drets només són per qui pot pagar-se'ls... Les microcàpsules individuals de vida creixen arreu. La individualització de la societat es produeix fins i tot entre els crítics. Un anomenat antisistema afirmava haver-ho deixat tot per comprovar com era el món en primera persona. No obstant, fins que hom pugui operar-se ell mateix, l'alternativa a l'escepticisme social és refundar la confiança sobre els pilars de la transparència i la responsabilitat social. A l'individualisme i escepticisme extrem, també se'ls coneix com a descohesió social.

- Mitjans i ficcions repeteixen avui cada dia que l'èxit només depèn de gestionar correctament la teua vida, o en altres paraules, d'emprar correctament la teua llibertat. El mite de la superació, l'esforç i els eslògans sobre la inexistència de límits es reproduïen arreu. No pretenc negar (dues vegades) el valor de l'autogestió, però s'ha de recordar aquí que qualsevol ideologia manipuladora s'ha fundat sempre a partir d'un ús intencionat de valors positius i populars. Davant la societat i el dolor, l'autogestió (la *resiliència*, seria preferible dir) és important, però no podem pas posar aquest mite al servei de la destrucció del teixit social. Davant del meu dolor, desitjo energia, però també necessito comptar amb l'altre.

La llibertat no pot pas ser una paraula emprada acríticament per justificar qualsevol acció. La nostra dignitat en depèn. Pico della Miràndola va dir que la llibertat ens pot convertir en déus o en animals. Si guem conscients quan l'exigència de llibertat serveixi per justificar la descohesió social, per invisibilitzar la necessitat de l'altre, o per instrumentalitzar les nostres accions a favor d'interessos aliens al bé comú. La llibertat no pot destruir el marc que ens uneix, ni deslegitimar la nostra capacitat per al pacte col·lectiu. Exigim la llibertat, sí, però exigim llibertat per fer-nos més humans.

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg
 1 2 3 4
 5 6 7 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18

Dl Dm Dc Dj Dv Ds Dg *Maig*
 19 20 21 22 23 24 25
 26 27 28 29 30 31

Divendres		Dissabte		Diumenge		ABRIL	
4	Divendres	5	Dissabte	6	Diumenge		
						1	
						2	
						3	
						4	
						5	
						6	
						7	
						8	
						9	
						10	
						11	
						12	
						13	
						14	
						15	
						16	
						17	
						18	
						19	
						20	
						21	
						22	
						23	
						24	
						25	
						26	
						27	
						28	
						29	
						30	

3

Dijous

Ex 32,7-14 / Sl 105
Jn 5,31-47

Ricard, Sixt

1976: Víctor Bionchenko, pastor protestant, Argentina.
1986: Brasil aprova el seu Pla d'Informàtica, que protegirà la indústria nacional uns anys.
1992: Cop d'Estat institucional de Fujimori, Perú.

4

Divendres

Sb 2,1a.12-22 / Sl 33
Jn 7,1-2.10.25-30

Gemma Galgani

Isidor de Sevilla
1775: La Corona portuguesa estimula els casaments entre indígenes, negres i blancs.
1884: Acord de Valparaíso. Bolívia cedeix Antofagasta a Xile convertint-se en país mediterrani.
1968: Martin Luther King assassinat, Memphis, EEUU.
1985: Rosario Godoy i família, màrtirs de la fraternitat a El Salvador.
2007: Carlos Fuentealba, sindicalista assassinat per la policia de Neuquén, Argentina, mentre reclamava drets laborals.

5

Dissabte

Jr 11,18-20 / Sl 7
Jn 7,40-53

Vicenç Ferrer

1818: Victòria de San Martín a Maipú, que conclou la Independència de Xile.
1976: Juan Carlo D'Costa, obrer, Paraguai.
1989: Maria Cristina Gómez, de l'Església Baptista, màrtir de la lluita de les dones salvadorenques.
1992: Fujimori dissol el Congrés, suspèn la Constitució i imposa la llei marcial.

Dia contra la prostitució infantil.

abril

6

5è Diumenge de Quaresma
Ez 37,12-14 / Sl 129
Rm 8,8-11 / Jn 11,1-45

Marcel·lí

Albert Durero

1979: Mor als 39 anys Hugo Echegaray, sacerdot i teòleg de l'alliberament peruà.

7

Dillans

Dn 13,1-9.15-17.19-30.33-62 / SI 22

Joan Baptista de La Salle

Jn 8,1-11

Dia mundial de la salut.

Creixent: 08h30m (UTC) a Cranc

8

Dimarts

Nm 21,4-9 / SI 101

Jn 8,21-30

Dionís

Festa «Vesakh», naixement de Buda (566 a.C.).

1827: Neix Ramón Emeterio Betances, revolucionari que va concebre la idea del Crit de Lares, insurrecció porto-riquenya contra el domini espanyol.

1977: Carlos Bustos, sacerdot caputxí, testimoni de la fe entre els pobres de Buenos Aires, assassinat.

Dia mundial del Poble Gitano.

Establert pel Primer Congrés Mundial Gitano, celebrat a Londres, aquest mateix dia, el 1971.

9

Dimecres

Dn 3,14-20.91-92.95 / Int. Dn 3

Jn 8,31-42

Casilda, M Cleofàs

Dietrich Bonhoeffer

1920: Desembarcament de marines a Guatemala per protegir els ciutadans nord-americans.

1948: Jorge Eliécer Gaitán, assassinat a Bogotà. Violenta rebel·lió: el «Bogotazo».

1952: Comença la Revolució Cívica a Bolívia.

abril

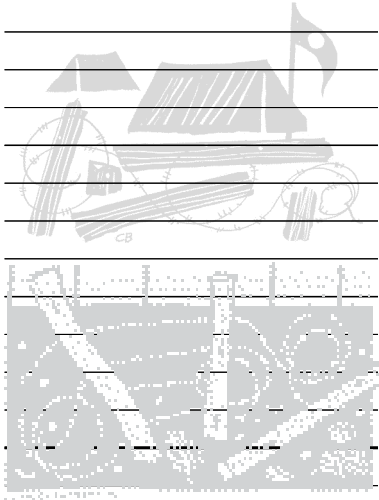
17

Dijous Sant

Ex 12,1-8.11-14 / Sl 115
1Cor 11,23-26 / Jn 13,1-15

- 1695: Mor Juana Inés de la Cruz, poetessa mexicana.
- 1803: Mor Toussaint L'Ouverture, lluitador per l'alliberament d'Haití.
- 1990: Tiberio Fernández, i companys, màrtirs de la promoció humana, Trujillo, Colòmbia.
- 1996: Matança d'Eldorado de Carajás, Pará, Brasil. La policia militar de l'Estat mata 23 persones.
- 1998: César Humberto López, de FraterPaz, assassinat, San Salvador.

Dia internacional de la lluita camperola.
És el "Primer de maig" dels camperols.

18

Divendres Sant

Perfecte, Galdí Hb 4,14-16;5,7-9 / Jn 18,1-19,42

- 1537: Francisco Marroquín, primer bisbe consagrat a les Índies, fundador de les primeres escoles i hospitals, pastor de Guatemala.
- 1955: Conferència de Bandung, Indonèsia, on es crea el moviment de països no alineats.
- 1998: Eduardo Umaña Mendoza, advocat defensor dels drets populars, denunciador dels paramilitars, assassinat.

19

Dissabte Sant

Lleó, Emma Olavus Petri Gn 1,1-2,2 / Gn 22,1-18 / Ex 14,15-15,1
Is 54,5-14 / Is 55,1-11 / Ba 3,9-15.32-4,4
Ez 36,16-28 / Rm 6,3-11 / Mt 28,1-10

- 1925: Desembarcament de marines a La Ceiba, Honduras.
- 1980: Juana Tun, esposa de Vicente Menchú i el seu fill Patrocínio, família indígena de catequistes, que va lluitar per la seva terra, màrtirs d'El Quiché.
- 2005: Adolfo Scilingo, condemnat a Espanya a 640 anys de presó per la seva participació en els «vols de la mort» de la dictadura argentina.
- 2010: 1a Conferència Mundial dels pobles sobre el Canvi Climàtic i els Drets de la Mare Terra. Tiquipaya. Cochabamba. Bolívia.

Dia Panamericà de l'Indi.

20

Diuenge de Pasqua
Hch 10,34-43 / Sl 117
Col 3,1-4 / Jn 20,1-9

- Sulpici
- 1586: Neix a Lima Rosa de Lima.
- 1871: Els franciscans de Brasil alliberen els esclaus de tots els seus convents.
- 1898: Guerra entre Espanya i els EUA, que envaeixen Cuba, Puerto Rico, Guam i Filipines.
- 1980: Màrtirs indígenes de l'organització popular a Veracruz, Mèxic.
- 1980: «Primavera amaziga»: revolta cultural i democràtica dels amazigs de la Cabília algeriana contra el poder central i arabitzador d'Alger.

21

Dilluns

Hch 2,14-22-23 / Sl 15

Mt 28,8-15

Anselm

Naixement de Mahoma. Dia de perdó per al món.

1792: Decapiten Joaquín da Silva Xavier, «Tiradentes», precursor de la Independència de Brasil.

1960: Brasília es constitueix com a capital de Brasil.

1965: Mor torturat Pedro Albizu Campos, independentista de Puerto Rico.

1971: Mor F. Duvalier, Haití.

1989: Juan Sisay, màrtir de la fe i de l'art popular a Santiago de Atitlán, Guatemala. **25 anys.**

1997: Gaudino dos Santos, indi pataxó, mor cremat a Brasília per uns joves.

22

Dimarts

Hch 2,36-41 / Sl 32

Jn 20,11-18

Soter, Caius, Agapit

1500: Pedro Alvares Cabral desembarca a Brasil. Comença la invasió al Sud.

1519: Cortés desembarca a Veracruz amb 600 soldats, 16 cavalls i peces d'artilleria.

1638: Hernando Arias de Ugarte, bisbe de Quito i de Santa Fe, Colòmbia, defensor dels indis.

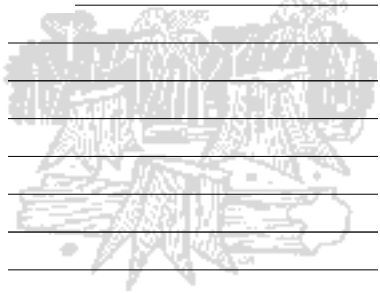
1982: Félix Tecu Jerónimo, camperol achí, catequista delegat de la Paraula, Guatemala.

1990: Paulo i José Canuto, màrtirs de la lluita per la terra, a Río María, PA, Brasil, assassinats.

1997: L'exèrcit assalta l'ambaixada del Japó a Lima assassinant els 14 ocupants de l'MRTA.

Dia Internacional de la Mare Terra (ONU).

Minvant: 07h52m (UTC) a Aquari

23

Dimecres

Hch 3,1-10 / Sl 104

Lc 24,13-35

Jordi,

Toyohico Kagawa

1971: Revolta indígena contra les proves atòmiques que contaminen l'illa d'Anchitks, Alaska.

Dia del Llibre i dels Drets d'Autor.

«Per haver coincidit en aquest dia de 1616 la mort de l'Inca Garcilaso de la Vega, la de Miguel de Cervantes i la de William Shakespeare».

abril

24

Dijous

Hch 3,11-26 / Sl 8
Lc 24,35-48

Fidel

1915/17: Mort i deportació de gairebé un milió i mig d'armenis.
1965: Intervenció dels EUA a la República Dominicana, amb 40.000 homes.
1985: Laurita López, catequista, màrtir de la fe a l'Església salvadorenca.
2010: Mor a la presó Paul Shaefer, cap de la «Colònia Dignitat» al Sud de Xile durant la dictadura.

25

Divendres

Hch 4,1-12 / Sl 117
Jn 21,1-14

Marc

1667: Pedro de Betancourt, apòstol dels pobres a Guatemala, canonitzat el 30.07.2002.
1975: Es constitueix l'Associació Indígena de la República Argentina (AIRA).

26

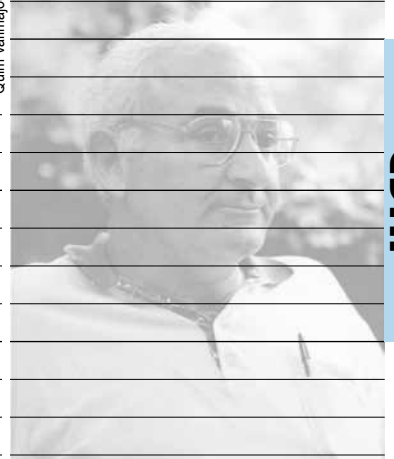
Dissabte

Hch 4,13-21 / Sl 117
Mc 16,9-15

Anaclel, Marcel·lí, Isidor.

1995: Assassinat de Quim Vallmajó (Navata, Alt Empordà, 1941) a Rwanda, missioner a Àfrica.
1998: Assassinat a Guatemala Mons. Gerardi, després de publicar l'informe «Nunca Más», que documenta 55.000 violacions de drets humans, atribuïdes en un 80% a l'exèrcit.

Quim Vallmajó

27

2n Diumenge de Pasqua
Hch 2,42-47 / Sl 117
1Pe 1,3-9 / Jn 20,19-31

Zita, Montserrat

1977: Rodolfo Escamilla, sacerdot, màrtir, Mèxic.
1999: El Tribunal del Deute Extern de Rio de Janeiro, Brasil, determina que no es pagui.
2010: Bety Cariño i Jyri Jaakkola, mexicana i finlandès, defensors dels DDHH, assassinats en atac armat a la seva caravana de solidaritat, a Oaxaca, Mèxic.

LLIBERTAT EN DIMENSIÓ PLANETÀRIA

PEDRO A. RIBEIRO DE OLIVEIRA

Juiz de Fora (Minas Gerais), Brasil

En aquest recull sobre el tema de la llibertat no podria faltar un abordatge que inclogui la Terra com a planeta viu. Encara que sembli estrany aplicar la idea de llibertat també a la Terra, si reflexionem una mica veurem que tal idea té prou fonament. Encara més: és del tot actual. És per això que aquest text convida el lector o lectora a rumiar sobre les implicacions de la llibertat envers l'únic planeta que –a diferència de Venus, Mart, Júpiter o Saturn– demostra tenir vida.

Els astronautes que van veure la Terra des de l'espai exterior parlen de l'experiència extraordinària que és veure el nostre planeta com un tot, on la combinació dels elements –els continents, els oceans, els núvols, l'atmosfera– forma un conjunt de gran harmonia. Vista des de l'espai, la Terra revela moltes diferències dintre d'un tot sense divisió. Hi ha àrees recobertes de neu i de gel, d'altres amb florestes i plantacions, i d'altres de ben àrides. L'única divisió nítida és entre la part il·luminada pel sol i la part nocturna amb els punts clars dels espais urbans, però aquesta divisió és passatgera, ja que la nit sempre dona lloc al dia i viceversa. Les tempestes que alteren el format dels núvols, i les descàrregues elèctriques que fan brillar l'atmosfera, reforcen la impressió d'un planeta en constant moviment. De fet, aquesta realitat percebuda pels astronautes és confirmada per estudis científics que conceben la Terra com un enorme i complex sistema de vida.

Davant d'aquesta perspectiva d'un sistema de vida de dimensió planetària, és evident que les divisions introduïdes per les societats humanes no són sinó artificis ideològics per justificar els dominis: d'un poble sobre l'altre, d'una raça sobre l'altra, dels homes sobre les dones. En fi: de l'espècie humana sobre les altres espècies vives. Aquesta concepció "antropocèntrica" col·loca l'ésser humà ("antropos", en grec) en el centre de l'univers, per sobre de totes les criatures, i d'aquesta manera relega tots els altres éssers vius a la condició de "coses", l'existència de les quals tan sols adquireix valor en la mesura en què són útils als humans. L'"antropocentrisme" és la base de l'"especisme": ideologia que confon el perjudici de l'espècie humana contra les espècies que aquesta domina, per tal de justificar aquest domini. [L'"especisme" fa el mateix que

el "sexisme" i el "racisme": recobrir el domini d'un gènere, una raça o una espècie sobre l'altre tot al·legant que les "diferències" són un senyal d'"inferioritat". Ha calgut que les dones, els negres i els pobles colonitzats al·lessin la veu de protesta per poder tirar a terra aquestes ideologies de domini. En el cas de l'"especisme", la dificultat de superació és més gran, ja que les altres espècies definides com a "inferiors" no poden protestar.] Aquest domini d'espècies definides com a "inferiors" és semblant a l'esclavitud, ja que l'esclau és la persona que, al tenir negada la llibertat, es converteix en propietat d'una altra. Avui dia rebutgem l'esclavitud perquè constitueix una violació d'un Dret Humà, però no ens adonem que, quan ens apropiem altres éssers vius, violem els Drets Animals. És com si aquests, pel sol fet de no tenir consciència dels seus drets, no poguessin tenir llibertat i mereixessin ser tractats com a simple propietat dels humans.

Aquesta concepció antropocèntrica ha pres força aquests últims quatre segles, quan el modern sistema de mercat ha imposat la seva lògica de tractar-ho tot com si fos una mercaderia –un mer objecte de compra i venda. En l'actualitat, estem tan immersos en aquesta forma de pensar i de viure que necessitem una verdadera revolució intel·lectual i espiritual per alliberar-nos-en. Només aleshores descobrirem el lloc i la funció que hem de realitzar en aquest planeta com a éssers dotats de llibertat.

Superar el pensament antropocèntric que s'associa a la lògica del mercat és un dels grans desafiaments del nostre segle, perquè si aquests persisteixen dues o tres generacions més la vida a la Terra –si més no, amb la diversitat que hi ha ara mateix– estarà en perill d'extinció. Hem de convèncer-nos –i convèncer les generacions que vindran– que no podem continuar tractant la resta d'espècies com a béns que poden ser usats a voluntat, sinó com a companys nostres en aquesta gran xarxa de vida que converteix el nostre planeta tan bell i tan diferent dels altres. Això vol dir abandonar l'actitud arrogant de l'antropocentrisme i entendre que som una part de la Terra i que tenim un paper molt important per dur a terme perquè aquesta continuï evolucionant, diversificant-se i tornant-se cada cop més bonica, fins al moment en què, com tot ésser viu, arribi a la fi.

Un marc important en aquest canvi de pensament és la *Carta de la Terra* (cartadaterra.org/ctoriginal.htm) aprovada per la Unesco l'any 2000. En el seu preàmbul s'afirma el següent: "Ens trobem davant d'un moment crític en la història de la Terra, en una època en què la humanitat ha d'escollir el seu futur." La tecnociència ja ha avançat fins a tal punt que avui la humanitat pot optar entre "formar una aliança global per cuidar la Terra i els uns dels altres, o bé arriscar la nostra destrucció i la de la diversitat de la vida". És per això que ha d'estar pautada per principis ètics, el primer dels quals ha de ser "respectar i cuidar la comunitat de vida."

L'expressió "comunitat de vida", que es fa servir per designar l'enorme i complexa xarxa d'éssers vius del Planeta, posa en qüestió la relació entre l'espècie humana i les altres, ja que no hi ha "comunitat" entre senyor i esclaus. A l'hora de tractar les altres espècies com a coses a les quals se'ls nega la llibertat, la nostra espècie es posiciona com a mestressa i senyora del món, com un monarca solitari dominant els seus súbdits amb mà de ferro.

La "Carta de la Terra" fa una veritable revolució en el pensament quan parla de solidaritat entre éssers humans i no humans, perquè només hi ha solidaritat entre qui comparteix la mateixa identitat tot respectant-ne les diferències. La carta, en el seu preàmbul, diu exactament això: "L'esperit de solidaritat humana i de parentesc amb tota la vida es veu reforçat quan vivim amb reverència el misteri de l'existència, amb gratitud pel regals de la vida i amb humilitat si es té en compte el lloc que ocupa l'ésser humà a la natura". I explicita que això vol dir "cuidar de la comunitat de la vida amb comprensió, compassió i amor". És a dir: els éssers humans i no humans comparteixen una identitat profunda que és la base de la solidaritat: tots som fills de la Terra i, per tant, parents. Som, doncs, aptes per formar la gran i bella "comunitat de vida" que converteix en únic el nostre planeta.

Leonard Boff va encara més lluny quan afirma que "som fonamentalment Terra, que en la seva evolució arriba al moment de sentir, pensar, estimar i venerar. No vivim únicament sobre la Terra. Som fills i filles de la Terra. Més ben dit: som la pròpia Terra, que sent, pensa, estima i venera". En aquesta afirmació s'expressa tant la identitat profunda que uneix la nostra espècie a totes les altres –ser "fills i filles de la Terra", ser formes individualitzades de la mateixa Terra– com el que ens distingeix d'entre totes les espècies vives: "sentir, pensar, estimar i venerar". És a partir d'aquest paradigma de pensament

proposat pel nostre teòleg que hem de situar el tema de la llibertat en una dimensió planetària.

Entendre la Terra com a ésser capaç de fer servir la llibertat no vol dir pensar que pot deixar la seva òrbita al voltant del sol i sortir vagant per l'espai sideral, per bé que això sigui real: algunes sondes espacials –trossets minúsculs de la Terra– ja han ultrapassat els planetes més llunyans, i són a l'última frontera del sistema solar. Entendre la Terra com a ésser lliure i pensar-la capaç de decidir sobre el seu futur, i això es dóna a través de l'espècie que ella mateixa va generar en la maduresa: l'espècie humana. Realment, els éssers humans tenim la capacitat d'influir decisivament en l'aspecte futur del nostre planeta. Si accionem els artefactes nuclears que fabriquem per matar-nos els uns als altres extingirem moltes més espècies que no pas la caiguda de l'asteroide que fa 65 milions d'anys va anorrear el món dels dinosaures. Si mantenim durant un segle més el sistema econòmic productivista i consumista regit pel mercat, arribarem gairebé al mateix resultat, tot i que de manera gradual. Si, per contra, fem servir la llibertat en favor de la Terra i de nosaltres mateixos, la tecnociència ens podrà ser molt útil per reparar danys ja fets i establir noves formes de convivència harmoniosa a la "comunitat de vida". Per fer-ho cal ampliar el camp de vigència de la llibertat més enllà dels límits de l'espècie humana.

Entendre que la llibertat ens és atribuïda no pas per dominar la Terra sinó per escollir els camins més adequats per al ple desenvolupament de la "comunitat de vida" de la Terra, és la primera condició per a l'exercici de la llibertat en dimensió planetària. Pel fet de ser dotats de raó, sentiments, capacitat de comunicació i sentit ètic, i pel fet d'haver construït la tecnociència que ens dóna poder per actuar eficaçment sobre la natura, som aptes per decidir lliurement el que volem en tant que som Terra. Tal com el poble hebreu fa més de tres mil anys, la Terra és posada davant d'una cruïlla: "Avui et proposo d'escollir entre la vida i la mort, entre la felicitat i la desgràcia. [...] Tu escull la vida i viuràs, tu i la teva descendència." (*Dt* 30,15-19)

En l'actualitat, aquesta cruïlla ha guanyat dimensió planetària: no serveix de gaire res optar per la vida i la felicitat a escala familiar, d'un poble o fins i tot de la humanitat, ja que és a escala planetària que el joc de la vida es juga. Som prou intel·ligents per entendre-ho. Siguem també prou savis per, en nom de la Terra, triar la vida i la felicitat.

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6	21	22	23	24	25	26	27
7	8	9	10	11	12	13	28	29	30				
14	15	16	17	18	19	20							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
28	Dillans	29	Dimarts	30	Dimecres	1	Dijous
5		6		7		8	
12		13		14		15	
19		20		21		22	
26		27		28		29	

28

Dillans

Hch 4,23-31 / Sl 2

Jn 3,1-8

29

Dimarts

Hch 4,32-37 / Sl 92

Jn 3,5a.7b-15

30

Dimecres

Hch 5,17-26 / Sl 33

Jn 3,16-21

Pere Chanel

1688: Carta Regia de Portugal restablint l'esclavitud i guerra justa contra l'indígena.

1965: Lyndon Johnson ordena envair la República Dominicana.

1985: Cleúsa Carolina Rody Coelho, agustina missionera recoleta, assassinada per la seva defensa dels indígenes a la Prefectura Apostòlica de Lábrea, Brasil. Va desaparèixer el 28 d'abril i van trobar-ne el cadàver el 3 de maig.

Caterina de Sena

1982: Mort d'Enrique Alvear, bisbe, pastor i profeta de l'Església a Xile.

1991: Moisés Cisneros Rodríguez, marista, màrtir de la violència i la impunitat, Guatemala.

2009: El jutge Garzón obre una causa per jutjar els responsables de les tortures a Guantánamo durant l'administració Bush.

Pius V

1948: Vint-i-un països firmen a Bogotà la carta constitutiva de l'OEA.

1977: Es crea l'associació de les Madres de la Plaza de Mayo, Argentina.

Nova: 06h14m (UTC) a Taure

abril

Lined writing area for the month of April.

1

Dijous

Hch 5,27-33 / Sl 33
Jn 3,31-36

Josep Obrer
Felip i Jaume

1980: Conrado de la Cruz, sacerdot, i Herlindo Cifuentes, catequista, segrestats i morts, màrtirs, a Guatemala.
1981: Raynaldo Edmundo Lemus Preza, de la CEB Guadalupe, a Soyapango, El Salvador, capturat i desaparegut pel seu compromís cristià, amb el seu amic Edwin Lainez.

Dia internacional dels treballadors.

2

Divendres

Hch 5,34-42 / Sl 26
Jn 6,1-15

Anastasi

1979: Luis Alfonso Velázquez, nen de 10 anys, màrtir de la dictadura somocista, Nicaragua.
1981: Es crea la Unió de Nacions Indígenes del Brasil (UNI).
1994: Sebastián Larrosa, estudiant camperol, màrtir de la solidaritat entre els pobres del Paraguai.
1997: Mor Paulo Freire, fundador de la pedagogia alliberadora llatinoamericana.

3

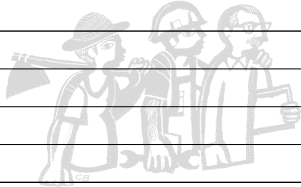
Dissabte

1Cor 15,1-8 / Sl 18
Jn 14,6-14

Felip i Jaume

1500: Fra Henrique de Coimbra, primer missioner europeu que trepitja terra brasilera.
1991: Felipe Huete, delegat de la Paraula, i quatre companys, màrtirs de la Reforma Agrària, a El Astillero, Hondures.

Dia (de l'ONU) de la llibertat de premsa.

4

3r diumenge de Pasqua
Hch 2,14.22-23 / Sl 15
1Pe 1,17-21 / Lc 24,13-35

Ciriac, Mònica

Primer diumenge de maig: Dia dels Màrtirs d'Hondures
1493: Butlla Inter Caetera per la qual el Papa fa donació de les terres del nou Continent als Reis Catòlics.
1521: Pedro de Córdoba, primer apòstol missioner dels dominics a Amèrica. Autor del primer catecisme a Amèrica.
1547: Cristóbal de Pedraza, bisbe d'Hondures, "Pare dels Indis".
2010: Martínez de Hoz, superministre ideòleg de la dictadura, detingut als seus 84 anys d'edat, Buenos Aires.

5

Dillans

Hch 6,8-15 / Sl 118
Jn 6,22-29

Màxim

1862: Mèxic derrota els francesos a Puebla.

1980: Isaura Esperanza, «Chaguita», catequista, de la Legió de Maria, màrtir salvadorenca.

2001: És assassinada Bàrbara Ann Ford, 64, religiosa nord-americana. Vivia al Quiché des de 1989.

6

Dimarts

Hch 7,51-8,1a / Sl 30
Jn 6,30-35

Heliodor

1977: Oscar Alajarin, militant de l'Església metodista, màrtir de la solidaritat a l'Argentina.

1987: Rubén Darío Vallejo, sacerdot, Colòmbia.

1994: La Cort Constitucional de Colòmbia legalitza la «dosi personal» de narcòtics.

7

Dimecres

Hch 8,1b-8 / Sl 65
Jn 6,35-40

August, Flàvia, Domitil·la

1937: Judici a Prestes, 16 anys de presó. Brasil.

1991: Capturen el fazendeiro Jerónimo de Amorim, per ordenar la mort d'un sindicalista, Brasil.

Creixent: 03h15m (UTC) a Lleó

maig

Lined writing area for the month of May, consisting of multiple horizontal lines for text entry.

8

Dijous

Hch 8,26-40 / Sl 65
Jn 6,44-51

Victor i Acaci

1753: Neix Miguel Hidalgo, prohom mexicà.

1770: Carles III ordena «que s'extingeixin els diferents idiomes indis i s'imposi el castellà».

1987: Vicente Cañas, missioner jesuïta, assassinat pels que cobejaven les terres dels indis que ell acompanyava, a Mato Grosso, Brasil.

1989: Nicolás van Kleef, sacerdot vicentí d'origen holandès assassinat per un militar a Santa María, Chiriquí, Panamà. **25 anys.**

Dia de la Creu Roja Internacional.

9

Divendres

Hch 9,1-20 / Sl 116
Jn 6,52-59

Pacomi, Gregori Ostienc

1982: Luís Vallejos, arquebisbe d'El Cuzco, Perú, amenaçat de mort per la seva opció preferencial pels pobres, mor en «accident».

1994: Pren possessió de la Presidència de Sud-àfrica, després de les primeres eleccions multirracials de la història del país, en las quals va obtenir el 62% dels vots, Nelson Mandela, primer president negre del seu país, i el pres polític amb més anys a la presó. **20 anys.**

10

Dissabte

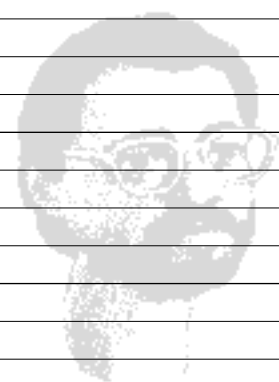
Hch 9,31-42 / Sl 115
Jn 6,60-69

Joan d'Àvila, Antoni

1795: El zambo José Leonardo Chirino encapçalava la insurrecció de Coro, Veneçuela, amb indis i negres, "per la llibertat dels esclaus i l'eliminació dels impostos".

1985: Ime García, sacerdot, i Gustavo Chamorro, militant, màrtirs de la justícia i la promoció humana a Guana-banal, Colòmbia.

1986: Josimo Morais Tavares, sacerdot, assassinat pels latifundistes, màrtir de la pastoral de la terra, a Imperatriz, Brasil.

Josimo Morais

midig

11

4t Diumenge de Pasqua
Hch 2,14a-36-41 / Sl 22
1Pe 2,20b-25 / Jn 10,1-10

Anastasi

1974: Carlos Múgica, sacerdot, màrtir del poble de les «villas miseria». **40 anys.** www.carlosmugica.com.ar

1977: Alfonso Navarro, sacerdot, i Luís Torres, escolà, màrtirs a El Salvador.

12

Dillans

Hch 11,1-18 / Sal 41
Jn 10,1-10

Nereu, Aquil·leu, Pançraç

Dia atribuït a l'esclava Anastasia, que simbolitza totes les negres torturades i violades fins a la mort pels propietaris blancs de les hisendes.

1957: L'OIT adopta el Conveni 107 sobre Poblacions Indígenes i Tribals, que protegeix l'indi.

1980: Walter Voodeckers, missioner belga, compromès amb els camperols pobres, màrtir a Escuintla, Guatemala.

13

Dimarts

Hch 11,19-26 / Sl 86
Jn 10,22-30

Fàtima

1829: Naixement de Segundo Ruiz Belvis, patriota i revolucionari porto-riqueny.

1888: S'aboleix jurídicament l'esclavitud al Brasil, quan ja el 95% dels negres havien aconseguit la llibertat per ells mateixos (lleï àurea).

1977: Luis Aredez, metge, màrtir de la solidaritat entre els pobres de l'Argentina.

1998: L'exèrcit ocupa a Bogotà la seu de la Comissió de Justícia i Pau de la Conferència Nacional de Religiosos de Colòmbia.

14

Dimecres

Hch 1,15-17.20-26 / Sl 112
Jn 15,9-17

Maties

1811: Independència del Paraguai. Festa nacional.

1904: † Mariano Avellana, missioner popular, claretí, Xile.
1980: Matança del riu Sumpul, El Salvador, on hi moren més de 600 persones.

1980: Juan Caccya Chipana, obrer, militant, víctima de la repressió policial al Perú.

1981: Carlos Gálvez, sacerdot, màrtir a Guatemala.

1988: Camperols màrtirs per la causa de la Pau, Cayara, Perú.

1991: Porfirio Suny Quispe, militant i educador, màrtir de la justícia i solidaritat a Perú.

Plena: 19h16m (UTC) a Escorpi

Series of horizontal lines for writing or notes.

15

Dijous

Hch 13,13-25 / Sl 88

Jn 13,16-20

Isidre Llaurador, Joana de Lestonnac
 1903: Afusellen a Panamá, el general i guerriller Victoriano Lorenzo, heroi nacional.
 1986: Nicolás Chuy Cumes, periodista evangèlic, màrtir de la llibertat d'expressió a Guatemala.
 1987: Màrtirs indígenes, víctimes de la despossessió de les seves terres, a Bagadó, Colòmbia.
 2011: Comencen arreu de les places de l'Estat espanyol les acampades dels Indignats.

Dia Internacional dels objectors de consciència.

16

Divendres

Hch 13,26-33 / Sl 2

Jn 14,1-6

Joan Nepomucè, Ubald
 1818: Joan II aprova l'arribada de colons suïssos cap a l'actual Nova Friburg (estat de Río de Janeiro), després de la fam de 1817 a Suïssa.
 1981: Edgar Castillo, periodista, assassinat, Guatemala.

17

Dissabte

Hch 13,44-52 / Sl 97

Jn 14,7-14

Pasqual Bailon
 1961: Comença el bloqueig comercial dels EUA contra Cuba, en resposta a la seva Reforma Agrària.

Dia mundial de les telecomunicacions.

Una crida a evitar els enormes desequilibris en la producció de missatges i programes.

18

5è Diumenge de Pasqua

Hch 6,1-7 / Sl 32

1Pe 2,4-9 / Jn 14,1-2

Rafaela Ma Porras

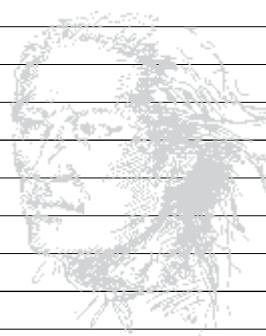
1525: Fundació de Trujillo (Hondures).

1781: José Gabriel Condorcanqui, Tupac Amaru II, lluitador del Perú i Bolívia, esquarterat.

1895: Neix Augusto C. Sandino a Nicaragua.

1950: Es reuneix a Río de Janeiro el Consell Nacional de Dones Negres.

Tupac Amaru II

19

Dillans

Hch 14,5-18 / SI 113

Jn 14,21-26

Pere Celestí

1895: Mor en combat, lluitant per la independència de Cuba, José Martí.

1995: Mor Jaime Nevaes, bisbe de Neuquén, veu profètica de l'Església argentina.

1997: Manoel Luis da Silva, 40, agricultor sense terra, assassinat a São Miguel de Taipú, Brasil.

20

Dimarts

Hch 14,19-28 / SI 144

Jn 14,27-31a

Bernardí de Siena

1506: Colom mor a Valladolid (Espanya).

1976: Héctor Gutiérrez i Zelmur Michellini, militants uruguaians, màrtirs de la lluita del poble.

1981: Pedro Aguilar Santos, sacerdot, màrtir de la causa dels pobres, Guatemala. 1993: Destitució del President de la República de Veneçuela, Carlos Andrés Pérez.

1998: Assassinat, a Pesqueira, Pernambuco, Brasil, Francisco de Assis Araújo, Cacic Xukuru.

21

Dimecres

Hch 15,1-6 / SI 121

Jn 15,1-8

Felícia i Gisela, Joan Eliot

1897: Mor a Puerto Plata Gregorio Luperón, heroi de la independència de la República Dominicana.

1981: Pedro Aguilar Santos, sacerdot, màrtir, Guatemala.

1991: Jaime Gutiérrez Alvarez, religiós, Colòmbia.

1991: Irene McCormack, missionera, i companys, màrtirs per la causa de la pau, Perú.

Dia mundial (de l'ONU) de la diversitat cultural

Minvant: 12h59m (UTC) a Peixos

maig

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines across the page.

22

Dijous

Hch 15,7-21 / Sl 95

Jn 15,9-11

Joaquima Vedrúna, Rita de Cásia
1937: Matança de Caldeirão, Brasil.
1965: Brasil envia 280 soldats, sol·licitats pels EUA, en suport al cop a Santo Domingo.

Dià internacional de l'ONU de la biodiversitat. Estan en perill d'extinció el 22% de les espècies de mamífers, el 23% de les d'amfibis, i el 25% de les de rèptils.

23

Divendres

Hch 15,22-31 / Sl 56

Jn 15,12-17

Desideri, *Ludwig Nommensen*

1977: Elisabeth Käseman, militant luterana, màrtir dels pobres, Buenos Aires, Argentina.

2008: Tractat Constitutiu de la Unió de Nacions Sud-americanes, UNASUR. 12 països d'Amèrica del Sud.

Setmana de solidaritat amb els pobles de tots els territoris colonials.

24

Dissabte

Hch 16,1-10 / Sl 99

Jn 15,18-21

Vicenç de Lerins

1822: Batalla del Pichincha, plena independència de l'Equador.

1986: Ambrosio Mogorrón, infermer espanyol, i companys camperols, màrtirs de la solidaritat a San José de Bocay, Nicaragua.

2005: Edickson Roberto Lemus, lluitador per la reforma agrària, assassinat a Progreso, Hondures.

2011: El matrimoni d'ambientalistes José Cláudio Ribeiro da Silva i Maria do Espírito Santo, Nova Ipxuna, PA, Brasil, assassinats per lluitar contra la devastació de la selva.

---

maig

25

6è Diumenge de Pasqua

Hch 8,5-8.14-17 / Sl 65

1Pe 3,15-18 / Jn 14,15-21

Gregori VII

1810: Revolució de maig, Dia de la Pàtria Argentina.

1987: Bernardo López Arroyave, sacerdot colombià màrtir a mans de terratinents i militars.

Setmana de solidaritat amb els Pobles de tots els territoris colonials (ONU)

26

Dillans

Hch 16,11-15 / Sl 149
Jn 15,26-16,4a

Felip Neri, Marianna Paredes
1966: Independència de Guyana.
1969: Enrique Pereira Neto, sacerdot, 28 anys, màrtir de la justícia a Recife, Brasil.

27

Dimarts

Hch 16,22-34 / Sl 137
Jn 16,5-11

Agustí de Cantorbery
Joan Calvi
1975: S'oficialitza el quítxua al Perú.
2008: Detinguts 98 exagents de la DINA, aparell repressor de la dictadura de Pinochet, per l'operació Colombo», amb 119 assassinats.
2011: Adelino Ramos, líder camperol, víctima per la seva lluita contra el latifundi devastador. Porto Velho, RO, Brasil.

28

Dimecres

Hch 17,15.22-18,1 / Sl 148
Jn 16,12-15

Emili i Just
1926: Cop d'Estat que porta el dretà Salazar al poder a Portugal, fins a la seva mort el 1970.
1993: Javier Cirujano, missioner, màrtir de la pau i la solidaritat a Colòmbia.
2001: La justícia francesa crida Henry Kissinger, exsecretari d'Estat dels EUA, implicat en assassinats de ciutadans francesos sota el règim de Pinochet.
2004: Amèrica Central firma un TLC amb els EUA que han de ratificar els Congressos dels respectius països.

Nova: 28h40m (UTC) a Bessons

maig

Lined writing area for notes, consisting of multiple horizontal lines.

29

Dijous

Hch 18,1-8 / Sl 97
Jn 16,16-20

Màxim
Jiri Tranovsky

- 1969: El «cordobazo»: explosió social contra la dictadura d'Onganía, a Córdoba, Argentina.
- 1978: Matança d'un centenar d'indígenes quechís a Panzós, Guatemala.
- 1980: Raimundo Ferreira Lima, «Gringo», camperol, sindicalista, agent de pastoral, màrtir a Conceição do Araguaia, Brasil.
- 2001: La jutgessa Servini, de l'Argentina, reitera a Xile la sol·licitud d'extradició de Pinochet per jutjar-lo per l'assassinat del general Prats.
- 2009: Detenen a Santiago de Xile un dels soldats que va executar Víctor Jara, 35 anys després.

30

Divendres

Hch 18,9-18 / Sl 46
Jn 16,20-23a

Ferran, Joana d'Arc

- 1961: El dictador dominicà Rafael Leónidas Trujillo mor assassinat.
- 1994: Maria Correa, religiosa paraguaiana, germana dels indígenes Mby'a i profeta de la denúncia a la seva terra, Paraguai.
- 1996: La comissió de desapareguts polítics aprova la indemnització a la família de Fiel Filho, Brasil.

31

Dissabte

Sf 3,14-18 / Int. Is 12
Lc 1,39-56

Visitació de Maria

- 1979: Teodoro Martínez, camperol, militant cristià, màrtir a Nicaragua.
- 1986: Primera Trobada d'Agents de Pastoral Negres de la diòcesi de Duque de Caxias i São João de Meriti, Brasil.
- 1990: Clotario Blest, profeta cristià al món sindical xilè.

Dia mundial sense tabac.

juny

1

Ascensió del Senyor
Hch 1,1-11 / Sl 46
Ef 1,17-23 / Mc 28,16-20

Justí

- 1989: Sergio Restrepo, sacerdot, màrtir de l'alliberament dels camperols de Tierralta, Colòmbia.
- 1991: João de Aquino, president del Sindicat de Nueva Iguaçu, Brasil, assassinat.
- 2009: General Motors declara la suspensió de pagaments més gran de la història industrial dels EUA, amb 122.550 milions de deute.

LLIBERTAT, UNA VISIÓ SUFÍ

HALIL BÁRCENA

Arabista i islamòleg, director de l'Institut d'Estudis Sufis, Barcelona, Catalunya

Contràriament al que se sol pensar, són molts els rostres que representen l'islam i diversos els corrents de pensament –teològic, filosòfic, jurídic, sapiential...– que ha generat en el decurs del temps. Un exemple ens el dona el tema de la llibertat (i la seva parella, la responsabilitat, que apareixen invariablement de la mà per a la sensibilitat islàmica). Efectivament, ni la filosofia (*falsafa*), ni la teologia (*kalâm*), ni tampoc la gnosi (*tasawwuf* o sufisme) islàmiques han estat unànimes a l'hora d'interpretar els diferents passatges alcorànics relatius a la llibertat de l'ésser humà. Mentre els teòlegs *mu'tazilís*, per exemple, caracteritzats pel seu marcat racionalisme, defensen la llibertat com a un dels atributs específics de l'ésser humà en tant que criatura lliure, els teòlegs *ash'arís*, per als quals la fe (*imân*) no és altra cosa que la racionalitat i amb el pas del temps marcarien l'ortodòxia islàmica, consideren per la seva banda que la llibertat humana es limita a complir les ordres divines, sabent que, tal com explicita el mateix text corànic: “*Al·là no demana res a ningú més enllà de les seves capacitats*” (Alcorà 2, 286). En altres paraules, l'home és lliure, però només de realitzar allò que *Al·là* li ha atorgat el poder d'obrar. I és que la principal preocupació de la teologia *ash'arí* no és altra que fer present en el món la immensitat inabastable d'*Al·là*.

Però, més enllà de tecnicismes, de diatribes teològiques i d'algun contrasentit pietós, allò que ens interessa ara i aquí és oferir una (n'hi pot haver d'altres!) visió sufí sobre la realitat humana. Interrogar-se sobre la llibertat pot perfectament ser una manera de preguntar-se sobre què és l'ésser humà. Doncs bé, som més (molts més) del que pensem, però menys (molts menys) del que creiem. Heus aquí, sintèticament, la visió alcorànica de l'ésser humà, tal com el sufisme, la dimensió interior de l'islam, la seva gnosi, ha anat desenvolupant al llarg dels segles. En efecte, l'ésser humà, designat a l'Alcorà com a *jalifa* (califa, segons la transcripció més corrent, tot i que també molt equívoca), això és, 'regent', 'síndic', 'vicari' d'*Al·là* a la terra, és més del que pensa. I és que l'home (la dona també, se sobreentén!) alberga en el seu interior una

mena de guspira divina que és allò que el converteix en un ésser plenament humà, a condició, ben entès, que actualitzi aquesta potència que, per desgràcia, per a la majoria dels nostres contemporanis és avui una mena de continent perdut (l'expressió és de Henry Corbin). Sigui com sigui, som humans, plenament humans, radicalment, gràcies a aquesta misteriosa guspira divina que nia en el nostre interior. Allò diví humà, quelcom que el mateix Aristòtil ja havia entrellucat, és allò que en veritat ens humanitza. I aquest, l'home divinitzat (no pas endeuat, com l'ensuperbit racionalista modern!), i només ell, *l'insân al-kâmil* o home universal dels sufis, es pot considerar un home lliure: o com dirien els hindús, un *jivanmukta*, això és, un alliberat en vida.

Alhora, l'ésser humà és menys (molt menys!) d'allò que es creu. A ulls sufis, l'egolatria, el pecat de creure's quelcom, és la major de les ignoràncies, ja que suposa ignorar el principi de *tawhîd* o unitat i unicitat divines, quinta essència de l'islam, segons el qual res és existent fora de la presència abastadora d'*Al·là*. Dit d'una altra manera: res és, tot *significa*. En conseqüència, el ser i l'estar del sufí en el món neixen de la comprensió profunda que no existeix res més que *Al·là*, que no hi ha existent fora d'Ell o *aya* en àrab, d'on es deriva la paraula castellana '*aleyá*', que tant designa els diferents versicles alcorànics com els signes divins de la creació. Segons això podria dir-se que tot quant existeix és una mena d'Alcorà, un *Alcorà-Univers* les '*aleyés*' del qual, que són les que atorguen l'homogeneïtat necessària del món i responen a la lògica immanent del cosmos, cal interpretar, de la mateixa manera que interpretem el mateix text alcorànic.

En resum, dins l'ésser humà conviuen i s'entrebarregen l'esperit del *rûh*, la nostra dimensió transcendent, en la qual es reflecteix la guspira del Sí diví, i l'ego de la *nafs*, que forja, en l'home ordinari, la il·lusió d'una individualitat al marge del món, existent per ella mateixa, que l'incapacita per a la visió de la unitat subjacent sota la multiplicitat. El sufí, ben al contrari, és qui ha despertat del somni de l'ego

i, en conseqüència, ja no s'hi identificarà mai. El sufí és conscient de la seva indigència ontològica radical, sap del seu no-res i només així aconsegueix viure la plenitud de l'ésser. Tot és relatiu excepte l'absolut, heus aquí la seva veritat i llibertat també. Mawlânâ Rûmî (m. 1273), poeta i mestre de dervixos, enviava als seus una fina advertència: *No ser res és la condició necessària per ser*. No ser res, per ser-ho tot, que és una altra manera d'expressar la veritat continguda en el *hadîz* atribuït al profeta Mahoma segons el qual s'ha de morir abans de morir.

L'ésser humà és aquell ésser tan particular a través del qual transita la Paraula (aquí forçosament en majúscules, doncs ja és una altra forma de referir-se a l'hàlit vital o alè diví). Es tracta, doncs, de posar-se en una situació de màxima receptivitat, tal com escenifiquen els dervixos giròvags en la seva incessant dansa circular (*samâ*); de crear les condicions necessàries d'obertura i eixamplament per ser capaç d'acollir-lo tot, tal com ho expressen els cèlebres versos d'Ibn 'Arabî (m. 1240), el sufí de la Múrcia andalusí, que no són una mera declaració interreligiosa políticament correcta, com a vegades s'ha cregut per error, sinó una expressió culminativa del *tawhîd* espi-ritual sufí, el seu paroxisme:

*"El meu cor adopta totes les formes:
pastures per a les gaseles i monestirs per al monjo.
És un temple per als ídols, la Kaaba del peregrí,
les taules de la Torà i el llibre de l'Alcorà.
Segueixo només la religió de l'amor, i on van els seus
genets em dirigeixo,
doncs és l'amor la meva sola fe i religió".*

En definitiva, per al sufisme la llibertat humana està estretament lligada a la saviesa, entesa aquí com el coneixement encarnat del *tawhîd*, així doncs, fins a les seves darreres conseqüències comporta conèixer la llei que regeix la naturalesa real de les coses i obrar segons ella. És veritat que, aparentment, són il·limitades les possibilitats que se li ofereixen a l'ésser humà en la vida i, en conseqüència, la seva llibertat de prendre'n una o altra. Amb tot, ningú hauria d'enganyar-se respecte del fet inqüestionable que tota elecció equivocada, mancada de saviesa, empenyerà vers camins cada vegada més i més limitats i limitadors. D'aquí la insistència sufí en vincular íntimament llibertat i saviesa. Només és plenament

lliure qui coneix la naturalesa real de les coses. I això és, justament, allò que ensenya un joc com els escacs, 'joc real' que els perses van importar de l'Índia i van adaptar a la seva cosmovisió religiosa islàmica. Segons Titus Burckhardt, el tauler d'escacs, la forma mandàlica del qual és una representació simplificada dels cicles còsmics, constitueix una paràbola d'allò que podríem anomenar art real, una paràbola matemàtica en la qual es manifesta la relació interna entre l'acció lliurement escollida i el destí inevitable o *qadr*.

En conseqüència, poc, molt poc, gairebé res, té a veure el mite modern de la llibertat, amb el que aquí s'afirma. Mentre que per al sufí la finalitat suprema de la vida ha estat sempre aconseguir alliberar-se d'ell mateix, que és una altra forma de referir-se a l'anorreament que demanava Mawlânâ Rûmî i que hem esmentat amb anterioritat, el que avui es persegueix, de vegades de forma una mica cega, és obtenir i assegurar a tota costa el màxim de llibertat *per a* hom, poc importa respecte de què. Avui, les conductes semblen lliures, però en realitat estan subjectes tant al propi autoengany com a la manipulació exterior. És, altre cop, el mestre persa de Konya, Rûmî, qui diu: *El serf desitja alliberar-se del destí, l'amant mai desitja ser lliure* (*Masnavî* V. 2720 i ss.).

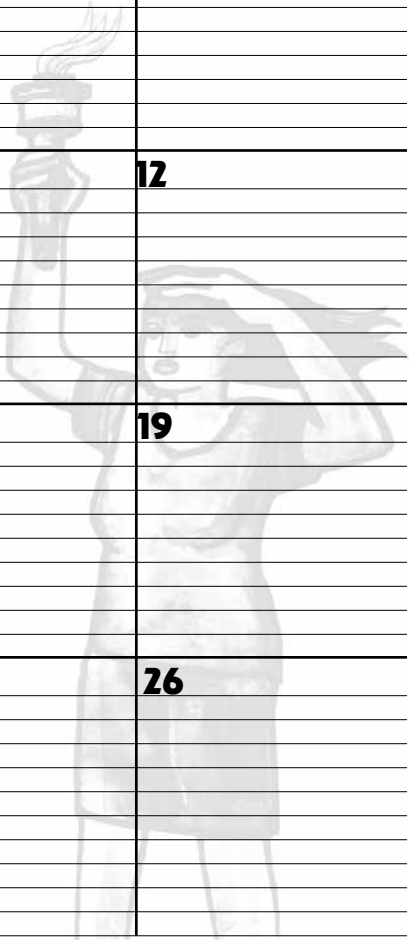
El que tot sovint s'ignora és que la llibertat, a l'igual que la justícia, és una realitat originada en l'ésser. Alliberar-se vol dir identificar-s'hi, encarnar-la. No es tracta, doncs, de lluitar per ella, com si es tractés de quelcom exterior, sinó de viure des d'ella. Només així arribarem a complir l'imperatiu sufí, no pas molt diferent de l'imperatiu pindàric, de ser allò que en realitat ja som, però hem oblidat. I és que, a ulls sufís, aprendre és recordar, recordar i actuar responsablement segons això. Segons això la responsabilitat, ço és, la nostra capacitat personal de 'resposta', constitueix el veritable cor de la llibertat, ja ho havíem avançat. Ser lliure, doncs, no és pas tant emancipar-se de quelcom com ser capaços de respondre; respondre del món, per exemple, i respondre al propi món. No és pas cert que el sufisme constitueixi una fugida escapista de la realitat o que animi el quietisme. Ans al contrari, l'espiritual sufí convida a... fugir vers allò real!, ja que el cert és que allò que comunament anomenem realitat no és allò realment real.

2014

Maig

DI	DM	DC	DJ	DV	DS	DG	DI	DM	DC	DJ	DV	DS	DG
			1	2	3	4	19	20	21	22	23	24	25
5	6	7	8	9	10	11	26	27	28	29	30	31	
12	13	14	15	16	17	18							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
26	Dillans	27	Dimarts	28	Dimecres	29	Dijous
2		3		4		5	
9		10		11		12	
16		17		18		19	
23		24		25		26	
30							

2

Dilluns

Hch 19,1-8 / Sl 67

Jn 16,29-33

Pere i Marcel·lí

1537: Butlla *Sublimis Deus* de Pau III, que condemna l'esclavitud.

1987: Sebastià Morales, diaca de l'Església evangèlica, màrtir de la fe i la justícia a Guatemala.

3

Dimarts

Hch 20,17-27 / Sl 67

Jn 17,1-11a

Carles Luanga

Joan XXIII

1548: Juan de Zumàrraga, bisbe de Mèxic, protector dels indis.

1758: La Comissió de Límits troba els Yanomami de Veneçuela.

1885: Sant Carlos Luanga i companys, màrtirs d'Uganda. Patrons de la joventut africana.

1963: Mor Joan XXIII.

4

Dimecres

Hch 20,28-38 / Sl 67

Jn 17,11b-19

Francesc Caracciolo

1559: L'Oidor Fernando Santillán informa de les matances d'indis a Xile.

1980: José María Gran, missioner, i Domingo Batz, sagristà, màrtirs a El Quiché, Guatemala.

Dia internacional dels nens víctimes innocents de l'agressió.

juny

5

Dijous

Hch 22,30;23,6-11 / Sl 15
Jn 17,20-26

Bonifaci

1573: Execució del cacic Tanamaco (Veneçuela).
1981: Es descobreix el primer cas de SIDA de la història, a Los Angeles, EUA.
1988: Agustín Ramírez i Javier Sotelo, obrers màrtirs de la lluita dels marginats del Gran Buenos Aires, Argentina.
2000: La Cort d'Apel·lacions de Santiago retira la immunitat a l'expresident de facto Pinochet, acusat per 109 querelles als tribunals xilens i buscat internacionalment.

Dia mundial del medi ambient.

Creixent: 20h39m (UTC) a Verge

6

Divendres

Hch 25,13-21 / Sl 102
Jn 21,15-19

Norbert

1940: Mor Marcus Garvey, líder negre jamaicà, mentor del panafricanisme.
1980: José Ribeiro, líder de la nació indígena Apurinya, assassinat, Brasil.
1989: Pedro Hernández i companys, líders indígenes, màrtirs del reclam de la pròpia terra a Mèxic. **25 anys.**

7

Dissabte

Hch 28,16-20.30-31 / Sl 10
Jn 21,20-25

Seattle

1494: Castella i Portugal signen el Tractat de Tordesillas negociant les seves respectives àrees d'expansió a l'Atlàntic.
1978: Comença l'organització del Moviment Negre Unificat (MNU).
1990: Gna. Filomena Lopes Filha, apòstol de les faveles, Nova Iguaçu, Brasil, assassinada.
1998: Centenars de soldats cauen sobre representants indígenes reunits a El Charco, Guerrero, Mèxic, als quals confonen amb guerrillers: moren 10 camperols i un estudiant.
2005: Després de 30 anys de lluita, es retornen les terres dels camperols de les Lligues Agràries Paraguaianes.

8

Pentacosta

Hch 2,1-11 / Sl 103
1Cor 12,3b-7.12-13 / Jn 20,19-23

Salustià, Medard

1706: Una carta reial ordena segrestar la primera tipografia del Brasil, instal·lada a Recife.
1982: Luis Dalle, bisbe d'Ayaviri, Perú, amenaçat de mort per la seva opció pels pobres, mor en un «accident» provocat i mai aclarit.
2001: Tres militars i un sacerdot són condemnats per l'assassinat de Mons. Gerardi, tot i que queden alguns dubtes per aclarir en el cas.

9

Dillans

1Re 17,1-6 / Sl 120

Efrem, Columbà, Aidà, Bede
 1597: José de Anchieta, canari d'origen, evangelitzador del Brasil, «Gran Pare» dels guaranis.
 1971: Héctor Gallego, sacerdot colombià, desaparegut a Santa Fe de Veraguas, Panamà, per la seva defensa dels camperols.
 1979: Juan Morán, sacerdot mexicà, màrtir en defensa dels indígenes mazahues.
 1981: Toribia Flores de Cutipa, dirigent camperola, víctima de la repressió al Perú.

10

Dimarts

1Re 17,7-16 / Sl 4

Críspul i Maurici
 1521: Els indis destrueixen la missió de Cumaná (Veneçuela) construïda per Las Casas.
 1835: S'aprova al Brasil la pena de mort inapel·lable contra l'esclau que mati o molesti al seu senyor.
 1993: Norman Pérez Bello, militant, màrtir de la fe i l'opció pels pobres, Colòmbia.

11

Dimecres

Hch 11,21b-26;13,1-3 / Sl 97

Bernabé
 1980: Ismael Enrique Pineda i companys, promotors de Càritas a San Salvador, desapareguts a El Salvador.

juny

16

Dillans

1Re 21,1-16 / Sl 5
Mt 5,38-42

Joan Francesc de Regis

1976: Matança de Soweto, Sud-àfrica: 700 nens assassinats per negar-se a aprendre «afrikaans», la llengua de l'opressor.

1976: Aurora Vivar Vásquez, militant, sindicalista, màrtir de les lluites obreres del Perú.

1978: Se signa el Tractat Torrijos-Carter pel qual els EUA cediran el Canal a Panamá.

17

Dimarts

1Re 21,17-29 / Sl 50
Mt 5,43-48

Ismael i Samuel

1703: Neix John Wesley a Anglaterra.

1983: Felipa Pucha i Pedro Cuji, camperols indígenes, màrtirs del dret a la terra a Culluctuz, Equador.

1991: S'acaba l'apartheid a Sud-àfrica.

Dia internacional contra la desertificació.

18

Dimecres

2Re 2,1,6-14 / Sl 30
Mt 6,1-6.16-18

Germà

1954: El president de Guatemala Jacobo Arbenz renuncia davant d'una invasió fomentada per la CIA.

1997: El Brasil aprova la llei que permet privatitzar les comunicacions.

juny

19

Dijous

Romuald

Eclo 48,1-15 / Sl 96
Mt 6,7-15

1784: Neix José Artigas, alliberador de l'Uruguai i "pare" de la Reforma Agrària.

1867: Maximilià, emperador imposat als mexicans, és afusellat.

1986: Matança a les presons de Lima, Perú.

Minvant: 18h39m (UTC) a Peixos

20

Divendres

Silveri

2Re 11,1-4.9-18-20 / Sl 131
Mt 6,19-23

1820: Mor Manuel Belgrano, prohom argentí.

1923: Mor assassinat Doroteo Arango, «Pancho Villa», general revolucionari mexicà.

1979: Rafael Palacios, sacerdot, màrtir de les comunitats de base salvadorenques.

1995: Greenpeace, amb el suport de l'opinió pública, aconsegueix que Shell i Esso renunciïn a enfonsar a l'oceà la plataforma petrolera Brent Spar, evitant que se n'enfonsin 200 més.

Dia mundial (de l'ONU) de les persones refugiades.

21

Dissabte

Liulís Gonzaga

2Cro 24,17-25 / Sl 88
Mt 6,24-34

Onèsim Nesib

1984: Sergio Ortiz, seminarista, màrtir de la persecució contra l'Església a Guatemala. **40 anys.**

Any nou andí.

Solstici d'hivern al Sud i d'estiu al Nord, a les 12h51m (UTC)

22

Corpus Christi

Dt 8,2-3.14b-16a / Sl 147
1Cor 10,16-17 / Jn 6,51-58

Joan Fisher, Tomàs Moro

1534: Benalcázar entra a Quito i la saqueja.

1965: Arturo Mackinnon, d'origen canadenc i Missioner de Scarboro, assassinat als 33 anys a Monte Plata pels militars per defensar els pobres, màrtir a la Rep. Dominicana.

1966: Manuel Larraín, bisbe de Talca, president del CELAM, pastor del poble xilè.

1993: Aprovació a Nicaragua de la "Ley de Lenguas" que cooficialitza i afavoreix les llengües indígenes.

23

Dillans

2Re 17,5-8.13-15a.18 / Sl 59

Zenó, Marcial

1524: Arriben a les costes mexicanes els «dotze apòstols de la Nueva España», franciscans.

1936: Neix Carlos Fonseca fundador del FSLN.

1967: Matança de Sant Joan, al centre miner «Siglo XX», Bolívia, on moren miners i les seves famílies.

24

Dimarts

Is 49,1-6 / Sl 138 / Hch 13,22-26

Naixement de Joan Baptista

1541: Rebel·lió indígena a l'oest de Mèxic (Guerra de Mixton).
1821: Batalla de Carabobo, Veneçuela.

1823: Es constitueix la Federació de les Províncies Unides de Centre Amèrica, que durarà ben poc.

25

Dimecres

2Re 22,13;23,1-3 / Sl 118

Guillem, Màxim

Confessió d'Augzburg

Felip Melancton

1524: Col·loqui dels sacerdots i savis asteques amb els «Dotze Apòstols de Mèxic».

1975: Els màrtirs d'Olancho: Iván Betancourt, colombià, Miguel «Casimiro», sacerdots, 17 companys camperols hondurenys.

juny

26

Dijous

2Re 24,8-17 / Sl 78
Mt 7,21-29

Pelai

1541: Mort violenta de Pizarro.
1822: Històrica trobada de San Martín i Bolívar a Guayaquil.
1945: Es signa la Carta de las Naciones Unides a San Francisco, que començarà a existir oficialment el 24.10.1945.
1987: Es crea la Confederació dels Pobles Indígenes de Mèxic.

Dia internacional de lluita contra l'ús indegut i el comerç il·lícit de drogues.
Dia internacional de suport a les víctimes de la tortura.

27

Divendres

Corazón de Jesús: Dt 7,6-11 / Sl 102
1Jn 4,7-16 / Mt 11,25-30

Ciril d'Alexandria

1552: Domingo de Santo Tomás i Tomás de San Martín, dominics, primers bisbes de Bolívia, defensors dels indis.
1982: Juan Pablo Rodríguez Ran, sacerdot indígena, màrtir de la justícia a Guatemala.
1986: El Tribunal Internacional de La Haia declara els EUA «culpables de violar el Dret Internacional per la seva agressió contra Nicaragua».

Nova: 08h08m (UTC) a Cranc

28

Dissabte

Cor de Maria: Is 61,9-11
Int. 1Sm 21,4-8 / Lc 2,41-51

Ireneu

1890: El govern republicà, en obrir les portes del Brasil als emigrants europeus, estableix que els africans i asiàtics només podran entrar amb autorització del Congrés.
1918: Desembarcament de marines a Panamà.
1954: El president de Guatemala Jacobo Arbenz és derrocat.
2001: Wlademiro Montesinos ingressa a la presó de la base naval d'El Callao, on ell mateix havia fet construir cel·les especials per als líders terroristes, Perú.
2009: Cop d'Estat a Hondures contra el president constitucional Manuel Zelaya. 5 anys.

Comença el Ramadà

29

Pere i Pau
Hch 12,1-11 / Sl 33
2Tm 4,6-8.17-18 / Mt 16,13-19

Pere i Pau

1995: Conflicte de terres a São Félix do Xingú, Brasil. Moren 6 camperols i un policia.
1997: Condemnats els tres fazendeiros que havien ordenat l'assassinat de Josimo Tavares (Brasil, 10 de maig 1986).

BARTOLOMÉ DE LAS CASAS I LA LLIBERTAT

ÉS POSSIBLE UNA EVANGELITZACIÓ SENSE LLIBERTAT?

EDUARDO FRADES

Caracas, Veneçuela

Las Casas, de nen, va rebre del seu oncle Francisco el 1493 un esclau indi. Però quan la reina es va assabentar que Colom, el 1499, havia donat un indi per esclau a cada un dels que venien en les dues naus, que eren uns 300, “va tenir un gran enuig, dient aquestes paraules: Quin poder té el meu Almirall per donar els meus vassalls a ningú?”. I va manar pregonar el seu immediat alliberament i que “els tornessin allà, so pena de mort, en les primeres naus”. Las Casas va haver d’acatar l’ordre; però no s’explica per què no ho va manar abans. Las Casas no sap que va ser el nou confessor de la reina, Francisco Jiménez de Cisneros, qui li va fer veure aquesta greu injustícia que es feia als indis.

Quan anys més tard, cap al 1515, es troba amb el Cardenal Cisneros, regent de Castella des de feia força anys, Las Casas és tot just un jovenàs de 30 anys davant un savi senador de gairebé 80. Ell ens narra aquesta trobada amb no pas dissimulat i sa orgull d’haver estat altament estimat per aquest gran religiós i polític. Va ser qui va ensenyar Las Casas a parlar amb força de llibertat. Ell mateix s’encarrega de subratllar-ho. Confessa que ell “no gosava dir, ni tocar dient ni esmentant ni al·legant llibertat dels indis (com si fugís de dir alguna cosa que fos absurda o blasfema) fins que un dia, parlant amb el cardenal de l’opressió i servitud que patien, i tocant amb quina justícia... va respondre el cardenal amb ímpetu: Amb cap justícia; per què?, no són lliures?”. El nostre autor comenta que el cardenal havia entès bé l’arrel i fonament de la injustícia que es feia envers els indis... “doncs tantes vegades en el preàmbul recitat els anomenava i afirmava que eren lliures”. A Las Casas li sona massa alt aquest to encara!

Las Casas havia posat entre les qualitats que haurien d’ornar les persones que defensarien el bé dels indis “que fossin cristianes, religioses, prudents i... amants de justícia, i compassius amb les angoixes dels pobres i deseparats”; però ni tan sols esmenta la llibertat. Amb gran honestedat ens confessa que “va estar en el negoci, com en cosa nova i escandalosa, pas a pas i com acovardit, fart va pensar que bé

havia negociat en posar els indis en llibertat, traient-los del poder del diable; i... per treure’ls una mica de la pressió que els indis patien, segons n’eren de grans els mals”. Es conforma amb la llibertat de l’esclavitud; li queda molt camí per recórrer al nostre clergue.

a) Partint de la llibertat de l’home davant la fe

La reflexió lascasiana sobre la llibertat humana ha començat o madurat en fer-se dominic i escriure el *De único*. Aquesta reflexió està ben arrelada en la idea cristiana de la llibertat irrenunciable de la fe, ja que –com va expressar molt bé el geni d’Agustí– “ningú no pot creure si no és estimant”. Això mateix ho tornarà a recordar en el *Tratado comprobatorio* fins a tres vegades; i a l’*Apologia* i encara en el *De thesauris*, en ser el fonament darrer i incommovible de qualsevol altra idea antropològica de llibertat. D’aquesta sobirana llibertat de l’home en penja el fet creacional de la submissió de la resta de les criatures a l’home com la seva fi i per al seu profit.

A l’*Octavo remedio*, de 1542, va escriure sobre la llibertat de la fe que requereix “en els que l’han d’acceptar i rebre prompte llibertat de voluntat, perquè va deixar-la Déu en la mà i albir de cada u el fet que volgués o no rebre-la. I com això que és la finalitat que Déu pretén... i que així s’hagi de fer, regla i evangeli i manament i límits hi ha, que va posar Déu”. D’aquí conclou que no hi ha poder a la terra que basti per fer menys lliures els homes que ho són, si no hi ha culpa justificativa, “com la llibertat sigui la cosa més preciosa i suprema en tots el béns temporals d’aquest món”. Allò que es faci en sentit contrari, no té cap valor ètic ni jurídic, “perquè és mutació d’estat de llibertat a servitud, que després de la mort no hi ha cap altre major perjudici”. Afegeix d’altres textos bíblics que ometem. El motiu és la costum general i natural de la Divina Providència en la governació del seu món, que és “moure, disposar i dur totes les coses a les seves finalitats suaument, sense violència, ni pensar”. “I perquè entre totes natures Déu té singularíssima Providència i cura singular dels homes, formats a la seva imatge i semblança (aquí és òbvia la cita de Gn 1, 26-28), i els va fer tan lliures i senyors dels

seus actes i d'ells mateixos, dotant-los del lliure albir i d'una libèrrima voluntat, que per cap força ni via pot ser forçada, i el creure és acte de la voluntat; per tant, no va voler la Bondat infinita que per la seva santa fe (que va proveir per a la salut i salvament dels homes i per perfeccionar la natura) es trenqués la seva regla i Providència universal i natural". Anys abans, a l'*Octavo remedio* ja va parlar dels indis com a "criats i formats a la imatge i semblança de l'altíssima Trinitat, tots vassalls de Déu i redimits amb la seva preciosa sang, i que té en compte i no se n'oblida de cap d'ells...".

b) Fins la llibertat política plena dels pobles

Quan Las Casas aconsegueix ser més conseqüent amb la llibertat dels indis és amb ocasió de les objeccions de Sepúlveda. Mentre que a les *Treinta proposiciones* hi havia posat com a XIX que "Tots els reis i senyors naturals, ciutats, comunitats i pobles d'aquelles índies són obligats a reconèixer els Reis de Castella per universals i sobirans senyors i emperadors d'aquesta manera dita, després d'haver rebut de la seva pròpia i lliure voluntat la nostra santa fe i el sagrat baptisme...". En canvi, a la seva *Duodécima réplica* afirma que si els indis, ja cristians, "no volguessin rebre aquest suprem senyor... d'això no n'ha de venir que se'ls pugui moure guerra. I en aquest sentit entenc i declaro i limito la dinovena proposició de les meves *Treinta proposiciones*...".

De l'arrel antropològica creacional en continua el tronc de la llibertat humana, com el major bé de l'ésser humà després de la vida. Aquí s'ha de citar el tercer principi, que tracta sobre la primigènia llibertat de tota persona i fins de tota cosa: "Tot ésser humà, tota cosa, tota jurisdicció i tot règim o domini, tant sobre les coses com sobre els homes... són o, com a mínim, es presumeix que són lliures, si no es demostra el contrari". Ho prova "perquè des del seu origen totes les criatures racionals neixen lliures; i perquè en una naturalesa igual Déu no va fer-ne uns esclaus dels altres, sinó que va concedir idèntic arbitri a tots. La raó és que a una criatura racional (considerada en ella mateixa) no se la subordina a una altra, com la seva finalitat, com un home a un altre home... Perquè la llibertat és un dret inserit en els homes necessàriament i per ell mateix des del principi de la naturalesa racional, i és per això de dret natural... i que l'esclavitud és un acte accidental, impositat a l'home per casualitat

o per desgràcia; "no havent demostrat que algú o quelcom sigui serf, el judici ha d'estar en favor de la llibertat i segons la llibertat".

La llibertat de l'ésser humà demana cada vegada espais de decisió més grans. Així, en el *Tratado comprobatorio* ens trobem ja amb la idea de la llibertat d'elecció del sobirà. "La raó és perquè l'elecció dels reis i de qui hagués de regir homes i pobles lliures, pertany als mateixos que han de ser regits, de llei natural i dret de gent, sotmetent-se ells mateixos a l'elegit pel seu propi consentiment, que és acte de la voluntat que en cap manera pot ser... forçada, com es vulgui que tots els homes naixessin i fossin lliures...".

Però no dubta en corregir la pròpia Butlla papal de donació, si "sembla privar tots els senyors [de les Índies] dels seus estats. A això hi responem que Déu mai voldria que tal cosa es digués del vicari de Crist. S'engendraria... odi contra la fe, infàmia de la Llei de Crist... i així mai s'aficionarien ni estimarien rebre la fe; i, si la rebessin, no seria sinó forçats i de mala gana". A més torna a aparèixer la raó suprema, que és l'exemple de Crist, que mai va usurpar regnes terrenals: "Déu no ho va fer estant corporalment present, no avui ho faria. Perquè amb la seva fe i la seva gràcia no va revocar la llei natural... ans la va confirmar i establir", encara va tenir la potestat i poder per fer-ho –suposa Las Casas d'acord amb la teologia de la seva època.

En tots aquests textos es tracta de la llibertat política dels reis i nacions índies, que han de donar el seu lliure consentiment, per tal que el Rei de Castella sigui amb justícia i dret el seu Senyor suprem –sense suprimir els seus drets i jurisdiccions– i fins perquè la famosa donació papal tingui algun valor jurídic real. No només es retracta del que havia afirmat en ocasions anteriors, sinó que concedeix completa llibertat als pobles indígenes per presentar o no aital consentiment: "Tant després del baptisme com abans, si no volen admetre els nostres reis com a prínceps suprems, no hi ha cap jutge al món que tingui poder per castigar-los per aquest motiu... En efecte, dintre de les seves facultats naturals, tenen dret a consentir o a dissentir de la tantes vegades esmentada institució papal.

2014

Juny

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	16	17	18	19	20	21	22		
2	3	4	5	6	7	8	23	24	25	26	27	28	29
9	10	11	12	13	14	15	30						

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
30	Dillans	1	Dimarts		Dimecres	3	Dijous
7		8		9		10	
14		15		16		17	
21		22		23		24	
28		29		30		31	

30

Dilluns

Am 2,6-10.13-16 / SI 49

Mt 8,18-22

Protomàrtirs de Roma

Joan Olof Wallin

1520: La «nit trista», derrota dels conqueridors a Mèxic.

1975: Dionisio Frías, camperol, màrtir de les lluites per la terra a la Rep. Dominicana.

1978: Hermógenes López, rector, fundador de l'Acció Catòlica Rural, màrtir dels camperols guatemalencs.

2008: Manuel Contreras, excap de la policia de la dictadura és condemnat a dues cadenes perpètuas per l'assassinat de l'excomandant en cap de l'Exèrcit xilè Carlos Prats i la seva esposa, a Buenos Aires el 1974. També condemnen 7 agents més de la DINA.

1

Cast, Secundí, Aaró

Caterina Winkworth, John Mason Neale

Festa nacional del Canadà.

1974: Mor Juan Domingo Perón, tres vegades president de l'Argentina.

1981: Tulio Maruzzo, sacerdot italià, i Luis Navarrete, catequista, màrtirs a Guatemala.

1990: Mariano Delaunay, mestre, màrtir de l'educació alliberadora a Haití.

2002: Entra en vigor el Tribunal Penal Internacional, malgrat l'oposició dels EUA.

Dimarts

Am 3,1-8;4,11-12 / SI 5

Mt 8,23-27

2

Dimecres

Am 5,14-15.21-24 / SI 49

Mt 8,28-34

Vidal, Marcial

1617: Rebel·lió dels tupinambes (Brasil).

1823: Acaba la guerra d'independència de Bahía, Brasil, amb la conquesta de Salvador.

1925: Neix el revolucionari africà Lumumba.

1991: El Congrés Nacional Africà, de Sud-àfrica, fa la seva primera Conferència legal després de 30 anys.

juny

3

Dijous

Ef 2,19-22 / Sl 116
Jn 20,24-29

Tomàs apòstol

1951: S'aprova al Brasil la llei Alfonso Arinos, que condemna com a contravenció penal la discriminació de raça, color i religió.

1978: Pablo Marciano García i Nydia Cuevas assalten el Consolat de Xile a San Juan, per denunciar l'absurditat de celebrar la independència del país (EUA) que la nega a Puerto Rico.

1987: Tomás Zavaleta, franciscà salvadorenc, màrtir de la solidaritat, a Nicaragua.

4

Divendres

Am 8,4-6.9-12 / Sl 118

Isabel de Portugal

1776: Independència dels EUA. Festa nacional.

1974: Antoni Llidó Mengua, sacerdot diocesà espanyol, detingut i desaparegut sota el règim de Pinochet.

1976: Alfredo Kelly, Pedro Dufau, Alfredo Leaden, Salvador Barbeito i José Barletti, màrtirs de la justícia, Argentina.

5

Dissabte

Am 9,11-15 / Sl 84

Antoni M Zaccaria

1573: Execució del cacic Tamanaco, Veneçuela.

1811: Independència de Veneçuela. Festa nacional.

1920: Bolívia ordena donar terra als «naturals».

1981: Emeterio Toj, camperol indígena, segrestat a Guatemala.

2012: Rafael Videla, líder del cop d'estat de 1976, condemnat a 50 anys pel robatori de nadons durant la dictadura argentina.

Creixent: 11h59m (UTC) a Lliura

Lined writing area for the week of July 3rd to 5th.

julioi

6

14è Diumenge del temps ordinari

Zc 9,9-10 / Sl 144

Rm 8,9.11-13 / Mt 11,25-30

Maria Goretti

1415: Mor John Huss, a la República Txeca.

1943: Mor Nazaria Ignacia March Mesa, fundadora de les religioses «Cruzadas de la Iglesia» i del primer sindicat obrer femení d'A.L. a Oruro (Bolívia).

1986: Rodrigo Rojas, militant, màrtir de la lluita per la democràcia del poble xilè.

Lined writing area for the week of July 6th.

7

Dillans

Os 2,16.17b-18.21-22 / Sl 144

Mt 9,18-26

Ferni

1976: Arturo Bernal, camperol cristià, dirigent de les Lligues Agràries, mort per la tortura, Paraguai.

1991: Carlos Bonilla, obrer, màrtir del dret al treball a Citaltepetl, Mèxic.

2005: Un triple atemptat suïcida causa 56 morts al metro de Londres.

8

Dimarts

Os 8,4-7.11.13 / Sl 113B

Mt 9,32-38

Eugeni, Adrià, Priscil·la

1538: Mort violenta d'Almagro.

1991: Martín Ayala, màrtir de la solidaritat dels marginats del seu poble salvadorenc.

2008: Mort de Mercedes Ventura i M Eugenia Hernández, educadores d'El Salvador.

9

Dimecres

Os 10,1-3.7-8.12 / Sl 104

Mt 10,1-7

Roser de Chiquiquirá

1816: En el Congrés de Tucumán, Argentina, les Províncies Unides del Riu de la Plata declaren la seva independència d'Espanya. Festa nacional.

1821: San Martín proclama la independència de Perú.

1880: Joaquín Nabuco funda la Societat Brasileira contra l'esclavitud, que va tenir una gran actuació a places públiques i clubs.

1920: Pedro Lersa, estibador a Recife, il·lustrador pels drets dels treballadors, engarjolat i mort a la presó.

10

Dijous

Os 11,1-4.8c-9 / Sl 79
Mt 10,7-15

Cristòfol

1509: Naixement de Calví, a França.

1973: Independència de les Bahames. Festa nacional.

1980: Faustino Villanueva, sacerdot espanyol, màrtir al servei del poble indígena quiché, Guatemala, cosit a trets al seu despatx parroquial.

1988: Joseph Lafontant, advocat, màrtir de la defensa dels drets humans a Haití.

1993: Mor Rafael Maroto Pérez, lluitador incansable per la justícia i la llibertat a Xile, sacerdot.

2002: Es descobreix al Txad un crani de 7 milions d'anys, de l'hominid conegut més antic.

11

Divendres

Os 14,2-10 / Sl 50
Mt 10,16-23

Benet

1968: Fundació del Moviment Indígena dels EUA (American Indian Movement).

1977: Carlos Ponce de León, bisbe de San Nicolás, màrtir de la justícia a l'Argentina.

Dia mundial de la població.

12

Dissabte

Is 6,1-8 / Sl 92
Mt 10,24-33

Joan Gualbert

1821: Bolívar crea la República de la Gran Colòmbia.

1917: Vaga general i insurrecció a São Paulo.

1976: Aurelio Rueda, sacerdot, màrtir dels habitants dels tuguris a Colòmbia.

Plena: 11h25m (UTC) a Capricorn

Juliol

13

15è Diumenge del temps ordinari
Is 55,10-11 / Sl 64
Rm 8,18-23 / Mt 13,1-23

Enric

1900: Neix Juana Fernández Solar, santa Teresa de Jesús dels Andes, carmelita descalça xilena.

1982: Fernando Hoyos, jesuïta, educador entre els camperols, i Chepito, de 15 anys, escolà, morts per l'exèrcit, Guatemala.

1989: Natividad Quispe, indígena, 90 anys, Perú.

1991: Riccy Mabel Martínez, violada i assassinada per militars, símbol de la lluita del Poble d'Hondures contra la impunitat militar.

2007: Final de la impunitat legal a l'Argentina: la Cort Suprema declara nuls els indults als repressors.

2008: Rodolfo Ricciardelli, fundador del Moviment de Sacerdots pel Tercer Món, Argentina.

14

Dillans

Is 1,10-17 / Sl 49
Mt 10,34-11,1

Francesc Solano
Camil de Lelis

1616: Francisco Solano, missioner franciscà, apòstol dels indis al Perú.

1630: Hermandarias publica al Paraguai les primeres ordenances en defensa dels indis.

1969: Esclata la «guerra del futbol» entre El Salvador i Hondures, causada per l'expulsió de colons salvadorencs de territori hondureny.

15

Dimarts

Is 7,1-9 / Sl 47
Mt 11,20-24

Bonaventura
Vladimir

1972: Héctor Jurado, pastor metodista, màrtir del poble uruguaià, torturat.

1976: Rodolfo Lunkenbein, missioner, i Lorenzo Simão, cacic bororo, màrtirs del poble indígena al Brasil.

1981: Misael Ramírez, camperol, animador de comunitats, màrtir de la justícia, Colòmbia.

1991: Julio Quevedo Quezada, catequista de la Diòcesi d'El Quiché, assassinat per les forces de la seguretat de l'Estat, Guatemala.

Dia internacional de l'ONU de la Família.

16

Dimecres

Is 10,5-7.13-16 / Sl 93
Mt 11,25-27

Carme

1750: José Gumilla, missioner defensor dels indis, conreador de les llengües indígenes, Veneçuela.

1982: Els "sense sostre" ocupen 580 cases a Santo André, São Paulo, Brasil.

2000: Mor Elsa M. Chaney (*1930), feminista nord-americana, autora d'estudis sobre les dones a A.L.

juliol

17

Dijous

Is 26,7-9.12.16-19 / SI 101

Aleix, *Bartolomé de Las Casas*

Mt 11,28-30

1566: Mort de Bartolomé de Las Casas, 82 anys, primer sacerdot ordenat al Continent, profeta llatinoamericà, defensor de la Causa dels indis i dels negres.

1976: Màrtirs obrers de la sucrera Ledesma, Argentina.

1980: Sagnant cop militar a Bolívia, encapçalat pel general Luis García Meza.

18

Divendres

Is 38,1-6.21-22.7-8 / Int. Is 38

Mt 12,1-8

Arnulf, Frederic

1872: Mor el gran indi zapoteca Benito Juárez.

1976: Carlos de Dios Murias i Gabriel Longueville, sacerdots, segrestats i morts, màrtirs de la justícia a La Rioja, Argentina.

19

Dissabte

Mq 2,1-5 / SI 9

Mt 12,14-21

Justa i Rufina, Arseni

1824: Iturbide, emperador de Mèxic, és afusellat.

1936: Els obrers armats de Barcelona i altres poblacions aturen l'alçament militar contra la República. Comencen 3 anys de Guerra Civil.

1979: Triomfa la Revolució Sandinista. **35 anys.**

1983: Yámilet Sequiera Cuarte, catequista, Nicaragua.

Mirvant: 02h08m (UTC) a Àries

Series of horizontal lines for writing notes.

Julio!

20

16è Diumenge del temps ordinari

Sb 12,13.16-19 / SI 85

Rm 8,26-27 / Mt 13,24-43

Elies

1500: Reial cèdula que ordena alliberar tots els indis venuts com a esclaus a la Península, i tornar-los a les Índies.

1810: Independència de Colòmbia. Festa nacional.

1923: Doroteo Arango, «Pancho Villa», general revolucionari mexicà, mor assassinat.

1969: L'ésser humà, en la persona del comandant Neil Armstrong de l'Apol.lo XI, trepitja la Lluna per primer cop.

1981: Matança de Coyá, Guatemala: tres-cents morts, dones, ancians i nens.

Series of horizontal lines for writing notes.

21

Dillans

Mq 6,1-4.6-8 / Sl 49

Mt 12,38-42

Llorenç de Bríndisi

1980: Wilson de Souza Pinheiro, sindicalista, lluitador en favor dels camperols pobres, assassinat a Brasília (AC), Brasil.

1984: Sergio Alejandro Ortíz, seminarista, Guatemala. **30 anys.**

1987: Alejandro Labaca, Vicari d'Aguaricó, i Inés Arango, missonera, a la selva equatoriana.

22

Dimarts

Cant 3,1-4 / Sl 62

Jn 20,1.11-18

Maria Magdalena

1980: Jorge Oscar Adur, sacerdot assumpcionista, ex-president de JEC, Raúl Rodríguez i Carlos Di Pietro, seminaristes, desapareguts, Argentina.

23

Dimecres

Jr 1,1.4-10 / Sl 70

Mt 13,1-9

Brígida

1978: Mario Mujja Córdoba, "Guigui", obrer, mestre, agent de pastoral, màrtir de la causa obrera a Guatemala.

1980: Mor en combat la infermera i alfabetitzadora nicaragüenca Juana Cruz.

1983: Pedro Ángel Santos, catequista, màrtir de la fe i de la solidaritat amb el seu poble salvadorenc.

1987: Màrtirs camperols de Jean-Rabel, a Haití.

1993: Vuit nens del carrer, assassinats per un esquadró de la mort, mentre dormien, a la plaça de l'església de la Candellera de Rio de Janeiro.

24

Dijous

Jr 2,1-3,7-8,12-13 / Sl 35
Mt 13,10-17

Cristina

1783: Neix Simón Bolívar a Caracas.

1985: Ezequiel Ramim, missioner combonià, màrtir de la Terra, defensor dels «posseiros» a Cacoal, Rondônia, Brasil. Assassinat.

25

Divendres

Hch 4,33;5,12,27-33;12,2 / Sl 66
2Cor 4,7-15 / Mt 20,20-28

Jaume

1495: Diego Colón funda a la Hispaniola (Rep. Dominicana) la ciutat de Santiago de los Caballeros.

1524: Es funda Santiago de los Caballeros, Guatemala.

1567: Fundació de «Santiago de León de Caracas».

1898: Els EUA envaeixen Puerto Rico.

1901: Els EUA imposen a Cuba l'esmena Platt (la base de Guantánamo).

1952: Puerto Rico: «Estat Lliure Associat dels EUA».

1976: Wenceslao Pedernera, camperol dirigent pastoral, màrtir a la Rioja, Argentina.

1978: Carlos Enrique Soto Arriví i Arnaldo Darío Rosado, assassinats per la policia, Puerto Rico.

1980: José Othomaro Cáceres, seminarista, i els seus 13 companys, màrtirs a El Salvador.

1981: Ángel Martínez Rodrigo i Raúl José Léger, catequistes missioners laics, Guatemala.

1983: Luís Calderón i Luís Solarte, militants, màrtirs de la lluita dels "destechados" de Popayán, Colòmbia.

26

Dissabte

Jr 7,1-11 / Sl 83
Mt 13,24-30

Joaquim i Anna

1503: El cacic Quibian (Panamà), destrueix la ciutat de Santa María, fundada per Colom.

1927: Primer bombardeig aeri de la història del Continent, a càrrec dels EUA, contra Ocotlán, Nicaragua, on unes hores abans s'havia instal·lat Sandino.

1953: Assalt contra la caserna Moncada a Cuba.
Nova: 22h42m (UTC) a Lleó

Simón Bolívar

27

17è Diumenge del temps ordinari
1Re 3,5,7-12 / Sl 118
Rm 8,28-30 / Mt 13,44-52

Celestí

1909: Setmana tràgica a Barcelona; reivindicacions obreres fortament reprimides.

Acaba el Ramadà

28

Dillans

Jr 13,1-11 / Slnt. Dt 32

Mt 13,31-35 Marta

Innocenci

Johan Sebastian Bach, Heinrich Schütz, George Frederic Handel

1821: Independència del Perú. Festa nacional.

1980: Matança de 70 camperols a San Juan Cotzal, Guatemala.

1981: Stanley Francisco Rother, nord-americà, assassinat, després de 13 anys de servei sacerdotal compromès en favor dels pobres a Santiago de Atitlán, Guatemala.

1986: Els cooperants Yvan Leyvraz (suís), Bernd Koberstein (alemany) i Joël Fieux (francès) assassinats per la Contra a La Zompopera, Nicaragua.

29

Dimarts

1Jn 4,7-16 / Sl 33

Jn 11,19-27

30

Dimecres

Jr 15,10.16-21 / Sl 58

Mt 13,44-46

Pere Crisòleg

1502: Colom arriba a Hondures.

1811: És afusellat Miguel Hidalgo, rector de Dolores, heroi de la Independència de Mèxic.

1958: Frank País, líder estudiantil, dirigent laic de la Segona Església Baptista de Cuba, involucrat en la lluita revolucionària, és cosit a trets al carrer per la policia de Batista.

juliol

PÀTRIA GRAN, LLIBERTAT!

MARCELO BARROS

Recife, PE, Brasil

Cada vegada queda més clar que hem de defensar les llibertats individuals, però que l'arrel d'aquesta llibertat és la instauració d'un sistema social i polític just i que serveixi al veritable alliberament de les persones marginades i excloses pel sistema dominant.

Sens dubte, des de l'inici del segle XXI, això s'està produint a Amèrica Llatina, específicament a alguns països en els quals es viu un procés social i polític nou i en funció de les llibertats socials i culturals dels nostres pobles. Boaventura de Sousa Santos, científic social portuguès, afirma: "Amèrica Llatina ha estat el continent en el qual el socialisme del segle XXI ha entrat a l'agenda política".

Leonardo Boff afirma: "És un nou projecte de Pàtria Gran, com era a començaments del segle XIX el somni de Simón Bolívar, l'alliberador. Avui, aquest procés revolucionari, tot i que encara incipient i fràgil, està prenent un caràcter original i autòcton, inspirat en les cultures dels antics pobles del continent i immers en la comunió amorosa amb l'univers que ens envolta, del qual en som part pensant i sentint".

És important aclarir: aquest procés no s'esdevé de la mateixa manera arreu del continent. Mentre que en molts països encara no és institucional ni majoritari a la societat, a països com Bolívia, Equador i Veneçuela s'ha convertit en un procés polític oficial i compta amb el suport i la participació de la major part del poble, principalment del poble més pobre i organitzat en associacions civils. A Bolívia, s'anomena "insurgència indígena". A l'Equador, se'l coneix com a "revolució ciutadana". Però el nom que defineix millor allò que passa de nou i popular arreu del continent és el que té a Veneçuela: "revolució bolivariana".

El bolivarianisme s'anomena així per referir-se a la lluita política i a la proposta alliberadora de Simón Bolívar i els seus companys, a principis del segle XIX. Hi ha alguns països que, tot i que no s'hagin adherit clarament a aquest nou procés social i polític, han donat passes en aquest camí. Això es deu al fet que tenen governants més populars i sensibles a les aspiracions dels més empobrits, però principalment a la

capacitat d'organització i articulació dels moviments socials i de base. En aquesta segona línia podem posar-hi l'Uruguai, El Salvador, Nicaragua, i el Paraguai en els anys del president Fernando Lugo. Brasil semblava entrar en aquesta línia. De fet, a partir del govern de Lula, va trencar amb la política imperialista nord-americana i es va adherir a l'ALBA i a la integració llatinoamericana. Però la política econòmica interna, encara que hagin augmentat molt els programes socials d'assistència als pobres i hagi aconseguit fins i tot disminuir la pobresa extrema al país, continua privilegiant els grans capitals, afavorint els banquers i privatitzant hospitals, ports i aeroports. Una política clarament neoliberal no entra en el camí bolivarià.

L'actual procés social i polític dels països que accepten donar aquest nou pas apunta a l'alliberament de qualsevol mena de colonialisme, proposa la radicalització de la democràcia amb plena participació popular, i alhora com a mínim comença una transformació socioeconòmica que rescata la proposta de justícia i repartiment social vinguda del socialisme, tot i que defensi mètodes diferents i nous amb relació als règims socialistes coneguts fins ara arreu del món. La referència a Bolívar és essencial, com una planta absorbeix la seva saba a partir de les arrels. Es concreta principalment en la proposta d'integració continental llatinoamericana, evidentment, avui realitzada de forma i per camins diversos dels que eren possibles en el temps de Bolívar.

Alguns analistes es neguen a identificar l'actual bolivarianisme llatinoamericà amb el socialisme. Diuen que, fins i tot essent diferent del capitalisme, el socialisme també privilegia la dimensió econòmica com la fonamental, mentre que el procés bolivarià es basa en el *bon viure*, noció comuna a diversos pobles indígenes, i que significa la recerca de la vida plena, que ha de ser l'objectiu de les persones, comunitats i fins i tot de l'estat. En el petit regne de Butan, a Àsia, l'estat ha assumit com a criteri per mesurar el progrés del país l' "índex de felicitat interna bruta" (*gross national hapiness*). Es pot dir que el procés bolivarià

proposa el mateix objectiu a partir de les cultures indígenes i autòctones.

Avui es fa realitat allò que, en el segle XIX, Bolívar i José Martí van expressar com a desig pregon i projecte futur. Actualment, la Confederació dels Estats d'Amèrica Llatina i el Carib (CELAC) i la Unió de les Nacions del Sud (UNASUR), amb l'ALBA i els seus organismes econòmics, culturals i socials, concreten l'ideal de la "Pàtria Gran", "la Nostra Amèrica". Només ara, després de 200 anys, el nostre continent aconsegueix complir les **tres etapes** d'independència.

1. L'alliberament del colonialisme

Només ara la majoria dels nostres països s'han alliberat del colonialisme nord-americà i europeu. Encara hi ha alguns països que viuen aquesta dependència colonial, però els lligats al bolivarianisme ja han trencat amb la cadena que impedia la llibertat. Normalment, els interessos estrangers en els països es justifiquen com a ajuda econòmica. Alguns dels nostres països han trencat aquest lligam. També han trencat amb la ideologia armamentista i guerrera que Estats Units va imposar al nostre continent. Fins fa unes poques dècades, amb el pretext de col·laborar amb la política antidroga, els Estats Units tenia diverses bases militars als nostres països. L'Equador, Paraguai i Bolívia han trencat amb això. Rafael Correa, president de l'Equador, ha declarat: "Estaré d'acord en que els Estats Units puguin tenir bases militars en el nostre territori, si ells ens permeten tenir bases militars equatorianes en territori nord-americà". El bolivarianisme proposa una altra manera de concebre seguretat social i defensa nacional. Els nostres països han esdevingut multiètnics i multiculturals.

2. Radicalització de la democràcia social i política

Tot i que de forma incipient i desigual, els països bolivarians aprofundeixen la democràcia social i política com a element essencial d'aquesta nova mena de socialisme. Amb tots els límits de la democràcia formal, l'opció de les persones compromeses en el procés bolivarià va ser anar més enllà de les estructures de la democràcia occidental, però partint-ne i respectant-les. Tots els països que recorren aquest camí ho fan a través d'eleccions generals i transparents. Diversos països experimenten una democràcia més civil i popular. La base d'aquest procés és la llibertat d'expressió i participació de les comunitats tradicionals, negres,

indígenes i camperoles. A diversos països, la noció del Bon Viure, com a ideal d'una vida en plenitud, orienta les responsabilitats i deures de l'estat mateix.

Per possibilitar més llibertat d'expressió per part de les bases, el procés bolivarià privilegia l'educació. L'ONU ja ha declarat Veneçuela lliure d'analfabetisme i arreu del país, cercles bolivarians d'estudi mantenen una formació permanent per a les persones del camp i de la ciutat. L'Equador i Bolívia han donat prioritat a les campanyes d'educació d'adults i els resultats són sorprenents. Aquesta campanya d'educació es pot recolzar en una major cura de la salut popular, amb la seguretat alimentària i el dret a una habitació digna. Alguns països tenen programes especials per a la inclusió social de la joventut.

3. Vers la construcció d'un socialisme veritable

La tercera etapa del procés bolivarià tot just ha començat. Només dos anys després d'haver-se instal·lat el procés, estats bolivarians van poder començar la seva lluita contra el capitalisme depredador i caminar vers un socialisme més just i solidari. La UNESCO i altres organismes internacionals van declarar que, d'Amèrica Llatina, Veneçuela ha estat el país que ha aconseguit superar millor la desigualtat social i promoure la igualtat entre els seus ciutadans. Tant a Veneçuela com a l'Equador i Bolívia, noves constitucions garanteixen la reforma agrària, una major justícia en les condicions de treball i límits per al capital econòmic abassegador. L'estat assumeix la tasca de defensar els més dèbils, donant-los dret a ser ells mateixos subjectes del procés social.

Bolivarianisme i llibertat espiritual

El repte teològic del bolivarianisme ens fa reprendre d'una altra manera allò que a Amèrica Llatina vam viure els anys 90, amb la proposta d'una espiritualitat macroecumènica contra el neoliberalisme. Els moviments bolivarians i les alternatives concretes que aquest procés ha suscitat (UNASUR, ALBA, Banc del Sud...) són avui dia les pràctiques que incideixen realment contra el capitalisme neoliberal colonialista que encara intenta dominar-nos. La mística del bolivarianisme que avui està rere aquestes pràctiques i resistències, és avui una actualització concreta de l'espiritualitat macroecumènica contra el liberalisme actual.

2014

Juliol

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
	1	2	3	4	5	6	21	22	23	24	25	26	27
7	8	9	10	11	12	13	28	29	30	31			
14	15	16	17	18	19	20							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
28	Dillans	29	Dimarts	30	Dimecres	31	Dijous
4		5		6		7	
11		12		13		14	
18		19		20		21	
25		26		27		28	

4

Dillans

Jr 28,1-17 / Sl 118

Mt 14,13-21

Joan Ma Vianney

1849: Anita Garibaldi, heroïna brasilera lluitadora per la llibertat a Brasil, Uruguai i Itàlia.

1976: Enrique Angelelli, bisbe de La Rioja, Argentina, profeta i màrtir dels pobres.

1979: Alirio Napoleón Macías, sacerdot màrtir a El Salvador, metralletat damunt l'altar.

1982: És destruït per l'alcaldia de Salvador, el «terreiro» Casa Blanca, el primer de Brasil.

2006: Julio Simón, condemnat per terrorisme d'estat: primer cas després de l'anul·lació de les lleis de punt final i obediència deguda, Argentina.

Creixent: 00h49m (UTC) a Escorpió

5

Dimarts

Jr 30,1-2.12-15.18-22 / Sl 101

Mt 14,22-36

Blanca, Osvald

1499: Alonso de Ojeda arriba a La Guajira, Colòmbia.

6

Dimecres

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 96

2Pe 1,16-19 / Mt 17,1-9

Just i Pastor

Transfiguració

1325: Es funda Tenochtitlán (Mèxic DF).

1538: Fundació de Santa Fe de Bogotà.

1524: Batalla de Junín.

1825: Independència de Bolívia. Festa nacional.

1945: Els EUA tiren la bomba atòmica sobre Hiroshima. 120.000 morts.

1961: Conferència de Punta del Este: es funda l'«Aliança pel Progrés».

1962: Independència de Jamaica. Festa nacional.

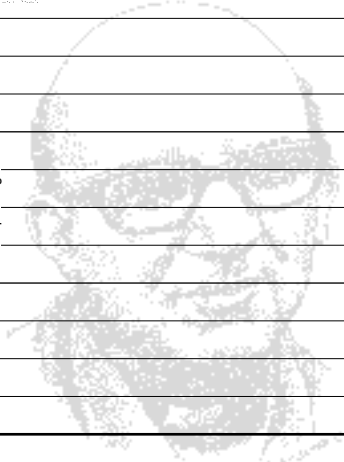
1978: Mor Pau VI.

1987: Els 5 presidents de C.A. firmen els tractats Esquipulas II.

2000: Detenen a Itàlia el major argentí Jorge Olivera per ordre de captura internacional, en relació amb la desaparició d'una jove francesa durant la dictadura militar argentina.

Enrique Angelelli

agost

14

Dijous

Ez 12,1-12 / Sl 77
Mt 18,21-29

Maximilià Kolbe

1816: Mor a presó Francisco de Miranda, prohóm veneçolà, precursor de la independència.

1983: Mor Alceu Amoroso Lima, "Tristão de Athayde", escriptor, filòsof, militant cristià.

1984: Màrtirs camperols de Pucayacu, departament d'Ayacucho, Perú. **30 anys.**

1985: Màrtirs camperols d'Accomarca, departament d'Ayacucho, Perú.

15

Divendres

Ap 11,19a;12.1.3-6a.10ab / Sl 44
1Cor 15,20-27a / Lc 1,39-56

Assumpció

1914: Inauguració del Canal de Panama.

1980: José Francisco dos Santos, president del Sindicat dels Treballadors Rurals a Corrientes (PB), Brasil. Assassinat.

1984: Luís Rosales, líder sindical, i companys, màrtirs de la lluita per la justícia entre els obrers bananers de Costa Rica. **30 anys.**

1989: María Rumalda Camey, catequista i representant del GAM al departament d'Escuintla, Guatemala, capturada il·legalment i desapareguda davant del seu espòs i fills. **25 anys.**

16

Dissabte

Ez 18,1-10.13b.30-32 / Sl 50
Mt 19,13-15

Roc, Esteve d'Hongria

1976: Coco Erbetta, catequista, universitari, màrtir de les lluites del poble argentí.

1993: Màrtirs indígenes yanomamis, de Roraima, Brasil.

2005: Assassinat de Roger Schutz, fundador del moviment ecumènic de Taizé, França.

2006: † Alfredo Stroesner, dictador paraguaià, acusat de crims contra la Humanitat, exiliat al Brasil.

17

20è Diumenge del temps ordinari
Is 56,1.6-7 / Sl 66
Rm 11,13-15.29-32 / Mt 15,21-28

Jacint

1850: San Martín mor a França.

1997: El Moviment dels Sense Terra ocupa dos hisendes a Pontal do Paranapanema, SP, Brasil.

Minvant: 12h26m (UTC) a Taure

21

Dijous

Ez 36,23-28 / Sl 50
Mt 22, 1-14

Pius X

1971: Mauricio Lefevre, missioner oblat canadenc, assassinat durant un cop d'Estat a Bolívia.

22

Divendres

Ez 37,1-14 / Sl 106
Mt 22,34-40

Maria Reina

Dia mundial del folklore.
1988: Jürg Weis, teòleg suís missioner evangèlic, màrtir de la solidaritat amb El Salvador.

23

Dissabte

Ez 43,1-7a / Sl 84
Mt 23,1-12

Rosa de Lima

1948: Fundació del Consell Mundial d'Esglésies.
1975: A Paraguai es crea l'Institut Nacional de l'Indi.

Dia internacional de l'ONU del record del tràfic d'esclaus i la seva abolició.

Blank lined area for notes or reflections.

agost

24

21è Diumenge del temps ordinari
Is 22,19-23 / Sl 137
Rm 11,33-36 / Mt 16,13-20

Bartomeu

1617: Rosa de Lima, patrona i primera santa canonitzada d'Amèrica.

1977: Primer Congrés de les Cultures Negres de les Amèriques.

1980: 17 dirigents sindicals reunits a la finca del bisbat d'Escuintla, Guatemala, desapareguts.

Blank lined area for notes or reflections.

25

Dillans

2Ts 1,1-5,11b-12 / Sl 95
Mt 23,13-22

Josep de Calassanç
Lluís de França

1825: Independència de l'Uruguai. Festa nacional.
1991: Alessandro Dordi Negroni, missioner, màrtir de la fe i la promoció humana, Perú.
2009: La Fiscalia dels EUA decideix investigar casos de possibles tortures de la CIA durant el govern Bush.
Nova: 16h12m (UTC) a Verge

26

Dimarts

2Ts 2,1-3a,14-17 / Sl 95
Mt 23,23-26

Teresa Jornet

1968: Inauguració de la Conferència de Medellín.
1977: Felipe de Jesús Chacón, camperol, catequista, assassinat pels militars, El Salvador.
2005: La Cort Suprema de Xile desafora l'exdictador Pinochet.

27

Dimecres

1Ts 3,6-10,16-18 / Sl 127
Mt 23,27-32

Mònica

1828: L'Acord de Montevideo, patrocinat per la Gran Bretanya, assegura la independència de l'Uruguai.
1847: El superintendent anglès i el rei miskito anuncien l'abolició de l'esclavitud, a la Costa Atlàntica de Nicaragua.
1987: Héctor Abad Gómez, metge, màrtir de la defensa dels DDHH a Medellín, Colòmbia.
1993: La llei 70/93 reconeix els drets territorials, ètnics, econòmics i socials de les comunitats negres de Colòmbia. **20 anys.**
1999: Mor Mons. Hélder Câmara, germà dels pobres, profeta de la pau i l'esperança, Brasil.

Series of horizontal lines for writing notes.

agost

28

Dijous

1Cor 1,1-9 / Sl 144

Mt 24,42-51

Agostí

1994: Jean-Marie Vincent és assassinat a Port-au-Prince, religiós montfortià, compromès amb els drets humans. Durant els 3 anys del govern colpista de Raoul Cédras, més de 100 sacerdots, religiosos i religiosos van ser empresonats o obligats a abandonar les seves parròquies. **20 anys.**

29

Divendres

Jr 1,17-19 / Sl 70

Mc 6,17-29

Martiri de Joan Baptista

1533: «Bateig i execució» d'Atahualpa.
1563: Es crea la Real Audiència de Quito.
1986: Malgrat la prohibició del cardenal de Rio de Janeiro, es desenvolupa la III Trobada de Religiosos, Seminaristes i Sacerdots negres de Rio de Janeiro.

30

Dissabte

1Cor 1,26-31 / Sl 32

Mt 25,14-30

Fèlix, Esteve Zudaire

1985: 300 agents del FBI envaeixen Puerto Rico i arresten a més d'una dotzena de lluitadors per la independència.
1993: Polícies i un esquadró de la mort executen 21 persones a la favela «do Vigário Geral», a Rio de Janeiro.

Dia internacional dels desapareguts.
(Amnistia Internacional i FEDEFAM)

Jean-Marie Vincent

31

Diumenge 22è del temps ordinari

Jr 20,7-9 / Sl 62

Rm 12,1-2 / Mt 16,21-27

Ramon Nonat

1925: Els marines dels EUA acaben una ocupació d'Haití de deu anys.

1962: Independència de Trinitat i Tobago.

1988: Mor Leônidas Proaño, bisbe dels indis, a Riobamba, Equador.

2001: La Cort Interamericana de DDHH condemna Nicaragua per haver violat els drets dels indígenes mayagna de la Costa Atlàntica.

Leônidas Proaño

*Llibertat, llibertat,
obre les ales damunt nostre
i que la veu de la igualtat
sigui sempre la nostra veu.*

(*Samba-enredo* de l'Escola de Samba Imperatriz Leopoldinense – 1989, Rio de Janeiro.

Compositors: Niltinho Tristeza, Preto Jóia, Vicentinho i Jurandir)

Tota expressió artística, sigui quina sigui la seva manifestació concreta (dansa, cinema, arts plàstiques, teatre, poesia), és sempre un gest creador, nascut de l'esperit que habita en nosaltres. I tot gest creador és, en si mateix, alliberador. L'art fascina, i en fascinar transforma la vida. "Una paraula dita amb amor. Això és la poesia", afirma Rubem Alves.

Per tal que hi hagi llibertat, abans ha de ser somiada. Els poetes són els somiadors dels pobles. Són ells els que, juntament amb els místics i els profetes, així que deixen anar la imaginació, fan possible el futur. És per aquest motiu que els místics, els bojós i els poetes fan por i fan tremolar el sistema establert, sigui quin sigui. Els poetes són perillosos.

Per somiar la llibertat cal primerament desitjar-la. És de la passió que neix el desig. Viure apassionadament la vida: aquest és el gran desafiament. Tenir un motiu pel qual viure i morir: aquest és l'únic camí per viure i morir amb dignitat.

Els artistes tenen antenes capaces de captar els senyals invisibles dels desitjos col·lectius. Dins l'ànima de l'artista hi ha una sensibilitat inexplicable, però real, que fa de l'artista un portaveu del poble. "El falso poeta habla de sí mismo, casi siempre en nombre de los otros. El verdadero poeta habla con los otros al hablar consigo mismo", diu Octavio Paz.

Abans que els sociòlegs, els analistes polítics, els economistes o qualsevol altre professional percebin els senyals que oprimeixen un poble, els poetes els endevinen i els exposen a les seves obres. N'és testimoni el *Canto general*, de Pablo Neruda, anunciant el que després els sociòlegs anomenaran "teoria de la dependència a Llatinoamèrica". També n'és testimoni Castro Alves i el seu *Barco negrer*, denunciant una societat esclaucrata, abans que Gilberto Freire expli-

qués com aquesta funciona a *Casa grande e senzala*. O bé Rabindranath Tagore, el gran poeta de l'Índia, inspirador d'un altre gran poeta, creador de gestos poètics i polítics: Gandhi. Tots dos, ànimes bessones d'una mateixa nació, cadascun a la seva manera, van emprendre la llarga marxa cap a la llibertat. Tagore va escriure:

"-Presoner, ¿digue'm qui ha fabricat aquesta irrompible cadena que t'empresona."

"-He sigut jo mateix, va dir el presoner, qui ha forjat aquesta cadena amb tot el meu saber."

Tot art verdader és subversiu. "És fosc però jo canto", va escriure Thiago de Mello, autor també d'aquesta "Cançó de l'amor armat":

No vull fer un poema.

*El que vull és encendre una estrella
per distreure l'esperança
d'en Joel, un company
que és a la presó.*

Aquest és un poema que anuncia la llibertat quan pinten bastos: en temps de dictadura i mort.

El cant més potent de la literatura brasilera, el *Poema brut*, de Ferreira Gullar, és una rierada incontrolable a fi d'exorcitzar l'exili i anunciar el nou dia.

La paraula proclamada, el traç plasmat, la música escoltada i el cos en moviment rítmic tenen un poder catàrtic, alliberador.

Escolta la *Novena simfonia* de Beethoven, contempla el *Guernica* de Picasso, llegeix la *Il·líada* d'Homer, o el *Cant a mi mateix* de Walt Whitman, mira la pel·lícula *Déu* i *El diable a la terra del sol* de Glauber Rocha, i experimentaràs la bellesa inexplicable, la font de l'alliberament interior. És veritat el que diu sant Pau a la Carta als gàlates: "La veritat ens fa

lliures". L'art ens fa trobar la nostra pròpia veritat. I per als que tenim fe en el Déu de la Vida, Déu és la suprema felicitat. Va ser sant Agustí qui va dir: "T'he estimat tard, Bellesa sempre antiga i sempre nova, t'he estimat tard." Poesia, bellesa i llibertat: tres paraules diferents per expressar la mateixa veritat: el Déu més gran, el Déu de tots els pobles. Déu és llibertat.

Tot sistema educatiu hauria de tenir com a objectiu principal desenvolupar al màxim la creativitat que hi ha en el més profund de cada ésser humà.

Educar és alliberar. Paulo Freire continua sent imprescindible. Dir-se, pronunciar la pròpia paraula, això és un acte subversiu i alliberador. Tota educació de veritat ha d'educar per a la llibertat. Això genera la consciència crítica. D'aquí prové la por dels dictadors, i de tot sistema totalitari, als artistes i als poetes. Els místics també són artistes i, per tant, perillosos en qualsevol religió que s'institucionalitza. No és per casualitat que el destí dels profetes, dels místics, dels endevins i dels poetes, sovint, ha estat un destí tràgic: la creu, la foguera, l'exili o la presó.

En aquest temps de tenebra i de tristesa, de dictadura del mercat, cal rescatar la dimensió de la poesia, la subjectivitat subversiva, saber oposar-se a l'alienació col·lectiva que imposa el ramat, ser ovelles fora del ramat, escoltar la pròpia ànima, fer el camí més difícil: "No surtis fora de tu mateix, entra en el més profund de tu mateix. És a dins que hi ha la veritat", va dir sant Agustí. I la veritat ens fa lliures i alliberadors. Tan sols les persones lliures poden alliberar. La poesia és sempre una obertura cap a l'infinit. És per això que allibera. Així ho va dir el poeta Agustín García Calvo:

*Libre te quiero
como arroyo que brinca
de peña en peña,
pero no mía.*

I també va escriure, contra tota tirania, León Felipe:

*Ahora...
Cuando el soldado se afianza bien el casco en la
cabeza,
cuando el arzobispo se endereza la mitra,*

*cuando el retórico saca de nuevo el cartabón para
medir su madrigal;*

ahora...

*cuando el político y el sociólogo, el filósofo y el
artista*

*viran hacia la derecha porque parece que va a
ganar el tirano,*

*muchos pensarán que acuñar este poema en espa-
ñol es un mal negocio,*

*una hazaña sin gloria, un gesto inoportuno y pe-
ligroso.*

No sé si será peligroso, pero no es inoportuno.

La lluita per la llibertat pot ser perillosa, però mai dels mais inoportuna.

El poeta brasiler Paulo Leminski anunciava: "La poesia és la llibertat del meu llenguatge." Ezra Pound afirmava que la poesia, per culpa del seu intens joc de sonoritat i imaginació, hauria de considerar-se com a una de les arts plàstiques.

La poesia, en tant que llenguatge, busca el màxim de llibertat creativa. Aquesta llibertat –definidora de la pròpia art poètica– s'acaba transformant en metàfora de la llibertat humana, que també es realitza dintre dels límits de l'ara i l'aquí, amb el seu constant procés d'actualització dels drets de ciutadania.

Octavio Paz va escriure: "Desde mi adolescencia he escrito poemas y no he cesado de escribirlos. Quise ser poeta y nada más. En mis libros de prosa me propuse servir a la poesía, justificarla y defenderla, explicarla ante los otros y ante mi mismo. Pronto descubrí que la defensa de la poesía, menospreciada en nuestro siglo, era inseparable de la defensa de la libertad. De ahí mi interés apasionado por los asuntos políticos y sociales que han agitado nuestro tiempo."

Va ser Glauber Rocha qui va dir: "L'art i la política són coses absolutes, cal triar i definir-se..." I jo dic: "fes, de l'art, un gest polític; fes, de la política, un poema de veritat... Només així construïrem aquest "altre món possible" que els pobles indígenes anomenaren Sumak Kawsay, que la Bíblia somia com un paradís interminable i per a tothom, i que Jesús de Natzaret, un gran poeta va proclamar com el Regne de Déu, el regnat de la llibertat i de l'amor.

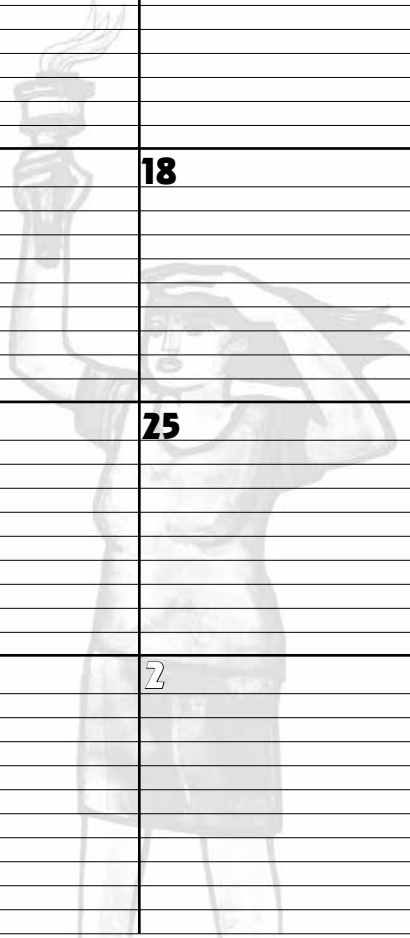
2014

Agost

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
1	Dillans	2	Dimarts	3	Dimecres	4	Dijous
8		9		10		11	
15		16		17		18	
22		23		24		25	
29		30		1		2	

1

Dillans

1Cor 2,1-5 / Sl 118
Lc 4,16-30

Gil
Nit de l'ascensió de Mahoma: és traslladat de La Meca a Jerusalem, d'on va pujar al cel.

1971: Julio Spósito Vitali, estudiant, 19 anys, militant cristià, màrtir de les lluites del poble uruguaià, assassinat per la policia.

1976: Inés Adriana Coblo, militant metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires.

1978: Sorgeix el grup d'Unió i Consciència Negra, després dels Agents de Pastoral Negres.

1979: Jesús Jiménez, camperol, Delegat de la Paraula, màrtir de la Bona Notícia als pobres a El Salvador, assassinat. **35 anys.**

2011: Reinel Restrepo, rector de Marmato (Caldas, Colòmbia), líder de l'oposició a les megaexplotacions miners, assassinat.

2

Dimarts

1Cor 2,10b-16 / Sl 144
Lc 4,31-37

Antolí, Elpidi
Creixent: 11h11m (UTC) a Sagitari

3

Dimecres

1Cor 3,1-9 / Sl 32
Lc 4,38-44

Gregori el Gran
1759: Lisboa expulsa de la colònia als jesuïtes, acusats d' "usurpar tot l'Estat de Brasil".

1976: Mor Ramón Pastor Bogarín, bisbe, fundador de la Universitat d'Asunción, profeta de l'Església al Paraguai.

8

Dillans

Mq 5,1-4a / Sl 12

Mt 1,1-16.18-23

Nativitat de Maria

1522: Juan Sebastián Elcano completa la primera volta al món.
1974: Ford concedeix a Nixon «perdó ple i absolut per tots els delictes que hagués pogut cometre quan ocupava la presidència».

Dia internacional de l'alfabetització.

9

Dimarts

1Cor 6,1-11 / Sl 149

Lc 6,12-19

Pere Claver

1613: Alçament de Lari Qaxa, Bolívia (aimaràs i quítxues s'enfronten als espanyols).

1654: Pedro Claver, apòstol dels esclaus negres a Cartagena, Colòmbia.

1990: Hildegard Feldman, religiosa, i Ramón Rojas, catequista, màrtirs de la fe i el servei als camperols colombians.

Plena: 01h38m (UTC) a Peixos

10

Dimecres

1Cor 7,25-31 / Sl 44

Lc 6,20-26

Nicolau de Tolentino

1924: Els marines ocupen diverses ciutats hondurenyes per donar suport a un candidat presidencial.

1984: Policarpo Chem, delegat de la Paraula, catequista, Verapaz, Guatemala, segrestat i torturat per les forces de seguretat. **30 anys.**

Series of horizontal lines for writing, organized into three columns corresponding to the days of the week.

setembre

11

Dijous

1Cor 8,1b-7.11-13 / SI 138
Lc 6,27-38

Protus i Jacint

1714: Barcelona cau assetjada per les tropes borbòniques després de tres mesos de resistència. Pèrdua de les llibertats i persecució de la llengua catalana. Diada Nacional de Catalunya.

1973: Cop d'Estat a Xile contra el president constitucional Allende.

1981: Sebastiana Mendoza, indígena, catequista, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

1988: Màrtirs de l'església de Sant Joan Bosco, a Port-au-Prince, Haití.

1990: Myrna Mack, antropòloga, lluitadora pels drets humans, assassinada a Guatemala.

2001: Atemptat terrorista contra les Torres Bessones de Nova York i el Pentàgon de Washington.

2008: Matança de camperols a El Porvenir, Pando, Bolívia, a las ordres de terratinents i empresaris amb la connivència del Prefecte Leopoldo Fernández, avui empresonat.

12

Divendres

1Cor 9,16-19.22b-27 / SI 83
Lc 6,39-42

Leonci i Guiu

1977: Martíri de Steve Biko a la presó del règim blanc de Sud-àfrica.

1982: Alfonso Acevedo, catequista, màrtir del servei als desplaçats d'El Salvador.

1989: Valdicio Barbosa dos Santos, sindicalista rural de Pedro Canário (ES), Brasil. **25 anys.**

2001: L'endemà de l'ataca les Torres Bessones, Barbara Lee, congressista per Califòrnia, vota en contra de concedir a Bush poders especials per envair l'Afganistan.

13

Dissabte

1Cor 10,14-22 / SI 115
Lc 6,43-49

Joan Crisòstom

1549: Juan de Betanzos es retracta de la seva opinió anterior que els indis no eren humans.

1589: Rebel·lió sagnant dels maputxes a Xile.

1978: L'ONU aprova una resolució en la qual es reafirma el dret de Puerto Rico a la independència i a la lliure determinació.

1980: Premi Nobel de la Pau a Adolfo Pérez Esquivel, arquitecte argentí, empresonat i torturat.

14

Exaltació de la Santa Creu
Nm 21, 4b-9 / SI 77
Jn 3,13-17

Exaltació de la Creu

1843: Naixement de Lola Rodríguez, autora de l'himne de la insurrecció del 23.9.1868 contra el domini espanyol a Puerto Rico, «la Borinqueña».

1856: Batalla de San Jacinto, derrota dels filibusters de William Walker a Nicaragua.

1992: Comença la I Assemblea del Poble de Déu (APD). Es crea el terme «macroecumenisme».

15

Dillans

Hb 5,7-9 / Sl 30
Jn 19,25-27

- Dolors
- 1810: «Crit de Dolores» a Mèxic.
- 1821: Independència d'Amèrica Central. Festa nacional a tots els països d'Amèrica Central.
- 1842: Afusellen a San José de Costa Rica, Francisco de Morazán, unionista centreamericà.
- 1973: Arturo Hillerns, metge, màrtir dels serveis als pobres a Xile.
- 1974: Antoni Llidó, sacerdot català, desaparegut, màrtir a les presons de Xile. **40 anys.**
- 1981: Pedro Pío Cortés, indígena achí, delegat de la Paraula, Baja Verapaz, Guatemala.

16

Dimarts

1Cor 12,12-14.27-31a / Sl 99
Lc 7,11-17

- Corneli i Cebrià
- 1501: El rei dóna autorització al governador de les illes del Carib per dur-hi esclaus negres.
- 1821: Independència de Mèxic. Festa nacional.
- 1931: Fundació a São Paulo del Front Negre Brasiler, més tard violentament clausurat per Getulio Vargas.
- 1955: Insurrecció civico-militar que derroca el president constitucional Perón.
- 1973: Assassinat del cantautor xilè Víctor Jara.
- 1983: Guadalupe Carney sj, assassinat per l'exèrcit hondureny. Recolliu la seva autobiografia a servicioskoinonia.org/biblioteca.

Dia internacional (ONU) per la capa d'ozó.

Minvant: 02h05m (UTC) a Bessons

17

Dimecres

1Cor 12,31-13,13 / Sl 32
Lc 7,31-35

- Robert Bel-larmino
- 1645: Juan Macías, germà dominic, confessor de la fe i servidor dels pobres al Perú colonial.
- 1980: Mor en accident Augusto Cotto, baptista militant salvadorenc.
- 1981: John David Troyer, missioner menonita dels EUA, màrtir de la justícia a Guatemala.
- 1982: Alirio, Carlos i Fabián Buitrago, Giraldo Ramírez i Marcos Marín, camperols, catequistes de Cocomá, Colòmbia, assassinats.
- 1983: Julián Bac, celebrador, i Guadalupe Lara, catequista, màrtirs a Guatemala.

18

Dijous

1Cor 15,1-11 / Sl 117
Lc 7,36-50

Josep de Cupertino
Dag Hammarskjöld

- 1810: Independència de Xile. Festa nacional.
- 1945: Decret de Getulio Vargas que només permet la immigració al Brasil a persones que «preservin i desenvolupin en la composició ètnica del país la seva ascendència europea».
- 1969: El «Rosariozo». La ciutadania doblega les forces policials a Rosario, Argentina.
- 1998: Miguel Àngel Quiroga, marianista, assassinat per paramilitars, Chocó, Colòmbia.
- 2006: Jorge Julio López, lluitador pels DDHH, primer desaparegut en democràcia, Argentina.

19

Divendres

1Cor 15,12-20 / Sl 16
Lc 8,1-3

Gener

- 1973: Joan Alsina (missioner nascut a Castelló d'Empúries), Omar Venturelli, Etienne Marie Louis Pesle de Menil, sacerdots víctimes de la policia de Pinochet.
- 1983: Independència de San Cristóbal i Nevis.
- 1985: Terratrèmol a la ciutat de Mèxic.
- 1986: Charlot Jacqueline i companys, màrtirs de l'educació alliberadora, Haití.
- 1994: Els EUA desembarquen a Haití per reposar el president Jean Bertrand Aristide. **20 anys.**
- 2001: Yolanda Cerón, directora de la Pastoral Social de la diòcesi de Tumaco, Colòmbia, assassinada pel seu compromís amb els drets humans.

20

Dissabte

1Cor 15,35-37.42-49 / Sl 55
Lc 8,4-15

Andreu Kim, Fausta

- 1519: Hernando de Magallanes salpa de Sanlúcar.
- 1976: És assassinat a Washington l'excanceller del règim popular d'Allende, Orlando Letelier. Gairebé 20 anys després en serà declarat culpable el director de la DINA, Manuel Contreras.
- 1977: Els pobles indis d'Amèrica Llatina fan sentir la seva veu per primera vegada al Palau de les Nacions de Ginebra.
- 1978: Francisco Luis Espinosa, sacerdot i companys màrtirs a Estelí, Nicaragua.
- 1979: Apolinar Serrano, José López, Félix Salas i Patricia Puertas, camperols i dirigents sindicals, màrtirs a El Salvador. **35 anys.**

Joan Alsina

21

25è Diumenge del temps ordinari
Is 55,6-9 / Sl 144
Flp 1,20c-24.27a / Mt 20,1-6

Mateu

- 1526: Arriba el primer europeu a les costes equatorianes.
- 1956: El dictador Anastasio Somoza mor a mans de Rigoberto López Pérez, Nicaragua.
- 1973: Gerardo Poblete Fernández, salesià xilè, assassinat a Iquique per la dictadura de Pinochet.
- 1981: Independència de Belize.

Dia internacional (de l'ONU) de la Pau.

22

Dillans

Pr 3,27-34 / SI 14
Lc 8,16-18

Maurici

1862: Els esclaus dels EUA són alliberats jurídicament.
1973: Miguel Woodward Iriberrí, sacerdot, a Valparaíso, Xile, torturat i assassinat al Buc Esmeralda de l'Armada, per la dictadura de Pinochet.
1977: Eugenio Lyra Silva, advocat popular, màrtir de la justícia, Santa Maria da Vitoria, Brasil.

23

Dimarts

Pr 21,1-6.10-13 / SI 118
Lc 8,19-21

Lli i Tecla

1868: El «crit de Lares», (Puerto Rico): Ramón E. Betances inicia el moviment independentista i emancipador de l'esclavitud.
1905: Mor Francisco de Paula Víctor, negre, considerat sant per la comunitat negra brasilera.
1973: Mor Pablo Neruda.
1989: Henry Bello Ovalle, militant, màrtir de la solidaritat amb el jovent, a Bogotà, Colòmbia.
1993: Sergio Rodríguez, obrer i universitari, màrtir de la lluita per la justícia a Veneçuela.
2008: «Dia del sobrepassament»: vam començar a gastar un 30% de recursos més dels disponibles en el planeta.

24

Dimecres

Pr 30,5-9 / SI 118
Lc 9,1-6

Pere Nolasc

1553: Executen el líder maputxe Caupolicán.
1976: Independència de Trinidad i Tobago.
1976: Marlene Keglér, estudiant i obrera, màrtir de la fe i el servei entre els universitaris de La Plata, Argentina.

Nova: 06h13m (UTC) a Lliura

**Equinocci, de primavera a l'hemisferi Sud
i de tardor al Nord, a les 4h29m**

ALLIBERAMENT I DECOLONIALITAT

ROLANDO VÁZQUEZ

Mèxic

L'anomenada "opció decolonial" porta intrínseca una idea d'alliberament que conjuga l'entendre les formes històriques de dominació i la dignificació de les alternatives que han estat silenciades. Planteja que la globalització del capital, de la lògica del guany sobre la vida comença amb la conquesta europea d'Àfrica, els territoris que el conqueridor va anomenar 'Amèrica'. Aquest procés de conquesta marca el naixement de la modernitat, és a dir del projecte de civilització dominant centrat a Europa, a 'Occident'.

Des d'aquesta comprensió de la història s'entén d'una banda, la continuïtat del sistema de dominació des de la conquesta fins al capitalisme global dels nostres dies. L'opció decolonial ens diu que no hi ha modernitat sense 'colonialitat' (A. Quijano, E. Dussel i W. Mignolo). Això vol dir que en el món dominat pel model occidental, no hi ha hagut progrés sense violència, desenvolupament sense destitució. La 'colonialitat' ens anomena el costat fosc de la modernitat. Aquest nom ens permet veure que els processos de destitució, d'empobriment, d'extracció no són aliens al model històric de la modernitat occidental, sinó que el constitueixen. En el naixement del mercat mundial a la colònia veiem que l'esclavitud colonial afirma la lògica del guany sobre la vida humana. En altres paraules, l'esclavitud colonial mostra amb tota la cruesa el procés de deshumanització i mort al servei del guany. Mentre la modernitat occidental s'autoproclama la defensora de la igualtat, aquesta mateixa modernitat ha dut a les seves entranyes la colonialitat, la destrucció de la vida.

S'esdevé el mateix en la relació amb la natura. El model de l'economia mundial moderna se sustenta en l'extracció, una forma en la qual la natura és entesa com un objecte, com un recurs per a l'explotació. La lògica d'extracció centrada en el guany la tenim també des de l'origen de l'economia colonial fins als megaprojectes del neoliberalisme dels nostres dies. Tornem a dir que no hi ha modernitat sense colonialitat.

La devastació de la natura i l'empobriment de les comunitats vénen acompanyats pel descrèdit, per la

denigració dels sabers i les formes de relacionar-se amb el món que no pertanyen a la modernitat occidental. El coneixement occidental és part fundant del model de dominació. La ciència moderna anomena els altres coneixements ignorància, les arts modernes anomenen les altres folklore, i així successivament. Mentre la modernitat afirma el seu coneixement com el monopoli de la veritat, la colonialitat esborra i denigra els altres coneixements.

Anomenar la colonialitat ens permet reflexionar sobre la denigració i la destitució com a part integral de la modernitat amb els seus models de desenvolupament i utopies de progrés. Així la colonialitat fa que ens preguntem per allò que s'està perdent. ¿Quines són les formes de vida, les formes de relacionar-se amb el món que està violentant la globalització de la modernitat occidental? La pregunta per allò que s'està perdent és crucial en el camí vers un alliberament que cerca obrir alternatives plurals en què s'escoltin les veus silenciades.

Vers això apunta l'Opció Decolonial. Decolonial perquè busca com alliberar-se de la colonialitat. Opció perquè no pretén afirmar-se com una nova universalitat. Alliberar-se de la modernitat/colonialitat significa valorar les múltiples formes de relació amb el món que han estat denigrades. Veiem aquest alliberament en el creixement de les autonomies, com en el cas de les comunitats zapatistes a Chiapas, Mèxic. L'opció decolonial no busca un model únic de futur, una utopia en el sentit modern de la paraula, sinó un món intercultural en el qual se celebri la pluralitat de sabers i formes de vida.

Pensar des de la colonialitat, significa pensar des del patiment i l'experiència viva dels que han estat denigrats i violentats per la modernitat. Pensar des de la colonialitat també significa pensar des de la contextualitat històrica dels processos de destitució i extracció de la vida. Aquí veiem els vasos comunicants entre l'opció decolonial, la teologia de l'alliberament i la filosofia intercultural. Tots ells són pensaments que busquen fundar-se i fer visible l'apressant realitat històrica, la realitat encarnada en la vida de les comu-

nitats violentades, silenciades, empobrides pel model de civilització dominant. En l'experiència i pensament encarnats hi trobem la veu més clara, la crítica més profunda i l'esperança. La Teologia de l'Alliberament en el seu reflexionar ha mostrat el valor d'un pensament contextual, històric i arrelat en l'experiència viva dels qui han estat marginats. Els zapatistes, com tantes altres lluites, ens ensenyen que la dignitat i l'autonomia són el camí de l'esperança.

L'opressió de la modernitat, del capitalisme global, és una opressió que passa per la fragmentació dels móns de vida. És un model que només reconeix i reproduïx una mena de subjecte, el subjecte econòmic, el subjecte que cerca el guany personal. Aquest subjecte econòmic s'ha convertit en la mesura d'allò humà. És un subjecte individualista que cerca el seu propi benefici i que està en competència amb els altres. El seu reconeixement, el seu sentit de superació està construït a través de la propietat, a través de l'apropiació, del consum. Qui no és capaç d'accedir o d'acréixer les seves formes de consum, ha d'enfrontar-se a l'estigma i al rebuig social. Així aquest sistema anomena pobres tots aquells que no són homes econòmics, tots aquells que no són individus consumidors. Els qui viuen en autonomia davant les mercaderies dels mercats globals, són vistos com a pobres, els seus coneixements són desacreditats com a ignorància i es planteja que han de sotmetre's a projectes de desenvolupament que els integren al mercat mundial i els converteixin en homes econòmics: en consumidors. Per al sistema modern/colonial el consumidor és l'única mena de subjecte plenament reconegut.

Hem de preguntar-nos què és allò que s'està perdent en la imposició del model de l'acumulació tant a nivell de la corporació, de l'Estat i de l'individu que busquen acumular. Pensem que allò que s'està perdent són les relacions. El subjecte exemplar dels models de desenvolupament, el subjecte individualitzat, l'individu consumidor, és un subjecte que ha estat escindit, desarrelat, que ha perdut les seves relacions. L'individu consumidor és un subjecte aïllat, separat de les seves relacions amb el món, amb els altres, amb la natura i amb ell mateix. La seva relació al món ha quedat limitada a una relació de propietat; per a ell, el món és una sèrie d'objectes dels quals se n'ha d'apropiar i consumir. És un món sense arrel, sense

memòria.

La modernitat/colonialitat se'ns presenta aleshores com l'època de la pèrdua de les relacions, la pèrdua de la relacionalitat. I aquí estem escoltant el pensament dels pobles originaris que en la seva noció del *Sumak Kawsay*, de la vida en plenitud, ofereix una profunda filosofia de la relacionalitat envers els altres, envers nosaltres mateixos, envers la natura i el cosmos. Davant la racionalitat del pensament modern i el seu fonament en la separació subjecte-objecte, el pensament d'Abya Yala ens planteja la relacionalitat. Així, quan ens preguntem què és allò que està en risc, podem dir que és fonamentalment el pensament i la pràctica viva de la relacionalitat. Avui dia a les lluites socials, particularment en les dels pobles originaris, s'està vivint el pensament de la relacionalitat com a autonomia, com una guia per a l'alliberament.

El model de dominació modern/colonial ha marcat una llarga època de destrucció de la relacionalitat. D'una banda hi ha la pèrdua de la relació del nosaltres amb els altres, on la comunitat és la base del subjecte i no la individualitat; on la relació home-dona no està basada en la separació i la dominació, sinó en la relacionalitat. La justícia dins de la relacionalitat és també l'horitzó dels anomenats "feminismes indígenes". D'altra banda, hi ha la pèrdua de la relacionalitat amb la natura, on la natura no pot ser vista com a objecte i molt menys com a mercaderia. I finalment tenim la pèrdua de la relació interior amb nosaltres mateixos. Aquests tres nivells de la pèrdua de la relacionalitat, en conjugar-se, revelen la pèrdua de la relació de l'ésser humà amb la seva cosmologia, una relació en la qual el subjecte ja no és el centre del món, sinó que se sap arrelat i pertanyent a una comunitat i a una memòria, a una natura que l'alimenta, que l'abriga i que el precedeix, i a una espiritualitat que l'enllaça i li dóna plena consciència d'una vida interior en relació amb la memòria comunal i la natura que el precedeixen.

L'individu consumidor, model d'allò humà en la modernitat capitalista, és el subjecte desarrelat que ha perdut el nosaltres, la relació viva amb el món i que sobreviu en la superfície del desig, sense interioritat i sense cosmologia.

Vist així, l'alliberament és la lluita per dignificar el viure en relació.

2014

Setembre

DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	DI	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
1	2	3	4	5	6	7	22	23	24	25	26	27	28
8	9	10	11	12	13	14	29	30					
15	16	17	18	19	20	21							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
29	Dillans	30	Dimarts	1	Dimecres	2	Dijous
6		7		8		9	
13		14		15		16	
20		21		22		23	
27		28		29		30	

DI Dm Dc Dj Dv Ds Dg   DI Dm Dc Dj Dv Ds Dg   Novembre
1 2   17 18 19 20 21 22 23
3 4 5 6 7 8 9   24 25 26 27 28 29 30
10 11 12 13 14 15 16

OCTUBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
3 Divendres		4 Dissabte		5 Diumenge	
10		11		12	
17		18		19	
24		25		26	
31		1		2	

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

29

Dillans

Dn 7,9-10.13-14 / Sl 137
Jn 1,47-51

Miquel, Gabriel, Rafael

1871: Els benedictins, primera orde religiosa que allibera els seus esclaus al Brasil.

1906: Segona intervenció armada dels EUA a Cuba, que durarà 2 anys i 4 mesos.

1992: La Cambra brasilera destitueix el president Collor.

30

Dimarts

Jb 3,1-3.11-17.20-23 / Sl 87

Jeroni

1655: Coronilla i companys, cacics indígenes, màrtirs de l'alliberament, Argentina.

1974: Carlos Prats, general de l'exèrcit xilè, i la seva esposa, màrtirs de la democràcia, a Xile. **40 anys.**

1981: Honorio Alejandro Núñez, celebrador i seminarista, màrtir pel seu poble hondureny.

1991: Vicente Matute i Francisco Guevara, màrtirs de la lluita per la terra, Hondures.

1991: José Luis Cerrón, universitari, màrtir de la solidaritat entre els joves i els pobres d'Huancayo, Perú.

1991: Cop d'estat contra el president constitucional Jean-Bertrand Aristide, Haití.

1

Dimecres

Jb 9,1-12.14-16 / Sl 87

Teresa del Nen Jesús

1542: Comença la guerra de l'Araucània.

1949: Triomf de la Revolució Xinesa.

1991: Els militars expulsen el president constitucional d'Haití, Aristide, i comença una matança.

1992: Julio Rocca, cooperant italià, màrtir de la solidaritat al Perú.

Dia internacional de les persones d'edat.

Creixent: 20h32m (UTC) a Capricorn

setembre

2

Dijous

Jb 19,21-27 / Sl 26

Lc 10,1-12

Àngels custodis

1869: Naixement de Mahatma Gandhi.

1968: Matança de Tlatelolco, a la Plaça de les Tres Cultures, de Mèxic DF.

1972: La United Brand Company comença a envair el territori Brunka, Hondures.

1989: Jesús Emilio Jaramillo, bisbe d'Arauca, Colòmbia, màrtir de la pau i del servei.

1992: Repressió policiàcia contra els presos de Carandirú, São Paulo: 111 morts i 110 ferits.

Dia internacional per la No Violència (ONU)

3

Divendres

Jb 38,1.12-21;40,3-5 / Sl 138

Lc 10,13-16

Francesc de Borja

1980: Maria Magdalena Enríquez, baptista, secretària de premsa de la Comissió de DDHH, defensora dels drets dels pobres, El Salvador.

1990: Reunificació d'Alemanya.

4

Dissabte

Jb 42,1-3.5-6.12-16 / Sl 118

Lc 10,17-34

Francesc d'Assís

Teodor Fliedner

1555: El concili provincial de Mèxic prohibeix el sacerdotia als indis.

1976: Omar Venturelli, màrtir per lliurar-se als més pobres a Temuco, Xile.

2007: Ingressen a la presó la vídua i els cinc fills de Pinochet per apropiació de fons públics.

Dia mundial de l'Amnistia.

Festa islàmica del Sacrifici, Eid al-Adha.

5

27è Diumenge del temps ordinari

Is 5,1-7 / Sl 79

Flp 4,6-9 / Mt 21,33-43

Plàcid i Mauri

1995: L'exèrcit guatemalenc assassina 11 camperols a la comunitat «Aurora 8 de octubre», per desanimar el retorn dels refugiats exiliats a Mèxic.

Dia internacional de l'ONU dels professors.

6

Dilluns

Gl 1,6-12 / Sl 110
Lc 10,25-37

Bru

William i Tyndal

1981: 300 famílies sense sostre resisteixen el desallotjament a J. Robru, São Paulo.

Dia mundial dels sense sostre (Primer dilluns d'octubre).

7

Dimarts

Gl 1,13-24 / Sl 138
Lc 10,38-42

Roser

Enric Melcior, Muhlenberg

Nostra Sra. del Roser, patrona dels negres, Brasil.

1462: Pius II censura oficialment la reducció d'africans a l'esclavitud.

1931: Naixement de Desmond Tutu, arquebisbe negre sud-africà, premi Nobel de la Pau.

1973: Màrtirs de Lonquén, Xile.

1978: José Osmán Rodríguez, camperol Delegat de la Paraula, màrtir a Hondures.

1980: Manuel Antonio Reyes, capellà, màrtir per lliurar-se als pobres, a El Salvador.

2001: Els EUA comencen la invasió de l'Afganistà.

8

Dimecres

Gl 2,1-2.7-14 / Sl 116
Lc 11,1-4

Tais i Pelàgia

1970: Néstor Paz Zamora, seminarista, universitari, fill d'un general bolivià, màrtir de les lluites d'alliberament del seu poble.

1974: Es reuneix a Asunción el Primer Parlament Indígena Amèrica del Con Sud.

1989: Mor Penny Lernoux, periodista, defensora dels pobres d'Amèrica Llatina.

Dia Internacional contra els desastres naturals.
Segon dimecres d'octubre

Eclipsi total de lluna, visible a Àsia i Amèrica

Plena: 11h50m (UTC) a Àries

Series of horizontal lines for writing.

9

Dijous

Gl 3,1-5 / Int. Lc 1

Lc 11,5-13

Dionís, Lluís Beltrán

1581: Mor Luis Beltrán, missioner espanyol a Colòmbia, dominic, predicador, patró principal de Colòmbia.

1967: Ernesto Che Guevara, metge, guerriller, internacionalista, assassinat a Bolívia.

Dia internacional de l'ONU del correu

Festa jueva del Suckot

10

Divendres

Gl 3,7-14 / Sl 110

Lc 11,15-26

Tomàs de Villanueva

1987: I Trobada dels Negres del Sud i Sud-est del Brasil, a Rio de Janeiro.

2007: Cadena perpètua per a Christian Von Wernich, capellà dels torturadors a l'Argentina.

Dia mundial de l'ONU de la salut mental.

11

Dissabte

Gl 3,22-29 / Sl 104

Lc 11,27-28

Soledat Torres Acosta

1531: Mor Ulrico Zwinglio, a Suïssa.

1629: Luis de Bolaños, franciscà, precursor de les reduccions índigenes, apòstol dels guaranis.

1962: S'inaugura el Concili Vaticà II.

1976: Marta González de Baronetto i companys, màrtirs del servei, Córdoba, Argentina.

1983: Benito Hernández i companys, índigenes, màrtirs de la terra a Hidalgo, Mèxic.

Horizontal lines for writing, spanning the width of the page.

12

28è Diumenge del temps ordinari

Is 25,6-10a / Sl 22

Ftp 4,12-14.19-20 / Mt 22,1-14

Pilar, Serafi

Crit dels exclosos a diversos països d'A.L.

Ntra. Sra. *Aparecida*, negra, Patrona de Brasil.

1492: A les 2 a.m. Colom entreveu l'illa Guanahaní, a la qual anomenarà San Salvador (avui Watling).

1909: Afusellament del pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia a Barcelona.

1925: Desembarquen 600 marines a Panamà.

1958: Primers contactes amb els índigenes Ayoreos (Paraguai).

1976: Juan Bosco Penido Burnier, jesuïta missioner, màrtir de la caritat, Ribeirão Bonito, MG, Brasil.

1983: Marco Antonio Orozco, pastor evangèlic, màrtir de la Causa dels pobres a Guatemala.

13

Dillans

Gl 4,22-24,26-27 / Sl 112
Lc 11,29-32

Eduard

1987: 106 famílies sense terra ocupen hisendes a diversos punts de Rio Grande do Sul, Brasil.

14

Dimarts

Gl 5,1-6 / Sl 118
Lc 11,37-41

Calixt

1964: Martin Luther King Jr. es converteix en el guanyador més jove del Premi Nobel de la Pau per la seva lluita no violenta contra el racisme als EUA.
1973: 77 universitaris morts i centenars de ferits per demanar un govern democràtic a Tailàndia.

Yom Kippur jueu

15

Dimecres

Gl 5,18-25 / Sl 1
Lc 11,42-46

Teresa d'Àvila

1535: Pedro de Mendoza s'endinsa al Río de la Plata amb 12 vaixells i 15.000 homes.
1980: El president Figueiredo expulsa del Brasil el sacerdot italià Víctor Miracapillo.
1994: Aristide retorna al poder a Haití després de la interrupció pel cop militar de Raoul Cedras. **20 anys.**
2008: General Sergio Arellano Stark, cap de la Caravana de la Mort, enviat a presó 35 anys després, Xile.
Minvant: 20h12m (UTC) a Cranc

Series of horizontal lines for writing notes.

octubre

Series of horizontal lines for writing notes.

16

Dijous

Ef 1,1-10 / Sl 97
Lc 11,47-54

Margarida Ma Alacoque
1952: Es crea la CNBB, Conferència Nacional de Bisbes Brasilers (catòlics).
1992: Es concedeix el premi Nobel de la Pau a Rigoberta Menchú.
1997: Fulgêncio Manoel da Silva, líder sindical i polític, assassinat a Santa Maria da Boa Vista, Brasil.
1998: Pinochet és detingut a Londres. Més de 3100 persones van ser torturades, desaparegudes i/o assassinades durant els 17 anys que va durar la seva dictadura. 2008: Garzón obre la primera causa contra el franquisme.

Dia mundial de l'alimentació (FAO, 1979).

17

Divendres

Ef 1,11-14 / Sl 32
Lc 12,1-7

Ignasi d'Antioquia
1806: Mor Jean-Jacques Dessalines, cap de la revolució d'esclaus a Haití que va ser exemple per a tota Amèrica.
1945: La mobilització popular impedeix el cop anti-Perón a l'Argentina.
2003: Derrocament de Gonzalo Sánchez de Lozada, president de Bolívia, per alçament popular.

Dia mundial per a l'eradicació de la pobresa.

18

Dissabte

2Tm 4,9-17a / Sl 144
Lc 10,1-9

Lluç evangelista
1859: Alçament antiesclavista a Kansas, EUA.
1977: Matança de la sucrera Aztra, Equador. Més de 100 morts, per protestar contra l'empresa que no els pagava.
1991: "Tortura, nunca mais" identifica 3 víctimes enterrades clandestinament a São Paulo.

19

29è Diumenge del temps ordinari
Is 45,1.4-6 / Sl 95
1Ts 1,1-5b / Mt 22,15-21

Pere d'Alcàntara
Pau de la Creu

1970: Mor a Mèxic Lázaro Cárdenas, patriota mexicà.
2001: Digna Ochoa, advocada, assassinada pel seu compromís, al Centre de DDHH Agustín Pro, Mèxic D.F.

23

Dijous

Ef 3,14-21 / Sl 32
Lc 12,49-53

Joan de Capestrano
Santiago de Jerusalem

1981: Marco Antonio Ayerbe Flores, estudiant universitari, Perú.

1986: Vilmar José de Castro, agent de pastoral i militant per la terra, assassinat a Caçú, Goiás, Brasil, per la UDR dels terratinents.

1987: João «Ventinha», posseïro a Jacundá (PA), Brasil, assassinat per tres pistolers.

Nova: 22h56m (UTC) a Escorpi

24

Divendres

Ef 4,1-6 / Sl 23
Lc 12,54-59

Antoni Ma Claret,
arquebisbe de Santiago de Cuba

1945: Comença a existir oficialment l'ONU. Dia de l'ONU.

1977: Juan Caballero, sindicalista porto-riqueny, assassinat per esquadrons de la mort.

2005: Mor Rose Park símbol de la lluita per la igualtat racial als EUA.

2009: Víctor Gálvez, catequista, promotor de DDHH, assassinat per la seva resistència a les multinacionals mineres i d'electricitat. Malacatán, San Marcos, Guatemala.

Dia de les Nacions Unides.

Aniversari de la signatura de la seva Carta (1945).

Dia mundial d'informació sobre el desenvolupament

Setmana pel desarmament (ONU) Oct., 24-30.

25

Dissabte

Ef 4,7-16 / Sl 121
Lc 13,1-9

Crisant, Gaudenci

1887: Un sector de l'exèrcit brasiler, solidari amb la lluita popular, es nega a ser utilitzat per destruir els palenques dels negres.

1975: Wladimir Herzog, periodista, assassinat per la dictadura militar a São Paulo.

1983: Els EUA envaeixen Granada i posen fi a la revolució del New Jewel Movement.

1987: Carlos Páez i Salvador Ninco, indígenes; Luz Estela i Nevarado Fernández, obrers, Colòmbia.

1988: Alejandro Rey i Jacinto Quiroga, agents de pastoral, màrtirs de la fe, Colòmbia.

1989: Jorge Párraga, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la causa dels pobres, Perú.

2002: Mor Richard Shaull, teòleg de l'alliberament presbiterià, missioner a Colòmbia i el Brasil.

Any nou islàmic: 1436

26

30è Diumenge del temps ordinari
Ex 22,20-26 / Sl 17
1Ts 1,5c-10 / Mt 22,34-40

Felicitíssim, Evarist

Felip Nicolai, Johann Heemann, Paul Gerhard

1981: Ramón Valladares, secretari administratiu de la Comissió de drets humans a El Salvador, assassinat.

1987: Herbert Anaya, advocat, màrtir dels Drets Humans a El Salvador.

2011: Carmelo Astiz i 15 militars més són condemnats a penes de presó perpètua i 25 anys per la seva repressió en la dictadura argentina.

27

Dillans

Ef 4,32-5.8 / Sl 1
Lc 13,10-17

Gustau

1553: Mor a la foguera Miquel Servet, condemnat tant per catòlics com per protestants, màrtir de les llibertats de pensament, de consciència i d'expressió.

1866: Pau de Black Hills entre Xeiennes, Sioux i Navajos, i l'exèrcit dels EUA.

1979: Independència de San Vicente i les Granadines. Festa nacional.

2010: Mor Néstor Kirchner, president d'Argentina que impulsà el judici als crims de la Dictadura.

2011: Sentència per la Megacausa ESMA, el major centre de tortura i extermini argentí. Cadena perpètua per Alfredo Astiz, 'àngel de la mort', i 15 represors més.

28

Simó i Judes

Processó del Senyor Negre dels Miracles (Crist) a Lima, segons la tradició afroperuana.

1492: Colom arriba a Cuba en el seu primer viatge.

1880: Naixement de Luisa Capetillo. Va participar a la creació de la Federació Lliure dels Treballadors de Puerto Rico. Va advocar pel socialisme, l'emancipació de l'ésser humà i de la dona.

1986: Mauricio Maraglio, missioner, màrtir de la lluita per la terra, Brasil.

Dimarts

Ef 2,19-22 / Sl 18
Lc 6,12-19

Narcís

1626: Els holandesos compren als indis l'illa de Manhattan per 24 dòlars.

1987: Manuel Chin Sooji companys, camperols i catequistes màrtirs a Guatemala.

1989: Matança dels pescadors d'El Amparo, Veneçuela.

Dimecres

Ef 6,1-9 / Sl 144
Lc 13,22-30

30

Dijous

Ef 6,10-20 / Sl 143
Lc 13,31-35

Alfons Rodríguez

1950: Insurrecció nacionalista a Puerto Rico, dirigida per Pedro Albizu Campos.

1979: Santo Dias da Silva, 37 anys, líder sindical, metal·lúrgic, militant de la pastoral obrera, màrtir dels obrers brasilers. **35 anys.**

1983: Raúl Alfonsín és elegit a l'Argentina després de la dictadura dels militars.

1987: El Congrés de Nicaragua aprova l'Estatut d'Autonomia de les Regions del Carib, primera autonomia multiètnica d'Amèrica Llatina.

1999: Dorcelina de Oliveira Folador, persona amb una discapacitat física, del Moviment Sense Terra, alcaldessa de Mundo Novo, Brasil, assassinada. **15 anys.**

31

Divendres

Flp 1,1-11 / Sl 110
Lc 14,1-6

Dia de la Reforma protestant

1553: Apareix la primera comunitat negra d'Amèrica Llatina que no va experimentar l'esclavitud, a Esmeraldas, Equador. El seu líder: Alonso Illescas.

1973: José Matías Nanco, pastor evangèlic, i companys, màrtirs de la solidaritat, Xile.

Dia universal de l'estalvi.

Creixent: 01h48m (UTC) a Aquari

1

Dissabte

Ap 7,2-4.9-14 / Sl 23
1Jn 3,1-3 / Mt 5,1-12 a

1950: Els nacionalistes porto-riquenys Oscar Collazo i Griselio Torresola ataquen la Casa Blair com a part de l'Alçament de Jayuya.

1974: Florinda Soriano, Doña Tingó, de les Lligues Agràries, màrtir del poble dominicà. **40 anys.**

1979: Matança de Tots Sants, La Paz, Bolívia. **35 anys.**
1981: Simón Hernández, indígena Achi, delegat de la Paraula, camperol, Guatemala.

1981: Independència d'Antigua i Barbuda. Festa nacional.

2004: L'exèrcit xilè reconeix la responsabilitat en els crims comesos durant la dictadura de Pinochet.

2

31è Diumenge del temps ordinari
Jb 19,1.23-27a / Sl 24
Flp 3,20-21 / Mc 15,33-39;16,1-6

Fidels Difunts

1979: Primera Trobada de les Nacionalitats i Minories (Cuzco). **35 anys.**

DESENVOLUPAMENT I LLIBERTAT

JORDI DE CAMBRA

Universitat de Girona, Catalunya.

El títol de l'article que se m'ha demanat dona peu a començar-lo fent referència al llibre d'Amartya Sen *Desenvolupament i Llibertat*. Aquesta referència està justificada per la influència que Sen, juntament al no tan citat Mahbub ul-Haq, ha exercit en els *Informes sobre Desenvolupament Humà* del PNUD. Comparteixo algunes de les tesis generals de Sen, no pas sempre originals seves, entre les que destaco les següents: l'expansió de la llibertat és tant la finalitat principal del desenvolupament com el seu mitjà principal; l'eliminació de la manca de llibertats fonamentals és una part constitutiva del desenvolupament.

No obstant, quan Sen concreta les llibertats fonamentals de participació política i econòmica, apareix la meua oposició a les seves consideracions. Ni la llibertat política pot quedar reduïda a la minvada participació electoral en la deslegitimada pseudodemocràcia representativa partitocràtica, ni la llibertat econòmica es basa en la llibertat per participar en els mercats que, segons Sen, contribueix de manera significativa per ella mateixa al desenvolupament. La llibertat de participació econòmica està, fins i tot des d'un criteri estrictament liberal, més restringida que mai en uns mercats capitalistes cada vegada més oligopolistes i negadors, per tant, del lliure mercat. I, mentre el mercat de la força de treball convertida en mercaderia estigui sotmès a la relació d'exploació exercida pels propietaris del capital sobre els propietaris de la força de treball, no hi haurà llibertat econòmica sinó servitud socioeconòmica sota l'aparent llibertat de vendre la força de treball en el mercat de treball.

L'ambigu discurs de Sen (llibertat de mercat sense excloure la intervenció de l'Estat quan pot enriquir la vida humana), la seva ponderació de l'anomenada llibertat de mercat i la seva inexistent oposició a l'imperi del mercat capitalista com a causant fonamental de l'actual manca de llibertats polítiques i econòmiques, el posicionen (de la mateixa manera que als *Informes* del PNUD) com a un reformista del capitalisme que, en el millor dels casos, ens ofereix una recerca d'un capitalisme amb rostre humà o un

"desenvolupament" dins la servitud capitalista. Això no implica deixar de reconèixer les aportacions dels Informes del PNUD i la seva crítica, tot i que molt limitada, del paradigma hegemònic del desenvolupament.

El concepte de llibertat: qüestions per debatre.

Llibertat es contraposa a necessitat o determinisme. Per exemple, en la concepció kantiana es distingeix entre el regne de la naturalesa, en el qual hi ha un complet determinisme, i el regne de la moral, en què apareix la llibertat. En aquest sentit, la llibertat és una facultat exclusivament humana.

Llibertat és la facultat de l'ésser humà d'obrar d'una manera o d'una altra conforme a la seva pròpia determinació, fet pel qual és responsable dels seus actes. És l'estat en què no s'està sotmès a la voluntat d'un altre i que suposa l'absència de coacció per fer una cosa o una altra. Podem distingir, doncs, dues formulacions de la llibertat: positiva ("llibertat per a") i negativa ("llibertat de", alliberar-nos de, llibertat com a independència de coaccions). En aquest últim sentit llibertat s'oposa a servitud. Les formulacions positiva i negativa, són oposades o complementàries?, augmenta necessàriament la llibertat si disminueix la no-llibertat, la servitud o la coacció?

També s'entén la llibertat com a llibertat d'elecció: no hi ha llibertat sense possibilitat d'elecció. Però, consisteix la llibertat únicament en poder elegir? Per exemple, per als escolàstics la llibertat consisteix en "elegir bé".

Contra l'èmfasi individualista de la idea de llibertat: l'individu lliure només pot existir en una societat lliure: puc ser lliure jo si no som tots lliures?, és la lluita per la llibertat un compromís social?, es poden separar llibertat, solidaritat i justícia social?

Llibertat i desenvolupament: caràcter històric de les llibertats i de les necessitats humanes.

El concepte de llibertat és històric i està condicionat per les diverses dinàmiques socials i culturals. L'escala de llibertat i no-llibertat es transforma his-

tòrica, social i culturalment.

Per a **Sen**, el subdesenvolupament és entès en un sentit ampli com la manca de llibertat i el desenvolupament és un procés consistent en eliminar la manca de llibertats i en estendre les llibertats fonamentals que els individus tenen raons per valorar.

Per a Ralph **Dahrendorf**, l'oposició de les formulacions "negativa" i "positiva" del concepte de llibertat només s'aplica si s'entén, restrictivament, la llibertat com a mera possibilitat d'autorealització de l'ésser humà. L'absència de coaccions arbitràries no comporta que aquesta pugui o estigui capacitada per aprofitar les oportunitats que se li ofereixen. Això la porta a distingir el concepte problemàtic de llibertat (la llibertat existeix en una societat que eximeix l'ésser humà de totes aquelles limitacions que no provenen de la seva mateixa naturalesa) del concepte assertiu de la llibertat (la llibertat només existeix si s'aprofiten les oportunitats d'autorealització, adquirint forma en la conducta efectiva de les persones). Aquesta darrera és la que vinculo constitutivament a la concepció del desenvolupament que defenso.

Per a Max **Horkheimer**, la llibertat positiva no augmenta necessàriament en la mateixa mesura en que desapareix la no-llibertat. El grau de llibertat no ve determinat només per les possibilitats objectives, que sorgeixen en eliminar barreres, sinó també per la llibertat subjectiva, per la consciència independent, per la disposició interior de qui en fa ús. Horkheimer, fa ja mig segle, va elaborar un argument que podem aplicar avui a amplis sectors de les societats consumistes dels països mal anomenats "desenvolupats" i de les classes acomodades (material i ideològicament) dels anomenats països emergents i dels països qualificats eufemísticament d'"en vies de desenvolupament". Segons Horkheimer, com més se satisfacen les necessitats materials immediates, més es necessita una consciència independent per fer ús de la llibertat material ja aconseguida. Deixar-se dirigir pel colossal mecanisme de manipulació, a través de la publicitat i els mitjans de comunicació de masses, és una forma d'adaptació a una societat materialista i consumistament embrutida. Amb la satisfacció de necessitats materials no s'aconsegueix alhora el desig de fer quelcom just ("elegir bé" en el sentit escolàstic esmentat més amunt) a partir d'allò materialment aconseguit.

D'altra banda, ens enfrontem a la contradicció interna entre llibertat material i espiritual: la llibertat material i objectiva no ha comportat simultàniament el progrés de la llibertat interior, subjectiva, fins i tot més aviat ha tendit a disminuir amb el "progrés" material en els països econòmicament "desenvolupats".

Herbert **Marcuse** va més enllà quan es pregunta: ¿com pot satisfer l'individu les seves necessitats sense reproduir la seva dependència respecte d'un aparell d'explotació que, en satisfer les seves necessitats perpetua la seva servitud? L'adveniment d'una societat lliure necessita un canvi qualitatiu que comporta la modificació de les necessitats: necessitats molt diferents, fins i tot antagòniques, d'aquelles que prevalen en les societats explotadores. Canvi en la "naturalesa" de l'ésser humà que és possible perquè el progrés tècnic ha assolit un estadi en el qual les necessitats bàsiques poder ser universalment satisfetes. El creixement de les forces productives suggereix possibilitats de llibertat humana molt diferents i més enllà de les avui assolides. Però el món de la llibertat humana no pot ser construït per les societats establertes que generen necessitats, satisfaccions i valors que reprodueixen la servitud de l'existència humana. Aquesta servitud "voluntària" (en tant que és introjectada en els individus per les societats productivistes-consumistes) només pot trencar-se mitjançant una pràctica política de metòdic despreniment i rebuig de l'ordre establert amb mires a una radical transvaluació dels valors. Gran Rebuig de les regles del joc, de la confiança en la bona voluntat de l'ordre establert, dels seus falsos i immorals consols, de la seva cruel i obscena abundància que perpetua la misèria de la gran majoria mentre exigües minories balafien i satisfan necessitats supèrflues. La construcció d'una societat lliure depèn del predomini de la necessitat vital d'abolir els sistemes de servitud establerts i del compromís vital, de la lluita, pels valors qualitativament diferents d'una existència humana lliure. La transició de la servitud a la llibertat pressuposa l'abolició de les institucions i dels mecanismes de repressió. I aquesta abolició pressuposa el predomini de la necessitat d'alliberament, el sorgiment d'una nova mena d'home amb un impuls vital envers l'alliberament.

2014

Octubre

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg
		1	2	3	4	5	20	21	22	23	24	25	26
6	7	8	9	10	11	12	27	28	29	30	31		
13	14	15	16	17	18	19							

Dillans		Dimarts		Dimecres		Dijous	
27	Dillans	28	Dimarts	29	Dimecres	30	Dijous
3		4		5		6	
10		11		12		13	
17		18		19		20	
24		25		26		27	

Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	Dl	Dm	Dc	Dj	Dv	Ds	Dg	<i>Desembre</i>
1	2	3	4	5	6	7	22	23	24	25	26	27	28	
8	9	10	11	12	13	14	29	30	31					
15	16	17	18	19	20	21								

NOVEMBRE

Divendres		Dissabte		Diumenge	
Divendres		Dissabte		Diumenge	
31		1		2	
7		8		9	
14		15		16	
21		22		23	
28		29		30	

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	

6

Dijous

Flp 3,3-8a / Sl 104
Lc 15,1-10

Leonard

1866: El decret imperial núm. 3275 allibera els esclaus de la nació que estiguin disposats a defensar el Brasil a la guerra contra el Paraguai.

1988: José Ecelino Forero, agent de pastoral, màrtir de la fe i del servei a Colòmbia.

Dia Internacional de l'ONU per a la Prevenció de l'Explotació del Medi Ambient en la Guerra.

Plena: 21h23m (UTC) a Taure

7

Divendres

Flp 3,17-4,1 / Sl 121
Lc 16,1-8

Ernest

John Christian Frederik Heyer

1513: Ponce de León pren possessió de Florida.

1917: Triomfa la insurrecció obrera i camperola a Rússia i comença la primera experiència de construcció del socialisme en el món.

1962: Mor Leonor Roosevelt, activista pels DDHH i primera dama dels EUA.

1978: Antonio Ciani. Dirigent estudiantil de l'AEU a Guatemala. Desaparegut.

1983: Augusto Ramírez Monasterio, franciscà, màrtir de la defensa dels pobres, Guatemala.

8

Dissabte

Flp 4,10-19 / Sl 111
Lc 16,9-15

Deodat

1546: Rebel·lió dels cupules i els chichunchelos contra els espanyols a Yucatán.

1976: Carlos Fonseca cau a Zinica.

1987: Màrtirs indígenes de Pai Tavveterá, Paraguai.

9

32è Diumenge del temps ordinari
Sb 6,12-16 / Sl 62
1Ts 4,13-18 / Mt 25,1-13

Teodor

1938: Nit dels vidres trencats, comença la violència antisemita a Alemanya.

1977: Justo Mejía, sindicalista camperol i catequista, màrtir de la fe a El Salvador. 1984: Primera Trobada dels Religiosos, Seminaristes i Capellans Negres de Rio de Janeiro. **30 anys.**

1989: Cau el mur de Berlín. **25 anys.**

10

Dillans

Lleó el Gran

Tit 1,1-9 / SI 23
Lc 17,1-6

1483: Naixement de Luter, a Alemanya.

1969: El govern brasiler prohibeix la publicació de notícies sobre indis, guerrilla, moviment negre i contra la discriminació racial.

1980: Policiano Albeño, pastor evangèlic, i Raúl Albeño, màrtirs de la justícia, El Salvador.

1984: Alvaro Ulcué Chocué, sacerdot indígena páez, assassinat a Santander, Colòmbia. **30 anys.**

1996: Jafeth Morales López, militant popular colombià, animador de CEBs, assassinat. 2004: La Comissió Nacional sobre Tortura lliura al president de Xile el testimoni de més de 35.000 víctimes de la dictadura de Pinochet.

11

Dimarts

Martí de Tours

Soren Kierkgaard

1983: Sebastián Acevedo, militant, màrtir de l'amor filial al poble xilè.

12

Dimecres

Josafat

1838: Abolició de l'esclavitud a Nicaragua.

1980: Nicolás Tum Quistán, catequista ministre de l'eucaristia, màrtir de la solidaritat, Guatemala.

2008: El jutge Baltasar Garzón ordena investigar les execucions de l'època franquista a Espanya.

Tit 3,1-7 / SI 22
Lc 17,11-19

20

Dijous

Ap 5,1-10 / Sl 149
Lc 19,41-44

Fèlix de Valois, Octavi

1542: Les Lleis Noves regulen les *encomiendas* d'índis. Suprimides el 1545 romanen de fet fins 1710.

1695: Mort-martiri de Zumbi dels Palmars. Líder dels Palenques de Palmars. Dia nacional brasiler de la Consciència Negra.

1976: Guillermo Woods, sacerdot missioner, excombatent nord-americà al Vietnam, màrtir i servidor del poble de Guatemala

2000: Condemnat a cadena perpètua Enrique Arancibia, exagent de la DINA xilena, per atemptar contra el general Prats a Buenos Aires el 30.09.1974.

Dia internacional dels Drets del Nen.

Dia mundial per la industrialització d'Àfrica.

21

Divendres

Ap 10,8-11 / Sl 118
Lc 19,45-48

Presentació de Maria

1831: Colòmbia es proclama Estat sobirà, dissolent-se la Gran Colòmbia.

1966: Fundació de l'Organització Nacional de Dones de Chicago.

1975: Mataça de camperols per mercenaris contractats pels latifundistes a La Unión, Hondures.

Dia mundial de la televisió (ONU).

22

Dissabte

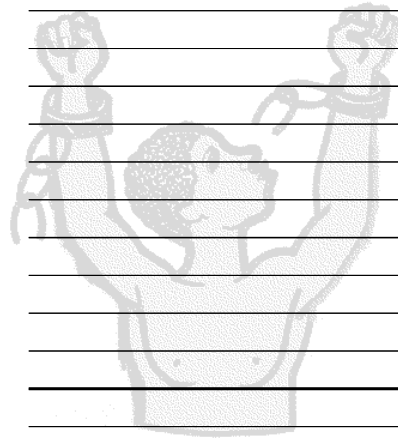
Ap 11,4-12 / Sl 143
Lc 20,27-40

Cecília

1910: João Cândido, l'«almirall negre», lidera la «Revolta de la Chibata» a Rio de Janeiro.

1980: Trinidad Jiménez, coordinador de catequistes i animador de CEB, assassinat per la policia d'Hisenda en el pati on es reunia la comunitat, El Salvador.

Nova: 12h32m (UTC) a Sagitari

23

Jesucrist Rei de l'Univers
Ez 34,11-12-15-17 / Sl 22
1Cor 15,20-26-28 / Mt 25,31-46

Climent

1927: Miguel Agustín Pro, assassinat, amb tres laics, per ordre del president de Mèxic Plutarco Elías Calles, durant la persecució religiosa de l'època dels cristeros.

1974: Amílcar Oviedo D., líder obrer, Paraguai. **40 anys.**

1980: Ernesto Abrego, rector, desaparegut amb 4 dels seus germans a El Salvador.

24

Dillans

Ap 14,1-3,4b-5 / Sl 23

Lc 21,1-4

Andreu Dung-Lac

1590: Agustí de La Corunya, bisbe de Popayán, desterrat i empresonat per defensar els indis.

1807: Mor José Brandt, cap de la nació Mohawk.

1980: El Tribunal Russel considera 14 casos de violació de drets humans contra indígenes.

25

Dimarts

Ap 14,14-19 / Sl 95

Lc 21,5-11

Joan Berchmans

1984: Màrtirs camperols de Chapi i Lucmahuayco, Perú.

Isaac Wats

1808: Es signa una llei que concedeix terres a tots els estrangers no negres que vagin al Brasil.

1960: Assassinat de les germanes Mirabal a la República Dominicana.

1975: Independència de Surinam. Festa nacional.

1983: Marçal de Sousa, Tupá'í, indígena, màrtir de la lluita per la terra dels seus germans, que havia parlat amb Joan Pau II a Manaus el 1980. Assassinat.

Dia internacional contra la Violència i l'Explotació de la dona.

26

Dimecres

Ap 15,1-4 / Sl 97

Lc 21,12-19

30 anys.

LLIBERTAT I NEOLIBERALISME

NÉSTOR O. MÍGUEZ

Buenos Aires, Argentina

Fa gairebé dos mil anys que l'apòstol Pau escrivia: "Vosaltres, germans, heu estat cridats a la llibertat. Però mireu que aquesta llibertat no sigui un pretext per a satisfer els desigs terrenals. Més aviat, per l'amor, feu-vos servents els uns dels altres. En efecte, tota la Lleï troba la seva plenitud en un sol precepte: Estima els altres com a tu mateix. Perquè, si us mossegueu i us devoreu mútuament, penseu que acabareu destruint-vos. Ara, doncs, jo us dic: comporteu-vos d'acord amb l'Esperit i no satisfareu els desigs terrenals". (Gàl 5, 13-16).

Més enllà de les dubtoses interpretacions que la darrera frase ha rebut al llarg de la història, crec poder afirmar que hi ha d'haver poques expressions més clares contra la proposta neoliberal que avui ens envaeix. Molt abans que la cultura dominant s'amarés d'individualisme i consumisme, ja Pau de Tars va intuir el perill que produiria per als humans una lectura egoista de la llibertat, associada a un esperit de competència.

Si la fe cristiana va tenir els seus apòstols, també el neoliberalisme els té. Un dels seus primers i més influents portaveus, Friedrich von Hayek, ho va exposar clarament: sustenta la idea que només l'individualisme extrem i un sentit absolut de la propietat privada realitzen la vocació humana. En la seva concepció, els instints gregaris i la solidaritat són formes primitives de ser humà, etapes anteriors en el camí de la civilització. Per assumir la veritable realització final (gairebé plantejada en termes evolucionistes) de l'espècie humana cal afirmar la seva racionalitat profundament individualista. La qual expressa la seva condició "natural". Es pot dir que aquest ser "per a un mateix", no té a veure amb la seva consciència de ser, sinó amb el seu inescapable egoisme, un il·limitat afany de possessió. La persona "és" en la mesura que posseeix. Ser lliure és ser propietari. Només la lliure competència en totes les esferes de la vida produeix la veritable llibertat. Això és un "do" del lliure mercat, i qualsevol interferència no fa sinó alterar les possibilitats d'expressió de la persona.

Quan intentem organitzar les coses des d'altres principis i es posen regles alienes a aquest joc

d'interessos, ens diu Hayek, només compliquem les coses i el resultat és confusió, opressió i misèria. La "invisible mà del mercat" s'ha de salvaguardar de qualsevol interferència. Per tant l'Estat (i, per tant, la política) s'han de reduir a la seva mínima expressió. I així mateix amb els sindicats, perquè coarten la llibertat de negociació entre el patró i l'operari en incloure interessos corporatius aliens al mateix mercat (com si el mercat de treball subsistís només en la contractació individual). Les altres institucions han d'existir tot just el necessari per tal que el mercat operi lliurement. L'Estat compleix una funció policial que garanteix la propietat dels propietaris (sense indagar com arriben a ser-ho), i allà s'ha d'acabar la seva ingerència. "Menys Estat, més llibertat", és el crit d'aquest anarquisme dels poderosos.

Per descomptat, representa els interessos de les classes riques, les que acaparen més del 85% dels béns i serveis a nivell mundial, tot i que només constitueixen menys del 15% de la població. Aquesta elit global imposa els seus desitjos i formes de consum a la resta. Així, el 85% restant és arrossegat a pensar que la bona vida és consumir allò que consumeixen els rics, i queden captivats per aquest desig. Aquesta és la nova forma de l'esclavitud. En l'antiguitat els esclaus estaven encadenats amb grillons de ferro. En el capitalisme industrial, l'operari estava captiu per la cadena del sou, que el sotmetia a l'explotació del patró. En aquest capitalisme consumista l'instrument de submissió està dins de la persona, és la captivitat del desig: la persona és exposada, a través de la propaganda i la pressió social de les ideologies dominants, a comportar-se com un consumidor compulsiu. Consumidor de béns que mai podran satisfer-lo, perquè la lògica de l'ansietat instal·lada és que quan algú compra un bé ja n'està apareixent un altre que l'ha superat i que alimenta un nou desig. I així s'emmetzina el planeta amb deixalles.

Democràcia és mercat lliure, afirmava l'administració Bush, i va imposar aquesta "llibertat" a sang i foc a molts països. Clar que, per dur-ho a terme ho fa des de l'Estat més poderós, el més endeutat del món, amb un aparell militat exorbitant que fa de

gendarme universal. Aquesta conjunció de forces militars, econòmiques i polítiques que s'alien en l'empresa neoliberal és el que anomenem "Imperi". En nom de la llibertat postmoderna, fragmentària, aquest imperi envaeix països, comet genocidis, i els anomena "danys col·laterals", o combat el "terrorisme" amb actes terroristes. Perquè una cosa és allò que el neoliberalisme afirma, i una altra allò que fan després els seus beneficiaris. Són els hereus de la hipocresia farisea. El déu Mercat no viu sense sacrificis humans: subjecció dels vius a les seves polítiques d'ajustaments de fam i milions de morts entre els pobres i desheretats del món. Perquè per a ells defensar la vida del pobre és "romanticisme inútil". La seva utopia és un món sense utopies, pur pragmatisme. Tot i que, en el fons, la seva ideologia és una utopia en el sentit negatiu: quelcom que mai pot esdevenir.

És que l'*Evangelí segons Hayek*, amb els seus paral·lels en Milton Friedman i els altres ideòlegs neoliberals, és l'*antievangeli*. "Benaventurats els rics, feliços els poderosos, perquè d'ells són els regnes d'aquesta terra". L'egoisme és una virtut salvífica i l'amor un pecat mortal. L'altre és l'amenaça a la meua llibertat. L'única preocupació humana ha de ser realitzar el desig propi (encara que en realitat sigui un desig induït per la propaganda, el veritable "desig terrenal"). La tensió dels diversos interessos en disputa només es resol mitjançant el lliure joc de la competència, ens diuen. I la *mà invisible del mercat* se n'encarregarà. Però això porta, a la llarga i a la curta, el triomf d'un d'ells i l'aniquilació de l'altre. El que no explica la proposta neoliberal és que quan la competència és pels béns vitals, perdre significa la frustració, el desemparament, morir.

La llibertat que es proposa en el missatge i la pràctica neoliberal és la llibertat de la guilla dins del galliner. Els resultats estan a la vista: l'acumulació de riquesa en un sector molt minoritari de la població mundial, principalment les seves elits financeres. I per altra banda, pobresa i exclusió, atur, desactivació de serveis socials, d'educació i salut, no només en els països *perifèrics* sinó també en els països desenvolupats. Per tant, conceptes com *solidaritat* o *justícia social* queden com a expressions d'un passat tribal que s'ha de superar, com un vici romàntic que cal deixar enrere. Explícitament diu que *l'amor al proïsme* no pot guiar la vida social i amb prou feines s'ha d'aplicar en

el si de la família íntima.

En el neoliberalisme predomina el sentit negatiu de la llibertat: estar "lliure-de" la responsabilitat envers els altres, quedant "lliure-per" satisfer els meus desitjos individuals (si bé induïts per les polítiques comercials). Des de l'Evangelí, i des de l'experiència popular, la llibertat és una altra cosa. Des de la vida dels pobles, la "llibertat-de" té sentit si ens despullam d'aquests desitjos fatus amb els quals pretenem controlar les consciències: llibertat de les polítiques imperials que semblen destrucció i mort, llibertat dels condicionaments ideològics i sistemes que ens enfonsen en la misèria i marginalització. Aquí predomina el sentit positiu: llibertat és la capacitat de posar en joc les visions i esperances que ens impulsen a col·laborar juntament amb els altres, a les empreses col·lectives. La llibertat popular es nodreix de la realització d'una justícia que asseguri per tothom les condicions fonamentals d'aliment i vestit, salut i educació, la feina creativa i la vida social i familiar. No està lligada a la propietat sinó a la possibilitat d'una *bona vida*, el *bon viure/bon conviure*, que sempre inclou el valor de l'amistat, el sentit del compartir, l'alegria de la celebració. En el text que citem al principi, Pau ens diu que la veritable llibertat és alliberar-se dels desitjos egoistes per poder descobrir el gaudi de servir els altres per amor. "En canvi, els fruits de l'Esperit són: amor, goig, pau, paciència, benvolença, bondat, fidelitat, dolcesa i domini d'un mateix. La Llei no és contrària a res d'això", afirma uns versos més endavant (Gàl 5, 22-23). Les "virtuts neoliberals" de riquesa, egoisme, competència, acumulació, no apareixen en aquesta llista.

Libertat és, doncs, la possibilitat de trobar-nos en les tasques creatives, de descobrir un amor que s'alegra en el bé d'altres, que no els veu com a competidors sinó com a germans i germanes de qui en pot aprendre, amb qui pot gaudir, pensar i construir un futur de plenitud. La llibertat, en el sentit bíblic, que reflecteix l'experiència i visió dels pobles, no és una condició, un estat o una virtut. És una pràctica. És "la pràctica de la llibertat" allò que ens fa lliures. La pràctica de la llibertat que no devora ni consumeix l'altre, sinó que, més aviat, l'alimenta, els sustenta, li ofereix la mà visible de l'amor, no la invisible d'un mercat on res és realment lliure. És l'amor qui ens pot permetre conèixer la veritat, i "la veritat ens farà lliures".

1

Dilluns

Is 2,1-5 / Sl 121
Mt 8,5-11

Eloi
1981: Diego Uribe, sacerdot, màrtir de la lluita d'alliberament del seu poble, Colòmbia.
2000: El jutge Guzmán disposa l'arrest domiciliari i el processament de Pinochet.

Dia mundial de la lluita contra la SIDA.

2

Dimarts

Is 11,1-10 / Sl 71
Lc 10,21-24

Bibiana
1823: Declaració de la doctrina Monroe: «Amèrica pels americans».
1956: Desembarcament del Granma a Cuba.
1972: Panamà reconeix el dret dels indígenes a la seva comarca.
1980: Ita Catherine Ford, Maura Clarke, Dorothy Kasel i Jean Donovan, de Maryknoll, segrestades, violades i assassinades. El Salvador.
1990: Camperols màrtirs d'Atitlán, Guatemala.
2011: El govern espanyol demana l'extradició dels militars que assassinaren Ignacio Ellacuría i companys, per assassinat, terrorisme i crims contra la Humanitat.

Dia internacional contra l'esclavitud (ONU).

3

Dimecres

Is 25,6-10a / Sl 22
Mt 15,29-37

Francesc Xavier
1502: Moctezuma és entronitzat com a senyor de Tenochtitlán.
1987: Víctor Raúl Acuña, sacerdot, Perú.
2002: Mor Ivan Illich, filòsof i sociòleg de l'alliberament.

Dia internacional del discapacitat.

Maryknoll

4

Dijous

Is 26,1-6 / SI 117

Mt 7,21.24-27

Joan Damascè, Bàrbara
1677: La tropa de Fernán Carrillo ataca el Quilombo de Palmares, Brasil.

Dia internacional del voluntariat.

5

Divendres

Is 29,17-24 / SI 26

Mt 9,27-31

Sabas
1492: En el seu primer viatge Colom arriba a La Española.
1824: La constitució brasilera, en la seva llei complementària, prohibeix als leprosos i negres anar a escola.
2000: Dos exgenerals argentins són condemnats a cadena perpètua per la justícia italiana: Suárez Masón i Santiago Riveros, per crims durant la dictadura.

Dia internacional dels Voluntaris pel desenvolupament (ONU).

6

Dissabte

Is 30,19-21.23-26 / SI 146

Mt 9,35-10,1.6-8

Nicolau de Bari
1534: Fundació de Quito.
1969: Mor João Cândido, l'"almirall negre", heroi de la Revolta de Chibata de 1910, Brasil.

Plena: 12h26m (UTC) a Bessons

Series of horizontal lines for writing notes.

7

Ambrós

2n Diumenge d'Advent

Is 40,1-5.9-11 / SI 84

2Pe 3,8-14 / Mc 1,1-8

1975: El govern militar d'Indonèsia envaeix Timor Est, matant 60.000 persones en dos mesos.

1981: Lucio Aguirre i Elpidio Cruz, hondurens, celebradors de la Paraula i màrtirs de la solidaritat amb els refugiats.

Series of horizontal lines for writing notes.

8

Dillans

Gn 3,9-15.20 / Sl 97

Concepció de Maria
1542: Las Casas acaba la seva «Brevisima relación de la destrucción de las Indias».

1965: Clausura del Concili Vaticà II.

1976: Ana Garófalo, metodista, màrtir de la Causa dels pobres, Buenos Aires, Argentina.

1977: Alicia Domont i Leonie Duquet, religioses, màrtirs de la solidaritat amb els familiars de desapareguts a l'Argentina.

1994: La justícia turca condemna Leyla Zana a 17 anys de presó per defensar els drets dels kurds.

1997: Samuel Hernán Calderón, sacerdot que treballava amb els camperols a Orient, assassinat per paramilitars, Colòmbia.

2004: 12 països funden la Comunitat Sud-americana de Nacions: 361 milions d'habitants. **10 anys.**

9

Dimarts

Is 40,1-11 / Sl 95

Leocàdia, Valeri
1824: Victòria de Sucre a Ayacucho. Última batalla per la Independència.

10

Dimecres

Is 40,25-31 / Sl 102

Eulàlia de Mèrida
1898: Espanya, derrotada, cedeix Puerto Rico i Filipines als EUA.

1948: L'ONU proclama la Declaració Universal dels Drets Humans.

1996: Es concedeix el Nobel de la Pau a José Ramos Horta, autor del pla de pau per al Timor Est del 1992, i a Carlos Ximenes Belo, bisbe de Díli.

1997: El govern socialista francès aprova la reducció de la jornada setmanal a 35 hores.

Dia dels Drets Humans (ONU)

11

Dijous

Is 41,-13-20 / Sl 144
Mt 11,11-15

Damas

Lars Olsen Skrefsrud

1978: Gaspar García Laviana, sacerdot, màrtir de les Iluites d'alliberament, Nicaragua.

1994: Primera Cimera Americana, a Miami. Els governs decideixen crear l'ALCA, sense la participació dels pobles. El 2005 fracassarà. **20 anys.**

12

Divendres

Zac 2,14-17 / Sl 95
Lc 1,39-45

Guadalupe, Juan Diego

1531: Maria s'apareix a l'indi Juan Diego al Tepeyac, on s'adorava Tonantzin, la «venerable Mare».

1981: Mataça d'«El Mozote», centenars de camperols a Morazán, El Salvador.

1983: Prudencio Mendoza "Tencho", seminarista, màrtir, Huehuetenango, Guatemala.

2002: El Congrés de Nicaragua desafora l'expresident Alemán, per frau milionari contra l'Estat.

2009: Megajudici argentí sobre l'ESMA, amb Astiz, Cavallo i altres acusats de tortura i desaparició de 85 víctimes. S'inicien diversos megajudicis.

13

Dissabte

Eclo 48,1-4.9-11 / Sl 79
Mt 17,10-13

Liúcia

1968: La Cambra dels Diputats s'oposa al Govern i és suprimida, Brasil.

1978: Independència de Santa Lúcia.

14

3r Diumenge d'Advent
Is 61,1-2a.10-11 / Int. Lc 1,46-54
1Ts 5,16-24 / Jn 1,6-8.19-28

Joan de la Creu

Teresa d'Àvila

1890: Rui Barbosa ordena cremar els documents relatius a la situació de l'esclavitud al Brasil per esborrar la taca de la nació.

1973: L'ONU identifica Puerto Rico com a colònia i afirma el seu dret a la independència.

Minvant: 12h51m (UTC) a Verge

15

Dillans

Nm 24,2-7.15-17a / Sl 24
Mt 21,23-27

Valerià

1975: Daniel Bombara, membre de la JUC, màrtir dels universitaris compromesos amb els pobres a l'Argentina.

2009: Mor Ronaldo Muñoz, teòleg de l'alliberament xilè, exemple de coherència entre fe, teologia i pràctica. A Santiago de Xile.

16

Dimarts

Sf 3,1-2.9-13 / Sl 33
Mt 21,28-32

Adelaida

1984: Eloy Ferreira da Silva, líder sindical, a San Francisco, MG, Brasil.

1991: Indígenes màrtirs del Cauca, Colòmbia.
1993: Aixecament popular a Santiago del Estero, Argentina, on es cala foc a les seus dels tres poders de l'Estat.

17

Dimecres

Gn 49,2.8-10 / Sl 71
Mt 1,1-17

Joan de Mata, Llätzer

1819: Es proclama la República de la Gran Colòmbia a Angostura.

1830: Mor, víctima de tisi o càncer, prop de Santa Marta, Colòmbia, Simón Bolívar, l'Alliberador de Veneçuela, Colòmbia, Equador i Perú, i fundador de Bolívia, als 47 anys d'edat.

2009: Antonio Aparecida da Silva, teòleg negre de l'alliberament, brasiler, símbol de la teologia negra llatinoamericana. A São Paulo-Marília, Brasil.

Lined writing area with horizontal lines for notes.

18

Dijous

Jr 23,5-8 / Sl 71
Mt 1,18-24

Rufus i Zòsim

- 1979: Matança de camperols a Ondoires, Perú.
- 1979: Matança de camperols a El Porvenir, El Salvador.
- 1985: João Canuto i fills, líder sindical al Brasil.
- 1992: Manuel Campo Ruiz, marianista, víctima de la corrupció de la policia, Rio de Janeiro.
- 1994: Es recuperen les restes de Nelson MacKay, primer cas dels 184 desapareguts a Hondures la dècada dels 80. **20 anys.**
- 2005: Evo Morales, amb un programa de nacionalització dels recursos naturals, és elegit president de Bolívia.

Dia internacional del Migrant (ONU).

19

Divendres

Jue 13,2-7.24-25a / Sl 70

Nemesi

- 1994: Crisi econòmica mexicana: 10 dies més tard la devaluació del peso arribaria al 100%. **20 anys.**
- 1994: Alfonso Stessel, 65 anys, sacerdot, assassinat a ganivetades i trets a Guatemala. **20 anys.**
- 2001: Després d'un discurs del president, el poble argentí surt al carrer provocant la seva renúncia.
- 2001: "Pocho" Lepratti, 36 anys, dirigent de barri i catequista, militant pels Drets dels Infants, assassinat per la policia de Rosario, Argentina. Moren 30 persones més. www.pochormiga.com.ar

20

Dissabte

Is 7,10-14 / Sl 23
Lc 1,26-38

Domènec de Silos, Ceferi

- 1818: Luis Beltrán, sacerdot franciscà, «primer enginyer de l'exèrcit alliberador» dels Andes, Argentina.
- 1989: Els EUA ataquen i envaeixen Panamà per capturar Noriega. **25 anys.**

21

4t Diumenge d'Advent
2Sm 7,1-5.8b-12.14a.16 / Sl 88
Rm 16,25-27 / Lc 1,26-38

Pere Canisi

Tomàs Apòstol

- 1511: Homilia de Fra Antonio de Montesinos a La Española.
- 1907: Matança a Santa Maria de Iquique, Xile: 3.600 víctimes, miners en vaga per millors condicions de vida.
- 1964: Guillermo Sardiña, sacerdot, solidari amb el seu poble en la lluita contra la dictadura, Cuba. **50 anys.**
- 2009: Lula proposa una Comissió de la Veritat brasilera per jutjar els 400 morts, 200 desapareguts, 20.000 torturats de la dictadura militar de 1964 a 1985 al Brasil, amb els seus 24.000 repressors i 334 torturadors.

**Solstici: d'estiu al Sud
i d'hivern al Nord, a les 17h11m**

22

Dillans

1Sm 1,24-28 / Int. 1Sm 2,1-8
Lc 1,46-56

Francesca X. Cabrini

- 1815: És afusellat José María Morelos, heroi de la independència de Mèxic, després que la Inquisició el desterrés.
- 1988: Francisco «Chico» Mendes, 44 anys, líder ecologista a Xapuri, Brasil. Assassinat pels latifundistes.
- 1997: Matança d'Acteal, Chiapas. Paramilitars dels latifundistes i del governant PRI maten 46 indígenes tzotzils pacifistes, reunits en oració, ja al seu tercer dia de dejuni.
- 2010: Cadena perpetua per a Jorge Videla, dictador argentí, i 16 exmilitars, per crims contra la humanitat.

**Solstici: d'estiu al Sud
i d'hivern al Nord, a les 00h03m**

Nova: 01h36m, (UTC) a Capricorn

23

Dimarts

Mal 3,1-4.23-24 / Sl 24
Lc 1,57-66

Joan de Kety

- 1896: Conflicte entre els EUA i la Gran Bretanya degut a la Guyana veneçolana.
- 1972: Un terratrèmol de 7 punts Richter destrueix Managua i causa la mort a més de 10 mil persones.
- 1989: Gabriel Maire, assassinat a Vítoria, Brasil per la seva pastoral compromesa. **25 anys.**

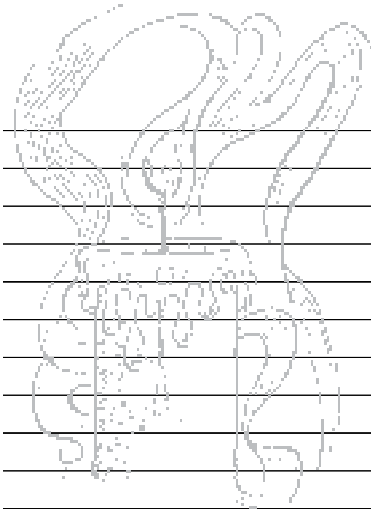
24

Dimecres

(Nit de Nadal) Is 9,1-3.5-6 / Sl 95
Tit 2,11-14 / Lc 2,1-14

Hermínia i Adela

- 1873: Expedició repressiva contra els guerrillers dels quilombos a Sergipe, Brasil.
- 1896: Mor a Sabadell, Isabel Vilà, primera sindicalista catalana.
- 1925: La llei brasilera passa a garantir 15 dies a l'any de vacances a la indústria, el comerç i els bancs.

1 Dj	1 Dg	1 Dg
2 Dv	2 DL	2 DL
3 Ds	3 Dm	3 Dm
4 Dg	4 Dc	4 Dc
5 DL	5 Dj	5 Dj
6 Dm	6 Dv	6 Dv
7 Dc	7 Ds	7 Ds
8 Dj	8 Dg	8 Dg
9 Dv	9 DL	9 DL
10 Ds	10 Dm	10 Dm
11 Dg	11 Dc	11 Dc
12 DL	12 Dj	12 Dj
13 Dm	13 Dv	13 Dv
14 Dc	14 Ds	14 Ds
15 Dj	15 Dg	15 Dg
16 Dv	16 DL	16 DL
17 Ds	17 Dm	17 Dm
18 Dg	18 Dc <small>Cendra</small>	18 Dc
19 DL	19 Dj	19 Dj
20 Dm	20 Dv	20 Dv
21 Dc	21 Ds	21 Ds
22 Dj	22 Dg	22 Dg
23 Dv	23 DL	23 DL
24 Ds	24 Dm	24 Dm
25 Dg	25 Dc	25 Dc
26 DL	26 Dj	26 Dj
27 Dm	27 Dv	27 Dv
28 Dc	28 Ds	28 Ds
29 Dj		29 Dg
30 Dv		30 DL
31 Ds		31 Dm

1 Dc	1 Dv	1 Dl
2 Dj	2 Ds	2 Dm
3 Dv	3 Dg	3 Dc
4 Ds	4 Dl	4 Dj
5 Dg <small>Pasqua</small>	5 Dm	5 Dv
6 Dl	6 Dc	6 Ds
7 Dm	7 Dj	7 Dg
8 Dc	8 Dv	8 Dl
9 Dj	9 Ds	9 Dm
10 Dv	10 Dg	10 Dc
11 Ds	11 Dl	11 Dj
12 Dg	12 Dm	12 Dv
13 Dl	13 Dc	13 Ds
14 Dm	14 Dj	14 Dg
15 Dc	15 Dv	15 Dl
16 Dj	16 Ds	16 Dm
17 Dv	17 Dg	17 Dc
18 Ds	18 Dl	18 Dj
19 Dg	19 Dm	19 Dv
20 Dl	20 Dc	20 Ds
21 Dm	21 Dj	21 Dg
22 Dc	22 Dv	22 Dl
23 Dj	23 Ds	23 Dm
24 Dv	24 Dg	24 Dc
25 Ds	25 Dl	25 Dj
26 Dg	26 Dm	26 Dv
27 Dl	27 Dc	27 Ds
28 Dm	28 Dj	28 Dg
29 Dc	29 Dv	29 Dl
30 Dj	30 Ds	30 Dm
	31 Dg	

1 Dc	1 Ds	1 Dm
2 Dj	2 Dg	2 Dc
3 Dv	3 Dl	3 Dj
4 Ds	4 Dm	4 Dv
5 Dg	5 Dc	5 Ds
6 Dl	6 Dj	6 Dg
7 Dm	7 Dv	7 Dl
8 Dc	8 Ds	8 Dm
9 Dj	9 Dg	9 Dc
10 Dv	10 Dl	10 Dj
11 Ds	11 Dm	11 Dv
12 Dg	12 Dc	12 Ds
13 Dl	13 Dj	13 Dg
14 Dm	14 Dv	14 Dl
15 Dc	15 Ds	15 Dm
16 Dj	16 Dg	16 Dc
17 Dv	17 Dl	17 Dj
18 Ds	18 Dm	18 Dv
19 Dg	19 Dc	19 Ds
20 Dl	20 Dj	20 Dg
21 Dm	21 Dv	21 Dl
22 Dc	22 Ds	22 Dm
23 Dj	23 Dg	23 Dc
24 Dv	24 Dl	24 Dj
25 Ds	25 Dm	25 Dv
26 Dg	26 Dc	26 Ds
27 Dl	27 Dj	27 Dg
28 Dm	28 Dv	28 Dl
29 Dc	29 Ds	29 Dm
30 Dj	30 Dg	30 Dc
31 Dv	31 Dl	

1 Dj	1 Dg	1 Dm
2 Dv	2 Dl	2 Dc
3 Ds	3 Dm	3 Dj
4 Dg	4 Dc	4 Dv
5 Dl	5 Dj	5 Ds
6 Dm	6 Dv	6 Dg
7 Dc	7 Ds	7 Dl
8 Dj	8 Dg	8 Dm
9 Dv	9 Dl	9 Dc
10 Ds	10 Dm	10 Dj
11 Dg	11 Dc	11 Dv
12 Dl	12 Dj	12 Ds
13 Dm	13 Dv	13 Dg
14 Dc	14 Ds	14 Dl
15 Dj	15 Dg	15 Dm
16 Dv	16 Dl	16 Dc
17 Ds	17 Dm	17 Dj
18 Dg	18 Dc	18 Dv
19 Dl	19 Dj	19 Ds
20 Dm	20 Dv	20 Dg
21 Dc	21 Ds	21 Dl
22 Dj	22 Dg	22 Dm
23 Dv	23 Dl	23 Dc
24 Ds	24 Dm	24 Dj
25 Dg	25 Dc	25 Dv
26 Dl	26 Dj	26 Ds
27 Dm	27 Dv	27 Dg
28 Dc	28 Ds	28 Dl
29 Dj	29 Dg <small>Advent, C</small>	29 Dm
30 Dv	30 Dl	30 Dc
31 Ds		31 Dj

PERIODISME I SILENCIS MEDIÀTICS

RITA MARZOA

Grup de Periodistes Ramon Barnils, Barcelona

El posat podia fer pensar que la seva era una manera despreocupada d'entendre la vida, i fins i tot pocavergonya. Però Ramon Barnils, un mestre del periodisme al nostre país mai prou ponderat per l'acadèmia, era meticulós en l'ús de la paraula, rigorós en l'abocament de dades i informacions, feia fora la mandra quan es tractava de compilar tota mena de documentació per bastir el seu argumentari i sobretot, sobretot, un home valent, dels qui no es casen amb ningú a l'hora de posar la veritat i la notícia per davant de qualsevol pressió o fre volgut. Barnils ens va ensenyar a una colla de joves estudiants que el que ens tocava era fiscalitzar el poder, amb rigor i compromís, en una nació esberlada que havíem de completar a través del vehicle d'un espai de comunicació nacional i en la llengua pròpia. Un mestratge que no va ser en debades, i que des del primer al darrer punt del decàleg vam voler subscriure i organitzar una colla de periodistes, a qui han seguit molts d'altres, sota el nom de Grup de Periodistes Ramon Barnils.

Avui que ens demaneu que mirem de parlar del què són els silencis mediàtics i què i qui els produeix, recuperem les paraules del mestre i provem d'explicar-vos com des del GPRB apostem per crear espais de periodisme tranquil. L'*slowjournalism* com a antídoto per donar eines als periodistes per fugir de la rutina diària i també fer veure a la societat que aquest tipus de proposta també té un interès per al públic. Perquè no podem ser mers transmissors de discursos del poder, sinó que, compromesos amb la societat civil, hem de fiscalitzar aquesta suposada informació i posar-la enfront del mirall, per veure què hi ha veritablement dins.

I segurament per aconseguir-ho haurem de mirar de posar altaveus allà on no només no n'hi ha, sinó que hi ha massa interessos a silenciar-los. L'ofici ens obliga a dir la veritat, i a formular les preguntes de la manera que ens interessa per treure allò que el

nostre interlocutor vol ocultar. No com passa massa sovint, que fem entrevistes com vestits a mida, per tal que l'interlocutor, el qui respon a l'altra banda trobi la comoditat necessària per deixar anar el discurs que desitja. I no hi ha preguntes mal formulades sinó algunes d'incòmodes. Però no per incòmodes hem de canviar-les. És qui ha de respondre qui se n'ha de sortir.

Avui considerem grans periodistes els qui volen lluir de com expliquen les coses, quan el veritablement important en la nostra professió és allò que expliquem... i allò que silenciem. I, com va dir un cop en Ramon, "si nosaltres ho volem, el rei anirà nu". Avui, pressió i pressa limiten el periodista i l'acaben abocant al desastre ètic, gens professional. Les xarxes socials empenyen a publicar com a certes algunes informacions gens contrastades, molts cops intencionadament descrites. La crisi, que ha foragitat la majoria d'ulls a l'exterior de gairebé tots els mitjans del país, ens ha deixat orfes i despullats d'una manera pròpia d'interpretar què passa al món. Víctimes de tot plegat, deia en un escrit el president del GPRB David Bassa, i víctimes de nosaltres mateixos i la incapacitat d'autocrítica pròpia que ens faci situar tot en la seva justa mesura i al seu lloc.

La crisi ens precaritzava, però també abaixem el cap i ho permetem. Cal retrobar el silenci necessari per retornar a l'espai propi que ens permeti ser allò que ens toca. Els silencis mediàtics de l'Anuari que publiquem cada any (www.media.cat/anuari) no són pas temes que no es puguin investigar i treure a la llum. Són silencis volguts dels quals no podem ser còmplices. I si exercim la nostra professió honestament aconseguirem treure'ls d'aquests silencis. I no per això no direm que el que evidencia també l'Anuari Mèdia.cat és fins a quin punt cada cop és més difícil fer periodisme en condicions. Constata amargament com un objectiu que en altres èpoques

podria semblar superflu o luxós, és, ara mateix, absolutament vital i necessari. Com deia en Ramon Barnils, “hem passat de no tenir notícies a tenir-ne massa, i tan mort és qui es mor de set com qui es mor ofegat”.

Donar veu a través de l'Anuari als anomenats silencis mediàtics és el que dóna sentit a la nostra raó de ser. És la feina que dóna raó i sentit al periodisme, com ha dit també el professor de comunicació Xavier Giró, permetre que aquesta informació arribi a la ciutadania, per donar-los eines per poder actuar. Investigar, buscar la veritat és augmentar la pressió. No fer-ho seria claudicar davant qui vol manipular la nostra voluntat a través del que vol que coneguem i com, i del que no sapiguem. Silenci mediàtic, com diu el company Roger Palà, no és només allò que no s'explica, sinó el que expliquem de manera esbiaixada, incompleta, malintencionada. En Roger, que ha coordinat l'Anuari, ha demanat al periodista Sergi Picazo a mode d'epíleg, una entrevista amb un altre mestre, aquest encara viu, Noam Chomsky que deixa anar algunes frases per recordar: “El poder polític no és l'únic que pot restringir i limitar allò que apareix als mitjans. També limiten la informació els mateixos mitjans”. En Sergi Picazo li pregunta: “ Per què els mateixos mitjans haurien d'atacar la llibertat dels seus periodistes per informar? I Chomsky deixa anar la resposta encertada perquè hi reflexionem: “Els grans mitjans no deixen de ser immenses corporacions. Com la resta de negocis, busquen vendre un producte (lectors, espectadors) a uns clients (és a dir, empreses, a través dels anuncis). Seria molt naïf dubtar que els propietaris i els inversors dels mitjans no influeixen en el seu propi mitjà amb afany d'aconseguir el màxim benefici econòmic”. Chomsky opina que l'accés a una informació rigorosa, en profunditat i que doni veu a tothom, no està garantida en el mercat lliure.

Què fem, ens preguntem doncs tots plegats? Potser el que ens toca és ser consumidors crítics, selectius i exigents. Destinem energia a voler conèixer la veritat de la veu dels qui se'ns han mostrat honestos, i no fem el joc als qui ens venen sopars

de duro al dictat dels seus gestors i mecenes. Picazo interpel·la novament Chomsky: Com poden, doncs, els periodistes bandejar la censura moderna o els silencis dels grans mitjans de comunicació? Amb quines estratègies? Amb quins instruments? Amb quines eines? Chomsky, sense dissertacions, mata la pregunta amb tres ratlles: “Amb honestedat i integritat, i tanmateix amb els ulls ben oberts. Aquestes qualitats del periodista no són benvingudes pels més poderosos. Ells prefereixen l'obediència”. Com ho prefereixen, afegiria jo, per part de la societat civil.

Voldrien una massa acrítica, desinformada i adaptada a respondre, a mode de gos de Pavlov, de manera prevista i previsible a determinats estímuls. Però suposo que convindreu amb nosaltres que aquesta manera de fer i de ser ja no té cabuda. Que el crack ens ha obert les finestres per les quals fem entrar cada cop més oxigen. Que com a societat civil ens volem empoderar després del càstig inadmissible a què ens sotmet l'actual sistema. Per la qual cosa ens hem de poder dotar de fiscals de la veritat honestos com els que dibuixa Chomsky, homes i dones que exerceixen la professió de periodista de l'única manera possible, la que fa 10 i 20 anys ens va ensenyar Ramon Barnils. La que respon a la veritat, investiga, contrasta, és honesta en els plantejaments, i explica, respon a les necessitats i demandes del seu veritable propietari intel·lectual: la societat civil en democràcia.

Aquest text l'ha de llegir molta gent que dedica energia a la transformació de les injustícies en justícia social, aquí i arreu. Persones que creuen en aquella màxima “d'un altre món és possible”, i no consideren aquesta frase un anacronisme buit. Com tampoc el considerem els periodistes del GPRB. Que creiem en la veritat, en la bona pràctica de la professió, i en estar al servei de la formació i l'empoderament de les persones, de la societat amb consciència de les nacions i el planeta. Perquè, probablement, uns sense els altres ni tenim sentit, ni tenim futur.

REMAR EN LA MATEIXA DIRECCIÓ

IMMA PARADA

Figueres, Catalunya

Aquest 2014 es compleixen 300 anys de la pèrdua de les llibertats del poble català, arrabassades per les armes i retinguendes amb l'èmpara de l'anomenat dret de conquesta. Quin dret més curiós, aquest.

Consensuar l'abast dels drets i llibertats individuals no és senzill, però encara és més difícil definir-los en l'àmbit col·lectiu. Si busquem aquells paràmetres reconeguts i acceptats universalment, trobarem legislació suficient que preserva tant la integritat de l'individu com el respecte per aquells trets bàsics que defineixen una comunitat. Però fem una prova: confrontem els drets individuals al seu equivalent col·lectiu, com ara la llibertat d'expressió i el legítim dret a l'autodeterminació. Ens n'adonarem que no tothom es posa d'acord. Ningú li qüestionaria a una persona que arriba a la majoria d'edat el dret a prendre les seves pròpies decisions, com ara la d'abandonar la llar familiar. Si ho sotmetéssim a votació per part de tots els seus membres, correriem el risc que el grup no ho acceptés. En canvi sí que es qüestiona a determinats pobles el dret a decidir el seu propi futur.

De tots és sabut que la paraula llibertat ha estat utilitzada perversament per legitimar ideologies, intervencions bèl·liques, polítiques de mercat, provocant així la disminució progressiva de la sobirania tant individual com col·lectiva. Això ens ha fet més vulnerables. Hem parit un monstre que ens devora i no podem seguir alimentant-lo amb sacrificis humans. Però serem capaços d'invertir tots aquests esforços en la direcció oposada? Sabrem regenerar aquesta societat i convertir-la en un espai inclusiu, sostenible i equilibrat?

Un exemple del potencial transformador d'una comunitat l'estem vivint a Catalunya. Les bases s'han alçat en defensa del seu dret a decidir. Aquesta actitud no és nova. A principis del segle passat, els moviments associatius tenien un fort arrelament al territori i van generar canvis radicals. Catalunya s'ha mostrat especialment singular en aquest aspecte. La manca d'un estat propi ha afavorit el desenvolupament de sistemes d'organització paral·lels al poder en l'àmbit laboral, cultural, de lleure, etc. Possiblement han estat aquestes pràctiques les que han assentat les bases per fer possible que, en poc temps, milers de persones es mobilitzin amb determinació i fermesa per reclamar un estat propi, un marc que vetlli pels seus drets. Al 2010, la reivindicació va ser contra la mutilació de l'Estatut. Els onzes de setembre de 2012 i de 2013 han demostrat el nivell d'organització de què és capaç aquest poble. Se'ns presenta davant nostre una ocasió única per replantejar-nos tots aquells temes intocables i que han resultat perjudicials per al bé comú: el sistema polític i econòmic, el model de progrés, la transparència i honestat en la gestió pública, la participació

ciudadana, la conveniència d'un exèrcit, el model de banca, etc. És l'hora de posar-nos d'acord en cap on volem anar com a poble. És la nostra responsabilitat aprofitar aquesta conjuntura i materialitzar propostes transformadores i justes, no concebudes des del rancor sinó des de la generositat i la fraternitat, tenint molt presents els errors del passat per no tornar a caure a la mateixa pedra.

Les mobilitzacions als carrers ens han demostrat que la política ens pertany i que la volem exercir al marge dels partits. Als polítics els demanem que portin a terme les tasques encomanades, però només això. Són les bases qui guiaran el rumb. Hem comprovat que sabem trobar sistemes d'organització efectius, lluny de plantejaments naïfs. Ara cal buscar la manera de sumar les diferents reivindicacions del carrer i, junts, implementar-les de manera efectiva i responsable. Si no posem en pràctica aquest compromís, estarem perpetuant un sistema autodestructiu. Cal, tanmateix, fer atenció als perills que tenim com a moviment, que és allò que ens separa. Diguem-ho clar: una postura defensa el canvi de sistema com a solució, sense parar atenció a les normes que han de regir el nou paradigma. L'altra postura considera que millorant les normes, millorarà automàticament el sistema. És a dir, els que volem una transformació radical estem remant esquena contra esquena. Uns prioritzen el contingut i d'altres, el continent. A què és degut? Les persones i les nostres circumstàncies no som divisibles. La realitat tampoc no ho és. Uns i altres, enrocats en les nostres postulats, no aconseguim fondre'ns en una sola proposta de regeneració constructiva, i així no avancem. La casa pateix aluminosi, no hi ha pegats que valguin. Si no construïm tots junts una nova llar amb fonaments sòlids assentats sobre els grans valors democràtics i fraternals, continuarem vivint sota un sostre que amenaça ruïna.

La crisi, paradoxalment, ens està servint per humanitzar-nos. Cada cop és més difícil obviar la realitat que ens envolta. Ens repta a millorar-nos, ens obliga a empatitzar entre nosaltres. El resultat podria ser la cohesió suficient per fer més sòlid i vigorós aquest renaixement necessari. Hem de posar en pràctica un nou equilibri en què es prioritzin totes les problemàtiques, tant les de fons com les de forma. Cal construir un nou marc que aculli la diversitat, la justícia, la transparència, que ens permeti desenvolupar-nos com a persones i com a comunitat. Hem de combatre els prejudicis que no ens deixen veure més enllà. Només remant en la mateixa direcció assolirem la llibertat individual i col·lectiva. A Catalunya, tenim a les nostres mans l'oportunitat històrica de repensar-nos col·lectivament, d'engendrar, entre tots, una societat més justa i responsable. No la desaprofitem!

LLIBERTAT COM A PARTICIPACIÓ

COMISSIÓ DE L'AGENDA LLATINOAMERICANA

La Comissió de l'Agenda Latinoamericana a Catalunya ha editat i distribueix la sèrie documental "L'Excusa", una sèrie de 13 capítols sobre els temes que ha tractat i tracta l'Agenda. Aquests són dos textos sobre la llibertat que podem trobar al llibret introductorí adjunt. Un avís, no es tracta de la llibertat vista com un dret, sinó de la llibertat com a deure de participació. Perquè, com va escriure Pico della Mirandola fa més de 5 segles, l'ús de la llibertat és allò que ens pot convertir en déus o en animals. Cal participar en la construcció del món que ens envolta.

De la introducció

L'elecció és al nucli de L'Excusa. Dignitat, diu Victòria Camps al capítol "Revolucions i progrés", és tenir la possibilitat d'escollir. Malgrat tot, l'elecció seria complicada si només hi hagués un món possible, una sola manera de fer les coses, un sol discurs legítimat, una sola manera de mirar cap amunt, una sola forma d'indignar-se... Aquesta és la porta que vol obrir L'Excusa. Tenim poca tendència al maniqueisme, per això fugim de blancs i negres i optem per la gradació de tons. No hi ha només una democràcia, n'hi ha moltes. No hi ha només una educació, un treball o una globalització... n'hi ha molts.

L'ésser humà és capaç de crear tanta varietat que necessitem comptar amb criteris de valoració i ser conscients dels processos socials que creen i que han legítimat el nostre present. Amb tota la modèstia amb què "L'Excusa" és capaç de sumar consciència, aquest projecte té un primer punt de partida en la mirada cap a aquests **processos històrics, socials, econòmics i culturals**. Els capítols "Gènere" i "Diàleg i cultura" exposen la força de la quotidianitat per a popularitzar consens entorn a opcions que es presenten com a úniques. El capítol dedicat a "Revolucions i progrés" fonamenta la sospita que la vella màxima del capitalisme "interès privat, benefici públic" també possibilita exactament la situació inversa, una elecció perversa: "interès privat 0 benefici públic". Per això cal recordar també criteris, **els criteris "altres" d'aquest alter món possible**. Aquest és el segon eix del discurs de L'Excusa. Les alternatives cap a noves direccions que es donen avui arreu de Catalunya es desgranen capítol rere capítol. Són alternatives que aspiren a posar cognoms nascuts de la pràctica a les grans paraules que l'ésser humà fa segles vora d'estructurar com a guia de les seves eleccions: justícia,

igualtat, llibertat, alteritat... criteris que voldríem per a orientar l'acció política, -de polítics i de ciutadans-, i per a construir un món que volem digne i que sabem possible.

Del capítol sobre globalització

Una globalització on tots els éssers humans comptessin "amb prou dignitat" no hauria d'implicar necessàriament la participació activa de tots els humans i humanes en el disseny d'aquesta globalització. Però diferents models, sensibilitats, programes i iniciatives actuals posen la participació com a clau d'un sistema polític més equitatiu. Una raó important la va apuntar el filòsof Isaiah Berlin i la repeteix Àngel Puyol al capítol 1 ("Democràcia"): si algú decideix per nosaltres, mai sabrem si ho fa pel nostre bé o pel seu interès. Així, aquests models participatius centren les seves propostes en dues direccions. En primer lloc, cal denunciar les inèrcies socials que dificulten la participació i els interessos de les institucions opaques que amaguen informació (vegeu el capítol 4, "Trellall", o el capítol 9, "Revolucions i progrés"). En segon lloc, altres iniciatives centren la seva acció en facilitar nous espais de diàleg. El Fòrum Social Mundial s'inclou en aquest segon grup quan es proposa com una plataforma que vol construir "un món on càpiguen molts mons". El canvi és metodològic i té paral·lelismes amb el moviment del 15M. El model de globalització no és un i està acabat des de dalt i per sempre (vegeu el concepte de veritat al cap. 11: "Diàleg i cultura"). Cal que el model "altre" sigui sensible a veus diverses, a pobles i a necessitats diferents; un model que faciliti la construcció (i la reconstrucció) constant a partir de les propostes sorgides de múltiples punts de vista. Per tant, els espais per esdevenir presència són claus en la globalització. Malgrat tot, Jordi Calvo escriu: "El fòrum social no canviarà el món, qui ho canviarà serà la societat civil. Encara que podem dir que fins el sorgiment del FSM, la societat civil en sí mateixa, amb la seva multiplicitat i diversitat d'organitzacions, no disposava d'espais de trobada (d'àmbit local, regional, nacional i mundial) amb les característiques del FSM" (El Fòrum Social Mundial. Nous camins per canviar el món). Cal usar i fer social la participació. Sense participació, no hi ha manera de saber si el model resultant (allò que passa, per exemple, a un corredor de Davos) és un model creat per al nostre benestar o un experiment creat a favor de l'interès d'uns quants.

1. Jesús profeta lliure i alliberador

Déu no s'ha encarnat en un sacerdot del temple, ocupat en tenir cura de la religió. Tampoc en un mestre de la llei, dedicat a defensar l'ordre legal d'Israel. Ha pres carn en un profeta, lliurat completament a alliberar la vida. Els camperols de Galilea veuen en els gestos alliberadors de Jesús i en les seves paraules de foc un home mogut per l'esperit profètic: "Un gran profeta ha sorgit entre nosaltres" (Marc 1, 27).

Jesús és un profeta lliure. No forma part de l'estructura imperial de Roma. No pertany a la institució religiosa del temple de Jerusalem. No és ordenat ni ungit per ningú. La seva autoritat no li ve de cap institució. Només obeeix el Pare. Només cerca com obrir camins vers un Déu que vol un món nou, alliberat de tot mal.

Jesús és un profeta alliberador. Dos crims ens descobreixen el seu projecte alliberador. El primer es dirigeix a l'imperi de Roma: "Els governants de les nacions les dominen com si en fossin amos i els grans personatges les mantenen sota el seu poder. Però entre vosaltres no ha de ser pas així" (Mateu 20, 25-26). Déu està contra qualsevol poder opressor. El segon està dirigit a Jerusalem: "Els mestres de la Llei i els fariseus s'han assegut a la càtedra de Moisès. (...) Preparen càrregues pesades i insuportables i les posen a les espatlles dels altres, però ells no volen ni moure-les amb el dit" (Mateu 23, 2-4). No ha de ser així. Déu està contra tota religió opressora.

2. L'experiència d'un Déu lliure

Jesús viu la seva activitat profètica des de l'experiència d'un Déu que és lliure per obrir camins al seu projecte d'alliberar el món de l'esclavitud, l'opressió i els abusos contra els seus fills i filles. No té perquè seguir els camins que li assenyalen els dirigents religiosos que es tanquen davant qualsevol novetat, considerant-la una amenaça per a l'ordre establert. No té perquè ajustar-se a les ambicions dels poderosos que exploten sense pietat els seus pobres.

Per això, mentre els dirigents religiosos vinculen Déu amb el seu sistema religiós, i es preocupen d'assegurar el culte del temple, el compliment de les lleis o l'observança del sàbat, Jesús posa Déu al servei d'una vida alliberada. El primer és el projecte alliberador del Regne, no pas la religió; el guariment dels malalts, no pas el sàbat; la reconciliació social, no pas les ofrenes que cadascú porta cap a l'altar.

I, per això també, Jesús posa Déu, no pas al servei dels poderosos i privilegiats, sinó a favor dels pobres: els exclosos per l'imperi i els oblidats pel temple. Déu no és propietat de ningú. No pertany als bons: "fa sortir el sol sobre bons i dolents i fa ploure sobre justos i injustos" (Mateu 5, 45). No està lligat a cap temple ni lloc sagrat. No és dels sacerdots de Jerusalem ni dels mestres de la llei. Des de qualsevol lloc, tot ésser humà pot alçar els ulls al cel i invocar-lo com a Pare.

3. Llibertat per alliberar la vida

Jesús és lliure, però no pas per viure cultivant la seva pròpia autonomia. És lliure, però no pas per reclamar i exercitar egoïstament els seus propis drets. És lliure, però no pas per realitzar-se ell mateix, al marge dels que pateixen. La llibertat de Jesús és una llibertat per fer el bé i construir un món més humà. Una llibertat que neix de la seva experiència d'un Déu alliberador i s'orienta sempre a alliberar la vida de tot allò que pot deshumanitzar-la i destruir-la. La llibertat de Jesús és una Bona Nova per a tothom.

Jesús és lliure per denunciar el pecat i per assegurar a menjar amistosament amb els pecadors. Lliure per beneir i per maleir, per defensar els oprimits i per hostatjar-se a casa del poderós Saqueu. Lliure per acudir en sàbat a la sinagoga i per violar allà mateix la llei del descans guarint un malalt. La llibertat de Jesús és una llibertat summament lliure, que només es deixa guiar pel projecte alliberador del Pare, i és capaç de donar la seva vida per fer-lo realitat per tothom. "Ningú no me la pren, sóc jo qui la dono lliurement" (Joan 10, 18).

4. Impulsor d'un procés d'alliberament individual i social

Quan Jesús s'apropa als malalts, no cerca com resoldre un problema físic, sinó alliberar la seva vida guarint-la des de les arrels. Al contacte amb Jesús, el malalt recupera la confiança en el Déu amic de la vida: s'allibera de la culpa i de la por; es reafirma en la seva dignitat; se sent reconciliat amb la vida, alliberat de l'exclusió i de la mendicitat, tornat altre cop a la convivència amb els seus éssers estimats.

Alhora, Jesús posa en marxa un procés de guairament social per caminar vers una convivència més sana i alliberada. Pensem en els seus esforços per crear unes relacions més humanes entre persones que es respectin més, es comprenguin millor i es perdonin sense condicions (Mateu 5, 21-26; 7, 15; 18, 21-22). Les seves crides a una vida alliberada de l'esclavitud del diner i l'obsessió per les coses (Mateu 6, 21; 6, 24). El seu afany en alliberar tothom de la por per viure des de la confiança absoluta en el Pare (Mateu 10, 30-31; 6, 25-34). El seu oferiment del perdó a persones enfonsades en el fracàs moral i la ruptura interior (Marc 2, 1-12; Lluc 7, 36-50; Joan 8, 1-11).

Hem de destacar l'esforç de Jesús per guarir la religió alliberant-la de tants comportaments patològics d'arrel religiosa (legalisme, hipocresia, rigorisme, culte buit de justícia i d'amor). Jesús és un gran guaridor de la religió: allibera de pors religioses, no les introdueix; fa créixer la llibertat, no pas les servituds; atreu vers l'amor de Déu, no pas vers la llei; desperta la compassió, no pas el ressentiment.

5. Amic alliberador de la dona

Jesús posa fi al privilegi masculista dels homes jueus, que podien repudiar les seves esposes expulsant-les de casa, i defensa el projecte original de Déu sobre el matrimoni. Déu "els ha creat home i dona" a imatge seva. No ha pas creat l'home amb poder sobre la dona. No ha pas creat la dona sotmesa a l'home. Amb aquesta posició, Jesús està destruint d'arrel el fonament del patriarcat sota les seves formes de control, submissió i imposició de l'home sobre la dona.

Déu no beneeix cap estructura que generi dominació de l'home i submissió de la dona. En el regne

de Déu hauran de desaparèixer. Per això, Jesús en el seu seguiment acull no només homes, sinó també dones. Tots són germans i germanes, amb igual dignitat. Desapareix l'autoritat patriarcal. No diran Pare a ningú, només al del cel (Mateu 23, 9). La nova família que es va formant al voltant de Jesús és un espai sense dominació masculina.

6. La veritat de Jesús ens farà lliures

Hi ha un tret bàsic que defineix la llibertat profètica de Jesús: la seva voluntat de viure en la veritat de Déu. Jesús no tan sols diu la veritat, sinó que cerca la veritat i només la veritat de Déu que vol un món més humà per a tots els seus fills i filles. Parla amb autoritat perquè parla des d'aquesta veritat. No parla com els fanàtics que tracten d'imposar la seva veritat, ni com els funcionaris que la defensen per obligació. No se sent guardià de la veritat, sinó testimoni. Jesús és lliure per cridar la veritat del Déu del regne. La seva promesa és clara: "Si us manteniu fermes en la meua paraula, realment sereu deixebles meus; coneixereu la veritat, i la veritat us farà lliures" (Joan 8, 31-32). Si ens mantenim en la Paraula de Jesús, coneixerem la veritat que ens farà lliures:

- Ens alliberarem de pors que ofeguen l'alegria i la creativitat en l'Església, ens impedeixen cercar amb sinceritat la veritat de l'evangeli i ens paralitzen per obrir camins al regne de Déu.

- Trencarem silencis. Es despertarà a l'Església la llibertat profètica. S'escoltarà la paraula del poble de Déu, emmudida durant segles. Els creients senzills pronunciaran en veu alta paraules bones, guaridores, consoladores. S'escoltarà no tan sols la paraula dels qui parlen en nom de la institució, sinó també la dels qui viuen animats per l'evangeli.

- Despertarem l'esperança. Seguint Jesús, "serem veu dels sense veu, i veu contra els que tenen massa veu" (Jon Sobrino). Aquesta veu humil, però lliure i forta és més necessària que mai a l'interior de la comunitat mundial i en el si de l'Església. Aquesta veu pot revifar l'esperança en l'alliberament final, quan "Déu eixugarà totes les llàgrimes dels seus ulls, i no existirà més la mort, ni dol, ni crits, ni sofriment. Perquè les coses d'abans han passat" (Apocalipsi 21, 4).

LLIBERTAT, NORMES I CONSCIÈNCIA

ALEJANDRO VON RECHNITZ

Panamà, Panamà

Per força, ni el menjar és bo

Aquest refrany, tan conegut en algunes parts del continent, sempre me'n porta un altre a la memòria, molt més practicat fins i tot per l'Església, que diu "La lletra amb sang entra". Un i altre plantegen el problema de la relació entre la llibertat, la norma, la veritat i la consciència personal.

1. Fer-nos obedients o fer-nos responsables?

Per fer-nos obedients no n'hi ha prou amb la vara i les amenaces, ho saben prou bé a les casernes. Per fer-nos responsables fa falta l'amor, el sentit comú, la llibertat i fins i tot l'experiència. Ningú ens atreu a adquirir un producte comercial amb amenaces. I fer Déu l'inventor d'un camp de concentració etern i per als seus fills... no ha aconseguit sinó que ens costi, cada vegada més, creure en la seva paternitat i en el seu amor incondicional, principal revelació que, amb les seves actituds, ens revela Jesús de Natzaret.

¿Quan aprendrem a ser tan madurs que entenquem que el premi de ser bons rau en ser bons, i el càstig per ser dolents és el ser dolents? Tenim un Déu que fa sortir el seu sol sobre bons i dolents i fa caure la seva pluja sobre bons i dolents. Als fariseus els toca predir la Llei, a nosaltres els cristians, la misericòrdia: el cor de Déu bolcat vers aquells que, segons la llei, no el mereixen.

2. Quina és la voluntat de Déu per a mi?

He estat professor de col·legis secundaris i d'universitats durant més de vint-i-cinc anys i moltes vegades he hagut de respondre a la pregunta, feta per algun o alguna alumna, de "i quina és la voluntat de Déu per a mi?". Sempre he contestat que la resposta a aquesta pregunta és: "que tu facis la teva voluntat, per això Déu t'ha fet lliure. Allò que et faci més feliç a tu, i faci, alhora, més feliços els altres, això és el que Déu vol per a tu". Això, per descomptat, suposa que tu assumiràs, amb plena responsabilitat els teus fets, i les conseqüències dels teus fets. Al rei David el va fer sant no pas en no cometre pecats, sinó en assumir la seva responsabilitat i sotmetre's

a la penitència. I Déu el declara un "home segons el seu cor"! La voluntat de Déu no és res aliè, paral·lel, marginal o fins i tot oposat a la nostra voluntat. Una vegada Déu s'ha encarnat amb totes les conseqüències i com Ell sap fer-ho, o sigui, infinitament, la seva voluntat es manifesta en la nostra vida diària a través de la nostra voluntat de ser, de plenitud, de felicitat, d'eternitat, de bé que es difon ell mateix...

3. Entre Déu i jo, res sense Déu i jo

Ni àngels que m'empenyin ni diables que em des-torbin. No podem dir a Déu: el Diable que Tu vas fer és el que em va temptar... sinó: del meu cor podrit n'ha sortit tot això; és el que surt del meu cor el que m'embruta.

4. Per ser lliures Crist ens ha alliberat, i no hem de deixar que ningú ens esclaviti

La dignitat humana que Déu m'ha donat em mena a no ser mai menys humà i a gaudir menys amb ser-ho, que allò que Déu volia que jo fos i gaudís. Cap jou, encara que aquest jou s'anomeni Llei i sigui la Llei de Déu. Hi va haver una època en què tot era pecat. "Això ha de ser pecat, perquè és ben agradable", em va dir un amic que es gratava una orella amb un escuradents. Però els manaments s'han fet per a l'ésser humà, no l'ésser humà per als manaments.

5. Una cosa no és dolenta perquè és pecat, sinó que l'han declarat pecat perquè és dolenta

Si allò que faig no em fa mal ni a mi ni a ningú, puc fer-ho i gaudir-ne amb absoluta llibertat, encara que a tots els llibres aparegui com a sospitós o pecaminós. La pregunta clau és, doncs: "fa mal a algú o no?". Tota la resta Déu l'ha creada bona i per al nostre ús i felicitat. Si fa mal no puc fer-ho, estigui en els llibres o no. Si no fa mal a ningú, sóc perfectament lliure de fer-ho o no.

El límit madur i cristià està en si la cosa em fa més humà o menys humà, i això només ho puc decidir jo, després que Déu m'hagi fet ser humà.

6. El criteri moral decisiu és l'amor

És l'amor el que em fa ser com Déu. Però no parim de zero: no puc fer res per tal que Déu m'estimi més del que ja m'estima; i no puc cometre cap error que faci que Déu m'estimi menys. El seu amor és incondicional. Déu no ens estima perquè siguem els seus fills, sinó perquè Ell vol que siguem els seus fills. Déu no m'estima perquè jo sigui bo, sinó perquè Ell és amor. El nostres pares són, normalment, la primera revelació que tenim a mà per entendre què és l'amor incondicional de Déu.

7. Sóc humà, diu Déu, res humà m'és aliè

Déu estima tot allò que ha fet i no odia res del que ha fet. Cap ésser humà és més humà que el Déu que s'ha encarnat –com només Ell pot fer-ho– infinitament. Cap ésser humà és més humà que Déu i mai Déu està més encarnat, més amb nosaltres, que quan un ésser humà està en-amor-at, ple d'amor. No conec ningú que encarni per a mi més clarament això que la persona de Jesús de Natzaret.

8. Amor, criteri suprem de la llibertat, no la llei

Déu té sempre la iniciativa i això ho ha plasmat genialment Agustí d'Hipona amb la seva meravellosa frase: "Jo no et cercaria si Tu no m'haguessis trobat". Jo no em penediria si Déu no m'hagués perdonat ja. Però, a vegades, el que passa és que qui no em perdona sóc jo mateix... Això ja no és problema de la moral, sinó de la psiquiatria. Quan la moral no em guia, ni m'acompanya, ni protegeix, sinó que només em recrimina, em castiga i em reprimeix, és que ha passat de ser autoritat a ser poder... i ja sabem tots que el poder corromp. La culpabilitat psicològica procedeix de l'autoobservació egocèntrica, de l'autoacusació i de l'autocàstig, però en tot això ja no hi té res a veure l'amor, que és Déu. Si Déu és el nostre Déu, l'amor és el criteri suprem de la consciència i de la llibertat, no la llei, ni tan sols la de Déu.

9. La llei ordena apedregar, tu què hi dius?

La llei ens ordena moltes vegades apedregar, però, què diu la nostra consciència? Déu –per això ho és– té la darrera paraula en les nostres decisions; Ell és l'absolut davant el qual tot és relatiu. Déu, sí, té la darrera paraula, però no les té pas totes. Ens deixa generosament tot el camp de la consciència amb

un respecte absolut pel que decidim. No ens ha fet màquines perfectes, ni titelles que Ell manipula amagat rere una cortina, sinó que ens ha fet persones, amb tota la similitud que aquesta paraula té respecte de ser persona per excel·lència i prototipus. Quan Déu ens ha fet lliures s'ha lligat les mans i s'arrisca a que fem allò que contraria la seva voluntat. No intervé en el pitjor sentit d'aquesta paraula, que seria imposar la seva voluntat sobre i contra la nostra. La nostra consciència és nostra. L'Església s'anomena "sagrari", i en aquest sacrari només hi podem entrar, en darrer terme, Déu i cadascú de nosaltres. En el sacrari de la nostra consciència resideix la sagrada humanitat que Déu ens ha donat i imprès com a imatge seva, i la sagrada llibertat que el caracteritza a Ell.

Allà hi ha també la sagrada llibertat que, amb la seva sang i resurrecció, ens ha guanyat Crist. Les normes, totes les normes que coneixem, només serveixen per descobrir que la nostra llibertat arriba fins on comença el dany a nosaltres mateixos o al proïsme, a qui hem d'estimar com a nosaltres mateixos, ni més ni menys. La vida que vol ser vida humana no tractarà mai de viure o sobreviure, sinó de conviure, i les normes de la convivència expressen amb tota claredat allò que aquesta convivència humana exigeix. Tot allò que faci la convivència humana, més plena i més feliç és bo i lliure.

10. En cas de conflicte de possibilitats, allò que comporti més amor, més justícia, més llibertat i més felicitat, és allò que Déu demana de mi.

Cap llibertat em pot alliberar d'haver d'escollir, en cada decisió, entre l'amor i la llei. I m'ha de quedar clar que, en cas de dubte, l'amor és el criteri decisiu. Déu m'ha fet humà, sensible, conscient i lliure, i sempre tinc dret a seguir allò que honradament la meva consciència em diu que em fa més humà, més sensible, més conscient, més d'acord al criteri suprem de l'amor.

Jesús no va pas dir: jo sóc la llei, ni sóc la tradició, ni sóc la diplomàcia... sinó jo sóc la veritat. Per conèixer-la, Déu m'ha donat la consciència i la llibertat, i m'ha dit: encara que jo sigui l'amo, tu ets l'administrador, fes la part que et correspon.

ELS REPTES D'UNA MORAL UNIVERSAL ALLIBERADORA

BENJAMÍN FORCANO

Madrid, Espanya

Respostes antiquades per a nous reptes

Valguin com a diagnòstic de la situació actual les paraules del Parlament de les Religions del Món:

“El nostre món travessa una crisi d'abast radical; una crisi de l'economia mundial, de l'ecologia mundial, de la política mundial. Arreu es lamenta l'absència d'una visió global, una alarmant acumulació de problemes sense resoldre, una paràlisi política, la mediocritat dels dirigents polítics, tan mancats de perspiciàcia com de visió de futur i, en general, sense interès per al bé comú. Respostes antiquades per a reptes nous”.

Aquests greus problemes de la humanitat no són fruit de l'atzar sinó de causes concretes. El primer és: superar l'escepticisme o fatalisme que sobre aquest punt no hi ha res a fer. La crisi de què parlem és universal i per resoldre-la s'ha de comptar amb una visió i solució que siguin universals. Les visions parcials, pròpies d'altres temps, s'han mostrat estèrils. I a superar aquesta parcialitat apuntava la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 quan escrivia: “La llibertat, la justícia i la pau en el món tenen per base el reconeixement de la dignitat intrínseca i dels drets iguals i inalienables de la família humana” (Preàmbul).

Això vol dir que al voltant d'aquesta dignitat i drets, no s'ha imposat la “concepció comuna” que semblava augurar-se a l'Assemblea de les Nacions Unides. Malgrat això, cada vegada són més les veus de pensadors, polítics, líders religiosos i científics coincidents en que hi ha problemes comuns a totes a les nacions, que requereixen d'un nou paradigma de visió i de normes, compartit per totes elles, i aquest nou paradigma ha de ser de caràcter ètic.

La supervivència de la Humanitat no està assegurada si prèviament no es produeix aquest canvi ètic, vàlid i vinculant per tothom: “La Terra no pot canviar a millor si abans no canvia la mentalitat dels individus” (ibídem).

Possibilitat d'un projecte ètic mundial

Són veritablement moltes les situacions de calamitat actuals que no podem corregir o evitar amb

simples mitjans tecnològics, econòmics o militars, atès que la crisi, contra tot allò que es digui, no és en primer lloc econòmica, sinó ètica: “Davant d'aquesta situació, la humanitat no en fa prou amb els programes i les actuacions de caràcter polític. Necessita primer de tot una visió de la convivència pacífica dels diferents pobles, dels grups ètnics i ètics i de les regions, animats per una comuna responsabilitat envers el nostre planeta Terra. Una visió similar es basa en esperances, objectius, ideals, criteris; dimensions totes elles que molts homes disseminats per l'ample món han anat perdent” (Küng).

Ens cal obrir nous horitzons de cara al futur, atès que la humanitat ha entrat en una nova fase de la seva història i, malgrat tants obstacles, disposa de suficients recursos econòmics, culturals i espirituals com per instaurar un millor ordre mundial.

Küng porta dècades impulsant aquest projecte i precisa: “Per ètica mundial entenem un consens bàsic sobre una sèrie de valors vinculants, criteris inamovibles i actituds bàsiques personals. Sense aquest consens ètic d'inici, tota la comunitat es veu, més tard o més aviat, amenaçada pel caos o la dictadura, i els individus per l'angoixa”.

Per les raons que sigui, al llarg de la història s'han creat massa escissions i enfrontaments entre ètica i religió, ciència i religió, religió catòlica i religions... com si en el fons unes i altres fossin inconciliables. Escissions històriques, dramàtiques i cruentes moltes vegades, però més pròpies d'interessos i afanys institucionals de poder que de la seva mateixa naturalesa. Per què l'ètica s'ha de contraposar a la religió, la ciència a la fe i allò humà a allò cristià?

Convençuts de la unitat fonamental de la família humana, Nacions Unides proclamava el 1948, en el pla del dret, els Drets Humans, i això mateix ha de ratificar des de l'angle de l'ètica: el respecte total a la persona humana, el caràcter inalienable de la llibertat, la igualtat bàsica de tots els humans i la interdependència de tothom amb tothom.

NORMA UNIVERSAL PRIMERA

Tot ésser humà ha de rebre un tracte humà

Küing comenta: “Això significa que tot ésser humà, sense distinció de sexe, edat, raça, classe, color de pell, capacitat intel·lectual o física, llengua, religió, idees polítiques, nacionalitat o extracció social, posseeix una dignitat inviolable i inalienable. Per aquesta raó, tots, individus i estat, estan obligats a respectar aquesta dignitat i a garantir eficaçment la seva tutela. L'economia, la política i els mitjans de comunicació, els centres d'investigació i les empreses han de considerar sempre l'ésser humà subjecte de dret: la persona ha de ser sempre finalitat, mai pur mitjà, mai objecte de comercialització i industrialització. Res ni ningú: “està més enllà del bé i del mal”: ni individu, ni estrat social, ni grup d'interès per influent que sigui, ni cartell de poder, ni aparell policial, ni exèrcit, ni estat. Ben al contrari: Tot ésser humà, dotat de raó i de consciència, està obligat a actuar de forma realment humana, a fer el bé i evitar el mal!”.

Només obrant d'aquesta manera s'és veritablement humà. Aquest obrar, que brolla des del més fons del nostre ésser, queda sancionat com a vàlid universalment per l'ètica, el dret i la religió i queda esculpit en l'anomenada Regla d'or: *No vulguis per a ningú el que no vulguis per a tu, o Fes als altres el que voldries que et fessin a tu.*

Quatre principis que deriven d'aquesta norma

1. Respecta la vida. Són fets innegables en el nostre món: l'odi, l'enveja, la violència, la rivalitat, l'ús de la força, el crim organitzat, la pràctica del terror, les dictadures, la tortura... que contradiuen el principi de “Respectar la vida”: tot ésser humà té dret a la vida, a que ningú el maltracti, el discrimini, el depuri o extermini; a que els conflictes es resolguin pacíficament; a que el foment de la comunitat humana vagi unit al respecte de la natura i el cosmos, tenim una responsabilitat especial envers la Mare Terra i el Cosmos, l'aire, l'aigua, el sòl; a fer efectiu allò que naturalment ens pertany: ser oberts, solidaris, tolerants, respectuosos amb tothom. Respecta la vida!

2. Practica la justícia. En virtut d'aquest principi, tot ésser humà ha de practicar la justícia, fent un bon ús dels béns de la Terra, de no acumular-los insolidària i incontroladament, de contribuir al Bé Comú; de crear estructures econòmiques que es configuren des de les necessitats i drets dels més desfavorits; d'una

economia social i ecològica; d'entendre el poder com a servei a les persones i preferentment als més necessitats; d'assegurar una política basada en el respecte, el raonament, la mediació i consideració recíproca; d'assumir una actitud de moderació i control de l'insaciable afany del diner, del prestigi i del consum. Practica la justícia!

3. Sigues honrat i veraç. El món ens depara cada dia una llarga llista de gent que enganya, defrauda i menteix, desinforma, ven falsificant, sotmet la seva ciència a interessos econòmics, pregona el fanatisme... I cada dia, en el si de qualsevol lloc i cultura, la consciència humana se sent posseïda per l'imperatiu de no mentir, de parlar i actuar des de la veritat. Cap ésser humà, cap institució, cap estat i cap església o comunitat religiosa té dret a dir falsedat dels altres. Els mitjans de comunicació, l'art, la literatura i la ciència, els polítics i els seus partidaris han de servir a la veritat. Tots els homes tenen dret a la veritat i a la veracitat, i tenen el deure de fer valer la veritat, a cercar-la incessantment, de servir-la sense cedir a oportunitats. Sigues honrat i veraç.

4. Estima i respecta els altres. Ningú no pot degradar l'altre ni mantenir-lo en una forçada dependència sexual. No és possible una convivència entre iguals sense veritable humanitat. La relació home-dona s'ha de regir per l'amor, la comprensió, la confiança, la igualtat, el respecte mutu. Estima i respecta els altres! TOTS JUNTS, PODEM.

Dins del món de l'home i la dona, continua havent-hi el patriarcalisme, l'explotació de la dona, l'abús sexual de nens, la prostitució imposada.

Tot ésser humà ha de rebre un tracte humà!

Hem de fer als altres allò que volem que ens facin a nosaltres!

El repte rau en com aconseguim implantar aquesta mentalitat. Hem fet avançar moltes coses, en moltes hem millorat. Ens manca la principal, que ningú s'eximeixi de responsabilitat pel que fa o omet. Amb aquesta responsabilitat, des dels principis enumerats, podem donar solució a moltes qüestions en litigi. L'actual situació no està pas perduda. Des d'un sentit ètic propi i universal, tots junts, podem revertir aquesta situació, podem fer efectiva una ètica mundial comuna, una millor entesa mútua.

LLIBERTAT I MÓN INDÍGENA

MARGOT BREMER

Asunción, Paraguai

Crida l'atenció que els pobles indígenes d'Abya Yala, abans d'entrar en contacte amb el nostre món occidental, no sentien cap necessitat de concentrar poder ni riquesa, ni d'organitzar societats homogènies. Van conformar petites comunitats en articulació amb d'altres, per poder viure i conuiu en llibertat i independència. Malgrat una gran diferència de nivell entre dons i coneixements entre els seus membres, es distingien per un profund sentit de pertinença a la seva comunitat. Quin era el seu secret?

Els pobles originaris: a la recerca de la seva llibertat

El pitjor de la conquesta, fa més de 500 anys, dels pobles originaris no va pas ser l'espoli dels seus béns ni de les seves terres, sinó l'espoli de la seva llibertat. Ells conceben la llibertat des de la seva cosmovisió, totalment diferent als que som de cultura occidental. No conceben pas la seva llibertat a partir de la convicció de ser centre i amos de la terra, sinó sentint-se'n part: juntament amb el cosmos i amb la vida, hi són formant el tot. Segons un mite guaraní, el Creador, arran de la seva gran soledat, va crear la paraula, fonament del llenguatge humà. La va crear com una petita porció del seu immens amor, de la seva inabastable saviesa i del seu cant sagrat. Després va reflexionar a qui en podria fer partícip d'aquesta seva part, i va crear els éssers humans. D'aquesta manera cada guaraní s'identifica com a "petita porció" de la paraula divina, que és la seva "ànima". Des d'aquesta visió, lògicament, el guaraní es concep també com a fragment de la seva comunitat, a la qual aporta la seva "petita porció" que és única en la construcció del conjunt. La lliure donació d'aquesta aportació seva a les assemblees i a la construcció quotidiana de la convivència, el du a la plenitud de la seva identitat i, alhora, de la seva llibertat.

Libertat per als indígenes no significa independència sinó interdependència, des d'una visió global-comunitària. I així com es perceben com a part de la seva comunitat, així se senten també part de la natura i del cosmos. Aquesta interpretació del seu ésser els fa sentir-se familiars de les plantes, dels animals, de la

terra i dels astres. Lluny de sentir-se'n amos, assaboreixen la llibertat de poder aportar la seva part única en la composició d'una gran simfonia de vida, en la qual cadascú té el seu cant, el seu to, la seva paraula per ser escoltat i escoltar.

Llibertat des de la consciència de la pròpia imitació

La visió de ser part d'un conjunt, permet als indígenes assaborir la llibertat que els possibilita entrar en una relació de reciprocitat: donar i rebre. En comptes de subestimar-se per les seves pròpies limitacions, ells gaudeixen de la possibilitat de ser complementats per altres i de complementar altres. Poden gaudir d'aquesta interdependència perquè el seu horitzó no és ni antropocèntric ni egocèntric, sinó holístic.

D'aquest horitzó obert neix la seva interpretació de tota la resta d'àrees de la convivència humanocòsmica, que es concreta en el sistema de reciprocitat entre les parts, tant en l'àmbit religiós com econòmic, però també en l'àmbit d'organització, de treball comú (les *mingas*), de la presa de decisions comunes per consens a les assemblees. El principi és sempre no sotmetre ningú, sinó respectar la part única que cadascú pot aportar a la vida comunitària. Quan la comunitat viu en llibertat, aleshores és possible que cada un/a sigui respectat/da en la seva pròpia llibertat.

La utopia de cada comunitat és assolir la plenitud de vida. Ser diferent no és motiu d'exclusió, sinó tot el contrari; atès que la consciència de ser una part, un fragment particular, fomenta el sentit d'obertura i inclusió: l'"altre" és benvingut per a la complementació mútua. Un exemple n'és la parella humana: tant l'home com la dona, d'acord amb el seu gènere, se senten destinats a complementar-se en la diversitat. Formen una parella en llibertat creativa i dinàmica per complementar i ser complementats. D'aquesta manera dona i home arriben a més plenitud humana, en llibertat d'amor. Un indígena sol, es té com a incomplet, i així se sent.

Educar per la Llibertat

La llibertat no s'aprèn amb la doctrina, sinó amb l'experiència, acompanyada de reflexió per persones lliures. Els nens indígenes viuen a la seva comunitat

un clima de llibertat que els ajuda a trobar en la vida comunitària el principi fonamental de la seva forma de viure. No només els pares, sinó tots els membres de la comunitat són responsables de l'educació dels nens, considerats fills de la comunitat.

Un mite guaraní, anomenat “Els Bessons”, presenta dos germans orfes cercant “la Terra sense Mals”. Aprenen a superar les dificultats de la vida que se'ls presenten en el camí i d'aquesta manera desenvolupen la seva intel·ligència i els seus coneixements. A partir de la permanent lluita per la vida, aprenen a valorar-la en la seva forma comunitària. En aquest caminar junts, estan creant una cultura de llibertat, la cultura guaraní, a partir de la qual fins avui els nens guaranis construeixen la seva identitat. Culminen un aprenentatge de la vida amb la transmissió dels sabers dels avantpassats per un mestre, per créixer a través d'aquesta saviesa i recrear-la per a temps canviats. Es tracta d'una educació per a la creativitat, només possible quan es respecta la llibertat. El mestre prepara els nens per arribar a ser plenament “parts” de la comunitat. Des de la seva “iniciació”, són joves lliures per aportar a la comunitat, i joves madurs per enfrontar-se independentment amb la vida. El seu destí és cercar en comunitat la *Terra sense Mals*, mitjançant una vida en reciprocitat entre iguals. Aquesta reciprocitat practicada en plena llibertat, renova i dinamitza els llaços solidaris de la comunitat i li aporta sempre més vida.

Veiem que el principi fonamental de la llibertat en el món indígena consisteix en allò que els guaranis anomenen el *jopói* que significa “obrir les mans mútuament” en un donar i rebre en alternança, amb plena consciència que cada un és una part.

Aquesta forma de construir i mantenir la llibertat encara és present i activa en el món indígena d'Àfrica, Àsia i Amèrica. Aquesta forma de construir i mantenir la llibertat encara és present i activa en el món indígena d'Àfrica, Àsia i Amèrica. Aquesta forma de construir i mantenir la llibertat encara és present i activa en el món indígena d'Àfrica, Àsia i Amèrica. Aquesta forma de construir i mantenir la llibertat encara és present i activa en el món indígena d'Àfrica, Àsia i Amèrica.

Sembla que ha arribat el moment en què els pobles originaris d'aquestes terres ens conviden –enmig de fortes ventades neoliberalistes del nord– a entrar en un diàleg amb ells en el qual podem complementar-nos en reciprocitat per arribar junts a més llibertat.

(Prové de la pàgina 181)

Desenvolupament i llibertat: el desenvolupament com a alliberament.

No pot haver-hi desenvolupament sense llibertat: desenvolupar-se vol dir emancipar-se, alliberar-se de la servitud. Desenvolupament és procés d'alliberament, és a dir, acció de posar en llibertat, o no és desenvolupament. Llibertat i desenvolupament tenen, doncs, una relació constitutiva. No es pot parlar de desenvolupament si aquest no implica la llibertat de tots i cadascun dels éssers humans per elegir conscientment el seu destí individual i col·lectiu.

L'antiparadigma que defenso es caracteritza per la reivindicació que el desenvolupament no ha de ser definit per cap elit (política, tècnica, científica) sinó pels propis actors socials implicats, que han de ser els protagonistes en la formulació dels objectius del desenvolupament. Per això, les tècniques més adequades són les d'investigació-acció participativa que comporten processos de consciencització, educació i capacitat social, i ens permeten definir les nostres necessitats i la nostra manera de viure junts.

Els dos eixos fonamentals del desenvolupament com a alliberament són l'equitat i la participació. L'objectiu general del desenvolupament és construir societats política, social, econòmica i culturalment equitatives i en harmonia amb la natura. El mitjà per assolir aquest objectiu és la participació real de la ciutadania en la presa de decisions. Aquesta participació, com a dimensió política de l'equitat, implica compartir el poder i es basa en el dret humà fonamental de decidir com volem viure. La participació és un acte genuïnament democràtic i un procés d'autoaprenentatge individual i col·lectiu. Una quantitat creixent d'alternatives actuals de desenvolupament local i les iniciatives més crítiques dels nous moviments socials a escala global responen a aquests criteris, exigeixen una transformació qualitativa de l'insostenible model polític, econòmic i social vigent, i suposen un repte que exigeix la democràcia deliberativa, participativa i autogestionària com a alternativa a la deslegitimada democràcia representativa partitocràtica. Estem davant de processos emergents d'alliberament amb noves estratègies de transformació social en les quals l'ésser humà és la seva finalitat i el seu agent essencial. Ens trobem en els orígens d'un contraprojecte local i global, d'un conjunt d'utopies realitzables, diverses i cada vegada més unides, com a projecte de futur.

AMOR, SEXUALITAT I LLIBERTAT

ESTIMA I FES EL QUE VULGUIS

JORDI COROMINAS

Sant Julià de Lòria, Andorra

En la frase d'Agustí "Estima i fes el que vulguis" s'expressa l'entranya mateixa del cristianisme: l'amor i la llibertat. Estimar per ser lliures de la llei, la tradició, la por al conflicte, les morals escleròtiques, el poder, el diner, el prestigi, les cuirasses psicològiques i els bagatges del passat. I ser lliures per estimar el nostre cos, la nostra persona, el nostre ésser sencer, i el cos, la persona i l'ésser sencer dels altres.

El cristianisme no és una moral. Les morals es fan per a les persones i no a l'inversa, i mai són per al cristià la darrera mesura de les persones. L'amor requereix tractar cadascú en la seva especificitat, més enllà de tota regla, com Jesús feia amb la gent que patia. Moltes vegades és esforçant-nos en fer el bé com provoquem els danys més greus als altres i a nosaltres mateixos. És així, per exemple, com moltes persones se senten obligades en consciència a mantenir el matrimoni o el celibat quan no fan altra cosa que ferir-se i fer-se mal.

L'Organització Mundial de la Salut (OMS) defineix la sexualitat com: "Un aspecte central de l'ésser humà, present al llarg de la seva vida. Comprèn el sexe, les identitats i els papers de gènere, l'erotisme, el plaer, la intimitat, la reproducció i l'orientació sexual. Es viu i s'expressa a través de pensaments, fantasies, desitjos, creences, actituds, valors, conductes, pràctiques, papers i relacions interpersonals. La sexualitat pot incloure totes aquestes dimensions, això no obstant no pas totes es vivencien o s'expressen sempre. La sexualitat està influïda per la interacció de factors biològics, psicològics, socials, econòmics, polítics, culturals, ètics, històrics, religiosos i espirituals".

Créixer com a cristians és créixer com a persones. El pecat no és no complir una norma externa establerta; el pecat és tot allò que ens impedeix a nosaltres i als altres estimar i ser lliures. El nostre creixement personal es juga en bona part en la nostra sexualitat que, situada en el centre mateix de la personalitat i expressada en totes les dimensions de la nostra humanitat (biològica, psicològica, cultural, política i espiritual), no pot reduir-se a genitalitat. La sexualitat té a veure amb l'amor, amb la relació del nostre cos amb altres cossos, amb la manera com donem i rebem plaer, afecte, tendresa, amb la procreació i amb la possibilitat d'una vida alegre, vital i esponerosa.

Com bé saben els psicoanalistes la capacitat d'amor, de feina i de llibertat personal és la mesura més fidel de la salut mental d'un individu. Les nostres lluites, fins i tot els nostres actes de generositat poden ser molt ambigus. És en la nostra sexualitat on es delata la seva veritat o mentida. La por, la crispació, la seguretat fictícia, la necessitat de sotmetre els altres, l'actitud fugissera, la professionalització de les relacions humanes o, al revés, la cordialitat, la franquesa, la receptivitat, la sensibilitat pels altres, són senyals bastant fidedignes del cor humà. Com deia Pau de Tars: "Si repartís tots els meus béns als pobres, fins i tot si em vengués a mi mateix per esclau i tinguéssim així un motiu de glòria, però no estimés, de res no em serviria" (1 Cor 13,3).

Una sexualitat mal viscuda i no integrada en el conjunt de la nostra persona produeix personalitats neuròtiques i acomplexades amb una gran dificultat per compartir la intimitat i mantenir relacions esponjoses, afectuoses i tendres. Hi ha fins i tot qui ha de pagar per tal que un *coach*, *counselor* o terapeuta li concedeixi una o dues hores setmanals de temps *humà*. Una sexualitat mal integrada produeix també narcisismes desmesurats que necessiten del poder i del culte a la pròpia persona i ens impedeix, en definitiva, estimar i ser lliures, obrir-nos veritablement a la compassió per les víctimes i els que pateixen.

Jesús és un bon exemple d'integració de la sexualitat, d'afectes sans, i de persona lliure i sense carències que coartin les seves accions: Jesús no va sentir la necessitat de protegir-se davant d'alguna persona com si estigués davant d'un perill. Té amigues i dones que el segueixen. Gent de mala vida, publicans i pecadors són acollits per ell amb una llibertat que provocava l'escàndol. Recordem una escena (Lc 7, 36-50): una dona de "mala vida" plora sobre els seus peus, els seca amb els seus cabells, els cobreix de petons i els ungeix amb perfum, i Jesús, lluny d'espantar-se, es queda amb la sinceritat i l'amor d'ella, davant la moral que encarna el fariseu que l'ha convidat a casa seva. D'aquesta manera, ens posa de manifest que existeix alguna cosa molt més greu que un comportament sexual erràtic: la manca d'amor.

A Jesús no li importen les aparences, i no tant allò que es fa sinó allò que s'és en el fons del cor. Podríem

dir que l'Evangeli no es preocupa pel sexe, però sí per la sexualitat, és a dir, per quelcom que és més ampli i més profund: per tot allò relacionat amb el cor de la persona, la seva afectivitat, els seus desitjos més íntims, la seva vitalitat, la seva felicitat i la seva dignitat.

Per descomptat hi ha moltes dimensions de la sexualitat a tenir en compte i anar coneixent. Esmentant-ne només algunes podem al·ludir a una dimensió *biològica*, *corporal*, a una càrrega genètica, anatòmica i morfològica de cada cos que estableix moltes de les nostres limitacions i potencialitats. Podem assenyalar també una dimensió *psíquica*, unes "pulsions de vida", eros o desig, unes forces que actuen com un motor de trobada i unió amb tot allò que batega en la vida.

S'ha de comptar amb una *orientació sexual* producte d'una combinació d'influències genètiques, hormonals, ambientals i factors biològics implicats en el moment de la gestació i amb una identificació amb un determinat *gènere*, masculí o femení, que no es correspon necessàriament amb el sexe biològic (transexuals, intersexuals) ni amb una determinada orientació sexual (homosexuals, bisexuals). Podem afegir una dimensió *eròtica* que excedeix la pura relació sexual i la integra en el regne de la imaginació i la fantasia i que implica, a través del cos, la persona de l'altre. La pornografia és precisament la negació de la dimensió afectiva i personal de l'erotisme.

Finalment podem precisar l'*enamorament* que vol relacionar-se amb l'ésser sencer de l'altre. Ens enamorem d'una manera de parlar, de riure, de pensar i de ser i això provoca que cossos sota mínims en els estàndards comuns de bellesa llueixin esplendorosos, o que veritables inútils i *freaks* siguin atractius per a l'enamorat. La qual cosa fa trencar el cap de valent als sociobiòlegs doncs la inutilitat no encaixa en les estratègies de supervivència de l'espècie.

Totes aquestes dimensions són modelades per la cultura, la societat, la història i l'actualitat dels altres a les nostres vides. I això afecta des de la identificació amb un gènere determinat, fins al temperament, el caràcter i les maneres de caminar i somriure. La llibertat no és quelcom que se superposi a la naturalesa humana per controlar-la o menar-la, sinó que ve exigida per la nostra naturalesa. Les persones comptem amb unes tendències que no disparen un procés biològic amb respostes automàtiques, sinó que ens obren diverses possibilitats que seleccionem més o menys lliurement a partir de com hem estat llastrats i configurats individual, social i històricament.

Actualment s'ha posat en marxa una autèntica revolució mundial en la manera de viure la nostra sexualitat

i formar llaços i relacions amb els altres. Si fins al segle XX la legitimitat de la sexualitat era la reproducció i el matrimoni ara es posa en funció sobretot de les relacions emocionals amb la parella (la tendresa, la comunicació, la igualtat) i la satisfacció que ens produeixen. El nivell de reflexió i de presa de decisions sobre la nostra sexualitat ha crescut moltíssim: Com vull viure-la? Quina mena de parella em convé si és que me'n convé alguna? Amb les noves formes de viure-la apareixen noves pors i angoixes: Es tem, per exemple, el compromís i se cerquen relacions que tinguin sortida fàcil. S'augmenta la quantitat de les relacions, però se'n rebaixa la qualitat i la velocitat en el nombre de relacions sol ser proporcional a un sentiment de tedi i de buidor. Per comprendre en profunditat els canvis en la sexualitat val la pena llegir A. Giddens, *La transformació de la intimitat*, i Z. Bauman, *Amor líquido*.

Això no obstant, l'amor continua estant entreteixit amb totes aquestes transformacions i entre totes aquestes dimensions. Una dimensió curiosament oblidada per bona part de la literatura actual o reduïda a sentiment o emoció. L'amor és *una relació singular, empàtica, respectuosa, benvolent i desinteressada amb l'altre/altra*. És *singular* perquè s'adreça a algú en concret. Estimo algú que es diu Rosa o Pere i que és d'aquesta manera o d'aquesta altra. Un amor que fos igual per tothom no és amor. És *empàtica* perquè experimentem i ens deixem afectar per les emocions, idees i sentiments de l'altre. És *respectuosa* quan potencia la llibertat i l'autonomia de l'altre. Una parella que val la pena viure-la és aquella en la qual els seus membres no s'obstinen en complementar-se l'un a l'altre, sinó que es constitueixen en subjectes autònoms que no depenen del seu paper en la parella per definir-se com a individus. És *desinteressada* en la mesura que desfà, identifica i lluita contra les no sempre evidents relacions de poder de la parella. I per últim és *benvolent* quan ens preocupem activament per la vida i el benestar de l'altre. Quan el protegim i no l'enganyem. A aquest amor li cal el concurs de la voluntat per saltar els obstacles que es van presentant i per persistir-hi a través de la convivència quotidiana.

Canvien i canvian en el transcurs dels segles els nostres coneixements i les nostres formes de viure la sexualitat humana, però l'amor no passarà (1Co 13, 4-11). Continua i continuarà essent subversiu, transformant radicalment el món, unint persones de diferents ètnies, nacions, castes, religions, cultures i status social, destruint cuirasses i mentides, venent la por a reconèixer la pròpia fragilitat, guarint les persones i fent-nos lliures.

PER LA LLIBERTAT: PSICOLOGIA DE L'ALLIBERAMENT

IGNACIO DOBLES OROPEZA

Col·lectiu Costa-riqueny de Psicologia de l'Alliberament, San José, Costa Rica

“Psicologia de l’alliberament”, més que remetre a una àrea particular de la psicologia, o a una especulació més, apunta a un horitzó ètic-polític que s’ha de dirimir en l’articulació dels i les professionals amb les aspiracions i lluites populars en els seus propis contextos. Diferents vessants de la psicologia han apuntat, d’una manera o altra, a la idea d’autonomia, a la llibertat de l’individu davant les seves circumstàncies. La versió més trivial d’aquesta tendència la trobem en els manuals d’autoajuda. En el cas de la Psicologia de l’Alliberament, es tracta de transcendir el marc individualista que sol marcar a la disciplina psicològica, i procurar afavorir la recerca de la potenciació i l’autonomia de grups i col·lectius i de la societat. És a dir, la idea d’un “alliberament” que impliqui la responsabilitat social i la convivència, que impliqui reconèixer la idea expressada per Franz Hinkelammert que “l’assassinat de l’altre és suïcidi”, i, molt més que això: que reconegui la potencialitat i l’afirmació de la convivència productiva i del treball amb les persones que són negades per sistemes que produeixen estructuralment opressió i injustícia, en la línia d’una “Ètica de l’Alliberament” com la que ha estat proposada en el nostre continent per Enrique Dussel.

Referència clau per aquesta perspectiva ha estat Ignacio Martín-Baró, figura destacada de l’equip de la Universitat Centreamericana José Simeón Cañas, la UCA, de San Salvador. Aquest psicòleg social i sacerdot jesuïta, profundament compromès amb el poble salvadorenc i llatinoamericà, va desenvolupar els anys setanta i vuitanta del segle passat una fecunda tasca teòrica i metodològica, influenciades significativament per Paulo Freire i Orlando Fals Borda. Actuant en el camp de la psicologia, la docència i la investigació, va procurar que el saber produït tingués incidència en la realitat social del seu poble i de tot el continent, i, significativament, va contribuir a articular col·legues d’altres països compromesos amb la justícia i el canvi social. Va ser assassinat, juntament amb altres companys de

la UCA, el novembre de l’any 1989, per un escamot d’elit de l’exèrcit salvadorenc. Va deixar, a més del seu exemple i compromís, nombrosos escrits, destacant-ne els seus dos llibres principals: *Acción e Ideología: Psicología Social desde Centroamérica* (Editorial UCA 1983), i *Sistema, Grupo y Poder. Psicología Social desde Centroamérica II* (ídem 1989). Diu molt d’aquests escrits el fet que, tot i el temps transcorregut, abordin amb rigor, profunditat i un esperit radical de recerca de justícia, temes que solen ser ignorats per la literatura acadèmica i científica. Va crear, en un context de guerra generalitzada, l’Institut Universitari d’Opinió Pública de la UCA, exemple del clar propòsit de posar el saber i la investigació acadèmica en funció de les aspiracions socials de les majories.

La seva crida a desenvolupar una Psicologia de l’Alliberament es va efectuar en una conferència realitzada a la Universitat de Puerto Rico l’any 1986, i ha tingut, fins al dia d’avui, un significatiu ressò en la sensibilitat de molts estudiants, professionals i activistes socials al llarg de tot el continent americà i més enllà d’ell. També ha donat per a diversos esforços d’articulació.

El novembre de 2012, a Bogotà, per exemple, es va dur a terme amb gran èxit l’XI Congrés Internacional de Psicologia Social de l’Alliberament (www.catedralibremartinbaro.org/html/congreso/convocatoria.html). Anteriorment, s’havien realitzat congressos a Guadalajara, Cuernavaca, San Salvador, Ciutat de Guatemala, Campinas (SP, Brasil), Santiago de Xile, Caracas, Libèria (Costa Rica), Mèxic D.F. i San Cristóbal de las Casas. En alguns països, com Colòmbia, Equador i Costa Rica, s’han organitzat col·lectius de Psicologia de l’Alliberament. La pàgina del col·lectiu costa-riqueny és www.psicologia-liberacioncr.org. Durant quatre anys es va sostenir, també, la revista electrònica “Liber-acción”. Molta energia compartida s’ha aixoplugat en aquesta articulació de sensibilitats.

Avui dia, podem trobar, en la literatura profes-

sional, textos escrits des de l'òptica de la Psicologia de l'Alliberament, des de mirades diverses i en uns quants països. Alguns dels autors que han escrit han estat: Nancy Caro Hollander, Tod Sloan i Brinton Lykes, dels EUA; Edgar Barrero i Claudia Girón, de Colòmbia; Cecilia Santiago, Bernardo Jiménez, Joel Vásquez i Jorge Mario Flores, de Mèxic; Dolores Miranda i Ramón Soto, de Puerto Rico; Maritza Montero de Veneçuela; Amalio Blanco, d'Espanya; Ignacio Dobles, Marisol Fournier, Daniel Fernández i Teresita Cordero, de Costa Rica; Eduardo Viera d'Uruguai; Soraya Ansara, Fernando Lacerda i Raquel Guzzo de Brasil; Mark Burton, del Regne Unit; Mariano González, de Guatemala. La llista, per descomptat, no és exhaustiva.

La crida feta el 1986, articulada amb moviments socials i culturals de resistència i afirmació popular, i inspirat en una valoració crítica d'una disciplina que tendia majoritàriament a mantenir-se al marge de les necessitats i aspiracions de les majories, convidava a elaborar una nova epistemologia que trenqués amb el positivisme, l'individualisme i la concepció d'una societat sense contradiccions i conflictes, per enfocar-se en els problemes reals de les majories dels nostres pobles, no pas en els problemes la consideració dels quals s'imposava des dels centres hegemònics del saber. També interpel·lava a no deixar-se distreure per un científicisme de "torre d'ivori", una recerca d'estatus i privilegis econòmics, i, sobretot, apel·lava a desenvolupar una nova praxi amb les víctimes dels sistemes opressius. Continua vigent avui dia? La continuïtat la marca la persistència de molts dels problemes senyalats, que continuen incidint de forma negativa en la pràctica i en el saber produït en el camp de la psicologia.

Els darrers anys, inspirats (des) en la idea d'una psicologia que abordi les problemàtiques de la dominació i l'opressió, s'han desenvolupat experiències a Colòmbia, Costa Rica, Brasil, Mèxic, Guatemala, Puerto Rico, Equador, El Salvador, Veneçuela, Uruguai i altres països, en Psicologia Comunitària, en els treballs amb la memòria i les violacions de drets humans, en el treball de gènere i contra la discriminació per preferència sexual, en l'articulació entre lluita ecologista i psicologia, en el treball en salut, amb immigrants, amb lluites camperoles, contra la

pobresa i desigualtat estructural, en el treball sobre repressió i militarització, en l'articulació del treball en psicologia amb moviments socials i populars. A l'esmentat congrés celebrat a Colòmbia es va evidenciar el vigor de l'articulació de l'art i psicologia en contextos comunitaris, amb perspectives alliberadores.

La perspectiva eticopolítica defensada per aquest funcionament en la Psicologia ha influït, també, en nombrosos espais de formació de futurs professionals, i ha posat en tensió una visió de l'ètica en la pràctica professional basada en l'individualisme i l'adaptació, o limitada a l'"autocura" del professional en psicologia. Una ètica social obligaria a examinar amb deteniment els efectes de les pràctiques i insercions professionals que transcendeixen allò individual, i que marquen a grups, col·lectivitats, comunitats, o fins i tot a tota la societat.

L'horitzó esbossat per Martín-Baró, està clar, implica un repte major, i demandaria d'una necessària i difícil construcció col·lectiva. Com ja he assenyalat, la crida ha ressonat en molts professionals, que treballen en camps molt diversos, en els quals estan en joc els somnis i els dolors de les nostres poblacions. Som moltes les persones que considerem que, davant les problemàtiques, injustícies i limitacions que viuen els nostres pobles, l'horitzó de compromís obert continua cobrant vigència, així com altres articulacions crítiques, per contribuir al desenvolupament humà integral i la justícia. Hi ha, en qualsevol cas, un cabdal d'experiències i recerques que, sense pretendre homogeneïtat ni oferir receptaris, pot ajudar, en diàleg actiu amb altres perspectives crítiques, a il·luminar esforços futurs que procuren més benestar, llibertat i justícia. Per a totes les persones.

Per a més informació:

<http://libpsy.org> [amb enllaços a fonts, grups, activitats...]
en.wikipedia.org/wiki/Liberation_psychology
es.wikipedia.org/wiki/Psicologia_social_de_la_liberacion
es.wikipedia.org/wiki/Anexo:Bibliografia_de_Ignacio_Martín-Baró

Contacte: a la citada pàgina del col·lectiu costa-riqueny.

CONTE I CANT D'AMOR I DE LLIBERTAT

JORGE ALVARADO

UCA, Managua, Nicaragua

1. Preludi trinitari

Al principi era el Verb, una paraula de pur dinamisme i alegria, el verb Amar.

L'infinit quefer del verb Amar és fer l'Amor, quina meravella, sense pressa però sense pausa.

Però l'Amor, com bé se sap, és cosa de tres.

Entre elles tres, divines persones, l'Amor és donar-se i rebre's del tot a cada instant.

Amor sense més, pur donar de sí, només perquè sí, pur amor lliure.

Amor lliure i alliberador. Més que diví, diviníssim (saborosíssim, sí), creador de llibertat.

Amor lliure que commou i promou llibertins, llibertaris i alliberadors a dojo.

Amor lliure que promou i commou l'amor de les i els amants, a totes les galàxies.

L'Amore che move il sole e l'altre stelle.

2. Un conte d'amor i llibertat

Hi havia una vegada un home que deia que "Déu és el títol d'un gran problema". També nosaltres podem dir que Llibertat és el nom d'un gran problema (potser el mateix) que consisteix en què la paraula "llibertat" és el comodí que hem creat per oblidar que cada persona humana carrega en el seu propi cos el pes insuportable de la història de l'univers i de la mal anomenada "història universal". Però no seguim aquesta vegada els mals passos d'aquell esforçat Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) que va gosar conceptuar la llibertat com a totalitat i finalitat de tots els fets i desfets de la "història universal", així: "La història universal és el progrés en la consciència de la llibertat –un progrés que hem de conèixer en la seva necessitat–". I que també va gosar afirmar: "L'Estat és la realitat de la llibertat concreta". Millor que seguim el camí obert pel no menys esforçat José Francisco Xavier Zubiri (1898-1983), qui va gosar conceptuar el fenomen de ser lliure així: "L'experiència radical de Déu és l'experiència de ser lliure en la realitat. Ser lliure és la manera finita, concreta, de ser Déu".

Com és que ha dit? "Ser Déu"? Doncs sí. Que de "ser Déu" es tracta quan ens prenem seriosament aquest bonic conte de la llibertat. Ara bé, en què consisteix "ser Déu"? Aquesta pregunta no es respon pas amb metafísica sinó a la pràctica, fent la prova d'allò que anomenem (i sol ser diferent al que anomenem) "Déu". Perquè podria resultar que, per fer la prova de Déu, per provar Déu, per fer l'experiència de Déu, s'hagi de fer la prova de la llibertat, fer la prova de la justícia i fer la prova de l'amor. Dit d'una altra manera: que per ser i fer Déu, s'hagi de ser i fer la llibertat, ser i fer la justícia, ser i fer l'amor. Tal com diu "Dom Pere Llibertat Casaldàliga" en el seu poema "Equivocs":

On tu dius llei,

jo dic Déu.

On tu dius, pau, justícia, amor,

jo dic Déu.

On tu dius Déu,

jo dic llibertat, justícia, amor.

Aquesta mateixa pregunta, "quina cosa és Déu?", la va fer sant Joan de la Creu, essent Prior del Convent dels Màrtirs, a Granada, a un germà llec anomenat Francisco, qui va gosar respondre-li: "Déu és allò que ell vol". Seguint la gosadia del Germà Francisco, tan encomiada aleshores pel seu Prior, atrevim-nos nosaltres a dir que Déu és Allò-que-a-Ell-li-dóna-la-gana-de-ser: amor i llibertat, pur amor lliure. "Déu" és Qui a nosaltres ens dóna la gana de ser i fer l'amor lliure: "Per ser lliures ens va alliberar el Messies" (Gàl 5,1).

Ara bé, si la veritable llibertat és fer l'amor lliure, quan la llibertat sigui un deure no serà encara veritable llibertat. Quan la llibertat sigui una condemna (Sartre dixit), quan només sigui un destí, no serà encara veritable llibertat. Quan sigui només rebel·lia, no serà encara veritable llibertat. Quan sigui només satisfacció de necessitats o interessos, no serà encara veritable llibertat. Quan no sigui lliure fins i tot d'ella mateixa, no serà encara veritable llibertat. Quan només sigui passatgera, quan no sigui llibertat definitiva

de la mort, no serà encara veritable llibertat.

Quan per ella s'hagi de morir heroicament o matar víctimes expiatòries, no serà encara veritable llibertat. Perquè la veritable llibertat prescindeix dels serveis de qualsevol Monsieur Guillotin, Sagrada Inquisició, Projecte Manhattan, Llei Patriota (*Patriot Act*) o Complex Industrial-Militar (drons i bombes "intel·ligents" inclosos). Perquè en comptes de la magnífica i terrorífica consigna "Llibertat-Igualtat-Fraternitat" a l'estendard de la veritable llibertat hi ha escrit: "Amor-Unidiversitat-Servei".

Si la veritable llibertat és fer l'amor lliure, quan la llibertat no sigui actuar com Déu mana (creant més llibertat) no serà encara veritable llibertat. Perquè la veritable llibertat és un procés d'alliberament universal *ad infinitum* (revolució permanent), infinitament obert (mai establert), infinitament alegre (mai enrabiat) i infinitament expansiu (mai explosiu), i l'únic i veritable imperatiu categòric és aquest: "Actua com Déu, realitzant la teva llibertat en la creació de més llibertat". O millor dit, com va dir sant Agustí: "Estima i fes el que vulguis".

3. Dos cants d'amor i llibertat

Des del primer dia de 1959 fins avui, un bon indicador per mesurar la qualitat del compromís amb el procés d'alliberament universal és la solidaritat i el respecte a la revolució cubana. Solidaritat i respecte que llueixen en el petit poemari *Canción de Gesta* (1976), de Pablo Neruda, un poema dels quals es titula justament així:

La llibertat

Tresors del Carib, escuma insigne / sobre il·lustres blaus vessada, / costes fragants d'argent i or / semblen, per l'arena elaborades, / arxipèlag intens dels somnis, / comarques de mormol i flamarada, / castells de palmeres navegants, / muntanyes com pinyes perfumades, / illes sonores que al ball del vent / arribàreu com núvies convidades, races de color de nit i de fusta, / ulls com les nits estelades, / estàtues que dansaren en els boscos / com les onades pel mar estimades, / malucs de safrà que sostingueren / el ritme de l'amor en l'enramada, / sines fosques com el fum agrest / amb olor a gessamí a les cabanes, / cabelleres ordides per l'ombra, / somriures que la lluna edi-

ficà, / cocoters al vent concedits, / gent sonora com les guitarres, / pobresa de les illes i la costa, / homes sense terra, nens sense cullera, / noies musicals dirigides / per un timbal profund des de l'Àfrica, / herois foscos dels cafetars, / treballadors durs de la canya, / fills de l'aigua, pares del sucre, / atletes del petroli i les bananes, / oh Carib de dons enlluernadors, / oh terra i mar, de sang esquitxades, / oh Antilles destinades per al cel, / pel diable i l'home maltractades: / ara ha arribat l'hora de les hores: / l'hora de l'aurora desplegada / i el que pretengui aniquilar la llum / caurà amb la vida cercenada: / i quan dic que ha arribat l'hora / penso en la llibertat reconquerida: / penso que a Cuba creix una llavor / mil vegades estimada i esperada: / la llavor de la nostra dignitat, / per tant de temps ferida i trepitjada, / cau a la rega, i pugnen les banderes / de la revolució americana.

Himne de la República Bolivariana de Veneçuela

En aquest himne, amb lletra de Vicente Salinas i música de Juan José Landaeta (o Lino Gallardo?), compost cap a 1810 a partir d'una cançó de bressol, se sent la veu del "senyor" (patró, propietari, amo) que demana que caiguin les cadenes de l'imperi colonial; i se sent la veu del "pobre" (oprimit, serf, esclau) que demana Llibertat. Però només quan les seves veus canten unísones i les seves voluntats s'uneixen en un mateix moviment, només aleshores comença a tremolar i a fugir espaordit el vil egoisme que alguna vegada va triomfar. Aquest cant s'escau aquí perquè aquesta "força que és la unió" brilla avui per la seva absència a Veneçuela i perquè la solidaritat i el respecte a la revolució bolivariana són també indicadors verificables d'intel·ligència (enteniment-en-coexistència) política i d'amor a la llibertat:

Glòria al brau poble / que el jou llança, / la llei respectant / la virtut i honor. / Fora cadenes!, / crida va el senyor, / i el pobre a la seva cabana / Llibertat demanà. / A aquest sant nom / tremolà espaordit / el vil egoisme / que altra vegada triomfà. / Cridem amb empenta: / mori l'opressió! / Compatriotes fidels, / la força és la unió. / I, des de l'Empiri, / el Suprem Autor / una sublim alenada / al poble infundà. / Unida amb llaços / que el cel formà, / l'Amèrica tota / existeix en nació. / I si el despotisme / alça la veu, / segueix l'exemple / que Caracas donà.

IL·LUMINACIÓ O ALLIBERAMENT?

ESPIRITUALITAT DE LA NO DUALITAT O ESPIRITUALITAT DE L'ALLIBERAMENT?

COMISSIÓ TEOLÒGICA LLATINOAMERICANA DE L'ASETT

Des de fa un temps el tema és al carrer. Prolifereixen iniciatives, cursos sobre l'espiritualitat de la no dualitat, que presenten una visió de conjunt que topa amb el que és l'espiritualitat típica llatinoamericana, l'espiritualitat de l'alliberament (E.A.).

Per a aquesta, el valor més important, el central, aquell que d'alguna manera arrossega i aconduïx tots els altres, és el valor de l'**alliberament**: aquest procés històric de conquesta i construcció personal i social de la Llibertat. Per a l'E.A., en aquest sentit, contemplar aquest procés des de la mirada de la fe, i comprometre-s'hi plenament, constitueix el punt central, l'experiència-font de l'espiritualitat. És, en efecte, una espiritualitat "de l'alliberament". Els cristians de l'E.A. no cerquem la nostra font d'oracions addicionals, devocions peculiars o pràctiques espirituals que no siguin les pràctiques del compromís històric de l'Amor en la transformació de la societat. Allí, en el treballat esforç per construir un món diferent, segons el model de la Utopia que Jesús va proposar, el Regne!, allí, en aquest "nostre propi pou" és on fem la nostra experiència espiritual principal, la nostra trobada amb la profunditat de la Vida, de la Història, de la Utopia i de l'Amor.

Algunes presentacions populars de l'espiritualitat de la no dualitat, dissenyen un plantejament espiritual molt diferent. L'experiència espiritual principal, no s'hauria de cercar en l'Amor-Justícia, que es compromet en la història per transformar-la en la utopia de l'altre món possible, sinó en l'interior de la persona: no caldria preocupar-se tant per l'exterior, per la història, i molt menys per la política –conflictes humans d'injustícia en el caminar de la història; seria preferible tornar la mirada i l'atenció més aviat cap al Misteri inabastable, percebut en el silenci de la ment del cor, fins a provocar-hi l'experiència de la transcendència: la **il·luminació**, una experiència mística, un estat modificat de consciència que no es pot descriure, que només es pot experimentar, que ens omple de pau, felicitat, plenitud i bons sentiments.

Les dues postures

Les espiritualitats populars de la no dualitat

insisteixen en aquesta orientació, oposada a la de l'E.A.: allò important és dirigir la mirada a l'interior, desconnectar de les preocupacions humanes, socials i polítiques, fer silenci, apagar els nostres pensaments, quedar-se en una obertura silenciosa per ser capaços d'acollir l'experiència espiritual per antonomàsia, la *il·luminació*. Aquesta seria el bé suprem, i l'únic que necessitem, *l'unum necessarium*, perquè només en l'experiència de la *il·luminació* podem trobar forces i capacitat d'estimar, per tenir misericòrdia del proïsme i comprometre'ns amb *l'alliberament*, que seria quelcom, doncs, derivat. Allò més important, allò del que derivaria tota la resta, seria la *il·luminació*. Qui l'aconsegueix i l'experimenta, ho té tot.

A partir d'aquest principi, les espiritualitats de la no dualitat han implementat un conjunt de procediments, mètodes... de meditació, pràctiques de silenciament de la ment, tècniques de control del pensament... per disposar la consciència humana a experimentar aquesta *il·luminació*. Aquests procediments, produeixen la *il·luminació* i aquesta suscita en nosaltres la compassió, tant envers els éssers humans com envers la natura, allò que ens possibilita a comprometre'ns en l'alliberament, però la clau, l'objectiu a aconseguir, no és pas l'alliberament, sinó la *il·luminació personal*.

Per la seva banda, l'espiritualitat de l'alliberament (E.A.) té un plantejament radicalment diferent. No està preocupada en primer terme per aconseguir res per a la persona, per al subjecte. L'E.A. és una espiritualitat descentrada d'ella mateixa, centrada exclusivament en l'Amor-Justícia que constitueix la passió per la construcció del Regne de Déu en la Història. L'E.A. somia la mateixa utopia de Déu: "no un altre món, sinó aquest mateix, però totalment altre..." Aquesta és la finalitat, el seu objectiu principal, i al voltant d'això fa que giri tot. D'aquí que l'E.A. sigui una espiritualitat de món, de carrer, d'història, sempre bolcada vers l'exterior, sempre ocupada i preocupada "pel Regne de Déu i la seva justícia", davant allò que "tota la resta se'ns donarà per afegit", segons va dir Jesús. Allò que preocupa màximament a l'E.A. no és

pas l'experiència personal espiritual –tot i que sigui, òbviament, importantíssima-; no és pas una suposada il·luminació personal, sinó la construcció del Regne, la transformació del món en la línia del Projecte de Déu, *l'Alliberament*. En algun sentit, la posició és la contrària de la d'aquestes presentacions de la no dualitat.

Aleshores, la il·luminació o l'alliberament?

Pluralisme pregon: biodiversitat religiosa

Es tracta, sí, de dues actituds profundament diferents davant la vida, davant la història, i davant el Misteri. Són “tarannàs espirituals” diferents, entre els quals no cal debatre quina és la veritable i quina la falsa... Ambdues són vàlides. Són “carismes” diferents. Hi ha persones –i pobles, o cultures– dotats d'una sensibilitat especialment orientada envers allò numinós, envers l'experiència espiritual, o mística, per la via de la interioritat, de l'amor experiencial i “silenciós” –que conrea el silenci del pensament–... I hi ha també persones –i pobles o cultures, moviments històrics– arrabassats per la passió incontentible de la realització de l'Amor i la Justícia en la història, en la defensa dels pobres, els oprimits i les víctimes, i no com una experiència humana simplement ètica o política, sinó com una veritable experiència de Déu, experiència espiritual, mística.

En el primer cas els membres d'aquestes religions i cultures se centren més en l'oració, la interioritat, la consciència, el silenci, la meditació...; aquesta és la seva preocupació central, i només a través d'aquesta mediació deriven en un compromís social, que més aviat se sol orientar vers allò assistencial, la misericòrdia –no tant la justícia–, i que sovint desconfia de les dimensions polítiques o de la transformació estructural de la societat (l'“altre món possible”). La Mare Teresa de Calcuta, que militava explícitament contra la teologia de l'alliberament, seria un exemple emblemàtic d'aquesta mena d'orientació dins del cristianisme.

En el segon cas els creients “apareixen” més aviat com a extravertits, lluitadors socials, militants compromesos en la construcció d'una nova societat, marcats teològica i fins i tot psicològicament per una estructura històricoutòpica de l'existència. No cerquen la santedat en el compliment d'unes pràctiques religioses, o en l'apropament a un ideal personal amb el qual identificar-se... Es caracteritzen per una “santedat política” (pràcticament encara no canonitzada

a l'Església catòlica). Figures típiques d'aquest model serien la de Mons. Romero i tants d'altres màrtirs llatinoamericans, màrtirs “jesuànics”, és a dir, assassinats i martiritzats per haver viscut amb el mateix estil de Jesús, pel seu compromís amb l'Amor-Justícia donant la vida en la defensa dels pobres, en la transformació de la societat i en el combat contra tot allò que ofèn la dignitat de l'ésser humà.

Quin dels dos és el millor camí, quina és la millor espiritualitat? Des d'un punt de vista de “pluralisme profund”, es fa necessari respondre a aquesta pregunta. Aquestes dues grans corrents espirituals, com tantes altres, ben diferents entre elles, són una manifestació de la “biodiversitat religiosa”, la *hierodiversitat*. En la biodiversitat no té sentit preguntar quina és “l'espècie veritable”... Totes ho són, cadascuna fent la seva aportació, i totes s'influeixen, s'entrecreuen i es necessiten per fer créixer l'evolució de la vida. Igual que en la *hierodiversitat*.

Reconèixer l'aportació de l'espiritualitat no dual

Hereus de l'exclusivisme que hem cultivat durant gairebé dos mil·lennis, el nostre subconscient col·lectiu de cristians ens diu que estem en “l'espiritualitat veritable”, i per tant en la volguda per Déu, aquella que no té res per aprendre de les altres, perquè ho té tot en ella mateixa...

Avui dia, des d'una postura pluralista, sabem que no existeix “la religió veritable”, perquè totes elles són espurnes lluminoses de la dimensió divina de la humanitat. No ens podem tancar en la pròpia religió o espiritualitat creient que allà ho tenim tot i no necessitem aprendre de les altres... Avui ja sabem que qualsevol religió també té les seves pròpies limitacions, els seus punts cecs, la seva necessitat de complementació. També l'E.A.

Una síntesi alliberadora i llatinoamericana

Dues postures extremes cal evitar: abandonar la pròpia E.A. enlluernats per la novetat de la no dualitat, o tancar-nos en la pròpia E.A. creient que no podem aprendre res d'altres espiritualitats. És millor romandre fidels a la pròpia espiritualitat de l'alliberament, continuar “bevent del propi pou”, sense deixar d'obrir-se alhora a la saviesa de les espiritualitats que cerquen sobretot la il·luminació. Estem en un temps pluralista i de síntesi. Podem assumir tot allò bo, sigui on sigui i vingui d'on vingui, sense deixar de ser allò que som.

MATERIALS PEDAGÒGICS EN LA RECERCA DE LA LLIBERTAT

MARTÍN VALMASEDA

CAUCE, equipocauceguatemala.blogspot.com, Cobán, Guatemala

Això és una exposició de materials per a educadors, animadors de grup, agents d'educació popular, catequistes... Només pretén presentar alguns llibres d'assaig, novel·les, pel·lícules, cançons... que poden servir per a les vostres classes, trobades de reflexió, o activitats d'educació popular. Em limito a espigar alguns dels materials en aquest petit passeig per un territori immens. Cada lector seguirà la seva cerca per "la xarxa", ara que internet ens ho posa a l'abast de la mà. Heus aquí els suggeriments.

Llibres d'assaig

Diversos d'aquests treballs es recolzen en el liberalisme clàssic, com *l'Assaig sobre la llibertat* de John Stuart Mill (Universitat de València, 1991). Expressa de manera concreta la seva idea de fins on ha d'arribar la llibertat de l'individu i fins on l'autoritat que la societat pot exercir al seu damunt; és l'anomenat *Principi del dany*, l'únic pel qual és justificable que la humanitat, individual o col·lectivament, s'immiscueixi en la llibertat d'acció de qualsevol dels seus membres.

Dos conceptes de llibertat: el text més cèlebre i comentat d'Isaiah Berlin, és també una anàlisi dels dos sentits de la llibertat política –el negatiu i el positiu–, que es resol en favor del primer i d'un liberalisme escèptic.

Ortega i Gasset expressa la seva visió a *La rebelión de las masas*: davant d'una sola persona podem saber si és massa o no. Massa és tot aquell que no es valora ell mateix –en bé o en mal– per raons especials, sinó que se sent "com tothom", i no obstant això, no s'angoixa, se sent resguardat en saber-se idèntic als altres.

Amb una visió més orientada a la llibertat política, i crític davant el que fan els mitjans de comunicació, Noam Chomsky aborda el tema a *Los guardianes de la libertad*. Hi revisa com va jugar la informació amb alguns dels esdeveniments de finals del segle passat: l'atemptat contra el Papa, els assassinats a El Salvador... Planteja el domini sobre les ments i la llibertat per part dels qui ostenten el poder econòmic.

Alejandro Corchs i Alejandro Spangenberg reflexionen a *El camino a la Libertad*: una experiència enriquida

que cadascú ha de recórrer, el gran repte de la vida humana.

En aquest tema és clàssic *La por a la llibertat*, d'Erich Fromm. La seva obra parteix de l'anàlisi de les causes per les quals el poble alemany va acceptar la "seguretat" que els ofería el règim de Hitler.

Novel·la

Los desposeídos: una utopía ambigua (*The Dispossessed: an ambiguous utopia*) és una novel·la de ciència ficció escrita per Ursula K. Le Guin el 1974: dos planetes, en un dels quals es viu en sistema liberal capitalista i anarquista a l'altre, enfronten el seu sentit de la llibertat.

Libertad, de Jonathan Franzen. A través de tres generacions d'una família nord-americana, reconeixem el reflex de la societat del nostre temps, amb temes molt actuals. Tot gira entorn del problema de les llibertats personals i els diferents conceptes de llibertat.

Matar un rossinyol, de Nelle Harper Lee. En l'ambient del racisme nord-americà es planteja el respecte a la llibertat personal i a la comunitat. S'ha fet servir molt com a llibre de reflexió a les escoles.

Hirbet Hiza, de S. Yizhar, és el lluminós relat del desallotjament dels habitants d'un poble àrab durant la guerra de 1948, i d'una protesta que mai abandona la gola del narrador, mentre les cases són enderrocades i els pobladors expulsats de la seva terra.

A la xarxa (Google) es pot trobar, en text i en audió, els *Cuentos de Libertad para niños*, de Pedro Pablo Sacristán.

Dos clàssics duts al cinema són les obres *Un món feliç*, d'Aldous Huxley, i *Fahrenheit 451*, de Ray Bradbury. En aquestes novel·les es relaciona la llibertat amb la manipulació dels mitjans de comunicació: "Si no vols que una persona sigui políticament desgraciada, no el preocupis mostrant-li dos aspectes d'una mateixa qüestió. Mostra-li'n un", li diuen al personatge central de *Fahrenheit* el dia que descobreix fissures en la seva fe i en la seva obediència al sistema.

Obres cinematogràfiques

La isla de las flores, film de Jorge Furtado, que amb aire de documental neutre, simplement informatiu, descriu l'esclavitud respecte del diner. Acaba amb una frase rotunda: "Llibertat, és una paraula que el somni humà alimenta, que no hi ha ningú que l'expliqui i ningú que no l'entengui" (del *Romanceiro da inconfidência*, de Cecília Meireles).

Disturbing Behaviour (Comportament pertorbat) relata els fets esdevinguts en una comunitat en la qual tracten de fer nens perfectes, d'acord als estatus plantejats pels seus pares que desitgen fills estudiosos, esportistes, etc.

Tocant el tema d'educar en llibertat, *El club dels poetes morts*, de Peter Weir va assolir gran interès del públic, amb raó.

Un curt espanyol breu i angoixós, símbol de la manca de llibertat és *La cabina*, d'Antonio Mercero.

La historia de la Isla, produïda per ECOE (Madrid) i CAUCE (Guatemala) sintetitza en una paràbola el procés dels "reixats" que tanquen l'ésser humà, i les causes d'aquesta situació.

Terra i llibertat, de Ken Loach, pel·lícula anglesa sobre la Guerra Civil espanyola, realitzada amb encert per actors no professionals.

Moltes de les pel·lícules que aborden el tema de la llibertat no poden separar-se de la defensa de la terra, com l'argentina *Un lugar en el mundo*, d'Adolfo Aristarain.

Una altra, anglesa, un enfrontament dramàtic-còmic entre els miners sense feina i l'alliberament a través de la música és *Bufant al vent*, de Mark Herman.

La llibertat política dels pobles a través de biografies té moltes mostres. Citem només *Crida llibertat*, la vida del líder sud-africà company de Nelson Mandela, Steve Biko. Paral·lelament la pel·lícula *Ghandi*, de Sir Richard Attenborough.

Amb una mirada retrospectiva, tot i que actual per les circumstàncies històriques, *Viva Zapata*, d'Elia Kazan. Aquest mateix autor reflecteix en algunes de les seves pel·lícules la cerca de la llibertat personal. La més significativa pot ser *El compromís*. El drama de l'home que en la seva maduresa intenta alliberar-se dels condicionants en que l'havien lligat l'herència paterna i la societat.

No ens podem estar de citar una obra de Buñuel carregada d'ironia, tal vegada poc coneguda: *El fantas-*

ma de la llibertat, en la qual canvien fins a l'absurd les conductes de les persones.

Cançons:

Són un instrument molt eficaç per a la tasca educativa, sobretot amb grups juvenils, escoltant la música, comentant després la lletra. Les cançons que vénen a continuació es poden trobar a internet, en powerpoint, amb imatges, i tot sovint a Youtube. Les de text en anglès solen tenir la presentació amb traducció adjunta.

Imagine, John Lennon, és a Youtube, amb una lletra forta.

Justicia, tierra, libertad, Maná: és important la relació de la llibertat amb la terra, en cançons i pel·lícules.

Cançó d'amor a la llibertat, Lluís Llach, reflex d'un temps i unes esperances incomplertes.

Canto a la libertad, Labordeta: una de les cançons més cantades en moviments com a himne de lluita, també per comunitats cristianes, amb la memòria d'aquell gran home que en va ser l'autor.

Cançó dels esclaus, del Cor de l'òpera Nabuco, amb una bella música coral, també cantada en castellà per Nana Mouskouri.

Blowing in the wind, Bob Dylan, en powerpoint té una traducció de la seva lletra impactant (actualment han convertit la melodia en cant de missa fent-li perdre la seva força original).

Yo te nombro, libertad, sobre un poema de Mario Benedetti, cantada per Nacha Guevara.

La maldición de Malinche, de Gabino Palomares: una vigorosa crítica a la manca de consciència en gent del poble llatinoamericà que continua sotmesa a nous invasors.

Songs of freedom, Bob Marley, com moltes altres de l'autor tracta l'alliberament del poble negre.

Algunes més: *Libre*, Nino Bravo; *Para la libertad*, Joan Manuel Serrat (Miguel Hernández); *Libertad*, Manu Chao; *Libertad sin ira*, Jarcha; *Colores*, Mocedades; *Happy on deliverance*, Paul McCartney; *Sueño libertad*, Juanes; *Latinoamérica*, Calle 13, *Deixem en llibertat la llibertat*, Maria Lafitte...

Tots aquests suggeriments de lectura, vídeo, àudio... són només una "provocació" per als que aborem l'Agenda com a instrument pedagògic d'educació popular, per tal que us capbusseu a la xarxa, internet, i descubriu altres material que us ajudin en els vostres grups a seguir conscientitzant... en la cerca de la Llibertat. □

2014: 500 ANYS DE LA CONVERSIÓ DE LES CASAS ALS «INDIS»

EDUARDO FRADES

Caracas, Veneçuela

El jove sevillà Bartolomé de las Casas va venir a Amèrica el 1502 amb tot just divuit anys, per ser peó o soldat de tropa, aconseguir lloc de “doctrinero”, com a clergue menor que era, o a ocupar-se de les granges del seu pare. En realitat va anar-hi una mica per les tres coses: però el 1514 ja havia deixat les armes, era sacerdot i tenia una hisenda amb indis *encomendados*, on criava porcs, diferents productes i una mica de mineria; tot a costa de la feina gairebé esclava dels indis, tot i que els tractava bé. Li anaven bé aquests negocis, ja que es va costejar viatges i estades a Espanya amb aquests guanys. Però, com a sacerdot, només es dedicava als seus “cristians” espanyols, no pas als indis.

Segons el seu relat de 1559, ja en la fase final de la vida, el pas decisiu en la seva “conversió” va ser la festa de Pentecosta, el 27 de maig de 1514 a la vila de Sanct Espiritus, mentre preparava els sermons llegint la Bíblia. Ens n’explica força detalls externs, però amb un pudorós silenci sobre allò interior, el punt de partida de la seva “primera conversió”. Val la pena citar àmpliament el text:

“Menant aquest camí i cobrant cada dia més força aquesta verema de gents, segons més creixia la cobdícia, i així un major nombre d’ells morint, el clergue Bartolomé de las Casas... anava ben enfeinat i molt sol·lícit en les seves granges, com els altres, enviant indis del seu repartiment a les mines a treure or i sembrar, i aprofitant-se’n tant com podia, donat que sempre va tenir respecte a mantenir-los, quan li era possible, i a tractar-los suaument i a compadir-se de les seves misèries; però no va tenir pas més cura que els altres per recordar que eren homes infidels i l’obligació que tenia de donar-los doctrina, i dur-los al gremi de l’Església de Crist”.

No es fa gaires concessions: ell és un més a la recerca de riquesa, a costa de l’explotació dels indis. Només fa notar que els tracta suaument i que en sent compassió; però es recrimina que no va procurar la conversió dels indis més que els altres, quan era l’únic clergue a la regió. Per aquesta raó es decideix a celebrar la Pasqua amb els espanyols, dient-los missa i predicant; per a la qual cosa repassa els seus sermons

i “va començar a considerar amb ell mateix sobre algunes autoritats de la Sagrada Escripura...”.

En aquest context topa amb el text d’Eclesiàstic 34, 18-22: “Qui ofereix un sacrifici a costa de la vida dels pobres, és com qui sacrifica un fill davant del pare...”. Comenta ell mateix la seva experiència: “Passats alguns dies en aquesta consideració i cada dia certificant-se més i més pel que llegia, va determinar en ell mateix, convençut de la mateixa veritat, ser injust i tirànic tot el que sobre els indis en aquestes Índies es cometia”.

Tot i que reconeix que “sempre va tenir respecte pels naturals... Va acordar, per condemnar lliurement els repartiments o *encomiendas* com a injustícies i tiranies, deixar els indis”. Comenta que “no perquè jo fos millor cristià que cap altre, sinó per una compassió natural i llastimosa que vaig tenir de veure patir tants de greuges i injustícia a gent que mai els va merèixer”. I va començar a predicar, a més d’amb l’exemple, amb la paraula a tots els *encomenderos* que deixessin els indis. Amb la seva prèdica no va aconseguir res, excepte una fama de sant; pel que va cercar el camí de la política, i va lluitar en aquest camp tota la seva vida, contra vent i marea. Ja el 1515, amb cartes de suport de Fra Pedro de Còrdova per al seu Provincial Diego de Deza, i juntament amb Fra A. Montesino és a Plasencia cercant el rei Ferran, per guanyar-lo a la causa de la justícia.

La conversió no va ser, doncs, un episodi instantani, sinó fruit d’un llarg procés; però, d’ara endavant, la vida del clergue Las Casas donarà un tomb radical. La raó última, expressada amb paraules que reflecteixen sens dubte molt del seu camí posterior, va ser que “va determinar en si mateix, convençut de la mateixa veritat, ser injust i tirànic tot el que sobre els indis en aquestes Índies es cometia”. En aquesta consideració va passar-hi alguns dies i s’anava certificant cada vegada més, per les lectures que feia en la seva forma de veure i valorar els fets, aplicant l’un a l’altre”. Això va ser com caure-li el vel dels ulls, i tenir una nova visió de la realitat i una clau de lectura de fets i escrits.

Probables causes o motius d’aquest canvi radical

Entre les experiències que van dur Las Casas a la seva conversió el 1514 i a la corresponent nova mirada que adopta, s'han de comptar sens dubte les dades negatives contra les que el seu esperit cristià es va cada vegada rebel·lant més profundament. Un d'aquests és l'episodi terrible de mort violenta a Caonao, on afirma que "sobtadament se'ls va revestir el diable als cristians i passen el ganivet en la meua presència –sense motiu ni causa que tinguessin– més de tres mil ànimes que estaven assegurades davant nostre, homes, dones i nens".

També ha estat testimoni impotent de la mort per gana de milers d'indis. De totes elles el va impressionar molt el cas terrible de la mort prematura de 7.000 nens que li va tocar presenciar en els seus primers anys. "Les criatures nascudes, morien petites, perquè les mares, amb la feina i la gana, no tenien llet als pits; causa per la qual van morir a l'illa de Cuba, essent-hi jo present, 7.000 nens en tres mesos". La impressió devia ser tan gran que relata fins a cinc vegades l'episodi. Aquestes "morts abans de temps", per la violència armada o per l'explotació inhumana de la vida dels indis, són el *punctum dolens*, el punt central del qual arrenca la seva opció per la vida dels indis. La visió d'aquesta desgràcia el porta a una compassió cada vegada més pregona, més conforme amb el Déu dels oprimits, que està atent a la vida de tothom, especialment dels petits i oblidats, com afirmarà després.

En Las Casas van acabar pesant especialment les raons i les exigències dels dominics, des del famós sermó d'Antonio Montesino el 1511 (el famós "crit de l'Espanyola"); tot i que no hi va assistir, sens dubte li'n devia acabar arribant aviat la seva notícia. Va ser el primer i més gran crit cristià en favor de l'indi americà, que es va fer escoltar a tota l'illa, molt abans que a Espanya. "Havia sentit a dir que en aquella illa de l'Espanyola els religiosos de Sant Domènec predicaven que no es podia tenir amb bona consciència els indis i que volien confessar i absoldre els qui en tenien, cosa que el dit clergue no acceptava".

Ell mateix ens recorda l'episodi en què se li va negar la confessió. Quan va tractar d'obtenir l'absolució d'un dels frares dominics (el mateix Fra Pedro de Còrdova, probablement), ens explica que el van convèncer les raons que li va donar per negar-li. Estava ben ocupat en les seves granges i no tenia consciència de

culpa; potser perquè tractava "humanament" els seus indis *encomendados*, és a dir, amb compassió. Aquella disputa amb el frare dominic li va valdre "per venir a considerar millor la ignorància i el perill en què estava".

Conseqüències de la seva conversió en la seva ment i la seva pràctica

Abans de posar-se a predicar la veritat redescoberta, entén que ha de donar l'exemple de deixar els seus indis de repartiment; i així ho fa en efecte, amb l'angoixa de preveure que segurament cauran en mans menys humanitàries. En renuncia davant el governador Diego Velázquez. Com comenta lúcidament Las Casas, "tanta era i és la ceguesa dels que han vingut a aquests indrets". Contra aquesta pregona tenebra de l'espanyol conqueridor i *encomendero*, i més especialment contra la ceguesa (que és ignorància en uns i obstinació voluntària en d'altres) dels responsables últims (els governadors i jutges de la zona i el Consell d'Índies especialment) lluitarà Las Casas tota la seva vida, de paraula i per escrit.

L'any 1515, amb el suport dels religiosos, marxa a la Cort per intentar influir en el centre de decisions; i negocia amb el Cardenal Cisneros, aconseguint la mediació dels Jerònims, que no compleixen amb les seves aspiracions. Pocs anys més tard, després de noves i llargues negociacions a Espanya, aquest cop amb els flamencs influents, Las Casas se'n va a fer l'experiència d'una evangelització i colonització pacífica en terres veneçolanes, juntament amb frares dominics i franciscans, cap a l'any 1520. Ha esdevingut un convers que intenta convèncer els espanyols per la causa d'una relació pacífica amb els indis, preocupada en primer lloc per la conversió d'aquests, que era la finalitat última de la donació pontificia. El problema de fons, que no capta encara aleshores, és la contradicció tan profunda que hi ha en pretendre unir la dominació colonitzadora amb l'evangelització cristiana.

Aquesta només va ser la seva "primera conversió". El 1522, en fer-se dominic, va comprendre molt millor l'Evangeli i la llibertat de la fe que els dominics predicaven; i no només en va treure les conseqüències, sinó que va potenciar com pocs els seus arguments per a una tasca evangelitzadora totalment pacífica. Fins i tot va assolir moltes més llavors, sobretot en el tema de la llibertat dels indis, després de dur molts anys defensant-los davant la Cort.

LA PAU, A 100 ANYS DE LA PRIMERA GUERRA MUNDIAL

JUAN HERNÁNDEZ PICO

San Salvador, El Salvador

Agost 1914 és una de les grans novel·les de l'escriptor rus Aleksandr Soljenitsin, premi Nobel de Literatura el 1970. Es va publicar el 1971. El seu protagonista principal és l'exèrcit rus, mal liderat per generals corruptes de la cort dels Tsars, i que va perdre la batalla de Tannenberg malgrat l'heroisme dels soldats. Pretenia ser la primera part de diverses novel·les històriques que narressin els esdeveniments que durien a la creació de la Unió Soviètica. Totes elles tindrien un únic títol comú: *La Roda Roja*. La batalla de Tannenberg va ser una de les més cruentes de la Gran Guerra Europea, també coneguda com a Primera Guerra Mundial, per la participació, tot i que tardana, que hi van tenir els Estats Units, la República Federal del Brasil i l'Imperi del Japó, a més de moltes nacions europees. Va deixar rere seu més de nou milions de morts, gairebé vuit milions de desapareguts i més de 21 milions de ferits.

Cent anys i més de 40 guerres després, entre elles la Segona Guerra Mundial amb 61 milions de morts en gairebé set anys, estem encara més enfonsats en guerres terribles, com per exemple la que ha esqueixat el Sudan per enfrontaments ètnics, fent patir brutalment la regió de Darfur i acabant amb la partició del país entre Sudan i Sudan del Sud. O la guerra civil que ha acabat amb qualsevol institucionalitat estatal a Somàlia i manté el país en una fam espantosa, exportant refugiats famolencs a Etiòpia i Kènia. La interminable guerra en el cor oriental de la República Democràtica del Congo, en què participen Rwanda i Burundi, coneguda també com a "guerra dels Grans Llacs" (1960-2013, i encara no acaba). La guerra a l'Afganistan de la coalició dels Estats Units i altres membres de l'OTAN contra els Talibans. La guerra civil de terrorismes mutus a l'Iraq, herència de dues guerres dels Estats Units (1990 i 2003-2010). La guerra a la República de Mali, primer de les tribus aliades amb Al-Qaida, seguida després per la intervenció francesa. I la guerra civil espantosa de Síria; a més de la permanent amenaça de guerra d'Israel contra Palestina i viceversa. I moltes més. Xabier

Gorostiaga (1937-2003) solia dir que si es contessin totes les guerres després de la Segona Guerra Mundial a Europa (des d'Eslovènia i Croàcia fins a Sèrbia, passant per Bòsnia i Kosovo), Àsia (Vietnam, Laos i Cambotja, Afganistan, Iraq), Àfrica i les guerres revolucionàries i les repressions de les Dictadures de la Seguretat Nacional a l'Amèrica Llatina, bé es podria parlar amb raó d'una contínua i permanent Tercera Guerra Mundial.

Tot i que és enorme l'horror en termes de vides humanes perdudes o destrossades, encara és més espantosa l'anàlisi de les causes de moltes d'aquestes guerres. La Segona Guerra Mundial amb el projecte de dominació mundial de tipus racista de l'Alemanya nazi –la creació del superhome ari i l'extermini de sis milions de jueus. Però també amb el projecte de revitalització de la indústria del carbó i l'acer de la vall del Ruhr (Düsseldorf, Essen, Dortmund, Duisburg, Colònia, etc.) mercès a la complicitat de la família Krupp amb el dictador Hitler i el seu partit nacional-socialista. El fet que la gran depressió de 1929 només es comencés a resoldre definitivament als Estats Units gràcies a la mobilització industrial i la seva transformació en indústria de material de guerra (vehICLES blindats, tancs, canons, vaixells de guerra, avions, i tota mena d'armament) amb la gran necessitat de creació de llocs de treball especialitzats i d'obriers d'armes. I la realitat que la guerra va conduir a la mobilització d'una indústria pesada als Urals, a l'espina dorsal de la Rússia Soviètica. I la conseqüència que el món es va veure sotmès a una Guerra Freda entre 1949 i 1989 en la qual la humanitat va viure pendent d'una guerra nuclear que hauria destruït el planeta en la seva globalitat, atès el poder de destrucció experimentat amb l'explosió de la bomba atòmica sobre les ciutats japoneses d'Hiroshima i Nagasaki l'agost de 1945. La Guerra Freda va mostrar les dues grans potències enfrontades en ella més interessades en arribar a la lluna i altres viatges espacials que en la solució de la fam al món, especialment a Àfrica.

Allò que hem anomenat “la interminable guerra dels Grans Llacs”, a Àfrica, és un fenomen impulsat fonamentalment per les grans companyies transnacionals interessades en monopolitzar les mines de coltan del Congo oriental, que posseeixen més del 90% d’aquesta barreja de minerals, base de la telefonia mòbil. La novel·la de John Le Carré *La cançó dels missioners (The Mission’s song)*, dibuixa en pinzellades de ficció la compra real dels diversos grups ètnics per les transnacionals que alimenten la guerra fratricida. És humà sentir la ferum de sang vessada quan remenem impunement els petits telèfons mòbils que apopen com mai la comunicació.

El cas del coltan com a impulsor de la guerra (“la cobdícia que és una idolatria”, diu la Carta als Colossencs) no és més que un de tants casos. Al Congo abans va ser el coure. A Sud-àfrica, Namíbia, Angola, el Congo, Sierra Leone, etc., són els diamants. Entre nosaltres, a Amèrica Llatina, el coure, el ferro, l’or, la plata, l’alumini, etc., que les companyies transnacionals canadenques i dels EUA intenten explorar i explotar deixant tot just un 1% de benefici per als estats.

Totes les grans aspiracions de la humanitat estan interconnectades. No pot haver-hi pau sense justícia ni justícia sense llibertat. I cap d’elles pot existir i desenvolupar-se humanament sense bondat, sense tendresa, sense austeritat i sense solidaritat. En els anys de la gran confrontació entre sistemes econòmics i polítics, els anys de la “guerra freda”, 1946-1989, el contrast entre la justícia i la llibertat va ser usat i abusat sense pausa. El sistema fonamentat sobre la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques s’enorgullia de la lluita per la justícia. El sistema fonamentat sobre els Estats Units d’Amèrica del Nord s’enorgullia de la lluita per la llibertat. La monumental deficiència d’ambdós orgulls la va emfatitzar la manca de pau, el medi ambient, la “guerra freda” que tenia sempre per horitzó la conflagració nuclear.

Avui la llibertat està amenaçada sobretot per la globalització neoliberal i el seu fruit més ambigu, el consum. El consum, que produeix una refinada esclavitud quan degenera en consumisme, idolatrant els “aliments terrestres”, com diria André Gide. La pau dels grans supermercats, la pau dels “malls”, és la pau acordonada, que expulsa els pobres de la terra

del seu recinte privilegiat. És una pau falsa, com la moneda falsificada, perquè és la pau dels satisfets que abusen de la llibertat i rebutgen la justícia, la bondat i el bon cor.

Ens ha tocat viure en un món fet de conteses espasmodiques. Moltes vegades la por ens ha perforat. I no obstant, no hi ha a l’Evangeli tal vegada paraules que més es repeteixin que aquestes: “No temeu, no tingueu por!”. Són paraules que l’enviat de Déu adreça a Maria de Natzaret: “No temis!”. Són paraules que Jesús de Natzaret adreça als seus deixebles: “No us lliureu al temor, petit ramat!”. Són paraules que Jesús de Natzaret adreça als 12: “No temeu, sóc jo!”. Clar que hi ha pocs sentiments tan humans com el temor, i fins i tot la paüra i l’angoixa. Però, encara que puguem tenir por, aquest sentiment tan humà, no podem viure de la por ni lliurats al temor. Per contribuir a un altre món possible, on s’arrelin i floreixin la llibertat, la justícia i la pau, cal superar la por de lluitar les conteses necessàries, sense abandonar mai les nostres utopies. Per això cal pregar: “No ens deixis caure en la temptació de deixar de lluitar per edificar el regne de la terra i així poder esperar que vingui a nosaltres el regne de Déu”.

En aquest món de guerres interminables, a cent anys de la Primera Guerra Mundial, ressonen les paraules de Jesús: “La pau us deixo, la meua pau us dono; no pas com el món us la dona”. Davant d’aquesta guerra nostra de cada dia, són necessàries comunitats que visquin de la reconciliació. Més que mai és veritat i té vigència la resistència pacífica del Sermó de la Muntanya de Jesús, la recerca de la pau en l’hinduisme de Gandhi, en la tradició budista, així com en els Mandela de la civilització africana més noble. “Si tens res contra el teu germà en anar a rendir culte a Déu, deixa l’ofrena sobre l’altar i ves a reconciliar-te amb el teu germà”, encara més si són dones les ofeses, i “ves després a oferir culte a Déu”.

Sense “comunitats humanes de base” (A. Pieris) en pau, serà impossible la pau al món. Els líders cristians i de totes les religions han de buscar junts l’estratègia més eficaç vers la pau. O serà gran la nostra responsabilitat si no ho fem. No es pot deixar aquesta càrrega només sobre les espatlles dels polítics. Perquè per a Déu només la humanitat en pau i sense fam és l’absolut.

SOBRE EL ZENIT DEL MIGDIA

PREMI DEL «CONCURS DE
CONTE CURT LLATINOAMERICÀ 2014»

ALEJANDRO MARCELO CORONA
Córdoba, Argentina

Un pregon penya-segat ens va devorar les cames durant varies hores. El sol queia a plom damunt les nostres espatlles; vam caminar entre les profunditats de les *jungues*, matxet i home, fogejant l'esperança, obrint pas a la columna que per poc no s'estimbava degut a la gruixuda estampida de calor que s'alçava des del fang humit i gredós.

En la llunyania una bandada d'ocells va tallar la quietud ja antiga del matí. Van passar rasants damunt dels nostres cascos, eren guacamais blaus que de cop li van tornar la vida al nostre camí. Una fressa d'aigua enfurida ens va començar a endolcir la fatiga. Vam cercar el seu pas. Quan vam trobar el pes del riu violent alguns dels nostres companys es van precipitar a refrescar-se.

Era el primer contacte amb aigua, després de caminar per l'espessor selvàtica entre el fang i els animals, les malalties i les desesperances. Era aquesta l'exigència que ens demanava la revolució? El dolor extrem, la claudestinitat, l'oblit dels nostres éssers estimats? Defensar la Pàtria Gran contra la intromissió constant de l'imperi, mentre la resta dorm en la tranquil·litat de casa seva?

Renegava en els meus passos consumits pel pensament sorrut. Recordava les paraules de Camilo Torres, cercar a través de mitjans eficaços la felicitat de tothom, estimar així veritablement els empobrits del nostre continent. La meua ment vagava, increpant-me, esquinçant-me la consciència cristiana, revolucionària, socialista.

Vaig mirar l'aigua amb el seu vestit de vida i vaig recuperar l'optimisme. Quatre companys es van separar de la columna, van arribar a la riba, van començar a despullar-se, quan van entrar a la llera del riu una ràfega de metralla va encendre's des d'una barricada a l'altra riba. Aquell rampell de foc i plom va deixar tres cadàvers a la sorra.

-Collons, els gringos!- va cridar Arnulfo Rojas tirant-se a terra.

Vam resguardar-nos immediatament. Dos homes a l'aigua boquejaven el seu darrer alè sobre la corrent rojament abrandada de mort. Aquella línia de foc va descarregar el seu acarnissament sobre els nostres cos-

sos. Xiulaven pels nostres cap com vespes enfurides, les bales de l'enemic. Ens vam cobrir prenent una posició de foc favorable.

Quan vaig estar a resguard, vaig començar a llegir els trets cercant-ne l'origen. A la gatxoneta rere d'un robust arbre del paradís, vaig col·locar el meu ull sobre la mira del rifle cap a la barricada. Aquella posició em permetia despullar la presència de l'exèrcit d'aquell dictador.

Totalment descoberts, eren dos; juro que vaig odiar aquell moment. El sol esdevenia de sofre i descansava el seu rigor sobre el meu parietal. Vaig executar amb calma dos trets precisos; vaig poder observar com es desplomava el primer soldat, el segon, sorprès, no va poder fugir a temps i va ser destrossat en l'execució.

Ben just vaig acabar de disparar, vaig girar la meua esquena per recolzar-la sobre el paradís que es mantenia dret, testimoniant la meua terrible por. Respirava profundament, espantat; era el meu primer tret sobre un ésser humà.

-Anem cap al focus Antonio!- va cridar Ceferino Rolán, advertint-me que revisarien la zona i jo els havia de cobrir l'esquena.

Vaig afirmar amb el cap i vaig fer un gest de moviment amb la mà dreta mentre aguantava amb l'avantbraç esquerra el meu fusell calent. El silenci fustigava juntament amb el sol la meua espinada amb un calfred dur; l'adrenalina em sortia per les ungles, em rascava la cara, tot era com un somni pesat.

El riu va incrementar la seva força. Tres companys van procurar de retenir sense sort els cossos sense vida dels caiguts pel foc enemic. La vehemència de l'aigua no permetia a la petita tropa assolir l'altra riba. Els soldats feien grans passos per travessar, l'aigua els cobria fins als genolls, els fusells s'alçaven amb les dues mans per evitar que la pólvora s'humitegés.

Mai les meves mans havien mort ningú. No podia creure que aquestes mans haguessin llevat un ésser de damunt la terra. Amb la mira posada sobre la barricada enemiga cercava percebre un mínim moviment, els cossos jeien. Vaig decidir sortir del meu amagatall. Va ser una pèssima decisió. El fusell apuntava envers la

direcció dels cossos però vaig descuidar el front.

-Cobreix-nos l'esquena, merda!- es va enfurir en Ceferino.

Quan vaig tornar els meus ulls a la mira, vaig poder observar que un tercer home s'alçava amb les metralletes dels dos caiguts i cridava:

-Moriu-vos, indis de merda!

En el mateix moment que premia el gallet de les seves armes, vaig encertar-li un primer tret sobre el múscle provocant una ràfega de metralles com una serp desbocada que s'arrossegues per totes bandes. Els meus companys disparaven, van cercar refugi en va sobre el cor del riu, però sense trigar vaig encertar-li un segon impacte que va ingressar-li pel coll i un moviment reflex va fer que es cobrés d'immediat la gola que es tenia de porpra, caient inerme endavant.

Els ulls d'aquest home s'obrien grans, jo podia veure'ls a través de la distància, potser sorpresos de trobar la mort es van agegantar fins a morir. Aquell home no cercava la mort, però la va trobar al zenit del migdia. Cap de nosaltres va venir-hi a cercar la mort. Juro que vaig veure-ho als seus ulls, aquell home va venir a cercar la glòria i va trobar aquest final. Els ulls ben oberts, sorpresos, van començar a omplir-se de mosques quan va caure amb força al costat dels seus companys esvaïts.

Finalment la columna va assolir l'altra riba. Jo vaig fer el mateix, amb una esperança cega de trobar aquells homes amb vida, de no sentir-me un assassí. Els soldats van revisar les pertinences, es barallaven per elles. Un va emprovar-se la camisa tacada amb la sang final. Un altre es va guardar un anell d'or, un altre va prendre una medalla del Jesús Redemptor, per les botes es barallaven dos soldats de Tupiza. Quan vaig arribar, els tres cadàvers ja gairebé estaven despullats. Jo vaig agafar un ganivet que reposava prop de la seva bota.

Tirada al costat de la mà dreta d'un combatent, una fotografia. Vaig netejar la sang que la cobria. Una dona bonica abraçava l'home, dos nens somreien amb una bellesa semblant a la felicitat. Ho dic a aquest moment de la vida en que ella ens truca a la porta i ens convida franca a casa seva. Aquell home havia conegut la felicitat que jo anhelava cercar amb la revolució. Amb aquest grup armat volia cercar quelcom que ens pertanyia a tots.

Aquell home partia des de la felicitat, tenia una família, una dona que esperava el seu retorn. Dos nens que veien cada matí inútilment la tornada del seu pare.

Una dona es recolzava damunt un coixí càlid pronunciant el seu nom.

Jo contemplava la fotografia. Una llàgrima va voler lacerar-me. Una dona el somiava i jo li havia llevat la vida. Jo, que no era somiat per ningú, que ningú m'esperava en cap somni, sense dona que expectés a les nits la meva tornada. Cap teixit de l'insomni era empanyat per cap dona. Com a mínim per la que jo estimo.

Amb aquests mateixos dits, amb els quals una vegada vaig dibuixar els llavis d'aquella dona dormida. Amb aquest mateix índex que recorria les seves pigues, que les comptava, que solcava la seva esquena rosada i pura. Amb aquesta mà que va escriure-li els versos més nodrits de l'amor, amb aquesta mateixa mà puc detenir la vida. Amb la mà de donar amor, vaig donar també la mort. Un llamp negre va travessar el meu front. Vaig voler tornar als teus braços María, al teu somriure tendre. Vaig voler tirar el fusell, abandonar-lo, córrer al teu costat. T'imaginava, tu noia de bé, sense coincidir amb mi en la revolució, jutjant-me, enjudiciant-me per assassinar un ésser humà, per matar-lo. Empipada, explicant-me una i mil vegades que la violència no soluciona res. I jo somicant pel teu ressentiment.

M'havia descobert, sobre el riu Tupiza, com un menyspreable assassí. El baptisme de foc m'havia donat un nou esperit. Em vaig voler fer fort.

- Tornem al camí -va dir en Ceferino, ens esperen al vessant.

Jo vaig deixar els homes tirats, em vaig senyar tres cops. T'imaginava dient-me que Déu no justifica cap mort, que sóc una contradicció errant. Vaig estrènyer fort el meu fusell i vaig seguir la columna. Vaig intentar deixar-te en aquell costat del riu. Va ser inútil. Tornaria a descobrir-te com una pesada motxilla damunt les meves espatlles unes quantes llegües més endavant.

Ja no era pas el mateix, el foc m'havia devorat l'ànima. La revolució va morir en l'horitzó de la meva vida. De manera egoïsta vas aparèixer tu i vaig voler deixar-ho tot per córrer als teus braços. Pres de la meva llibertat, d'escollir aquest camí vaig continuar caminant sota els grillons de l'orgull. No sabia que matar tenia aquest agre regust de justícia. El sol trencava amb les seves onades de foc el meu cos dèbil i el teu record ardentment viu em cremava a les mans d'assassí, tu cada vegada més lluny i a mi em danyava l'obscura olor a mort que té la llibertat en aquest continent, que solia ser un paradís.

Estimat Simó: T'escric des de Betània per informar-te sobre els detalls de la meva entrevista amb Jesús de Natzarè. Sé que vas suggerir-me de no veure'l per no perdre temps en qüestions trivials, com ara l'opinió dels nostres companys zelotes. Que calia invertir les energies i els recursos en organitzar la revolta contra els romans i aconseguir definitivament l'emancipació del nostre poble.

No he pas desoït els teus suggeriments, que sempre són com una ordre per a mi. És que justament presumia que la trobada amb el galileu podria repercutir beneficiosament en favor de l'avivament del poble.

No és pas que vulgui fer pesar els meus interessos personals per sobre de la causa del poble. Però sempre vaig considerar que els zelotes teníem una imatge depreciada de la figura del Natzarè. No només nosaltres, sinó molta gent que el segueix i no acaba d'entendre'l. Ell mateix els amonesta i protesta per la seva dura de raonament. Al·ludeixo a dos fets ben concrets per tal que treguis les teves pròpies conclusions.

Dissabte passat es va situar a la ribera del Tiberiades i va parlar a una multitud reunida d'unes cinc mil persones. Entre els quals hi havia nens i dones. Els parlava del regne de Déu. Ensenyava que Déu és l'únic sobirà de la vida del Poble i que la seva sobirania no és pas de dominació sinó d'alliberament. Magnífic! Es tracta d'un Regne que ve per revertir, per canviar, per modificar.

Les seves paraules són sòbries i la seva senzillesa és rotunda. El seu missatge dóna lloc a interpretacions diverses, és veritat que n'hi ha que poden entendre aquest canvi de manera espiritual i interior, però les seves paraules són clarificades per les seves obres, tal com el sol clarifica el matí.

Els va fer seure sobre l'herba seca i en va reunir una cinquantena. Després va donar l'ordre als seus que els donessin menjar. Els pobres han de menjar! Ells van respondre que només quedaven cinc pans i dos peixos. Ben poca cosa per aquella multitud. Però el Natzarè va fer cas omís de l'escassetat. Va alçar els dons al cel com reconeixent que els aliments pertanyen a Déu i després va demanar que es distribuís entre la gent com

insinuant que la voluntat del sobirà és que hi hagi pa per tothom. I bé, tots en vam menjar una mica... Fixa't Simó, aquest sobirà opera de manera diferent al Cèsar que treu el pa de la taula del pobre i l'oprimeix.

Per no allargar el meu escrit, em remeto al segon esdeveniment. Fa uns dies es va dirigir al temple de Jerusalem. Tots sabem que el temple no és pas allò que sembla. La gent va a rendir-hi culte a Jahvè, però bé sap tothom que els diners que administra el temple es reparteixen entre els romans i els sacerdots. Ambdós s'han valgut de la religió per afermar els seus interessos. I si la religió és controlada pels romans, el domini és més gran.

Però Jesús va arribar, va fer un fuet amb el seu cingol i va ordenar a la seva gent –que es mostrava impassible– mudar el temple. Ningú no el va seguir, però tampoc ningú no el va aturar. Va començar a tirar per terra la taula dels canvistes i en pocs segons havia destruït tot el que hi havia al seu pas. En arribar a la porta va sentenciar amb veu potent: "Han convertit la casa del meu Pare en una cova de lladres". Va dir allò que tots sabem i que ningú s'anima a assumir. Ni nosaltres mateixos, zelotes, que moltes vegades actuem amb violències sense resultats. Va desafiar l'autoritat dels sacerdots i al mateix imperi, sense fer mal físic a ningú.

Simó, crec que no podem pas deixar d'aprofitar aquest moment. El Natzarè té una enorme adhesió popular, una confiança que nosaltres mai no hem aconseguit tenir de part dels humils, sense la qual no podem derrotar mai els romans.

En la breu conversa que vam tenir, li vaig preguntar què en pensava de la dominació romana i ell va contestar-me: "si Satanàs lluita contra ell mateix i està dividit, no pot subsistir, aviat arribarà la seva fi". Si molts zelotes ens quedem al seu costat podem ajudar-lo a apurar aquest desenllaç que tots esperem.

Camarada, m'ofereixo per infiltrar-me entre els seus seguidors tal com va fer Judes en el seu moment. Sé que sabràs apreciar la meva reflexió i que sabràs disculpar el meu retard en assistir Barrabàs.

Jahvè sigui la teva benedicció. El teu servidor, Llätzer.

CARTA DE BENVINGUDA A L'ALTRA ECONOMIA POSSIBLE

PREMI DEL CONCURS
«PERSPECTIVA DE GÈNERE 2014»

GARBIÑE DELGADO RAAK

Mèxic

Bon dia i benvinguda a aquest nostre sistema social. Tot i que pràcticament acabes de néixer, de ser concebuda, ja tens uns quants anys d'evolució, per això crec que entendràs que vull explicar-te el context en el qual et trobes i la història que ens ha dut fins aquí. Estem acostumades a donar la benvinguda als qui ens visiten, a fer-los sentir com a casa. Ens agrada, doncs, ser bones amfitriones.

Així doncs, primer et pregunto: Que potser t'interessa allò que et vull explicar? Que bé! Me n'alegro, perquè m'importa molt explicar-t'ho. Feia ja molt temps que t'esperàvem, però les condicions no havien estat idònies per acollir-te. Ara podem oferir-te un marc adequat per tal que et quedis aquí, sempre i quan tu també ho desitgis.

Sí, els canvis a les darreres dècades han estat decisius per al teu desenvolupament. Saps que quan jo vaig néixer teníem una economia basada en els interessos de ben pocs? No, és clar! Com havies de saber-ho, si no havies estat concebuda! El cas és que aquests pocs eren en general homes blancs de l'anomenat "món desenvolupat". Les decisions que ells prenien tenien conseqüències per a tota la humanitat, i només es guiaven pel criteri del benefici propi, sense tenir en compte els efectes que poguessin ocasionar a la humanitat, als animals i les plantes, a tot el planeta...

Per a mi el pitjor de tot és que no va haver-n'hi prou amb adonar-nos que havíem arribat a aquest absurd i l'havíem de modificar. Em preguntes com vam arribar a aquest absurd? Que bé que m'interrompis per construir el nostre primer diàleg! Avui dia estem convençuts que si no compartim diàlegs, si no participem en la construcció social d'allò que volem que ens envolti, fàcilment tornarem a caure en aquest poder hegemònic d'abans que t'esmentava...

Sobre la teva pregunta, la veritat és jo no vaig viure aquella època, però sí que puc dir-te que a partir de formes d'organització més socials o comunitàries que hi va haver a l'antiguitat es va anar desenvolupant una economia anomenada capitalista, agressiva, poc o gens solidària, que va donar peu a barbàries mai abans esdevingudes. Respon això a la teva pregunta?

Bé doncs, com t'anava dient, no només en l'economia, sinó en totes les decisions es desoïen les veus de moltes persones i grups socials, entre ells, les veus de les dones. Aquesta va ser una lluita llarga i molt costosa, sobretot per les víctimes que es va cobrar fins arribar on

estem avui, perquè hi volem estar... En cert sentit em fa vergonya d'explicar-t'ho, em fa vergonya que l'animal suposadament més intel·ligent hagi esdevingut tan individualista que hagi perjudicat els seus germans i companyes de planeta.

D'altra banda, m'omple d'orgull parlar-te de l'equitat que per fi hem aconseguit per a totes i tots, ¡arreu del món! Crec que va ser clau empoderar-nos i decidir-nos a deconstruir i reconstruir idees, relacions, formes de fer... Com la feina, per exemple. La meua mare i el meu pare treballaven per diners. Els diners i les finances eren l'eix de l'economia capitalista. Avui ja no volem que el brut diner sigui el centre de tot. Per això tu ets molt més humana, poses la vida en el centre de les nostres preocupacions. Ja no cal esclavitzar-se, i tot allò que fem està destinat a cobrir una necessitat social.

Això és més o menys allò que jo volia parlar amb tu. No sé si tens res a comentar o compartir... Ah, sí! Això que dius és ben interessant. Els canvis que s'han produït en l'organització familiar i comunitària són molt importants, ¡fins i tot els espais en els que aquesta vida s'organitza són ara diferents! Com pots veure, l'organització social és molt més horitzontal. Les persones que representen grups estan al servei del seu grup, fan allò que el grup decideix fer, participen en les decisions i vetllen perquè es realitzi.

També les cures s'han ressignificat i reorganitzat: es té cura de les persones i es conviu amb les que en necessiten, i es gaudeix amb això, sense necessitat que hi hagi un lligam familiar ni una transacció econòmica pel mig. Els veïnats tenen espais comuns de convivència, i comparteixen tant els seus recursos com les seves necessitats.

Les ciutats han deixat de ser grises per fer-se més verdes. No calen tants vehicles motoritzats, perquè cada nucli poblacional és gairebé autosuficient, es produeix el que es necessita, es consumeix el que hi ha i quan n'hi ha...

Serien milers els aspectes que hem canviat en el nostre sistema social, però no vull tenir la teva forma de veure-ho amb aquesta comparació entre l'abans i l'ara. Ens encantaria que des de la teva perspectiva et convertissis en una veu més, una veu enriquidora de les xerrades que sovint organitzem per sentir-nos en comunitat i des d'allà reflexionar sobre allò que estem fent i allò que volem fer. És meravellós!

UNA AGENDA «D'ANADA I TORNADA»

COMISSIÓ DE L'AGENDA LLATINOAMERICANA

Girona, Catalunya

El projecte d'Anada i Tornada neix de la natural evolució de la tasca amb l'Agenda Llatinoamericana, que va arribar a la nostra organització, Justícia i Pau, de Girona, el 1995, de la mà dels Comitès Óscar Romero. Primer la vam divulgar distribuïnt-la com un material més de les nostres lluites. Més endavant vam adonar-nos que era un excel·lent material per anar construint una cultura de la solidaritat entre els pobles, una eina de formació, de transformació, de rebel·lia, per crear opinió i teixit social, i que ens serviria de pont entre el nord i el sud. Vam descobrir que era un magnífic despertador de consciències adormides, amb capacitat per articular un discurs universal, provocador i ple d'aire fresc.

Amb gran càrrega d'informació, de suggeriments i sobretot d'incitació a la reflexió, vam veure que el llibre podia ajudar a pensar. Vam aprendre que l'educació en valors humans i la comunicació eren els nous camps de batalla per a l'alliberament humà. Així, vam sentir que l'Agenda era una "excusa" perfecta per donar un pas més, ja que reunia tots els requisits per donar a conèixer el motiu pel qual el món funciona com funciona i no pas d'una altra manera, i ens explica les causes del dolor de la gran majoria de ciutadans de tot arreu.

El primer pas va ser proposar a la Coordinadora d'ONG de les comarques gironines i l'Alt Maresme entendre el missatge de l'Agenda a la ciutadania. Aprovada la proposta i motivats per la idea de compartir-la amb tothom, vam passar al compromís i l'acció: es va crear la "Comissió de l'Agenda Llatinoamericana de Catalunya", una organització oberta, plural, participativa i que, alhora, fomenta la gratuïtat com una altra forma d'entendre la vida. Amb aquests principis vam preparar l'acció de la campanya.

En consolidar-se la *Comissió* va arribar el moment que ja havíem entrevist des del començament per la interrelació entre els pobles: crear l'anomenada "Campanya d'Anada i Tornada", un projecte que està dins del marc d'un programa d'Educació Popular no formal basat en valors humans. El seu objectiu principal és fomentar l'intercanvi mutu entre Catalunya i Amèrica Llatina, cercant la millor interrelació amb aquells

col·lectius que treballen l'Agenda Llatinoamericana des de les seves bases. D'aquesta manera intentem enfortir i ampliar el teixit social intercontinental.

En aquest context ens preguntem: ¿quina pot ser la nostra millor aportació a aquests pobles que viuen sota el saqueig dels seus recursos naturals per part de les multinacionals del Primer Món en col·laboració amb les oligarquies internes, i per aquells que la lluita per la supervivència constitueix la batalla essencial de cada dia? Vam pensar que si nosaltres podíem adquirir l'Agenda, la resta tenia el mateix dret i que la manca de diners no hauria de ser motiu per no tenir-la. Amb aquest objectiu, vam adreçar-nos a diverses institucions catalanes a la recerca de les subvencions necessàries, i ho vam aconseguir: l'Agenda va poder arribar a països i sectors de població que no se la podien pagar.

A partir del nostre "carisma"... *provocador de transformacions de consciència, creador de pràctiques noves, que vol caminar amb altres, aliats d'esperança, amb totes les persones que cerquen aquesta mateixa transformació de consciència...* ens vam proposar els següents objectius:

- Fomentar la creació de xarxes socials d'amics i amigues interessades en l'Agenda i en el seu contingut, animant les poblacions a la seva organització pròpia.

- Implicar institucions oficials per tal que participin activament en la campanya, i aconseguir el seu compromís i suport econòmic.

- Resultant de capital importància promoure a cada població la creació d'un equip motor obert, lluny de sectarismes, per responsabilitzar-se de la campanya i que "es fes seva" l'Agenda, és a dir, se n'apoderés organitzant per iniciativa pròpia, amb imaginació i entusiasme, les activitats pedagògiques més creatives i originals per captar l'atenció i l'imaginari dels col·lectius socials als quals decideixin adreçar-se, com ara grups de joves, de teatre, de música, de dones, d'esglésies, de centres educatius i tots els que creguin convenients per a l'expansió del missatge de l'Agenda amb diverses eines educatives.

Actualment, i amb una periodicitat anual, alguns membre de la *Comissió de l'Agenda Llatinoamericana*

de Catalunya visitem algunes de les comunitats llatinoamericanes en què l'Agenda ha arrelat. Tot i que el finançament del projecte a Catalunya compta amb el suport de l'administració pública, destaca el fet que cada membre de la *Comissió* que participa en l' "Anada i Tornada" es paga les seves pròpies despeses del viatge: és un tret més de la filosofia de l'Agenda. Un cop allà, es planteja un recorregut fraternal prèviament acordat amb les entitats de base de l'àrea, cercant com compartir els valors d'aquelles realitats que poden generar experiències enriquidores per ambdues parts. Concretament el 2013 vam visitar l'Equador, Costa Rica, Nicaragua, Hondures, Guatemala, Mèxic i El Salvador. La crònica-memòria d'aquest viatge es pot veure a *Llatinoamericana.org* i en el blog *idayvuelta2013.blogspot.com.es* En anys anteriors hem visitat també Perú, la R. Dominicana i Cuba, i hem estat presents compartint projectes també a l'Argentina, Xile, Bolívia i Brasil.

Malgrat que la "crisi-estafa" del món actual continua castigant els més pobres i rabejant-se en els projectes socials, la *Comissió* continuarà amb entusiasme tots els processos de divulgació del missatge de l'Agenda, especialment la seva socialització en comunitat i comunicació fraterna.

SERVEIS KOINONIA

PATROCINATS PER AQUESTA «AGENDA LLATINOAMERICANA»

<http://servicioskoinonia.org>

- RELaT: Revista Electrònica Llatinoamericana de Teologia
- Servei Bíblic Llatinoamericà. En tres idiomes.
- Calendari litúrgic 2000-2036. També en anglès
- «Pàgines Neobíbliques». Relectura de la Bíblia.
- Contes Curts Llatinoamericans. Una antologia.
- La columna setmanal de **Leonardo Boff**. Cada divendres.
- Biblioteca. Sales: general, teològica, bíblica i pastoral.
- LOGOS. Articles breus, àgils.
- Martirologi Llatinoamericà
- La Pàgina de **Monsenyor Romero**. I les seves homilies.
- La Pàgina de **Pere Casaldàliga**. Els seus llibres, cartes...
- La Pàgina de **Cerezo Barredo**. El dibuix de cada diumenge.
- Arxiu digital de l'Agenda Llatinoamericana
- TAMBO: Per «xerrar a gust» llatinoamericanament.
- Llibres Digitals Koinonia. Gratuïts i imprimibles.
- Col·lecció «Tems axial»: tiempoaxial.org
- Les Agendes: des de 1992: latinoamericana.org/digital

TOTS ELS NOSTRES SERVEIS SÓN TOTALMENT GRATUÏTS

COL·LECCIÓ «TEMPS AXIAL»

Imprescindible per estar a l'aguait dels avenços que la teologia llatinoamericana de l'alliberament en la seva trobada amb altres fronteres de pensament i per obrir-se als "nous paradigmes" del pensament mundial actual.

Heus aquí els llibres ja publicats:

1. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, I.*
2. John **HICK**, *La metáfora del Dios encarnado.*
3. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, II.*
4. Faustino **TEIXEIRA**, *Teología de las religiones.*
5. José María **VIGIL**, *Teología del pluralismo religioso. Curso sistemático de teología popular.*
6. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, III*
7. Alberto **MOLINER**, *Pluralismo religioso y sufrimiento ecumano (sobre Paul F. Knitter).*
8. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, IV.*
9. R. **FORNET-BETANCOURT**, *Interculturalidad y religión.*
10. Roger **LENAERS**, *Otro cristianismo es posible. Fe en lenguaje de modernidad.*
11. Ariel **FINGUERMAN**, *La elección de Israel.*
12. Jorge **PIXLEY**, *Teología de la liberación, Biblia y filosofía procesual.*
13. **ASETT**, *Por los muchos caminos de Dios, V.*
14. John Shelby **SPONG**, *Un cristianismo nuevo para un mundo nuevo.*
15. Michael **MORWOOD**, *El católico del mañana*
16. Diarmuid **O'MURCHU**, *Teología cuántica.*
17. Roger **LENAERS**, *Aunque no haya un dios arriba.*
18. John Shelby **SPONG**, *Vida eterna.*

Sopreneu-vos amb els preus, només explicable pel caràcter voluntari i gratuït de la feina de la col·lecció. També es poden adquirir en format digital a meitat del preu normal... Adreceu-vos a l'editorial: editorial@abyayala.org

Llegiu l'índex, el pròleg, una ressenya del llibre que us interessa... a: <http://tiempoaxial.org>

Els volums 1, 3, 6, 8 i 13 formen la coneguda sèrie «Por los muchos caminos de Dios», projecte teològic col·lectiu de l'EATWOT, que confronta la teologia de l'alliberament amb la teologia del pluralisme religiós. Veieu la sèrie, en quatre idiomes, a:

<http://tiempoaxial.org/PorLosMuchosCaminos>

QUI ÉS QUI

ENTRE ELS AUTORS D'AQUESTA AGENDA

Només alguns; els altres no necessiten presentació per als nostres lectors...

Francisco de AQUINO JÚNIOR. Llicenciat en filosofia i doctor en teologia, professor de teologia de la Facultat Catòlica de Fortaleza, col·labora amb les pastorals socials i els moviments socials en una regió amb forta presència de l'agronegoci i molts conflictes socials, és prevere de la Diòcesi de Limoeiro do Norte, CE, Brasil.

Marcelo BARROS, Camaragibe, Recife, Brasil, 1944, d'una família catòlica d'obres pobres. Bibliista, membre de l'ASETT, ha escrit 35 llibres sobre lectura popular de la Bíblia, Espiritualitat Ecumènica, Teologia de la Terra, Teologia del Macroecumenisme i del Pluralisme Cultural i Religios. És conseller de la Pastoral de la Terra i del Moviment de Camperols sense Terra (MST) Actualment, viu en una comunitat laica a Recife (PE), Brasil, en tractament de salut, i col·labora en diverses revistes de teologia de diferents països. www.marcelobarros.com

Margot BREMER, alemanya, Religiosa del Sagrat Cor de Jesús (rscj). Va estudiar pedagogia a Hamburg i Bonn, i teologia a Bonn i Granada. Des de 1987 a Paraguai, en el CEPAG (Centre d'Estudis Paraguaïans Antonio Guasch), dona classes a l'Institut de Vida Religiosa (IVR) i a l'Institut Superior d'Estudis Humanístics i Filosòfics (ISEHF), a més de formació de joves camperols (Arandú Rapé), i assessoria teològica a CONAPI (Coordinació Nacional de Pastoral Indígena). Col·labora a la revista «Acción», 3 vegades membre de l'Equip Teològic Assessor de la Presidència de la Conferència Llatinoamericana de Religiosos, membre d'AELAPI i d'Ameríndia.

Jordi DE CAMBRA (Barcelona, 1952). Doctor en Ciències Econòmiques per la Universitat Autònoma de Madrid (1979). Desenvolupa la tasca docent universitària de forma ininterrompuda des de 1976. Professor Titular de Sociologia des de 1985 (universitats Autònoma de Madrid, Autònoma de Barcelona i Girona), professor de diverses universitats d'Argentina, Brasil, Xile, Cuba, Estats Units i Paraguai. Fundador i Coordinador General de la Càtedra Internacional UNESCO de Desenvolupament Humà Sostenible de la Universitat de Girona i la Univer-

sitat de L'Havana (1998-2013), (www.udg.edu/cunesco-dhs). Director del "Pla de Participació Ciutadana per al Desenvolupament Humà Sostenible de Tossa de Mar" (2001-2007). Director del Màster en Desenvolupament Humà Sostenible Local i Alternatives a la Globalització Neoliberal (des de 2004). Ha estat representant sindical amb el sindicat llibertari Confederació General del Treball (CGT). És membre i col·laborador de diverses ONG.

Jordi COROMINAS va néixer a Balsareny, Catalunya, el mateix poble de Pere Casaldàliga, familiar seu. Ha viscut durant catorze anys a Nicaragua i El Salvador on va dirigir un doctorat en filosofia iberoamericana que era un dels projectes d'Ignacio Ellacuría, rector de la Universitat UCA assassinat el 1989. Doctor en filosofia, s'ha dedicat a l'estudi de la filosofia de Zubiri i a la seva projecció en el camp de l'ètica, la filosofia de la religió i la filosofia social. Actualment treballa a la Universitat Ramon Llull de Barcelona, en una mestria de diàleg interreligiós. Entre les seves publicacions destaquen: Xavier Zubiri, La soledad Sonora (Taurus, 2006; Harmattan 2012); Ètica primera, aportación de Zubiri al diálogo ético contemporáneo (Desclée de Brouwer, 2001) i Zubiri y la religión (Universidad Iberoamericana, Puebla, 2008).

Eduardo FRADES GASPAR, veneçolà des de fa més de 30 anys, nascut a Espanya el 1943, és llicenciat en Sagrada Escripura pel Biblicum de Roma. Ha conjugat uns quants anys la tasca pastoral a San Félix i el Delta de l'Orinoco amb les classes a l'ITER, l'IUSI i postgrau de la UCAB. Doctorat en Teologia per la Xaveriana de Bogotá amb una tesi sobre *El uso de la Biblia en los escritos de Fray Bartolomé de las Casas*. Ha col·laborat amb altres biblistes i pastoralistes claretians en l'elaboració de l'anomenat Projecte «Palabra-Misión» per a l'animació bíblica i espiritual, traduït a varies llengües. Col·labora en la tasca bíblicopastoral popular a Veneçuela. També en l'obra col·lectiva en pro de la Cristologia de Jon Sobrino, *Bajar de la cruz a los pobres*. Director de publicacions i de la revista ITER, des de 1996, i de la revista ITER-HUMANITAS del 2004 al 2011.

Paulo Gabriel LÓPEZ BLANCO, religiós agustí, nascut a Espanya. Des de 1972 viu al Brasil i està naturalitzat brasiler. Actualment viu a Belo Horizonte. Va treballar 20 anys a la Prelatura de São Félix do Araguaia al costat de Pere Casaldàliga. Periodista titulat, ha publicat diversos llibres de poesia.

Rita MARZOA (Sitges 1968), periodista. La major part de la seva vida professional ha estat al grup d'emissores de Catalunya Ràdio, on actualment hi dirigeix el programa de cap de setmana *Solidaris*, sobre drets humans, cooperació i desenvolupament. És membre del Grup de Periodistes Ramon Barnils, entitat de la qual en va ser la primera presidenta (2001-2003).

Federico MAYOR ZARAGOZA (Barcelona 1934) és professor universitari i un alt funcionari internacional espanyol. Va ser Director General de la Unesco entre 1987 i 1999. Des de l'any 2000 presideix la Fundació per a una Cultura de Pau. El 2005 va ser designat copresident del Grupo d'Alt Nivell per a l'Aliança de Civilitzacions, pel Secretari General de les Nacions Unides. Actualment presideix la Comissió Internacional contra la Pena de Mort, representant el Govern espanyol des d'octubre de 2010.

Néstor O. MÍGUEZ. Doctor en Teologia i Diplomatura Superior en Antropologia social i política. Professor del Nou Testament i Teologia Sistemàtica, a l'I. U. ISEDET (Buenos Aires). Ha escrit nombrosos articles a la Revista d'Interpretació Bíblica Llatinoamericana (RIBLA). Prevere de l'Església Evangèlica Metodista Argentina. Llibres recents: *Misión y Educación Teológica* (amb Jung Mo Sung i L. Wirth: La Paz, Bolívia, CETELA, 2012). *Para Alem do Espírito do Imperio* (amb Jung Mo Sung i J. Rieger, São Paulo 2012). *The Practice of Hope* (Ausborg/Fortress Press, 2012). *Jesús del Pueblo* (Buenos Aires, Kairós 2011).

David MOLINEAUX. Educador i escriptor, establert a Xile des de fa molts anys. En porta 20 oferint cursos sobre l'evolució de la vida a la Terra, la nova cosmologia que emergeix en ciència, i el seu sentit humà i espiritual. Ha escrit dos llibres sobre aquests temes: *Polvo de estrellas* (Casa de la Paz, 1998) i *En el principio era el sueño* (Sello Azul, 2002). Per celebrar la nostra humanitat i el món en evolució, forma i condueix grups de biodansa.

Imma PARADA. (Vilanova, Empordà 1970) llicenciada en Anglògermàniques, tècnica de museu, participa com a activista en diverses associacions que vetllen pels drets humans i socials, membre fundadora del Grup d'Empordanesos i Empordaneses per la Solidaritat (GEES).

Marc PLANA. (Mataró 1974) és investigador en el departament de filosofia de la Universitat Autònoma de Barcelona i treballa en un estudi interdisciplinari sobre filosofia política i cinema. Com a guionista audiovisual, ha realitzat diferents treballs, ensenya guionisme a l'ERAM de Girona i és el coordinador de la sèrie de documentals *L'excusa*.

Pedro A. RIBEIRO DE OLIVEIRA, sociòleg, viu a Juiz de Fora, Minas Gerais, Brasil. Actualment és professor en la Mestria en Ciències de la Religió de la PUC-Minas, consultor d'ISER-Assessoria i membre de la coordinació del Moviment Nacional Fe i Política.

João Pedro STÉDILE, 1953, economista i activista social brasiler. És l'actual líder del Moviment dels Treballadors Rurals Sense Terra (MST) Gaúcho de formació marxista, i un dels majors defensors d'una reforma agrària al Brasil. Nascut a l'estat de Rio Grande do Sul, fill de petits agricultors d'origen trentí (Itàlia), resideix actualment a la ciutat de São Paulo. Format en economia per la Pontifícia Universitat Catòlica (PUC-RS), amb postgrau a la UNAM de Mèxic. Va assessorar la Comissió Pastoral de la Terra (CPT) en l'àmbit nacional. Autor de diferents llibres sobre la qüestió agrària.

Rolando VÁZQUEZ és mestre de sociologia i pensament llatinoamericà en el Col·legi Universitari Roosevelt, amb seu a Middelburg, Països Baixos. Allí mateix coordina anualment, juntament amb el professor Walter Mignolo, un curs d'estiu sobre l'«opció decolonial». Es dedica a la docència i ha escrit sobre la decolonialitat i la crítica a la modernitat.

Referències a WIKIPEDIA:

http://es.wikipedia.org/wiki/José_Antonio_Pagola

María López Vigil: <http://untaljesus.net/about.htm>

Ivone Gebara: www.rebellion.org/noticia.php?id=153841

João Batista Libânio: www.jbllibanio.com.br

http://es.wikipedia.org/wiki/Frei_Betto

http://es.wikipedia.org/wiki/Jon_Sobrinho

ADRECES DE CONTACTE DELS COMITÈS CRISTIANS DE SOLIDARITAT OSCAR ROMERO

DE L'ESTAT ESPANYOL
COMITESROMERO.ORG

Comité Oscar Romero

Rúa Fonseca, 8
15004 A CORUÑA
☎ 981 216 096 Comité
corunia@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Pintor Balaca, 38, 2º A
30204 CARTAGENA
☎ 968 082 416 i 968 083 603
cartagena@comitesromero.org

Comité de Solidaridad con Centroamérica

C/ Largo Caballero, 107, 3º 3
04008 ALMERÍA
☎ 950 268 416
Fax 950 265 830
almeria@comitesromero.org

Gipuzkoako O. Romero Solidaritza Batzordea

Posta Kutxa 1.789
20.080 DONOSTIA (Gipuzkoa)
☎ 606 722 571 / 655 715 131
donostia@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Passeig Fabra i Puig, 260, 2º 2ª
08016 BARCELONA
☎ 933 498 803
barcelona@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Cabrales, 37
33201 GIJÓN (Asturias)
☎ 985 091 400
asturias@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Molinillo, 1
09002 BURGOS
☎ 947 203 727
☎ 667 251 337 / 639 611 258
burgos@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Pica d'Estats 14
17003 GIRONA
girona@comitesromero.org
☎ 972 477 239

Comité Oscar Romero

Paseo Marítimo, 30, 6º H
11011 CÁDIZ
☎ 856 07 90 35
cadiz@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Pintor R. de Torres 15, 3ºE
23700 LINARES (Jaén)
☎ 667 452 228 / 607 693 965
linares@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Argumosa 1, 6º B
28012 MADRID
☎ i fax 915 398 759 [Comité
madrid@comitesromero.org](mailto:comitesromero.org)

Comité Oscar Romero

Avda Juan de Borbón 16, 2ºE
30007 MURCIA
☎ 968 235 011
murcia@comitesromero.org

Comité Cristiano de Solidaridad
con América Latina

Apartado 1.104
31.080 PAMPLONA/IRUÑEA
(Nafarroa)
☎ 948 241 439
pamplona@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Parròquia de Santa Marina
Milà i Fontanals 10, Can Mariné
08922 STA. COLOMA
DE GRAMANET (Barcelona)
☎ 933 853 558 - 933 921 568

Baula-Comité Oscar Romero

Tossa, 12
08710 STA. MARGARIDA
DE MONTBUI (Barcelona)
☎ 938 039 262
baula@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Virgen de la Esperanza, 37
41200 ALCALÁ DEL RÍO (Sevilla)
☎ 625 331 886
sevilla@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Gandesa 6 bxs. Torreforta
43006 TARRAGONA
☎ i fax 977 544 328
tarragona@comitesromero.org

Grup de Solidaritat Oscar Romero

Parroquia de San Lorenzo
Plaça de la Inmaculada, 8
08226 TERRASA (Barcelona)
☎ 937 830 599
☎ 937 854 540
tarrassa@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Duque 88, Barrio del Castillo
28850 TORREJÓN DE ARDOZ
(Madrid)
☎ 916 560 505 i 699 483 219
torrejon@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Monestir de Poblet, 14, 11è
46015 VALENCIA
☎ 963 474 016
valencia@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Simón Aranda, 13, 1º, Of. 5
47002 VALLADOLID
☎ 983 475 574
valladolid@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

Baiona 9-B. Polígono Coia
36209 VIGO (Pontevedra)
☎ 986 244 100
Fax 986 214 110
vigo@comitesromero.org

Comité Oscar Romero

José Paricio Frontiñan s/n
50004 ZARAGOZA
☎ 976 432 391 Comité
976 395 875
zaragoza@comitesromero.org

ON HI HA
Comitès Oscar Romero?:
www.comitesromero.org/sedes

Comissió Agenda

Llatinoamericana de Girona

C/ Mestre Francesc Civil, 3 bxs
17005 Girona
☎ 972 219 916
www.llatinoamericana.org

Secretaria i coordinació a 2014:
secretaria@comitesromero.org

C

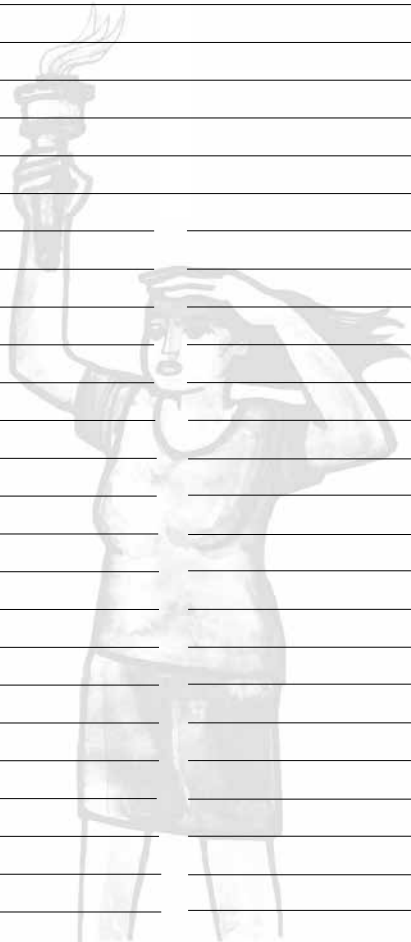

Lined writing area for page C, featuring 20 horizontal lines. A large, faint, grey uppercase letter 'A' is centered at the bottom of the page, spanning across the last five lines.

D

Lined writing area for page D, featuring 20 horizontal lines. A large, faint, grey uppercase letter 'Z' is centered at the bottom of the page, spanning across the last five lines.

Lined writing area for the letter 'G'. The page contains 20 horizontal lines. At the bottom, there is a large, faint, light-gray watermark of the letter 'A'.

Lined writing area for the letter 'H'. The page contains 20 horizontal lines. At the bottom, there is a large, faint, light-gray watermark of the letter 'Z'.

Lined writing area for the left page, featuring a large, faint watermark of the letter 'A' centered near the bottom.

Lined writing area for the right page, featuring a large, faint watermark of the letter 'Z' centered near the bottom.

A

Z

